

T:C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KALKANDELENLİ MU'İDİ'NİN ŞEM Ü PERVĀNE MESNEVĪSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİHAL KARA

ANABİLİM DALI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

DANIŞMAN: PROF.DR. İ.GÜVEN KAYA

KOCAELİ-2009

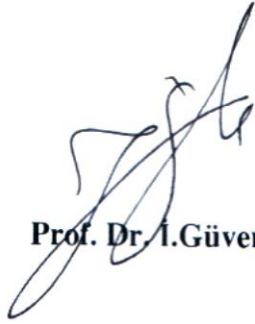
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KALKANDELENLİ MU'İDİ'NİN ŞEM' Ü PERVÂNE MESNEVİSİ
(İnceleme, Tenkitli Basım, Tıpkıbasım)

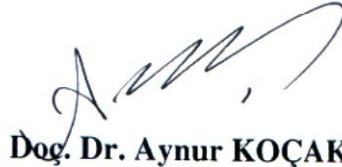
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Nihal KARA

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 15.07.2009-2009/17

Prof. Dr. İ.Güven KAYA

Doç. Dr. Aynur KOÇAK

Doç. Dr. Gencay ZAVOTÇU

KOCAELİ, 2009

ÖN SÖZ

İran kaynaklı bir nazım şekli olan mesnevî, ağırlıklı olarak çift kahramanlı aşk hikâyelerini konu edinmektedir. İlk örneklerini İran edebiyatında veren bu çift kahramanlı hikâyeler, Türk edebiyatında da 11. yüzyıldan itibaren örneklerini vermeye başlamıştır. Kahramanlar isimlerini, kozmik unsurlardan ya da doğadan almışlardır. Her ismin kahramanıyla bir bütünlük gösterdiği bu mesnevîlerde daha çok ilahî aşkı temsil eden *Şem ü Pervâne* de yerini almıştır.

Şem ü Pervâne, edebî eselerde ilk olarak bağımsız bir eser olarak değil, Feridüddin Attâr'ın Mantıku't-Tayr, Sa'dî-i Şirâzi'nin Bûstân'ı gibi başka bir eserin içerisinde yer alarak kendisini göstermiştir. İlk bağımsız *Şem ü Pervâne*, H'âcû-yı Kirmânî tarafından XIV. yüzyılda yazılmıştır. Türk edebiyatında *Şem ü Pervâne* örnekleri Zâtî (1471-1546), Lâmi'î Çelebi(1472-1532), *Mu'îdî* (1520?-1560?) ve Feyzî Çelebi(?-?) tarafından verilmiştir.

Bu çalışmada, çift kahramanlı aşk hikâyelerinden *Şem ü Pervâne* mesnevîsinin klâsik Türk edebiyatında kaleme alınan örneklerinden biri üzerinde inceleme yapılmıştır. Üzerinde çalıştığımız eser, 16. yüzyılda Kalkandelenli *Mu'îdî* tarafından yazılmıştır. Eserin İstanbul üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 2255, Millet Kütüphanesi Ali Emirî bölümünde 1193 ve İngiltere Millî Kütüphanesi (British Museum) 19,450 numarada kayıtlı olmak üzere bilinen üç nüshası bulunmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde *Şem ü Pervâne*'nin yazarı Kalkandelenli *Mu'îdî*'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde *Şem ü Pervâne' nin Tanıtılması'na* ayrılmıştır. Bu bölümde *Şem ü Pervâne' nin* yazma nüshaları tavsîf edilmiş ve eserin adı üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm *Şem ü Pervâne' nin İncelenmesi'*dir. Bu bölümde, üzerinde çalıştığımız eser iç ve dış yapı incelemesi olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Dördüncü ve son bölümde, metni kuruluşu ile ilgili notlara yar verilmiş, metnin bölüm başlıkları incelenmiş ve nüshalardan yola çıkarak *Şem ü Pervâne' nin* tenkitli metni ve nesre çevirisi ortaya konmuştur.

Araştırma sonucu yapılan değerlendirmeler sonuç bölümünde sunulmuş ve nüshalardan *Tıpkıbasım rnekleri* verilmiştir.

Çalışmam sırasında emeği ve katkılarından dolayı tez danışmanım ve hocam sayın Prof. İ. Güven KAYA'ya, üzerinde keyifle çalıştığım tez konusunu bana öneren ve manev katkılarını esirgemeyen hocam sayın Doç. Dr. M. Esat HARMANCI'ya teşekkürlerimi sunarım.

İzmit, 2009

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
1. MU'İDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	1
1.1. Hayatı	1
1.2. Eserleri:	4
1.3. Edebî Kişiliği	6
2. ŞEM Ü PERVÂNE'Nİ TANITILMASI	9
2.1. Nüsha tavsifi	9
2.2. Eserin Yazılış Nedeni ve Adı	12
3. ŞEM' Ü PERVÂNE'NİN İNCELENMESİ	15
3.1. İÇ YAPI İNCELEMESİ	15
3.1.1. Konu	15
3.1.2. Şahıs Kadrosu	19
3.1.3. Deyimler	32
3.1.4. Atasözleri ve Veciz Söyleyişer	37
3.2. DIŞ YAPI İNCELEMESİ	38
3.2.1. Nazım Şekilleri	38
3.2.2. Vezin ve Kafiye	41
3.2.2.1. Vezin	41
3.2.2.2. Kafiye	43
4. METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ	45
4.1. Metnin Kuruluşu İle İlgili Notlar	45
4.2. Metnin Bölüm Başlıları	47
4.3. Transkripsiyon Alfabesi	51
4.4. TENKİTLİ METİN ve NESRE ÇEVİRİSİ	52
SONUÇ	377
NOTLAR	378
TIPKIBASIM ÖRNEKLERİ	379
KAYNAKÇA	387
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Bu çalışmada 16. yüzyılda yaşamış *Kalkandelenli Mu'îdî'nin Şem ü Pervâne* adlı eseri üzerinde araştırma yapmak hedeflenmiştir. *Şem ü Pervâne*, Türk ve İran edebiyatlarında örnekleri görülen ve çift kahraman ekseninde şekillenen aşk hikayelerinden biridir. Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde *Şem ü Pervâne*'nin yazarı *Mu'îdî*'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği üzerinde durulmuş; *Şem ü Pervâne'nin Tanıtılması* başlıklı ikinci bölümde, *Şem ü Pervâne'nin* bilinen üç yazma nüshası tavsif edilmiş, eserin adı ve yazılış sebebi belirtilmiştir. Üçüncü bölüm *Şem ü Pervâne'nin* incelenmesidir. Bu bölüm iç ve dış yapı incelemesi olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, Metnin kuruluşu ile ilgili notlara yer verildikten sonra Metnin bölüm başlıkları belirtilmiş ve elimizde bilinen üç nüshasından yola çıkılarak *Şem ü Pervâne'nin* çeviriyazı ile tenkitli metni ortaya konmuştur.

ABSTRACT

In this study it is aimed to research the work named *Şem ü Pervâne* that belongs to a poet named *Mu'îdî* from Kalkandelen who lived in 16th century. *Şem ü Pervâne* is one of the love stories based on two characters, the examples of which appears in Turkish and Persian literature. This study includes four chapters. The first chapter of this study has addressed *Mu'îdî's* life, the writer of *Şem ü Pervâne*, his literary personality and his works. In the second chapter which is headed as *Introducing of Şem ü Pervâne*, three known manuscripts of *Şem ü Pervâne* was described, the work's name and it's writing reason were defined. The third chapter is *The Studying of Şem ü Pervâne*. The third chapter was handled as internal and external structure analyses, which divided into two groups. After the notes with respect to the Text formation were placed in the fourth chapter of this study, the Text chapter titles are specified and the text of *Şem ü Pervâne* with transcription are introduced based on three known manuscripts in our possession.

KISALTMALAR

- [t.y.] : tarih yok
a : birinci sayfa
b : ikinci sayfa
a : birinci mısra
b : ikinci mısra
a.g.e. : adı geçen eser
AE : Ali Emirî
A.Ü. : Atatürk ;Üniversitesi
B : Başlık
BM : British Museum
İÜ : İstanbul Üniversitesi
c. : cilt
Haz. : Hazırlayan
TTK : Türk Tarih Kurumu
ölm. : ölüm
s. : sayfa
ss. : sayfa sayısı
yay. : yayınlayan
yk. : yaprak

1. MU'İDÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Sehî Bey tezkiresi ile birlikte ondan sonraki tezkirelerin hemen hemen hepsinde bahsedilen Mu'îdî'nin biyografisi ilgili şunları söyleyebiliriz:

XVI. yüzyıl şairlerinden olan Mu'îdî, Üsküp civarında Kalkandelen kasabasındandır¹. Asıl adı bilinmeyen² şairin mahlasını almasıyla ilgili farklı bilgiler vardır. Bunlardan biri Sultan Beyazıd Han zamanı müderrislerinden olan babasından³ dolayı aldığını söylerken, diğerleri Zembilli Ali Efendi'nin⁴ ya da müftü Ali Çelebi'nin yardımcısı⁵ olmasından dolayı bu mahlası aldığıdır.

Bütün ilimleri tahsil etmiş⁶ âlim şairlerden olan *Mu'îdî*, medrese öğrenimini tamamlayıp Kazasker Mîrim Çelebi'den medrese tahsilini bitirip icazet aldıktan sonra ilim yolunu terk etmiştir. Bir zaman yerinde duramadan ve başıboş bir şekilde

¹ Edirneli Sehî Bey, **Heşt Bihişt Sehi Bey tezkiresi**, Haz. Günay Kut, yay. Şinasi Tekin, Gönül AlpayTekin, Harvard: Harvard University, 1978, s.304-305. Latîfî, **Tezkiret'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ**, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000, s.502-504. Âşık Çelebi, **Meşâirü'ş-Şu'arâ**, G.M. Meredith Owens, Messrs Luzac Company Ltd., London: 1971, yk.125b-126a. Kınalı-zâde Hasan çelebi, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ**, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK Yayınları, 1981,c.2, s.915-916. Gelibolulu Mastafa Âlî, **Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım**, Haz. Mustafa İsen, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1994, s.276. Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, Haz. Ali Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul: Meral Yayınevi, 1972, c. 2, s.221-222. Beyânî Mustafa bin Carullah, **Tezkiretü'ş-Şu'arâ**, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1997, s.168. Mehmet Nail Tuman, **Tuhfe-i Nâilî, Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri**, [İSAM, Fotokopi Nüshası], c.2, s. 969. Ahdî, **Gülşenü'ş-Şu'arâ**, Haz. Süleyman Solmaz, Ankara: Atatürk Kültür : Merkezi Yayınları, 2005, s.539.

²Kınalı-zâde Hasan Çelebi Maraşlı bir şair olan Mu'îdî den bahseder ve adının Mehmet olduğunu söyler ancak bu kişinin Kalkandelenli Mu'îdî ile bir ilgisi yoktur.

³ Âşık Çelebi, **a.g.e.** yk. 125b. Gelibolulu Mastafa Âlî,**a.g.e.**, s.276. Beyânî Mustafa bin Carullah, **a.g.e.**, s.168.

⁴ Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221.

⁵ Edirneli Sehî Bey, **a.g.e.** , s.304. Mehmet Nail Tuman, **a.g.e.** s.969. Latîfî, **a.g.e.**, s.502. Ahdî, **a.g.e.**, s.539.

⁶ Ahdî, **a.g.e.** s.539.

yaşamıştır.⁷ Sehi Bey bu durumu yakın arkadaşı Fazıl Çelebi'nin ölümüne bağlamaktadır ve O'nun ölümüyle dünyadan elini eteğini çektiğini söyler. *Mu'îdi*, bu kararsızlık içindeyken Hacca gitmeye karar verir. Şair bu kararı nasıl verdiğini *Şem ü Pervâne*'de şöyle anlatır:

Şol zamān kim bahār-idi 'ālem
Ser-be-ser lāle-zār idi 'ālem

Yine hoş cilveler idüp gül-i ter
Virmiş-idi cihāna zīnetü fer

Girye kıldukça ebr-i müşg-āsā
Hānde eylerdi yüz gül-i ra'nā

Nağme-sāz olmuş-idi bülbüller
Anı diñlerdi gūş urup güller

Luţf-ile esdügünce bād-ı şabā
Bedene cān virürdi cāna şafā

Şalınup servi iderdi hoş reftār
Gözin açmış-idi nergis-i bīmār

Rūz-ı nevrūz 'işret eyyāmı
Dem-i pīrūz u sebze hengāmı

Göricek ben b hālī zār oldum
Dīde-giryān u dil-figār oldum

'İbret alup şikeste hālümnden
Odlara yandum infi'alümnden

Seyr ide vardugumca gül-zāra
Dağı beter olurdu āvāre (163-172)

⁷ Âşık Çelebi, a.g.e. yk. 125b.

Gönlüme düşdi ârzü-yı sefer
Ki dimâgum pür oldu bûy-ı sefer

Dağı ne şabr u ne karar itdüm
Sefer-i hacc-ı ihtiyâr itdüm (174-175)

Hac yolculuğu sırasında Halep'e uğrayan şair, bu şehri çok beğenir ve bir süre orada yaşar:

Yolum uğrayu geldi çün Halebe
Kaldum ol şehri seyr idüp 'acebe (180)

Begenüp ol diyârı gâyet ben
Niçe gün eyledüm ikâmet ben (187)

Doğum tarihi bilinmeyen şair, Hac ziyaretini yerine getirdikten sonra Mısır'a giderek uzun yıllar orada yaşadı ve beytülmal kâtibi iken vefat etti.⁸ Şairin 1586 yılında vefat ettiği söylene de⁹ bu tarih Kalkandelenli *Mu'idi*'nin ölüm tarihi olması olası değildir. Çünkü Âşık Çelebi 1568'de tamamladığı tezkiresinde, *Mu'idi*'nin dünyadan göçtüğünü¹⁰ söylemektedir. Tezkirelerden çıkardığımız sonuca göre şair, 1520'li yıllarda Kalkandelen'de doğmuş ve 1560'lı yıllarda Mısır'da vefat etmiştir.

⁸ Ahmet Atilla Şentürk, **Osmanlı Şiiri Antolojisi**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar, Kasım 1999, s. 233.

⁹ Sadık Armutlu, **Zâfî'nin Şem ü Pervâne'si**, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 1998, s.67. Mehmet Kanar, **Fehmî ve Şebisterî'den Şem ü Pervâne**, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995, s.54.

¹⁰ Âşık Çelebi, **a.g.e.** yk. 126a.

1.2. Eserleri:

a) **Dîvân:** Üç ciltlik dîvânından bahsedilen¹¹ şairin sadece Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Gaulmin/Regius 1317,4 kayıtlı 120 varaklı dîvânı bilinmektedir.

b) **Hamse:** Nizamî'nin Penç Gencine cevap olarak yazdığı hamseden¹² bilinenler şunlardır:

Şem ü Pervâne: Üzerinde çalıştığımız, kütüphane kayıtlarında bulunan tek mesnevisîdir¹³. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar bölümünde 2255, Millet kütüphanesi Ali Emirî manzum 1193 ve İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe yazmaları bölümünde 19450 numarada kayıtlı üç nüshası vardır.

Gül ü Nevrûz: Yaşadığı devirden şikayetçi olduğu bu eser¹⁴ kütüphanelerde kaydı bulunmayan mesnevîsidir. Ancak bu mesnevîden sekiz beyit Latîfi tezkiresinde verilmiştir.¹⁵

Vâmık u Azrâ: Adından bahsedilen¹⁶ ancak kütüphanelerde kaydı bulunmayan mesnevîsidir.

Hüsrev ü Şirîn: Adından bahsedilen¹⁷ ancak kütüphanelerde kaydı bulunmayan mesnevîsidir.

c) **Kütüb-i Seb'a:** Yine kaynaklarda adı geçen¹⁸ bu eser de kütüphanelerde kayıtlı değildir.

¹¹ Latîfi, **a.g.e.**, s.502. Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221. Hasan çelebi, **a.g.e.**, s.916.,Beyânî, **a.g.e.**, s.168. Ahmet Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s.233.

¹² Latîfi, **a.g.e.**, s.502. Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221. Ahmet Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s.233.

¹³ Latîfi, **a.g.e.**, s.504. Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221. Ahmet Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s.233.

¹⁴ Latîfi, **a.g.e.**, s.503. Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221. Ahmet Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s.233.

¹⁵ Latîfi, **a.g.e.**, s.503-504.

¹⁶ Latîfi, **a.g.e.**, s.503. Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221. Ahmet Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s.233. Gelibolulu Mastafa Âlî, **a.g.e.**, s.276.

¹⁷ Ahmet Atilla Şentürk, **a.g.e.**, s.233.

¹⁸ Latîfi, **a.g.e.**, s.502. . Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 222.

d) Miftâhü't-teşbih: Edebi sanatlardan teşbih üzerine yazdığı bir risâledir¹⁹

¹⁹ İsmail Erünsal, Mu'îdî'nin Miftâhü't-teşbîhi, Osmanlı Araştırmaları, c.VI, ss.215-255.

1.3. Edebî Kişiliği

Mahlasından dolayı zahir ilimlere sahip, yazdığı eserleri dikkate alınca üretken bir şairdir diyebileceğimiz *Mu'idi*, bu vasıflarına rağmen zamanında gereken değeri görmemiştir.

Sehî Bey onun için zahir ilimlere sahip, kabiliyetli biri idi²⁰ derken, Latîfi eser sayısının çokluğuna rağmen zamanında rağbet görmediğini²¹ ifade eder. Bunların dışında şair, her ne kadar ilmine sınır olmasa da değerinin bilinmediği, şiirine kulak verilmediğinden ve kuru kuruya övmelerinden yakınıdır.

Bilürüz fazluğa nihâyet yok

Halk içinde velî ri'âyet yok

Rağs idersün uşûline uymaz

Kimse nazmun kulağına koymaz

Ne kadar şi'rün olsa noğşânsuz

Qırı taşsîn iderler ihsânsuz (1562-1564)

Mu'idi, çok söyleyen,²² ilimlere gereği gibi sahip,²³ kelimeleri dizmedeki iktidarı teslim etmiş,²⁴ şiirleri orta, kelimeleri sade ve âşıkane²⁵ olan bir şairdir. Hasan Çelebi, onun gibi birinin Kalkandelen'de olmasını garip bulur.²⁶

Eserini bitiren ve onu beğenen şair, şiirini sunacak kimsenin olmadığından şikâyet eder. Şair, beklediği ihsanı defterdar Muhammed Bey'den bulur.

Oldı gerçi bu defterüm rengîn

Kime şunam ki eyleye taşsîn

Dem-be-dem derd-ile çeküp nâle

Mütehayyir tururken ol hâle

²⁰ Edirneli Sehî Bey, **a.g.e.**, s.304.

²¹ Latîfi, **a.g.e.**, s.502

²² Âşık Çelebi, **a.g.e.** yk. 126a

²³ Ahdî, **a.g.e.**, s.539.

²⁴ Bursalı Mehmed Tahir, **a.g.e.**, s. 221.

²⁵ Hasan çelebi, **a.g.e.**, s.916

²⁶ Hasan çelebi, **a.g.e.**, s.916

Cāne hātifden irdi bir āvāz
Didi ey şābāz-ı hoş pervāz (203-205)

Āsumān-ı hazret-i Muḥammed Beg
Fahır-ı nev-i beşer Muḥammed Beg (220)

Mu'idi, iyi bir şair olmanın temeline aşkı yerleştirir. Yerini bir şair olarak belli etmek istiyorsan, mum gibi hünerini oraya koyacaksın der. Sevgilinin aşkından yüzün sarardıysa, altın için bilinen sözleri tekrar etme diyerek, şiirinde kendine özgü bir tarzı olduğunu, tekrardan kaçındığını hissettirir:

Cigerün yakmış-idi sūz-ı nihān
Olmaz-idün bu resme curb-ı zebān

Zerd-rūy olduñ ise dilber için
İbtizāl itme kimseye zer için

Bellü olsun dirsen arada yirün
Şem‘veş rüşen idegör hünerün

Yoğ ise ğıll ü ğışş dimāğunđa
Görinür nūr-ı Hāḫḫ çerāğunđa (266-269)

Mu'idi, *Şem ü Pervâne*'yi bitirdikten sonra, eserini yazma ve tamamlama aşamasında yaşadığı macerayı anlatırken diğer eserlerini nasıl ortaya koyduğu ile sanat anlayışı hakkında fikir vermektedir:

“Allah’a şükürler olsun ki güzel bir gül bahçesine benzeyen bu seçkin şiir tamamlandı. Anlamı tomurcuk, meyvesi harf olan bu şiir üzerinde uzun zaman harcadığım bu kitabın beyitlerini gönül levhasından seçtim ve her beyiti Kâbe oldu. Yazma nedenim aşk olduğu için adını aşk ayeti koydum. Şiire Hızır’ın gözüyle baktım ve ona taze can verdim. Yine başka bir sihr-i helal ile bu eseri yazdım. Fikrimin odasındaki maşita (=gelinleri süsleyen kadın), nakışlarla bu eseri süsledi. Fikrim şiirime süs olduğu için şiirimin bahçesi cennete döndü. Şaşılacak bir hüner eseri olan bu kitap, yeni bulunmuş bir lal madenidir. Kitabıma nasıl başlayacağımın sıkıntısını çekerken, etraflıca düşünmek en önemli işimdi. Gam köşesinde tek başıma

ağlayıp inlerken, gönöl ateş ve sevdıyla doluydu. Geceleri hayal incisini delerken şiiiri ortaya çıkaracak güç bulamazdım. Yaratılışında dağılmış incileri bir araya getirecek olan mumun ateşii yoktu. Ancak sonra isteğim yerine getirdi ve her beyiti hatırımdan giydirdi.”

2. ŞEM Ü PERVÂNE'Nİ TANITILMASI

2.1. Nüsha tavsîfi

a) Millet Kütüphanesi Ali Emirî Koleksiyonu Nüshası:

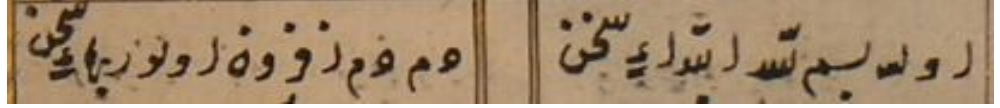
Şem ü Pervâne'nin bu nüshası, Millet Kütüphanesi Ali Emirî Koleksiyonu manzum eserler bölümünde eski 1193, yeni 1234 numarada kayıtlı nüshasıdır.

203x113 ebatlarındaki nüsha 123x63 mmlik yazı alanında yer almaktadır. Nüsha on dokuz satırlı ve çift sütunludur. Yazı kenarına altın yaldızla cetvel çekilmiştir. Talikle yazılmış olan nüshanın başlıkları kırmızıdır. 41 yapraktan oluşan nüsha 1496 beyit tutarındadır.

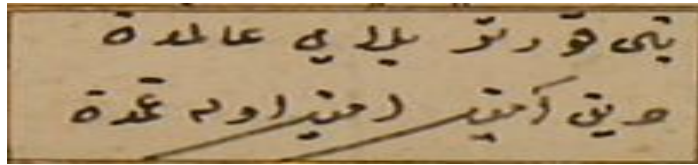
Nüshada 581. ve 748. beyitler ile 1582. beyitin ikinci mısrası derkenar olarak yazılmıştır.

Nüshanın tertibinde bir karışıklık ve eksiklik yoktur.

Baş:

Sonu:

b) İstanbul Ünivesitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Nüshası:

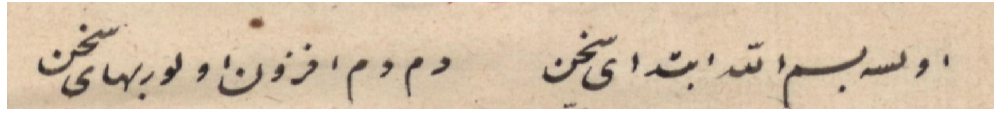
İstanbul Üniversitesi T2255 numarada kayıtlı bu nüsha, ebrulu kağıt ciltlidir. 208x153 mmlik yazı alanında yer alan nüsha, on yedi satırlı ve çift sütunludur.

Talikle yazılmış bu nüshanın başlıkları kırmızıdır. 44 yaprakan oluşan nüsha 1418 beyit tutarındadır.

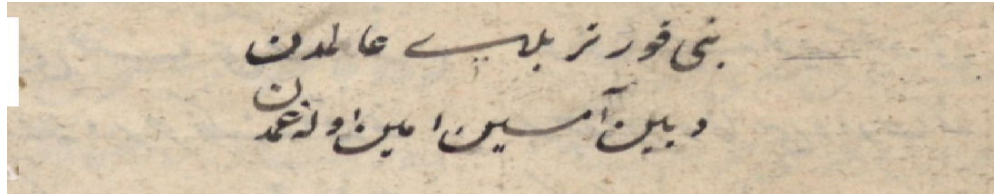
Nüshada 197. beyit iki kere; 900,1223, 1570 ve 1572. beyitler ise derkenar olarak yazılmıştır.

Nüshanın tertibinde br karışıklık söz konusu değildir ancak “*Der tarîf-i memdûh hod*” başlıklı kısım eksiktir.

Baş:

Sonu:

c) British Museum (İngiltere Millî Kütüphanesi) Nüshası:

Elimizde fotokopisi bulunan İngiltere Millî Kütüphanesi 19450 numarada kayıtlı olan bu nüshayla ilgili şu bilgileri verebiliriz:

Nestalik yazıyla yazılmış olan bu nisha on yedi satır ve çift sütundan oluşmaktadır. Yazı kenarına cetvel çekilmiştir. Başlıklar kırmızıdır. 31 yapraktan oluşan nüsha 1004 beyit tutarındadır.

Nüshanın tertibinde bir karışıklık yoktur ancak varak eksikliği vardır. 1050-1390 ile 2429-1599 arasındaki beyitler eksiktir.

Baş:

اوله بسم الله ابتدا سحر | دم دم افرون اولو رجا سحر

Sonu:

شمع قلمش اقامت اول پرده | نه تا بان کبی فلکد و نه

2.2. Eserin Yazılış Nedeni ve Adı

Mu'îdî, “*Nesîm-i ‘anber-nisâr-ı bahâr-âşûb müellif-i dil-figâr-i terk-i diyâr*” başlıklı bölümde eserin yazılış nedenini şöyle anlatır:

“Bir bahar gününde her yer lale bahçesi idi. Yeni açmış gül dünyayı aydınlatmıştı. Bulut yağmur yağdırdıkça, güller coşardı. Bülbüller nağme çalar, güller kulak verip bu nağmeyi dinlerdi. Her taraf yeşillik içerisindeydi. Ben nu hali görünce, ağladım ve incindim. Gül bahçesine gittiğim zaman daha beter oldum. Şimdi bu ibretlik halimi dinle ve derdimin ne olduğunu öğren. Zihnim sefer etme fikriyle dolduğu için, artık yerimde duramadım, Hacc’a gitmeye karar verdim. Bir hayli zahmetle yol aldıktan sonra yolum Halep’e uğradı. Ben bu şehri çok beğendim ve bir süre orada kaldım. Ben orada bir köşede mum gibi dururken, günlerin zamanın emrine uyarak boş boş geçtiğini gördüm ve zamanı boş geçirmemek adına bu hikâyeyi yazdım.”

Yolum uğrayu geldi çün Halebe

Çaldum ol şehri seyr idüp ‘acebe (180)

Begenüp ol diyârı gâyet ben

Niçe gün eyledüm iķâmet ben

Çutdum ol yirde ben kemîne kemîn

Şem‘veş dâg-dâr u kûşe-nişîn

Rûzgâr emrine olup tâbi‘

Gördüm eyyâmı geçer zâyi‘

Bârî olsun diyü bir eglence

Urdum âhir bu kışşaya pençe (187-190)

Mu'îdî, Halep’te kaleme aldığı ve iki üç haftada tamamladığı eserinin müsveddeden kâğıda çıkışını dolunayın bulut arkasından çıkışına benzetir:

Ben ki bu nazma ihtimâm itdüm

İki üç haftada tamâm itdüm

Hoş beyāza çıkup müsveddeden
Mülk-i Rūma getürdi müşg-i Hotān

Ebr içinde nihān iken ol māh
Halka yüz açdı nāz ile nigāh (193-195)

Şair eserinin yazılış hikâyesini anlattıktan sonra eserini sunduğu Muḥammed Bey'in övgüsüne geçer.

Kelime anlamıyla şem ışık, pervâne ise kelebektir. Geceleri ışığın etrafında dönen kelebek, bir süre sonra kendini kaybeder ve ışığa çarparak ölür. Bu doğal gerçekten yola çıkılarak, şem ve pervâneye tasavvufî anlamlar yüklenmiştir. Şem ilahî nuru, pervâne ise fani olan dünyayı ve ona ait olan her şeyi temsil eder.

Mutasavvıf şairler, “şem” ile îmanın kendisini kasetmişlerdir. Onlara göre iman, nefsin kötülüklerinden sıyrılmış olan insanın kalbinde tecelli eden bir ışıktır. Bu ışık, insanın kalbine Allahtan gelir ve egosundan temizlenmiş nefse, yani nefs-i mutmainneye bir lamba veya mum şeklinde görünür. Daha doğrusu bu lamba veya mum o imanlı kişinin kalbinden başka bir şey değildir.²⁷

Şem, ışık olduğuna göre, pervâne de karanlıktır. Esasen O, nefis olduğu için madde ve varlık dünyasına aittir. Madde dünyası ise karanlıktır, kötülüktür, ölümdür. Şem ü Pervâne mesnevîsinde de, ebedî hayat olan ışık ile, aslı ölüm olan karanlık çarpışmaktadır.²⁸

Muîdî, Allah'a imanın ışığıyla canının aydınlanması için yalvarırken, Hz. Muhammed'i ise Hak yolunun mumuna, ibadet etmede pervâneye benzetir:

Nūr-ı ta'atla zîn idüp cānum
Şakla her şūr u şerden imānum (108)

Şem' iken meclis-i hidāyetde
Yine pervâne idi ta'atde (123)

²⁷ Sadık Armutlu, a.g.e. s.57.

²⁸ Sadık Armutlu, a.g.e., s.58.

Allah'tan Şem ve pervâne haletini dileyen şair, kendine ibadet etmede pervâne gibi olmayı öğütledikten sonra hikâyeye geçer:

Şem' ü pervâne hâletin baña vir
Ėam-ı 'ışkuñ harâretin baña vir (91)

Yine pervâneveş per ü bâl aç
Ele al 'ışk muşafuñ fâl aç (280)

Mu'îdî'nin üzerinde çalıştığımız eserin Ali Emirî nüshasının 1b sayfasında eserin adıyla ilgili bir başlık yokken, İstanbul Üniversitesi nüshalarının 78b numaralı sayfada Şem ü Pervâne, İngiltere Millî kütüphanesi nüshası 1b sayfada Şem ü Pervâne Merhum *Mu'îdî* Rahmetu'l-lâh başlıklarıyla nakledilir. Ayrıca eser içerisinde şair de eserin adından bahseder:

Göz devâtında h̃ân-ı dil ezdüm
Şem' ü Pervâne kışşasın yazdum (192)

Ehl-i hâl içre kesb-i hâlet kııl
Şem' ü Pervâneden rivâyet kııl (281)

3. ŞEM‘ Ü PERVÂNE’NİN İNCELENMESİ

3.1. İÇ YAPI İNCELEMESİ

3.1.1. Konu

Şem, Şam ilinde yaşayan, anne ve babası olmayan yetim bir kızdır. Güzel bir bahçe içerisinde çadırında ikamet eder. Bu bahçe içerisinde zaman zaman içki meclisleri kurdurup eğlenir. Anber ve Kâfur adında iki hizmetçisi vardır. Şem, yine bir gün hizmetçilerini çağırır ve gönlünün içki ve nağme istediğini söyleyerek bir meclis kurdurur. Bu meclisin başı olur ve güzeller etrafında halka oluşturur. Pek çok içki içilir, şarkı söylenir. İçki meclisinde, kadehin dudaktan dudağa dolaşmasını kıskanan sürahi, kadehe sitemde bulunur. Ona haddini bilmesini, ne kadar el üstünde tutulan olsa da kendisine baş eğdiğini söyler. Sürahinin azarlamasından ve aşağılanmasında üzülen kadeh ona cevap verir. Kadeh sürahiye, göğsünü fazla germe sen de sonuçta bir kölesin hangi meclisin bensiz tadı olur diye sorar. Bu kısa atışmanın sonunda sürahi yaptığına üzülür, kadehle yeniden dost olurlar ve bu barışmayla meclis yeniden hararetlenir, içkiler içilir. Sarhoşluğun etkisiyle Şem’in uykusu gelir, meclisten ayrılır ve çadırına girer. Gözleri bir an uykuya dalan Şem, bir rüya görür. Rüyasında güzel bir bahçede gezinmektedir. Her tarafı bir cenneti andıran bu bahçede bir bülbüle rastlar. Bülbül, gülün etrafında koluna kanadını kırarak dönmektedir. Daha sonra Şem’i gören bülbül onun başında dönmeye başlar ve Şem’in başında döne döne ölür, yere düşer. Rüyanın etkisiyle uyanan Şem, meclise geri döner. Şem’in meclise geri dönmesiyle herkes eski neşesine kavuşur ve eğlence devam eder. Ancak, Şem rüyanın etkisinden kurtulamamıştır. Bir süre meclisten uzaklaşır ve bahçede dolaşmaya başlar. Bu esnada sert bir rüzgar eser ve her yeri toz toprak kaplar. Şem hemen çadırına geri döner. Sabaha kadar şarkı ve şiirler eşliğinde içki ve eğlence devam eder. Şem, günlerini bu şekilde geçirir.

Şam ilinde, Pervâne adında temiz huylu bir derviş vardır. Varlığını aşka adanmış olan bu dervişin yeri yurdu yoktur. Gam ve sıkıntıdan geceleri gözüne uyku girmeyen Pervâne, bir gece yerinde duramaz ve bir tarafa doğru yönelir. Gözlerinden yaşlar dökerek elemli ve dertli bir şekilde dağ taş ilerlerken karşıdan bir ışık görür. Işıktan tarafa yönelen Pervâne, ışığın olduğu yere ulaştınca süslü bir çadır görür. Çadırın etrafı güzel bir bahçedir ve içinde güzeller sefa kadehini döndürmektedir. Güzellerin ortasında oturan ay yüzlü Şem, Pervâne’nin dikkatini çeker, aklını

başından alır. Bu güzellik karşısında mecali kalmayan Pervâne, ağlayıp inlemeye başlar. Çadıra giremediği için çadırın etrafında öteye beriye aceleyle yürür. Ancak sonunda evine mahrum bir şekilde dönmek zorunda kalır. Aşk ateşi onu yaktığı için gündün güne erir. Gam köşesinde yalnızlığına çekilen Pervâne bir gazel okur. Şem'in aşkı, ayrılığın ateşi Pervâne'de sabır bırakmaz. Bir gün Şem'i görmek için onun çadırına can atarak gider. Şem'in kapısına karşı durup ağlayıp inleyerek Şem'e seslenir ve bir gazel okur. Pervâne'nin feryatlarını işiten Şem, Anber'e bakar ve bu kişinin kim olduğunu sorar, ona Pervâne'yi kapının önünden kovmasını tembihler. Şem'in isteğini yerine getirmek için dışarı çıkan Anber, Pervâne'yi görünce aşkın ateşi onu da etkiler. Ancak aldığı emri yerine getirmesi gereken Anber, Pervâne'ye susup gitmesini söyler. Pervâne, bu sözleri duyunca kendinden geçer. Anber'e dönüp, Şem'e ulaştırması için sözler söyler. Pervâne'nin sözlerini Anber'den dinleyen Şem'in de can ipliği tutuşur, kalbi titrer. Gam ateşinin etkilediği Şem, ağlar ve vefa göstermeye karar verir. Çadırın eteğini kaldırtır. Çadırın perdesi kalkınca, Şem'in güzel yüzü görünür. Ancak Pervâne bunu beklememektedir. Bir an akli başından giden Pervâne, kendini toparlar. Şem'in güzelliği karşısında susar kalır. Tek kelime söyleyemez, ağlamaya başlar ve yere düşer. Pervâne'nin halini gören Şem, bu durumu kınayıp çadırına yönelir. Pervâne ise toprağın üzerinde uyuyakalır.

Sabah olup, güneş karanlığı ortadan kaldırıncı, Kâfur uyanır. Taze gül suyu ile yüzünü yıkadıktan sonra bahçeyi gezmeye çıkan Kâfur, kapıda bekleyen Pervâne'yi görür. Pervâne'nin neden orada bulunduğunu bilmeyen Kâfur, kalkıp gitmesini huzurlarını bozmamasını söyler. Bu sefil görünüşlü aşığa şehrin bekçilerinden bir zarar gelmesine karşın onu uyarır. Ancak Pervâne gitmeyi reddedince Kâfur sinirlenir ve Pervâne'yi hem azarlar hem döver. Pervâne, çaresiz bir şekilde ayağa kalkar ve evine yönelir. Düşe kalka meskenine varır, derdini paylaşacak kimsesi olmadığı için, bir gazel okuyarak içini döker. Gündüzler gözüne perde olmuştur. Yerinde karar edemez, bir içeridedir, bir dışarıda. Şem'in yüzünü görmek için güneşin batmasını bekler. Talihinin gidişinden memnun olmayan Pervâne, feleğe seslenir. Ondan zulmünü daha fazla artırmamasını ve kendisine acımasını ister. Ancak bir cevap alamaz. Bu sefer Allah'a derdini devaya ulaştırması için yalvarır. Duasını ederken güneş batar, gece gelir ve ay görünür. Pervâne sevinerek Şem'in olduğu yere gelir. Şem, peçesini açmış oturmaktadır. Yine bir

meclis düzenlenmiştir. Şarabın keyfiyeti ile Şem'in gözlerinden uyku süzülür. Pervâne'nin ayrılığından dolayı dertlidir. Gözleri kapı üstündeki halka gibi Pervâne'nin yolunu gözler. Ayrılığın hüznüyle neşesi kaçan Şem, kimse durumunu fark etmesin diye dışarı çıkar. Sessiz bir yerde oturur ve gizlice ağlar. Bir yandan ağlarken bir yandan da yârin hayaline seslenir. Bir süre yârin hayaliyle konuştuktan sonra, bir gazel okur. Şem bu haldeyken Anber Şem'i bulur. Şem'in bir derdi olduğunu anlar ve ona ne olduğunu sorar. Şem, Pervâne'ye olan aşkını Anber'e söyler. Bunu duyan Anber, Şem'e müjde verir. Pervâne'nin kapıda olduğunu, kimseye duyurmadan uygun bir şekilde onu içeri alacağını söyler. Anber, Pervâne'yi içeri alır ve iki âşık kavuşur. Şem sevinir ve konuşunu ağırlaması için hizmetçisine emir verir. Mecliste bulunan keman bir gazel okur. Kavuşma esnasında Şem, sorular sorarak Pervâne'nin aşkından emin olmak ister. Aldığı cevapları beğenir ve Pervâne'nin de onun aşkından haberdar olmasını ister. İki sevgili sabaha kadar birlikte otururlar. Sabah olurken Şem, Pervâne'ye gitmesini söyler. Bâd-ı Nesîm adındaki lalası gelmek üzeredir ve ikisini bir yerde bulmasından çekinir. Pervâne'ye akşama kadar sabretmesini söyler ve gönderir. Artık Pervâne geceleri gelir, sabah olmadan gider. Kâfur, bu sırrı sezindir. Şem, dedikodulardan sakındığı için meclislerde bulunur, rakiplerle gönülsüz bir şekilde eğlenir. Mecliste bulunan çalgıcı bir gazel okur.

Yeniden sevdiğinden ayrı düşen Pervâne, ayrılığın acısıyla çadırın önünde ağlar. Sesi işiten Şem, onu hemen içeri aldırır. Pervâne burada bir gazel okur. İki sevgili çadırda otururken ansızın Kâfur kapıya gelir. Anber Şem'in uyuduğunu söyler ve onu içeri almaz. Kâfur bu duruma çok gücenir ve Şem'in bu halinden dolayı onu suçlar. Bu suçlama karşısında Anber, Kâfur'u kovar. Kâfur her şeyi Bâd-ı Nesîm'e anlatmaya karar verir. Bâd-ı Nesîm'e gider ve Şem ve Pervâne'nin durumunu anlatır. Haberi duyan Bâd-ı Nesîm Şem'in çadırına yönelir. Olacakları tahmin eden Anber hemen Şem'i uyarır ve onu bir köşeye saklar. Çadıra gelen Bâd-ı Nesîm kimseyi bulamayınca yaptığına pişman olup geri döner. Anber, Bâd-ı Nesîm'in gittiğini Şem'e haber verir ve neşe geri gelir. Ancak Şem bu dünyanı faniliğini anlar ve şarap kadehinden elini çeker. Kabir sahiplerini ziyaret etmeye karar verir. Pek çok kişi tarafından ziyaret edilen ve dertlere deva umulan H'âce Nûr'un kabrine gider. Eşiğine baş koyar ve gece gündüz tesbih çekip zikreder. Bu arada temmuz ayı gelmiştir. Baharda yeşil olan her şey sararmıştır. Pervâne de ayrılığın ateşiyle

sararmıştır. Yalın ayak başı kabak gezerken gözü güneşe takılır ve ona seslenmeye başlar. Şem'e ondan haber götürmesini ister ardından bir gazel okur. Güneş battıktan sonra felekle söyleşir. Felekle söyleşirken ay doğar ve bu kez ona dönüp sözünü söyler. Aydan Şem'in penceresine varınca halini anlatmasını ister. En sonunda kendine seslenen Pervâne, yaptıklarından dolayı kendi kendine kızar. Bir an önce ölmeyi diler ve bir gazel okur. Yerinde duramayan Pervâne bir yöne doğru yürümeye başlar. Gittikçe ulu bir yere ulaşır. Ulaştığı yer H'âce Nûr'un ziyaretgâhıdır. Orada Şem'i görür ve iki sevgili yeniden kavuşur. Kavuşmanın şevkiyle Pervâne Şem'in üzerine düşer, kolunu kanadını yakar ve ölür. Pervâne'nin ölümüne matem tutan Şem, zamana sitem eder. Yemeden içmeden kesilir, yüzünün rengi solar. Pervâne'nin yüzüne yüzünü sürer ve üzüntüden göğsünü parçalar ve o da aynı yerde ölür. İki âşık H'âce Nûr'un mezarının karşısına yan yana gömülür arkalarından matem tutulur.

3.1.2. Şahıs Kadrosu

Pervâne: Hikayenin baş erkek kahramanıdır. Şem'e âşıktır. Şam'da yaşayan temiz huylu, muhabbet dininden, yeri yurdu olmayan rint bir dervîştir.

Var idi Şām içinde bir dervîş
Pāk-meşreb velī muḥabbet kīş

Rind dervîş ü lā-mekān idi ol
Zār u dil-rîş nā-tüvān idi ol (547-458)

Kendini aşk ateşine yakmağa gönüllü, gam elinden kırılıp incinmiş, zamanın kahrından ayaklar altında kalmış, yalın ayak, vatani olmayan, kolunu kanadını aşk ateşine yaktığı için herkes tarafından bilinen bu dervîşin adı Pervânedir.

Bāl ü per yaqub oda miḥnet ile
Adı Pervâne idi şöhret ile (462)

Kendini aşka hizmet etmeye adanmış bir dervîş olan Pervâne, akli başında olmayan bir sorhoştur ama kalbi ayna gibi temizdir. Dünyanın cefasından kurtulmak için uzlet köşesine saklanmıştır. Gündüzleri dertli olmasına karşılık, gece onun en iyi dostudur. Çünkü gece, âşğın sırlarını gizler. Yârin ayrılığının ateşi gönlüne yer ettiği için gözüne uyku girmez. Sabaha kadar yârin hayaliyle konuşur.

Gicedür sırr-ı 'âşıkā maḥrem
Gice ḥandān olur dil-i pür-gam

Gicedür hecr-i yâre hem-sāye
Gicedür dūd-ı āha sermāye

Gice yār olup āh u zār ile dil
Şoḥbet eyler ḥayāl-i yār ile dil

Uyumazdı giceyle Pervâne
Eşer itmişdi nār-ı gam cāne (471-474)

Varlığını aşka adayan bu derviş, içindeki ateş yüzünden bir yerde duramayan gezgin biridir.

Aña kayd oldı çün der ü dīvār
Turdı ‘azm itdi bir yaña nā-çār
Gitdi yolsuz ne tağ dirdi ne taş
Gözlerinden akardı kan ile yaş (481-482)

Yine sabredemeyip kendini yollara vurduğu bir gece, Şem’in çadırının olduğu yere gelir ve güzeller içinde oturan Şem’i görür ve ona âşık olur. Pervâne’de beşerî aşk görüntüsünde ilahî aşk kendini gösterir. Pervâne, okuduğu gazelinde bu aşkı anlattığı gibi şair yönünü de ortaya çıkarmaktadır.

Müsellem olsa maḥaldür baña vilāyet-i ‘ışk
Ki cümle varumı virdi fenāya gāret-i ‘ışk
Ne cevr-i dilbere ḥad var ne kahr-ı dehre şümār
Dirîgler ki bulunmayu kaldı gāyet-i ‘ışk
Nesīm-i şubh-ı vişāl ile hoş-dem olmuş iken
Komadı ‘āfiyetüm zerre deñlü āfet-i ‘ışk
Eger cefādur eger guşşa şākirem bil’-lāh
Dilümde niceye dek vird ola hikāyet-i ‘ışk
Ne deñlü dirhem iderse ‘ilāc u merhem olur
Selāmet-i dil ü cāndur baña melāmet-i ‘ışk (517-521)

Pervâne, aşkın tüm eziyet ve cefasından zerre kadar şikâyetçi olmaz, aksine bu melâmet içinde selamet bulmaktadır.

Pervâne, genel olarak zayıf, çaresiz, kendi halinde ve sadece aşk için yaşayan bir derviş görüntüsü çizse de inandığı şeyleri sonuna kadar savunacak sağlam kişiliğe sahip olduğunu ve yaptıklarından dolayı başkalarının ne düşündüğünü umursamayacak kadar kendine ve yaptığına olan inancını okuduğu gazelle gözler önüne serer.

Nuş idüp ‘ışk meyini mest ü hūmārum kime ne

Ġam-ı cānāne ile cāna kıyarum kime ne

Müdde‘iler ne ki dir ise disün haqqumuza

Cümleden fāriġem ü yār ile yārüm kime ne

Pend idüp neyler ola zāhid sadsāle baġa

‘Azm-i meyḥāne kılam mescide varam kime

Hālet-i nez‘e gelürsem de ‘ilāc istemezem

‘Āşık-ı ḥaste dil ü zār u nizārüm kime ne

Kimse ta‘n eylesün āh u figān itdüġüme

‘Andelīb-i çemen-i kūy-ı nigārüm kime ne (735-739)

Pervâne, dünyanın geçiciliğinin farkındadır. Bu dünyada ki her şey hakikati gizleyen bir perdedir. Bundan dolayı, dünyaya ait olan hiçbir şeye meyletmez. En çaresiz anlarında sığındığı tek şey duadır. Bu da Pervâne’nin Allah’a olan inancını daha da vurgular.

Perdedür diyü Haqqa cān u cihān

Hergiz olmaduġ aᅗlara nigerān (154)

Pervâne, hikayede kimsenin kınamasına aldırmayan, ilahî aşk için yaşayan ve hiçbir şekilde bu aşktan vazgeçmeyen, her şeyi bir tarafa atıp sadece ona yönelen, bir çula kanaat eden rint bir derviştir.

Ḳodı cümle ne var-ise kıydı

Şeb-revāne kabaların giydi (784)

Şem: Hikayenin baş kadın kahramanıdır ve Pervâne’ye âşıktır. Şam ilinde yaşayan annesi babası olmayan yetim bir kızdır.

Gerçi kılcā bahānesi yoġ idi

Lik aᅗası vü anası yoġ idi

Şadef-i hüsn içinde dürr-i yetim
Zihî gâyetde pâk u tab‘ı selim (296-297)

Güzellikte eşi benzeri olmayan Şem, uzun boylu, gümüş tenli, ince belli, küçük ağızlı, zerre kadar kusuru olmayan, göreni sağ bırakmayan bir güzelliğe sahiptir. Onun güzelliğini anlatmaya kelimeler yetmez.

Ne diyem ne yazam ki bî-kem-kâsid
Çemen içinde serv ider idi râsid (289)

Şem, cenneti andıran bir bahçenin içersinde çadırında yaşamaktadır. Burada zaman zaman eğlence meclisleri kurudur, kendine kimseyi denk görmez, yaşayıp gider.

Başa yokdur diyü cihânda nazir
Germ olup ‘ays iderdi Şem‘-i münir (311)

Şem’in Kafur ve Anber adında iki hizmetçisi vardır. Gece gündüz ona hizmet eden iki arkadaştır:

Karşusunda turup iki hâdim
Hidmet eylerdi rüz u şeb dâim

Biri Kâfûr biri ‘Anber idi
İki nâzik harif ü hem-ser idi (307-308)

Şem, bir gün tahtında yatarken, bir mey meclisi kurmayı diler ve hizmetçilerine meclisi kurmaları için emir verir. Bir süre yiyip içtikten sonra, sarhoşluğun etkisiyle Şem’in uykusu gelir. Uykuya dalan Şem, rüyasında bir bahçede gülün etrafında dönen bir bülbül görür. Şem’i gören bülbül onun başında dönmeye başlar ve ölür. Şem, uykusundan uyanır, rüyanın yorumunu merak eder ama kimseye yorumlatmaz. Aslında bu rüya, hikayenin sonunu haber veren bir motiftir.

Diledi kim ideydi meclis-i mey
Aña hâlet vireydi nağme-i ney

Karşusunda tururdu hâdimler
Dün ü gün hizmete mülâzimler

Didi Kâfûr ‘Anbere fi’l-hâl
Demidür devr ide piyâle-i al (326-328)

Kızarup tâb-ı bâde ile yüzi
Mest idi h̄âb-ı nâza vardı gözi (398)

Ki yaturken bir özge h̄âb görür
Seyr idüp ‘arşa-i çemende yürür (400)

Gördi bir ‘andelîb nağme-serâ
Taşı hâkister içi nâr-ı hevâ

Başdın ayağa vecd-i şevk ile hâl
Şınmış oğ zahmı irmeden per ü bâl

Bir güle virüp iki dünyâyı
Şatun almış başına belâyı

Lâle-veş kâse kâse kan yutmuş
Hâr-ı miñnetde âşiyân tutmuş

Giceler şubh olunca aglar idi
Güş açup güller anı diñler idi

Ne kadar gam bugün çekerse maḥal
Dağ-ı derd ile bile toğmış ezel

Zerd ü bî-mâr u za‘if ğâyetde
Kimseler görmemiş selâmetde

Bu nigârıñ görince ruḥsârın
Daḥı arturdu nâle vü zârın

Şem' her kânde varup oturdu
Başı üstünde çigzinüp tırdı (408-416)

Şem, hikayede ilk okarak karşımıza dünya nimetlerine meyilli bir karakter olarak çıkar. Kendini beğenir, güzelliğine güvenir, meclislerde bulunur, yer içer, dünyadan kâm alır. Ancak Pervâne'ye âşık olduktan sonra Şem değişir. Bu dünyanın ve dünya güzelliklerini geçici olduğunu anlar, şarap kadehinden elini çeker. Nefsini dizginleyenleri takdir eder ve o da nefsinin dizginlemeye karar verir. Bir ziyaretgaha gidip eşliğinde dua etmeyi ister. Bu niyetle Hâce Nûr'un kabrine gider, orada tesbih çekip zikreder. Yaptıklarından dolayı tövbe edip, sûfi gibi yeşil hırka giyer.

Bildi 'âlemde kim bekā yokdur
Ne bekā zerrece vefâ yokdur

Didi bu 'ayş u nüş niçeye dek
Bezm içinde hürüş niçeye dek (1216-1217)

Âferîn olsun ol hıred-mende
Ki çeke nefsi ejderîn bende

Aña bu nükteler virüp hâlet
İtdi bu resme niyet ol âfet (1223-1224)

Dahı ağzına almayup mey-i şâf
Vara ehl-i kubûrı kıla tavâf

Var idi bir ulu ziyâret-gâh
Hâce Nûruñ mezârı hâcet-gâh (1226-1227)

Şem' gözinden akıdup yaş
Vardı ol âsitâneye kodı baş (1241)

Gelüp inşâfa itdi istigfâr
Geydi gök hırkasını sûfi-vâr (1208)

Anber: Şem'in hizmetçisidir. Dışı karanlık (esmer) olmasına rağmen, için aydınlık biridir. Pervâne, Şem'in çadırının önünde gürültü çıkarınca, Şem Anber'den onu kovmasını ister. Fakat Anber, yufka yürekli ve gece gibi aşğın halinden anlayan biri olduğu için Pervâne'nin haline üzülür. Derdini sorar ve Pervâne'nin hallerini Şem'e detaylarıyla anlatır. Bu durum Şem'in Pervâne'ye karşı olan fikirlerinin değişmesine neden olur.

Ol kadar nâle vü figân itdi

Ki nigâr ol figânı işitdi

Bağdı kimse görünmedi gözine

Bir nazar kıldı 'Anberün yüzine

Didi kimdür bilür misün bu kişi

Neye ağlar nedür bu yirde işi

Bunda her gün gelür zevâli nedür

Çapudan gitmez oldu hâli nedür

Yürü var kim ise aña söyle

Bir dahı itmesün gelüp böyle

Hayme önünde bilmezem ne arar

'Āşık olmak anuñ neyine yarar

Ne sebebden şebâtı yok işinün

'Arzı kendü elindedür kişinün

Eşigüm ka'bedür tavâf itsün

Çün tavâf eyledi dönüp gitsün

Turmasun hergiz ol burada dahı

Gele vaqt ola bir fütâde dahı

Ceng ü gavgâ olur hazer kılsun

Çosun ibramı haddini bilsün

Bu sözi söyleyince ol dilber
Taşra çıkdı hemîn turup‘Anber

Görđi Pervāne turur maḥzūn
Dili pūr-sūz dīdesi pūr-ḥūn

Çāk idüp sīnesini yir yir ‘ışk
Başdın ayağa dek muşavver ‘ışk

Didi ey bī-ķarār dīvāne
Āşinā iseñ olma bī-gāne

Ne içün dil-figār u nālānsun
Ne yidüñ böyle deng ü ḥayrānsun

Hoşlugun yok yüzüñ gözüñ efķār
Yohsa afyon yidüñ mi yā esrār (582-597)

Çünkü Pervāne aņı gūş itdi
İçmeden cām-ı bāde nūş itdi

Didi ey ḥāk-pāy-ı misg-i Ḥoten
Kışşamı diñle dirhem itme iñen (602-603)

Dilegüm çok degül budur senden
Varıcaķ yāre diyesün benden (605)

Şanma pāyende çarḥ-ı eflākī
Bu mekānuñ mekīni yok baķī

Ķanı bildür ki açılan güller
Ķarşusunda oturdı bülbüller

Güler iken ḥazān olup şoldı
Biri peydā degül ‘aceb n’oldı

Bu cihānuñ beķāsı yok hergiz
Gine cevrdür vefāsı yok hergiz

Geldi ‘Anber bu mācerāyı didi
Ser-be-ser hāl-i mübtelāyı didi

‘Anber ol deñlü oķıdı efvn
Eyledi Şem‘i germ idüp mecnvn

ŦutuŐup ‘ıŐķ oğıyla rişte-i cān
Şem‘ dem-beste ķaldı niķe zamān

EŞer idüp ğam odı ğāyet ile
Mum-veş nerm olur bu hālet ile

Gözi yaşın aķıtdı seyl itdi
Ķodı cevri vefāya meyl itdi (616-624)

Şem’in tek sırdaşı ve onu anlayan tek kişidir. Pervāne ile kavuŐmalarına yardımcı olur ve bunu kimseye duyurmadan yapar.

‘Anbere bir bir eyleyüp taķrİR
Didi hālüm budur gerek tedbİR (861)

Didi ‘Anber ki ey pİR-i sīmā
UŞta ol ğaste ‘aŐıķ u Őeydā

Ser ü cānuñ idüp yoluğa fedā
İŞte hāzırdur o Şikeste gedā

Ķapuya ķarŐu dil-figār tırur
Boynın egmiş ğarİb ü zār tırur

Emr idersenğ hemān tırur varayın
Ķam elinden ğarİbi ķurtarayın

Kılca bu işde itmeyüp ihmāl

Alup anı getüreyin fi'l-hāl

Bunu didi vü taşra çıkdı hemān

Vardı Pervâne hidmetine revān (866-871)

Anber, olacakları anlayabilen, çevresindeki insanları iyi analiz edebilen, ileri görüşlü bir karakterdir. Kâfur'un tuzağından Şem'in kurtulmasını bu yönleriyle sağlar. Kâfur, Pervâne'nin geliş gidişini Bâd-ı Nesîm'e söylemiştir. Anber olacakları sezinler ve Şem'i saklar.

Sözüme eyle cān ile taşdik

Bilürem ben kažiyye-i taḥkik

Mācerāyı didüm ben icmāli

Sen kıyāsın eyle bākī ahvāli

Bu sözi eyleyüp figān kıldı

Şem'i bir küşede nihān kıldı (1181-1183)

Anber, hikayede renginden dolayı aşğın dostu geceyi temsil etmektedir. Kâfur aydınlığıyla sırları ortaya çıkarırken, Anber karanlığıyla sırları saklar.

Kâfur: Şem'in hizmetçisidir. Anber'in aksine Kâfur, sert tabiatlı ve kin tutan bir karakter olarak hikayede yerini alır.

Kīne-cū serd-hüy idi Kāfūr

Didi Pervāneye ki ey rencūr (662)

Şem'in Pervâne ile buluştuğu bir gecede, Kâfur çadırın önüne gelir ve içeri girmek ister fakat Anber buna müsaade etmez. Bunun üzerine Anber ile Kâfur arasında bir tartışma geçer. Kâfur, Şem'in değişen hallerinden Anber'i sorumlu tutar. Pervâne'nin Şem'in yanında bulunmasını ateşle pamuğun yan yana bulunması kadar tehlikeli bulur. İnci ile siyah taş, karga ile hüma nasıl birbirine denk değilse Şem ve Pervâne de birbirlerine denk değildir. Kâfur Şem'i yelden bile sakınırken, Anber onu dillere düşürmüştür.

Gerçi olmışdı zār-ı dil mestür
Sezinürdi velī anı Kāfūr (1002)

Sen aña rehber olmasañ ki gāh
Ne bilürdi bu yoları ol māh

Gice gündüz yanında sākınsün
Niçün ol meh-likāya hā'insün

Söz açup geh kırı geh yaşdan
Sen çıkardıñ ol āfeti başdan

İledüp gicelerle seyre anı
Gösterürsün hemīşe ğayra anı

Bilmez iken peyām-ı 'ışkı 'aceb
Kimden işitdi nām-ı 'ışkı 'aceb (1108-1112)

Daha önce bir şeylerden şüphelenen Kâfur, Anber'in verdiği cevaptan artık iyice emin olur, yapacak fesatlıklar düşünür ve olanları Şem'in lalası Bâd-ı Nesîm'e anlatmaya karar verir. Gizlice Bâd-ı Nesîm'in yanına gider ve olanlardan onu haberdar eder. Bir gece uyurken ansızın uykusundan korkarak uynadığını ve dışarı çıktığını söyler. O esnada, Şem'i çadırında bir mahremle yiyip içerken gördüğünü anlatır.

Reng alup 'Anber'ün cevābından
Niçe fitne uyardı hā'ābından

Pür iken hışm u kineden sine
Hā'āb-ı hargüş virdi miskine

Gitdi āmmā zerāfet ile seher
Gizlü varup Nesime virdi haber (1150-1152)

Bu hikayede Kâfur, durağan giden olayları canlandıran ve hikayenin akışına heyecan katan kahramanlardan biridir.

Bâd-ı Nesîm: Şem'in lalasıdır. Sert tabiatlıdır. Şem'den ve bulunduğu yerden sorumlu olan kişidir. Çok ciddi ve katı kuralları vardır. Şem, Bâd-ı Nesîm'den çekinir. Pervâne ile olan münasbetini duymasından korkar.

Biz isek mest vakit ise tardur
Ki benüm bir ata begüm vardur (966)

Gülün âyînesine saykaldur
Bâğ u râğ üstine müvekkeldür (970)

Âb-ı şūrîde olsa bî-tedbîr
Hiç iki bir dimez urur zincîr (973)

Dirler ağun adına Bâd-ı Nesîm
Çekerüm gördükçe guşşa vü bîm (975)

Gelegendür bize bu demlerde
Bulmasun ikimizi bir yirde (980)

Şem, bu korkusunda haksız değildir. Eğer Şem ve Pervâne'yi bir yerde görürse Bâd-ı Nesîm'in yapabileceklerini Kâfur Anber'e şöyle tasvir eder: "Eğer bu haber Bâd-ı Nesîm'in kulağına giderse ne seni kor ne Şem'i. Çok şiddetli öç alır ve kendine laf getirmez. Şem'i azarlar ve gözünün yaşına bakmadan başına ateş yakar, canına kasedip varlığını toprağa çevirir."

Bâd-ı Nesîm, Anber'i dinleyince hızlıca Şem'in çadırına gelir. Fakat Şem'i çadırda bulamayınca korkuyla dışarıya çıkar ve Şem'i dışarıda aramaya başlar. Hiçbir yerde bulamayınca yaptığına pişman olur ve oradan ayrılır.

Hıymeye geldükde Bâd-ı Nesîm
Bulmayup Şem'i çıkdı guşşa vü bîm

Ne yire gitdügin ki bilmedi
Ğazabından karar kalmadı

Âh idüp oldu zâr u âvâre
Delüler gibi düşdi kühsâre

Bakdı çarhuñ avınup kurdıǵına
Nādim oldı esip şavurduǵına (1184-1187)

H̄āce Nūr: Şem'in dünyanın faniliǵını anlayıp, kabrini ziyaret ve eşiǵine baş koyup tövbe ettiǵi mezarın sahibidir. H̄āce Nūr'un mezarı, pek çok kişi tarafından ziyaret edilir. Gelen ve uçan her şey onun mezarına uğrar ve dua eder. Dertliler derdine çare bulur, üzgünler mutlu, körler gören, köle azat olur.

Var idi bir ulu ziyāret-gāh
H̄āce Nūruñ mezārı hācet-gāh (1227)

Her gün nizām olınca zāyiri çok
Tolu her kūşesi mücāveri çok

Rūz u şeb sākin olan irāde
Sübha olmışdı heft seyyāre

Gelüp āyende vü perende aña
Yüz urup her biri dilerdi du'ā

Ol feraḥ-baḥş u cennet-ābāde
Bende varsa gelürdi āzāde

Dil-figār u şikeste hurrem ü şād
Şıdķ ile her varan bulurdu murād

Veh ne kehl idi topraǵı anuñ
Ki açardı gözünü ā'mānuñ (1233-1238)

H̄āce Nūr'un mezarı, hikayede bir yandan ululara gösterilen saygıyı temsil ederken diğerk yandan da gelen ölümün habercisi konumundadır.

Şem'in Çevresindekiler: Saki, çalgıcılar, güzeller, bülbül, keman.

3.1.3. Deyimler

Tarihi metinlerde geçen pek çok birleşik kelime günümüze deyim olarak gelmiştir. Bugün deyim olarak kullandığımız bu kelime gruplarının tarihi seyrini ve hikayesini ortaya koymaya yönelik daha sonra yapılacak çalışmalara kaynak olması adına metnimizde geçen daha sonra deyimleşmiş veya bugün için artık kullanılmayan ifadeleri aşağıya sıraladık.

- acı dil virmek (726)
- adı zebānından düşmemek (1381)
- ağız ağza virüp söyleşmek (356)
- ‘aqla şıgmamak (2)
- ‘aqlı gitmek (490)
- ‘aqlın(1) almak (394)
- amān virmek (1049)
- ‘amel olmak (712)
- ārām u şabr u ‘aql u qarārūm tağılmak (832)
- āşikar olmak (37)
- āvāre olmak (536)
- ayağ altında kalmak (351)
- ayağ(a) baş kıomak (348)
- ayağ üstinde hıdmet eylemek (927)
- ayağa düşmek (547)
- ayağı götürmek (689)
- ayağuş bağlamak (816)
- āyine gibi şāfi olmak (466)
- bağrına yūzi yirde yāre urmak (726)
- bakmağa doyamamak (1304)
- bālālıguş şatmak (377)
- baş u cān fikri yādından gitmek (637)
- başdan çıkarmak (1110)
- baş egmek (371)
- baş şalmak (435)

baş üzre yiri olmak (982)
başdın ayağa güş olmak (350)
başın öjüne bırakmak (1243)
başına kaşd itmek (833)
baş virse rāz-ı dilin virmemek (649)
belin kemān gibi iki bükmek (514)
bellü olmak (268)
beñzini sāz etmek (505)
bil bağlamak (858)
bir arada qarār idemez olmak (512)
bir kırı temāşāya kāil olmak (564)
bir nazarda dil virmek (501)
bir nefes ayru olmamak (385)
boynuņa günāh almak (571)
cān atup gitdi (537,785)
cām-ı bāde içmeden nüş itmek (602)
ceres gibi ditremek (625)
ciger(i) pāre pāre olmak (454,551)
çare kıılma(ma)k (558)
çeke tutmak (601)
dem-beste kıalmak (622,634)
deng ü hayrān olmak (596,709)
derd üzre derd arturmak (718)
derd-i pinhānı ortaya dökmek (860)
derdin yanmak (857)
dil vermek (1059)
dilde döğünün hergiz oñulmamak (1389)
dile düşürmek (1121)
dile gelmek (84)
divāne eylemek (512)
dīvāne olmak (694)
düşe tura irişmek (730)

el çekmek (556,1493)
el götürmek (1240)
el yumak (554,1381)
elünden gelmek (714)
elünden ne gelürse var eylemek (1135)
ġāfil olmak (629)
geh kırık geh yaşdan söz açmak (1110)
giceden gündüzi fark edememek (1030)
ġonçe gibi açılmak (388)
ġög(ü)s geçirmek (376)
ġöġsüñi germek (370)
ġöñlü anlamaz olmak (329)
ġöz ü ġöñlü açılmak (1301)
ġözlerine uyhu ġarām olmak (470,820)
ġözün açmak (46)
ġözi yalına merġamet kılmamak (1126)
ġözin süzmek (856)
ġözünü yola dikmek (1317)
ġüşmāl itmek (724)
ġāb-ı ġargüş virmek (1152)
ġaddini bilmek (591,665)
ġālden ġāle dönmek (477,1210)
ġālet-i nez'e gelmek (738)
ġālünji bilmek (354)
ġālden ġişşe almak (560)
ġayr eylemek (716)
ġayret engüştüñ aġzına alup (1205)
ġayretde kıalmak (435)
ġayret ile dehāna barmak kıodmak (1461)
helāk olmak (864)
hezār dürlü ġama uġramak (678)
ġūy ādet olmak (687)

içinden yidügi yimek (1008)
iki dünyâyı bir deme şatmak (639,1147)
iki eli taşlar altında kıalmak (575)
kıadir olmak (508)
kıan yutmak (703,1315)
kıara bağlamak (1466)
kıaralar giymek (1332)
kıaygudan kıurı řāh olmak (841)
kendü kıanına diş bilemek (1104)
kendü yağıyla kıavrulmak (838)
kendüzini cem' idmek (631)
kıılca kıalmak (1044)
kıya kıya yaķmak (550)
kıyākı geçmek (939)
kıulağa girmek (561)
kıulağına kıoymak (1563)
kıulaķ urmak (1392)
kıurı taķsīn itmek (1564)
meded eylemek (714)
merķamet kıılmak (604,724,752,)
nāzı geçmek (853)
ocağuna şu kıoymak (580)
ölse kimseye mihr eylememek (1353)
reng almak (1151)
sīnesini çāk itmek (594,829)
söze çekmek (944)
söze kıulak tutmak (572)
şöhret tutmak (465)
üstine gelmek (839)
va'deye inanmak (569)
yaķasın çekip çāk çāk itmek (729,1386)
yaķıp yandurmak (576)
yire geçmek (749)

yir(i) (kulađum) bař(um) űzre olmak (383)
yilden şağınmak (1120)
yile varmak (580, 644,1251)
yimedem içmeden berī olmak (1485)
yiri od olmak (1376)
yirűji beklemek (689)
yoluğa cān virmek (614)
yűz urmak (25,1225)
yűz(űm)e urmak (157,1240)
yűz çevirmek (464)
yűz devirmek (718)
yűz sűrmek (1038,1325)
zağmına merhem urmak (837)
zerre deđlű mecāl řomamak (500,1005)

3.1.4. Atasözleri ve Vecîz Söyleyişer

Şem ü Pervâne’de deyimlere oranla daha nadir bulunan atasözleri ve vecîz söyleyişleri şöyle örneklendirebiliriz:

Atasözleri:

1. Hiç Pervâne olmasun aña yār/ **Od ile penbenüñ ne oyımı var** (1116)
2. **Derd yokdur ki ola dermânsız**/ Hâk yaratmazdı nesne pâyânsız (893)

Vecîz Söyleyişler:

1. Alma vehm ile nâle vü âhum/ İ’timâd itme hüsünüñe şâhum (615)
2. Çekmedin niçe kere zahmet-i hâr/ Güle irmiş eli kimesne mi var (896)
3. Her kafa kim görindi bir yüzi vār/ Şeb-i târuñ sonuñda gündüzi var (528)
4. Heves itme şakın zer ü sîme/ Kime hayr itdi sîm ü zer kime (1583)
5. Hiç divânesiz perî olmaz/ ‘Işk-ı ‘âlemde serserî olmaz (450)
6. Kande kim yüz aça bir âfet-i cân/ Halk-ı ‘âlem olur aña nigerân (446)
7. Kişi irmez huzûra miñnetsiz/ Dünyede nûr olur mı zulmetsiz (898)
8. Kesme ben derd-mende râh şakın/ Yerde kalmaz hadeng-i âh şakın (754)
9. Kulıyuz kendi haddini bilenüñ (366)
10. Mârsız kimse genc bulduğı yok/ İtmeyen girye hurrem olduğı yok (895)
11. Meh ü şeb-tâb olur degül hem-ser/ Kara taş ile bir mi dürr-i güher (1117)
12. Sen gerek bir başa gerek biñ yıl/ Şoñı ölmek olinça ne hâşıl (1573)
13. Ser-be-ser ğarķ olursa nûra kişi/ Toymağ olmaz begüm huzûra kişi (963)
14. Tır edebsizlük itme saña dirin/ Kişi yegdür ki bile kendü yirin (663)
15. Ne sebebden şebâtı yok işinüñ/ ‘Arzı kendü elindedür kişinüñ (588)
16. Uluya hürmet itmez oldı kiçi (361)

3.2. DIŞ YAPI İNCELEMESİ

3.2.1. Nazım Şekilleri

Şem ü Pervâne, hafır bahrinin fe‘ i lâ tün me fâ‘ i lün fe‘i lün kalbıyla yazılmış bir mesnevîdir. Mesnevî’nin giriş bölümünde, besmele ile ilgili 27 beyitlik başlıksız bir manzume, 43 beyitlik bir tevhid, 39 beyitlik bir münacat, 27 beyitlik bir na’t, 26 beyitlik Hz. Muhammede’e yapılan dua, 78 beyitlik sebep-i telif, 22 beyitlik defterdar Muhammed Bey’in övgüsü ve 19 beyitlik adil konuya hazırlık bölümleri bulunmaktadır.

Mesnevîde asıl konunun işlendiği bölüm 282-1527 beyitleri arasında yer almaktadır ve kendi içinde 41 bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki “Arūs-ı efsānenün cemāli āfitābından maşıta beyān eliyle ref‘-i n ikāb idüp Őem‘-i cihāntābuñ evşafidur” adını taşımaktayken diğerleri konunun akışıyla ilgili başlıklar olarak karşımıza çıkar.

Mesnevîni sonuç bölümü “Bu risāle-i muħabbet-nāmenün encāmı vü bu derd ü zār ile itimāmıdır” başlığında 21 beyit ve “Der Hātım-i kitāb” başlığında 50 beyitten oluşur. *Mu‘îdî*, bu bölümde eserinden ve şairliğinden bahseder. Hamse yazdığını ve dönemin şairlerinin çoğundan daha iyi olduğunu söyler ancak beklediği ihsanı görmediğinden Őikayet eder. Fakat altın ve gümüşe değeri vermediğini belirterek, dünya malının kimseye fayda sağlamadığını söyler. Allah’a Şükür ve dua edip eserini bitirir.

Mesnevî nazım Őekliyle yazılmış olan *Şem ü Pervâne*’de esas konunun anlatıldığı bölümde yukarıda bahsettiğimiz nazım Őeklerinin haricinde 9 adet gazele de yer verilmiştir. Bu sekiz gazelin hiçbirinde mahlas beyiti bulunmamaktadır.

I. Gazel: Pervâne’nin Şem’i çadırında gördükten sonra, aşkın ona verdiği halleri anlatan gazelidir. Beş beyitten oluşan “ışık” redifli bu gazel, me fâ‘ i lün/ fâ‘ i lâ tün/ me fâ‘ i lün/ fâ‘ i lün veznile yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeklinde kafiyelenmiştir. (517-521)

II. Gazel: Şem'e bir türlü kavuşamayan Pervâne'nin ayrılığı anlattığı gazelidir. Altı beyitlik "firāk" redifli bu gazel, *Şem ü Pervâne* ile aynı vezindedir. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeklinde kafiyeleşmiştir. (576-581)

III. Gazel: Bir sabah uyanan Kâfur, dışarıda sefil haldeki Pervâne'yi görür. O'na çadırın önünde durmamasını söyleyip kovduğu zaman, Pervâne'nin okuduğu gazeldir. Beş beyitlik "kime ne" redifli gazel, fe' i lâ tün/ fe' i lâ tün/ fe' i lâ tün/ fe' i lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea şeklinde kafiyeleşmiştir. (735-739)

IV. Gazel: Şem'in Pervâne'nin aşkına düşüp, tenhada yolunu gözlerken okuduğu gazeldir. Altı beyitlik "kandesün" redifli bu gazel, mef' û lü/ fâ' i lâ tün/me fâ' i lün/fâ' i lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea/fa şeklinde kafiyeleşmiştir. (831-836)

V. Gazel: Şem ve Pervâne'nin kavuştuğu gece mecliste bulunan kemançenin, bu kavuşmadan duyduğu sevinçle okuduğu gazeldir. Altı beyitten oluşan "bu gice" redifli gazel, fâ' i lâ tün/ fe' i lâ tün/ fe' i lâ tün/ fe' i lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea/fa şeklinde kafiyeleşmiştir. (935-940)

VI. Gazel: Kâfur, Pervâne'nin çadırına gelip gittiğini sezindiğinde, Şem'in ayıplanmaktan çekinip meclislere katılıp, gönülsüzce eğlenmesi ve bu esnada mecliste bulunan bir güzelin dilinden Şem'in halini anlattığı gazeldir. Altı beyitten oluşan "gitme gel" redifli gazel, fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lâ tün/ fâ' i lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea/fa şeklinde kafiyeleşmiştir. (1018-1023)²⁹

VII. Gazel: Pervâne, ayrı düştüğü Şem'in hasretine dayanamayıp çadırının önüne gelişinde ağlayıp inlemesinin sonunda Şem'in çadırın eteğinin kaldırıp yüzünü göstermesi sonucu Pervâne'nin yere yüz sürüp secde ederek okuduğu gazeldir. Altı beyitlik "kıl" redifli gazel, me fâ' î lün/ me fâ' î lü/ fe' û lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea/fa şeklinde kafiyeleşmiştir. (1087-1092)

VIII. Gazel: Şem'in H̄āce Nūr'uñ mezarını ziyarete gidince, Pervâne'nin Şem'i görememesi ve güneşe seslenerek okuduğu gazeldir. Altı beyitlik "kılusun"

²⁹ Bu gazelin İÜ nüshasında *Şem ü Pervâne* ile aynı vezinde, altı beyitten oluşan "gel" redifli varyasyonu vardır.

redifli gazel, fâ‘ i lâ tün/ fe‘ i lâ tün/ fe‘ i lâ tün/ fe‘ i lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea/fa şeklinde kafiyelenmiştir. (1325-1330)

IX. Gazel: Ayrılık zamanında Şem’in rakiplerle olduğunu düşünen Pervâne’nin sabrı ve mecali kalmamıştır. Güneşe seslendikten sonra, feleğe ve aya seslenir. Bir cevap alamayınca kendisine seslendikten sonra, birlik güneşine ulaşmak için çokluk perdesini kaldırarak olan ölümü dileyerek okuduğu gazeldir. Yedi beyitlik “itsem gerek” redifli bu gazel, fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lâ tün/ fâ‘ i lün vezniyle yazılmıştır. Gazel, aa/ba/ca/da/ea/fa/ga şeklinde kafiyelenmiştir. (1415-1421)

3.2.2. Vezin ve Kafiye

3.2.2.1. Vezin

Şem ü Pervâne, Arap aruzunun on birinci bahri olan hafif bahrinin *fâ‘ i lā tün/ me fâ‘ i lün /fe‘i lün* kalıbı ile yazılmıştır. “Bu, hafif bahrinin Türk şiirinde kullanılan tek kalıbıdır. İlk ve son cüzlerin değişik değişik biçimde kullanılabilmesi özelliği kalıba bir esneklik ve kolaylık getirmiştir. Bu kolaylığı ve ayrıca kısalığı yüzünden birçok uzun mesnevî eseri bu kalıpla yazılmıştır. Bu arada Sultan Veled (ölm. 1312)’in *İbtidânâme*’si, Şeyhî (ölm.1431)’nin *Hârnâme*’si, Hamdullah Hamdi (ölm.1503-4)’nin *Kıyâfetnâme ve Yûsuf u Züleyhâ*’sı, Bursalı Lami’î (ölm.1531-32)’nin *Şem ü Pervâne*’si, Fuzûlî (ölm.1556)’nin *Beng ü Bâde* mesnevîsi, Kara Fazlî (ölm. 1563-64)’nin *Gül ü Bülbül*’ü, Celâlzâde Sâlih (ölm.1565)’in *Leylâ ve Mecnûn*’u, Bursalı Rahmî (ölm. 1567)’nin *Şâh u Dervîş*’i, Edirneli Güftî (ölm. 1677-78)’nin *Teşrifâtü’ş-şu‘arâ* adındaki manzum tezkiresi, Yahyâ Bey (ölm. 1582)’in *Şâh u Gedâ*’sı, Nev‘îzâde Atâyî (ölm. 1634-35)’nin *Heft-hân*’ı, Sâbit (ölm. 1712)’in *Edhem ü Hümâ*’sı, İzzet Molla (ölm. 1829-30)’nın *Gülşen-i Aşk* mesnevîleri bu kalıpla yazılmışlardır.”³⁰ *Şem ü Pervâne*’nin sekiz gazeli dışındaki bütünü bu kalıpla yazılmıştır.

“Aruz ölüçüsünün şiirde uygulanmasında kelimeler belirli kalıplara her zaman kolaylıkla uymaz. Özellikle uzun sesli bulunmayan Türkçe’de kelimeleri aruz kalıplarına yerleştirmek oldukça güçtür. Bunun için şairler bu ölçüyü daha kolay kullanabilmek ya da beytin âhengini artırmak için bazı yollara başvurmuşlardır. Bunlar aruz uygulanması içinde en çok kullanılan Vasl, İmâle ve Zihâf’tır.”³¹ *Şem ü Pervâne*’de bu uygulamalara örnekler şöyledir:

Zihaf, Arapça Farsça kelimelerde uzun sesli bulunan hecelerin kısa okunmasıdır. *Şem ü Pervâne*’de zihaf gerçeklerşen kelimeler şunlardır: Mu‘îdî (158,453), mâhî (283), zihî (297), Rûmî (309), sâkî (351, 1259), kıyâkî (426), za‘fî (515), bârî (572), hürî (628,1213), hâlî (1011), bârî (1214,1405).

³⁰ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 10. Baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2008, ss.263-264.

³¹ Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.142.

İmâle-i memdûde “Arapça Farsça kelimelerde bir uzun heceyi, ya da sonu iki sessiz harfle veya “hemze” ile biten heceyi bir uzun bir kısa hece olarak okumak demektir.”³² Şem ü Perâne’de imâle-i memdûdeye örnekler: Hû (18), rāḥat (21), ḥārdan (32), mülk (35), bād (40), kārṽandur (43), āşık (55), ma‘şūḳ (56), serv (58), şūḥ (59), māḥ (59), pāymāl (60), nūr (77), pāk (96), şāḥ (103), rūḥ (112), şād (161), gāḥ (178, 179, 213), rūzgār (189), kāmṛān (214, 260), āḥ (236), şāḥ (236), serv (293).

Şem ü Pervâne’de Türkçe kelimelere uygulanan imâle-i maksûr: varı (7), dīleseḡ (10), eḡilüp (15), aḡa (28), ḳamuya (33), arada (42), yasadı (47), yaḡadan (57), ala (59), ayāḡa (65), n’ola (70).

Açık hece elde etmek için kelimelerin birbirine bağlanması olan vasl örnekleri : nüktesinden itme (10), virür ehl-i ‘ışka (15), ḥāciḅ oldur, (20), cürmin ehl-i (25), nūḥ āsūmandur anuḡ (31), viren oldur (33), ḥamdur en‘āmı (34), idüp üstüh‘āndan aḡa (44), cāmından itdi (45), başdın ayaḡa (65), şevküḡ ile (75), ḥāküm üzre (106), itmiş idi (119), hergiz erkānda (237), cānum aḡsa (1044).

Aruz kurallarına uygun olarak uzun ünlü ve “nun” harfi ile biten hecelerde imâle-i memdûde yapılmamıştır: cihān (27, 40, 75, 97,164, 235, 311, 366, 433, 607, 619, 632, 673, 717, 834, 1140, 1147, 1201), cān (2,18, 44, 94,102, 105, 111, 134, 139, 145, 153,160, 167, 184, 237, 392, 442, 537, 614, 630, 637, 777, 894, 917, 933, 949, 957, 1046, 1308), ‘ıyān (149), zamān (163,177, 283, 425, 579, 598, 639, 1049, 1180, 1290, 1412, 1435, 1490), giryān (170), bīgerān (31), kārṽān (43), pehlüvān (27), imḳān (29), pāyān (29), āsitān (128), nā-tüvān (177, 458, 604, 606, 773, 842, 1436, 1555), nihān (195, 1183), nā-geḥān (211), kāmṛān (214, 260), āsumān (220), kān (231), rāyegān (233, 392), devrān (239, 463), bārān (247, 1319), üstüvān (257), reyḥān (320), ‘ānberīn (93), zīn (108), çīn (144), nesrīn (293), sīmīn (299), zerīn (302), la‘līn (302).

³² Haluk İpekten, a.g.e., s.150.

3.2.2.2. Kafiye

Şem ü Pervâne'de, mesnevî nazım şeklinin sağladığı kolaylıkla kafiyenin hemen hemen her çeşidi kullanılmıştır. *Mu'îdî*, metinde kafiye yapılarını oluştururken Arapça, Farsça ve Türkçenin kelime hazinesinden yararlanmış, beyit bağlamında gerek aynı gerek farklı dilleri ve özelliklerini kullanarak kafiye yapmıştır. Metnin genelinde tam ve zengin kafiye kullanılırken, farklı kafiyelendirmeler de yapılmıştır. Bunlar:

1. Türkçe çekim veya yapım eklerindeki seslerle kök halinde bulunan kelimelerdeki sesler arasında kafiye oluşturulması: gül-zâra/ âvâre (172), müsveddeden/ Hütân (194), şâni/ şâni (221), bende/ gülşende (330), şebistâne/ pervâne(449,915), yana/ efsâne (455), Pervâne/ câne (474), hâle/ nâle (477), dil-dârı/ bârî (524), bâkî/'uşşâkî (526), pâyâne/ Pervâne (531), siyâha/ kara (552), cefâ-pîşe/ dervîşe (609), nîlinden/ rüşen (654), seyrâna/ Pervâne (658), vecde/secde (661), mâh-ı tâbâna/ Pervâne (783), hürî/ kâfûrî (787), Pervâne/ âb-ı hayvâne (883), âyende/ anı da (906), sâkî/'uşşâkî (928), saña/ devâ (954), sine/ miskîne (1152), vefâ/ baña (1154), âvâre/ kühsâre (1186), perde/ yirde (1192,1489), Pervâne/ efğâne (1282), sermâye/ sevdâya (1348), Pervâne/ dermâne (1432), Pervâne/ nâlâna (1474), devrâne/ pervâne (1557), gence/ hem-pençe (1560),

2. Türkçe kelime köklerinde bulunan seslerle Arapça ve farsça kelime köklerinde veya eklerde bulunan sesler arasında kafiye oluşturulması: varı/ yârî (7), yol/ zühûl (10), var/ nâr (40), var itdi/ yâr itdi (41), bağ/ tağ (46), mâh-pâreleri/ karaları (59), al eyler/ pâymâl eyler (60), kul/ kabûl (81), elüm/'amelüm (82), çerâğ/ ağ (124), resûl/ kul (132), Hüdâ-yı Kerîm/ itmedeyim (141), rehber/ göster (154), işi/ dervîşi (157), çâlâkî/ hâkî (183), eglence/ pençe (190), cûd/ od (247), ezber eyle yine/ münevver eyle yine (264), yirün/ hünürün (268), bahânesi yoğ idi/ anası yoğ idi (296), andan/ efsânedan (313), şular/ dil-cûlar (317), otağ/ çerâğ (323,440), bâğ içinde idi/ otağ içinde idi (324), ol/ vuşûl (347), yirde/ dilberde (353), bir/ sır (358), yanumdan/ dehânumdan (385), bülbülünem/ kuluşam (384), ter/ öter (405), dehen/ eyler iken (430), eli/ gâzeli (575), burada dağ/ fütâde dağ (590), miğverde/ yirde (747), dimâğı anuğ/ yanağı anuğ (799), vâtan/ sen (816), âgyâr/ var (982), ecelüm/ elüm (1438). oduğ var/ düduğ var (1550).

3. Metinde Türkçeye mahsus eklerle Farsça ve Arapça ekler arasında da kafiye oluşturulmuştur: beni/ Ğānī (109), Ḥotenī/ beni (286), güneşi/ ḥābeşī (128), ḥālī/ ḥālī (452), bed-ḥūnī/ ğīsūsı (494), gehī/ mehi (1487).

4. Eserde ses banzerliği oluşturan kelimelerin birinin diğerini kapsamı mukayyet kafiye örneklerine de rastlanır: çeşme/ eşme (12), lām/ selām (15), aradan/ qaradan (100), āhum ola/ rāhum ola (103), devrānuḡ/ anuḡ (118), şolmaz anuḡ/ olmaz anuḡ (121), āh kıılır/ şāh kıılır (236), al/ şal (250), bende/ tā-bende (259), şimşādı/ adı (287), içi/ kiçi (362), atarsun/ şatarsun (377), ‘ūd/ şu‘ūd (441), tölup/ olup (483), āh/ siyāh (510), ğam/ nağam (530), elüm/ emelüm (548), itsün/ ğitsün (589), āhum/ şāhum (615), rüz olmuş/ cihān-firüz olmuş (632). tölagör/ olagör (263), açılmış/ şaçılmış (323), arar/ yarar (587), ğitdi/ itdi (729), cevāb/ āb (755), saḡma/ uşanma (819), töldi/ oldı (886), inler idi/ diḡler idi (1010), ağlar/ çağlar (1031), alur/ kalur (1044), siyāh/ āh (1076), yol/ol (1099), iş/ diş (1104), yilden/ilden (1120), dile/ile (1121), açdı/ şaçdı (1202), yayak/ ayak (1284), yumar/ umar (1322), ecelüm/ elüm (1438).

5. Yazılış açısından bezerlik gösterip anam açısından ayrılan sözcükler ile yapılan cinas örnekleri de metinde karşımıza nadiren çıkmaktadır: gözler/ gözler (18), ğünāhum çok/ ğün āhum çok (83), aç/ aç (280), dil/ dil (473), şuyın/ şuyın (698), yüz yirde/ yüz yirde (1085), gözler/ gözler (1317).

4. METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ

4.1. Metnin Kuruluşu İle İlgili Notlar

1. *Şem ü Pervâne* metni hazırlanırken bilinen üç nüshadan Ali Emirî nüshası esas alınmıştır.
2. Metindeki beyitler baştan sona kadar üçer üçer numaralandırılmıştır.
3. Nüshaların yaprak numaraları dipnotta gösterilmiştir.
4. Nüshalar arasındaki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Beyit farklılığı beyit numarası verilerek, mısra ve mısra içindeki kelime ve kelime gruplarının farklılığı birinci mısra için beyit sayısı ve a, ikinci mısra için beyit numarası ve b ile gösterilmiştir.
5. Dipnotlarda, Ali Emirî nüshası için AE, İstanbul Üniversitesi nüshası için İÜ ve İngiltere Millî Kütüphanesi için BM kısaltmaları kullanılmıştır.
6. Bölüm başlıklarında genelde Türkçe başlıklar tercih edilmiş, farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. İngiltere Millî Kütüphanesi (British Museum) nüshasının elimizde fotokopisi olduğu için, kırmızı mürekkeple yazılan başlıklar okunamamış ancak bölüm değişiklikleri dipnotta verilmiştir. Bölüm başlıkları koyu harfle yazılmıştır.
7. Nüshalarda eksik olan yerler köşeli ayraç [] ile gösterilmiştir.
8. Nüshalarda yanlış ya da eksik yazılan kelimeler düzeltilerek bu kelimelerin nüshalardaki yazılışları dipnotta verilmiştir.
9. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler ā, ī, ō, ū harfleriyle gösterilmiştir.
10. Nüshalarda hece düşmesi bulunan kelimeler kesme işareti (') kullanılarak gösterilmiştir.

11. Arapça ve Farsça kelimelerin imlâsında Prof. Dr. İsmail Ünver'in önerilerine³³ uyulmaya çalışılmıştır.
12. Türkçe kelimelerde vezin gereği imâle yapılarak uzun okunan sesli harfler transkripsiyonda gösterilmemiştir.

³³ İsmail Ünver, Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall 2008,s.s.1-46.

4.2. Metnin Bölüm Başlıkları

1-(Besmele ile ilgili başlıksız bir manzume) (1-27)

2-Tevhîd-i zü'l-celâl ve te'bîd berâ'at-i istihlâl (28-70)

3-Der 'arz-ı münâcât-ı kâdi'l-ḥâcât (71-109)

4-Ol risâlet sipihrinün mihr-i na'tidür ki mağrib cânibinde Mekke evcinde kemâl tıttı vü eşrâf-ı envârla maşrıqdan mağribe hükm itdi (110-136)

5-Āfitâb-ı evc-i sa'adetde recâ-i pertev-i şefâ'atdür (137-162)

6-Nesîm-i 'anber-nisâr-ı bahâr-âşüb müellif-i dil-figâr-i terk-i diyâr (163-240)

7-Der tarîf-i memdüh ḥod (241-262)

8-Mü'ellif-i şikeste-bâl ḥaste-ḥâl bir mûcib berâ'ta istihlâl kendüye ba'zı ḥikmet-âmîz ü nasîhat-i dil-âvîz virdigidür (263-281)

9-'Arûs-ı efsânenün cemâli âfitâbından maşîta beyân eliyle ref'-i n iḳâb idüp şem'-i cihân-tâbuḡ evşafidur (282-324)

10-Bir şeb-i pîrûzda ki ğayret-i hezâr-ı nevrûz imdi bezm-efrûz-ı sa'adet-endüzuḡ fermân-ı 'âlî-şân mûcibince envâ'-ı zînet dögüne dögüne tertîb virildigidür (325-344)

11-Münâzarâ-i şuraḥi [...] (345-367)

12-Peymâne-i pür-şarâb şurâḥi-i 'âlî-cenâbuḡ ḥıtabına cevâb vidügi vü temellük ü melâmiyyet ile birbirinün göñlüne girdügidür (368-445)

13-Ḳıssa-i Pervâne'nün ibtidâsı vü Şem'-i cem-ârâ ile olan mâcerâsidur (446-516)

14-Hezâr derd ile Pervâne-i yegâne şi'r-i 'âşıkâne okıyup terâne itdügidür (517-521)

- 15-Pervānenün nār-ı şevkla yanup cān u cihāndan uşanup gezdügidür (522-575)
- 16-Pervane-i mesā hecr ile bağrın yaqup vü hālete münāsib ğazel okıdığıdur (576-581)
- 17-Pervānenün nāle vü āhı ol māh –ı har-ğāhı hālden āğāh itdigidür (582-601)
- 18-Ol Şem‘-i huçeste-cemāl haberin ‘anber’e işāl itdükdde pervāne ‘arz-ı cemāl itdigidür (602-652)
- 19-Bir seher Qāfur Pervāne-i mehcür perī kapuda bulup hūr u maqhūr sürdügidür (653-690)
- 20-Pervāne’nün Qāfur ile güftār-ı derd ü hasret ile āh u zārıdur (691-734)
- 21-Ol derdmend ‘aşık hāline muvāfık şi‘r okıduğıdur (735-739)
- 22-Pervāne-i siyeh-rūzuñ giceye intizār u çarha hitāb idüp (740-756)
- 23-Zār-ı Pervāne ez-devrī Şem‘-i tābān ü şıfat-ı şeb ü ‘azm-i Pervāne kūy-ı Şem‘ üftān ü hayrān (757-785)
- 24-‘Āşık-ı bī-çārenün münācātı vü hālīk-i perverdigāra ‘arz-ı hāceti vü şem‘-i nāz derd-ile dilün dağladuğı vü hayāl-i yāre qarşu ağıladuğıdur (786-830)
- 25-Ğazel-i dilkeş ü pür-zebān Şem‘-i dil-firüz (831-836)
- 26-Şem‘ ile ‘Ānberün tenhāca tekellümi vü şem‘ün sūzışine ‘Anber’ün terahhümidür (837-888)
- 27-Pervāne ile Şem‘ün mülākātı vü ol mülākātta ba‘zı hālātıdur (889-934)
- 28-Ğazel ez-zebān kāl ki münāsib hāl bu (935-940)
- 29-Bir niçe piyāle vü dest ü kāmı nüş olunup meclisün ihtimāmıdur (941-984)
- 30-Der zıkr-i āhvāl-i Pervāne (985-990)

- 31-Hindū-yı şeb tertīb-i meclis itdūgi vü pervāne şem'e gelüp gittügidür
(991-1002)
- 32-Feryād u figān-ı Pervāne-i nā-tüvān ez-der mey-i bezm-i Şem-i dıraḥşān
(1003-1017)
- 33-Ġazel-i dīlcū ez-zebān-ı muṭrid dil-cūy (1018-1023)
- 34-Pervāne-i pür-süz u güdāz ḥayme-i Şem' önünde 'arz-ı niyāz itdügidür
(1024-1068)
- 35-Pervāne perdeye ḥitāb idüp Şem' içerde işidüp teraḥḥümidür (1069-1086)
- 36-Ġazel (1087-1092)
- 37-Ḥitāb-ı pür-'itāb Kāfūr bih 'Anber (1093-1129)
- 38-'Anber Kāfūr'un ḥitābuñ vü gelüp vecde ma'ḳül ile cevāb virdügidür
(1130-1149)
- 39-Kāfūr serd-ṭab' vü nifāk eşeri Bād-ı Nesīme varup yāre ḥaber viridügidür
(1150-1164)
- 40-Āmeden-i nesīm be-hāne-i Şem' (1165-1205)
- 41-Şem'-i māh-rüy u Zühre-cebīn bir ḥānkāhda küşe-nişīn olduğıdur (1206-
1256)
- 42-Pervāne'nün dem-i firḳatde iştiyākı vü Şem'-i cem'e arzū-yı telāḳkisidür
(1257-1324)
- 43-Ġazel-i 'āşikāne ez-zebān-ı Pervāne (1325-1330)
- 44-Şeb-i firḳatde Pervāne'nün iştırābı vü çarḥ-ı bed-mihre 'itābidür (1331-
1358)
- 45-Māh-ı tābān ile Pervāne-i şikeste-bāl Şem'-i şeb-istāne ḥaber irsāl
itdügidür (1359-1414)

46-Ġazel-i Derd-mendāne Ez-zebān-ı Pervāne (1415-1421)

47-Pervāne aranup Şem‘i bulduğı vü ‘ālem-i vahdete vāşıl olduğıdur (1422-1459)

48-Mātem-i Pervānede Şem‘ün hayreti vü derd-i hasret ile ‘ālemden rıhletidür (1460-1495)

49-Pervāne-i mevlūd Őem‘ için mātem tutduğı vü niçeler bu mātemde piyāle-i ğam-vale gibi ğam u derd ile kıan yutduğıdur (1496-1527)

50-Bu risāle-i muħabbet-nāmenüñ encāmı vü bu derd ü zār ile itimāmıdur (1528-1548)

51-Der Hātım-i kitāb (1549-1599)

4.3. Transkripsiyon Alfabeti

ا	a, ā, e	ش	ş
آ	a, ā	ص	ş
ء	'	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ة	t	ع	'
ت	t	غ	ğ
ث	ṯ	ف	f
ج	c, ç	ق	q
چ	ç	ك	g, k, ñ
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẓ	و	o, ō, ö, ü, ū, v
ر	r	ه	a, e, h
ز	z	ى	ı, i, ĩ, y
س	s		

4.4. TENKİTLİ METİN ve NESRE ÇEVİRİSİ

ŞEM‘ Ü PERVÂNE

Fe‘ i lâ tün/ me fâ‘ i lün / fe‘i lün

Bahr-i Hafif: ++ - - / + - + - / ++-

- 1 Olsa Bism’ il-lâh ibtidâ-yı sühen
Dem dem efzûn olur bahâ-yı sühen
- 2^a Hırz-ı cāndur ħurûf-ı Bismi’ l-lâh
‘Aqla şıgmaz celâl-i Bismi’ l-lâh
- 3^a On toĸuz ħarf olup ħisâb içre
Yiri var başda her kitâb içre
- 4 On toĸuz ħarf iken bu ‘ıkd-ı le‘âl
On sekiz bîñ cihâna virdi cemâl
- 5 Şadef-i ‘arş-ı ferşe gevherdür
Her kitâbuñ başunda efserdür
- 6 Başka her ħarfî zarf-ı gevherdür
On sekiz bîñ cihâna ziverdür
- 7 Yâ nedür iki ‘âlemüñ varı
Bir diyüp cān virenlerüñ yarı
- 8^b Olduğ içün dü kevn ile hem-ser
Götürür başda cümle peygamber

1 AE: 1b, BM: 1b, İÜ: 78b
2^a ħurûf: maĸâl AE, mâl BM
3^a on toĸuz: on sekiz AE, BM
4 İÜ
5 İÜ
6 AE, BM
8^b götürür başda cümle: götürürdi baş üzre İÜ

- 1 Sözüň başlangıcında Allah'ın adı olursa, sözüň deęeri zamanla artar.
- 2 Besmele'nin harfleri canın sığınacağı yerdir, onun yüceliğine anlamak için akıl yeterli değildir.
- 3 Her kitabın başında yer alan (Besmele) on dokuz harften oluşmaktadır.
- 4 On dokuz harflik bu inci dizisi, on sekiz bin cihana güzellik verdi.
- 5 (Besmele) yeryüzü tahtının sedefinde bir inci, her kitabın başında bir taçtır.
- 6 On sekiz bin cihana güzellik veren (Besmele'nin) her bir harfi ayrı bir inci kutusudur.
- 7 O halde (Besmele), iki alemin varlığı, birliğe inanıp can verenlerin yaridir.
- 8 İki dünya ile arkadaş olduğu için, bütün peygamberler onu başının üzerinde taşıdı.

Sīni rāh-ı selām-ı bedreḳadur
Bilmeyen anı ehl-i zendeḳadur

10 Dileseḡ Şehr-i ‘ilme bulmaġa yol
Sīn ü bā nüktesinden itme zühül

N’ola mīmüḡ bülend ise Őānı
Oldı ser-ḫalka-i müselmānı

Belki mülk-i felekdedür çeşme
ÇeŐmedür mīm ü ay güne eşme

13 Her elif bir ‘aŐā-yı Mūsādur
Rast-ı miftāḫ-ı genc-i esmādur

Ne ‘aŐā özge ejdehādur bu
Nefs-i Fir‘avn için belādur bu

Āh için den cemāl açup iki lām
Egilüp virür ehl-i ‘ışka selām

16 Nice lām iki ḫalka ḫalka kemend
Ki ider nefsiḡ ejderhāsını bend

Hā ki ser-defter-i hidāyetdür
Efser-i hüdhüd-i sa‘ādetdür

‘Ayn-ı cāndur Hū yüzün gözler
Ki miŐālını göremez gözler

9^a Rāh-ı islāma seyf-i berdreḳadur BM
9^b bilmeyen anı: münkir olanlar İÜ
10^a dileseḡ: diler iseḡ BM, dilese İÜ; Şehr-i ‘ilme: ‘ilm-i Şehre BM
10^b sīn ü bā: sīn bā BM
13^b rast: belki AE
14 İÜ: 79a
18 AE: 2a, BM: 2a
18^a ‘ayn-ı cān: çeŐm-i cān İÜ; hū: hū hūrın BM, ki hū İÜ

- 9 Sin harfi rahatlık yolunun kılavuzudur, onu bilmeyenler ancak zındıklardır.
- 10 İlim şehrine yol bulmak istersen, “sîn” ve “bâ”nın anlamından uzaklaşma.
- 11 Mim halka halinde oturan Müslümanların başı olduğu için şanınin yeksek olmasına şaşılmaz.
- 12 Gerçi o çeşme felektedir ama aynı zamanda mim göz, ay ve gün ise onun kuyusudur.
- 13 Her elif bir Musa'nın asası, isimler hazinesinin doğru anahtarıdır.
- 14 Bu (elif), asa değil, Firavun'un nefsine ejderha olan başka bir beladır.
- 15 İki lâm, âh içinden kendini göstererek, aşk sahibi insanlara selam verir.
- 16 (Aynı zamanda) lâm, nefsin ejderhasını dizginleyen iki halka kementtir.
- 17 Hâ, hak yolunun kılavuzu (olan) defterin başında yer alır (ve) mutluluk kuşunun tacıdır.
- 18 (Hâ), Allah'ın yüzünü gözleyen can gözüdür, (ondan) başka hiçbir göz onun örneğini göremez.

19 Rā ki tāk-ı Raḥīm ü Raḥmāndur
İki ebrū-yı ‘anber-feşāndur

Niçe tāk olmasun sa‘ādetde
Ḥācib oldur cebīn-i raḥmetde

Ḥālar olmasa müntehā-yı fütūh
Böyle virmezdi bunı rāḥat rūḥ

22 Ravza-i ḥüsne virmesün mi sürür
Oldı çünkim şerefde efser-i ḥūr

Nūn ki bünyād-ı *kūn fe-kān* oldur
Ġurre-i māh u āsümān oldur

Bulduğ için şerefde fazl u kemāl
Oldı raḥmet feleklerinde hilāl

25 Dileyüp cürmin ehl-i ‘iṣyānuḡ
Yüz urur dāmenine Raḥmānuḡ

Ḥalka-i yā nedür ḥamīde kemān
Tīr atarsa ider ‘uḡūlı nişān

Var ise çekmesine iḡdāmuḡ
Pehlūvān-ı cihān olur nāmuḡ

Tevḥīd-i zū’l-celāl ve te‘bīd berā‘at-i istihlāl

19^a Raḥīm ü Raḥmān: Raḥīm Raḥmān BM

20 N’ola tāk olsa evc-i rif’atde İÜ

22 AE, İÜ

22 BM’de bu beyitten sonra Tevhīd bölümü başlamaktadır.

22^a N’ola virse behišt-i hešte sürür İÜ

25^b urur: urup BM, dāmenine: ayağına İÜ

26^a kemān: kūnān İÜ

B Der Tevhīd Bārī Te‘ālā AE

- 19 Râ, koruyan ve gözeten (Allah'ın) tacı, güzel kokular saçan iki kaştır.
- 20 O (râ) rahmet alnındaki perde olduktan sonra, mutluluk göğünde nasıl tak olmasın?
- 21 Hâ'lar üstünlükte son mertebede olmasaydı, can onu kolayca veremezdi.
- 22 (Hâ'lar) ululukta cennet kızlarının tacı olduğu için, güzellik bahçesine sevinç vermesine şaşılmaz.
- 23 Nûn, yaratılışın temeli, ayın ve gökyüzünün parlaklığıdır.
- 24 (Nûn) yücelikte erdem ve olgunluk bulduğu için, esirgeme feleklerinde hilal olmuştur.
- 25 İsyân edenlerin bağışlanmasını isteyip, Rahman'ın eteğine secdeye eğilir.
- 26 (O ayrıca) ok attığında akıllıları nişan alan bir yaydır.
- 27 O yayı çekmeye gücün varsa, namın cihanın pehlivanı olur.

Celal sahibi Allah'ı birleme (ve) hayırlı başlangıcı ölümsüzleştirme

- 28 Ȩamd aᅇa kim vüçüdü vâcibdür
 Ğayrı maĝlûb u kendi ĝâlibdür

 Vacib oldur kim bûy-ı imķân yok
 Șulzüm-i raᅇmetine pâyân yok

 Olmuş iken cemâl-i nûr-efşan
 Gene zâtında nâᅇıķa ᅇayrân
- 31 Baᅇr-i elᅇâfı bîĝerândur anuᅇ
 Her ᅇabâbı nüh âsümandur anuᅇ

 Șudreti ile kim ider peydâ
 Hâreden la'l ü ᅇârdan ᅇurmâ

 Ne ki var pây-ı pîl eger yed-i mûr
 Viren oldur ᅇamuya za'f ile zûr
- 34 Zindedür nâmı ile mülk ü melek
 Ȩamdur en'âmı ile püşt-i felek

 Melekü'l-mülk pâdişâᅇ-ı cihân
 Oldı bir emr ile dü kevn-i mekân

28^b kendi: gendü İÜ

29 AE, BM

30 İÜ

30 İÜ

31 İÜ: 79b

31^a her: ki İÜ, bir BM

32^b la'l ü ᅇârdan: la'l ᅇârdan BM

34^a zindedür: pür olup İÜ; mülk ü melek: çok mülk AE, BM

34^b ᅇamdur: ᅇam AE; en'âmı ile: en'âmı BM; püşt ü felek: püşt felek BM

35 AE, BM

- 28 Varlığı vacip olan Allah'a şükürler olsun çünkü, kendisi üstün gelen ve geri kalanı yenilendir.
- 29 (O) vacip olandır ve varlığı kesindir, (onun) rahmet denizinin sınırı yoktur.
- 30 Onun kendinde toplanan ışık saçan güzelliği konuşma gücü bırakmamıştır.
- 31 Onun her bir su kabarcığı dokuz katlı gökyüzü olan iyilik denizinde sınır yoktur.
- 32 Kudretiyle kayadan lal taşı, dikenden hurma yaratır.
- 30 Fil ayağından karınca eline kadar her ne varsa, her şeye zayıflık ile gücü veren odur.
- 34 Bütün varlıklar onun adıyla canlanır ve feleğin sırtı nimetlerin ağırlığından eğilmiştir.
- 35 Mülklerin sahibi, dünyanın padişahı (olan Allah'ın) bir emriyle iki kâinatı ortaya çıkardı.

- Āşikār ola diyü genc-i nihan
Yaradur bir söz ile iki cihān
- 37 İrişince *hiṭāb-ı kün fe-yekūn*
Āşikar oldu çarḥ-ı buḫalemūn
- Rūşen olmağa gök şebistānı
Şem‘dān itdi māh-ı tābānı
- Pertev-i māh olalı ğayret-i şem‘
Oldı pervāneveş nücūm aḡa cem‘
- 40 Çün ‘ademden cihānı eyledi var
Āb u ḥāk oldu bād āteşe nār
- Yoğ iken kaīnatı var itdi
‘Unşūrı birbirine yār itdi
- Çün yaratdı cem‘-i devrānı
Kāmil itdi arada insānı
- 43 Kārvāndur ki yapıdı ḡaşr-ı beden
Anda gösterdi niçe sun‘ ile fen
- Nerdübān idüp üstüḥ‘āndan aḡa
Virdi zīnet cemāl-i cāndan aḡa

36 İÜ
37 BM: 2b
37^b Raḡşa girdi sipihr-i buḫalemūn İÜ
38 BM, İÜ
39 BM
40 BM, İÜ
40^b āteşe: āteş BM
41 AE, BM; AE: 2b
42 AE, BM
42^a çün: çünki BM
44^a idüp: itdi İÜ

- 36 Gizli hazine bilinsin diye bir söz ile iki dünyayı yarattı.
- 37 “Ol” emri erişince, gökyüzü bukalemunu ortaya çıktı.
- 38 Karanlık gökyüzünü aydınlatmak için parlak ayı şamdan yaptı.
- 39 Ayın ışığı şemin gayreti olunca, yıldızlar pervâne gibi onun (etrafında) toplandı.
- 40 Yokluktan dünyayı yarattı; su, toprak, rüzgâr ve kızgın ateş meydana geldi.
- 41 Yok iken kainatı yarattı, maddelerin birbirine yardımcı etti.
- 42 Bütün dünyayı yarattıktan sonra arada insanı olgunlaştırdı.
- 43 Beden sarayından kabileler yaptı ve onda pek çok kudret ve ilim gösterdi.
- 44 Ona kemiklerden merdiven yapıp, canın güzelliğinden süs verdi.

- Çün murād üzre dizdi her birini
Dīde cāmından itdi manzarını
- 46 Gözüñ açup gel imdi sun‘ ile baķ
Mūy-ı ebrūdan itdi ināre ıaķ
İki ıaķ eyleyince ebrūdan
Sāye-bānlar yasadı gīsūdan
Yoķ nihāyet kemāl-i ıudretine
‘Aķl iriřmez rumūz-ı hikmetine
- 49 Geydürüp ıalķa ııl‘at-ı ümmīd
Cennetūñ itdi ni‘metin cāvīd
Yapdı bir hāne dağı adı cahīm
Gelür anladuğınca ādeme bīm
Kimi cennetde ıurrem ü handān
Kimi dūzahda pūr-đam u nalān
- 52 Yoğurup āb-ı ‘iřķ ile külümüz
Hūsne ol mā‘il itdi bu dilümüz
Kīmiyādur meger ki ‘ālem-i ‘iřķ
Zer ider ıopraķ iken ādemi ‘iřķ

46 AE, BM
47 BM, İÜ
48 İÜ’de 66. beyitten sonra gelmektedir.
49 AE, BM
50 AE, BM
51 AE, BM
52 İÜ’de 60.beyitten sonra gelmektedir.
53 BM, İÜ

- 45 Her birini isteği üzerine dizdi, göz camından bütün görüntüleri yarattı.
- 46 Şimdi gözünü açıp bütün yaratılara bak; (O), kaşın kıvrımından gökyüzüne tak yaptı.
- 47 Kaşlardan iki kavis yapınca, saçlardan gölgeler yayılmış gibi oldu.
- 48 (Allah'ın) ezeli gücünün değerine son yoktur, hikmetinin işaretlerini anlamaya akıl yetmez.
- 49 Yaratılmışlara ümit kaftanını giydirip, cennetin nimetlerini sonsuzlaştırdı.
- 50 İnsanoğluna anladığı kadar korku veren, cehennem adında bir yer daha yarattı.
- 51 Kimi cennette şen ve gülen, kimi cehennemde gam dolu ve ağalayandır.
- 52 O, külümüzü aşk suyu ile yoğurup, gönlümüzü güzelliğe heveslendirdi.
- 53 Aşkın dünyası kimya olduğu için aşk, topraktan yaratılmış insanoğlunu altına çevirir.

- İki ‘ālem şafāsı ‘ışk iledür
Ādem adam libās-ı ‘ışk iledür
- 55 Arasuñ kūşe kūşe her maḥlūk
‘Āşık ḥastedür Ḥūdā ma‘şūk
- Kendü ma‘şūk kendü ā‘şık hem
‘Ayn-ı ‘ışk olsa belki lāyık hem
- Ḳoparup her yaḡadan yüz feryād
Nice Ḥüsrevleri ider Ferhād
- 58 Dil-rübālar yaratdı āfet-i cān
Serv-ḳad gül-‘izār u ḡonçe-dehān
- Yaradup şūḥ māh-pāreleri
Gözleri ala ḳaşı ḳaraları
- Ehl-i ḥālik sirişkün al eyler
Dest-i hecr ile pāymāl eyler
- 61 Şuda cilve eyleyüpdür sīr-āb
Sünbülün zülfin ol ider pür tāb
- Seyr için tāze güllerün yüzünü
Açdı ḳudretle nergisün gözünü

54 BM: 3a, İÜ: 80a

55 BM, İÜ

55^a arasuñ: göresiz BM

56 BM, İÜ

57 BM, İÜ

58 İÜ’de 48. beyitten sonra gelmektedir.

59 İÜ’de 58. beyitten sonra gelmektedir.

60 İÜ’de 59. beyitten sonradır.

60^b dest-i hecr ile: dest-işevḳ ile İÜ

61 AE, BM

61^a cilve: ḥalḳ AE

62 AE, BM

- 54 İki alemin sefasına aşk elbisesi giyerek adım adım ulaşılır.
- 55 Köşe köşe bütün yaratılmışları incelesen, Allah sevgisi içinde hasta (hepsinin) birer aşık olduğunu görürsün.
- 56 Hem seven hem sevilen olduğu için (ona) aşkın gözü dense layıktır.
- 57 Her yandan yüz feryat koparıp pek çok Hüsrev'i kendine Ferhat eder.
- 58 (O) canı afete uğratan servi boylu, gül yanaklı, gonca ağızlı güzeller yarattı.
- 59 Aklı baştan alan gözü ela, kaşı karaları yaratıp;
- 60 ayrılık eliyle ayaklar altına alınmış aşğın gözyaşlarını kırmızılaştırır.
- 61 Suda cilveler eyleyen ve suya kanmış sümbülün saçını parlatır.
- 62 Taze güllerin yüzünü seyretmek için, ezeli gücüyle nergisin gözünü açtı.

Ögredür sebze cāmi‘inde müdām
Gül ile ‘ar‘ara ku‘ūd u kıyām

64 N’ola tutsa benefşe kıaddin ham
Ki ider Hakkā secdeleler her dem

Ġonçe açup şenā vü şükre dehān
Başdın ayaġa sūsen oldu zebān

Bir nazar yüzün gördi āb-ı revān
Eriyüp geçdi ‘āşık oldu hemān

67 Ol sebebden kıararı yok bir dem
Nāleden ihtiyāri yok bir dem

Hāmd için her dem anup Allāhı
Dildür aġzında beçe-i māhı

Dem ururdum anuġ şenāsından
‘Aczüm olmasa ger edāsından

70 İşidür kıullaruġ münācātın
Ger kıabül itse n’ola hācātın

Der ‘arz-ı münācāt-ı kıādī’l-hācāt

Ey hudāvend-i kışver-i sermed
Şıfatuġ *lem yelid ve lem yüled*

63 AE, BM

64 AE, BM

65 Gördi kim dil uzatdı sūsen-i ter
Ġonçe aġzın açup şenālar ider İÜ

66 AE: 3a

67 AE, BM

68^a Zıkr için her nefesde Allāhı İÜ

69^a Ne kılam ‘acizem edāsından İÜ

B Tevāzú vü Huşú Yüzinden Ol Zāt-ı Hūceste-şıfāta Münācātdur İÜ

71 BM: 3b

- 63 Çimenlerin toplandığı yerde, gül ile ardıç ağacına sürekli kuûd ve kıyâmı öğretir.
- 64 Menekşe, her an Allah'a secde ettiği için boyunun eğri olmasına şaşılmaz.
- 65 Gonca övgü ve şükre ağzını açınca, susam baştan ayağa dil oldu.
- 66 Akıp giden su onu bir bakış görünce, hemen aşık olup eriyip gitti.
- 67 O nedenle bir an bir yerde duramaz (ve) inlemekten huzur bulamaz.
- 68 Her nefeste Allah'ı anmak için, ayın peçesi ağzındaki dildir.
- 69 Eğer edasından aciz olmasaydım, onun övgüsünden bahsedirdim.
- 70 Kullarının yalvarmasını işitir, eğer isteklerini kabul etse (ondan hiçbir şey eksilmez.)

İhtiyaçları giderene yalvarışın amacını bildirir

- 71 Ey sonsuzluk ülkesinin sahibi! “doğmamıştır ve doğurulmamıştır” senin sıfatındır.

- Ey nigeħ-dār-ı cümle-i ‘âlem
Büy-ı luṭfuḡla zindedür âdem
- 73 Gine zātuḡda nâṭıka ḡayrân
Perdedür nūr-ı vaşluḡa imkân
- Pâdişahsun velî vezîrûḡ yok
İki ‘âlemde nazîrûḡ yok
- Bu cihân içre ḡâr eger güldür
Ne ki var şevküḡ ile bülbüldür
- 76 Pertevûḡ görmeseydi Leylâda
Yine Mecnûn olurdu üftâde
- Virmeseḡ nūr şem‘-i tâbâna
Üstüne düşmez-idi pervâne
- Keremûḡ bahri bî-nihâyetdür
Saḡa rahmet kadîmi ‘âdetdür
- 79 Ne diyem çün bilürsin âḡvâlüm
Müdbir oldum ki yokdur iḡbâlüm
- Gerçi başdın ayaḡa ‘işyânüm
İtdiḡüm işlere peşimânüm
- Ḳanı bir ben kadar yüzi kara ḡul
Ne yüz ile olam ḡapuşda ḡabûl

72 BM, İÜ
73 73^a ve 30^b ayndır.
75 İÜ’de Tevhîd bölümünde 76. beyitten sonra gelmektedir.
75^b şevküḡle: bâḡ-ı ışḡla İÜ
76 İÜ’de Tevhîd bölümünde 77. beyitten sonra gelmektedir
77 İÜ’de Tevhîd bölümünde 57. beyitten sonra gelmektedir.
79 İÜ: 80b
79^b Ne ‘amelüm var elümde ne mâlum İÜ
80 İÜ’de 83. beyitten sonradır.
81 AE, BM

- 72 Ey bütün âlemin koruyucusu! İnsanoğlu (senin) iyiliğinin kokusuyla zindedir.
- 73 İmkânlar, kavuşmanın ışığına perde olmasına rağmen; yine de insan sana hayrandır.
- 74 (Sen) veziri olamayan bir padişahsın, iki dünyada da benzerin yoktur.
- 75 Bu dünya içerisinde diken olan her şey gül, var olan her şey senin şevkinle bülbüldür.
- 76 Mecnun Leyla'da (senin) ışığını görmeseydi yine sana aşık olurdu.
- 77 Parlayan aya ışığı sen vermeseydin, pervane o ışığın üstüne düşmezdi.
- 78 Cömertliğinin denizi sonsuzdur, acımak sende her zaman var olan bir adettir.
- 79 Ne söyleyeyim ki, halimi bilirsin; düşkün (biri) oldum, geleceğim yoktur.
- 80 Baştan ayağa isyan olmama rağmen ettiğim işlerden dolayı pişmanım.
- 81 Benim kadar yüzü kara bir kul yok ki, ne yüzle kapında kabul olunayım.

- 82 Dāmen-i devlete irerdi elüm
Yañlış olmasa defter-i ‘amelüm

‘Amelüm gāyet az günāhum çok
Şeb-i hicretde her gün āhum çok

İşlerüm var dile gelüp dinmez
Düşmeyince başum yire inmez
- 85 Bir dem elden ayağı çün kıoyamazam
Ehl-i fıskam namāza yüz yumazam

Ne ‘ibādet olursa lehv iledür
Secde itsem haṭā vü sehv iledür

Kūh-ı cürm oldı sedd-i rāh baña
Sen meded kıılmaz isen āh baña
- 88 Gerçi lāyık ‘ibādetüm yokdur
Kāhruñ odına tākatüm yokdur

Beni yakma raḥīm ü raḥmānsun
Kul günāhın bağışla şultānsun

Mazhar olmağ için hidāyetüñe
Beni pervāne eyle tā‘atüñe
- 91 Şem‘ ü pervāne hāletin baña vir
Ġam-ı ‘ışkuñ harāretin baña vir

82^a irerdi: irdi BM
83 İÜ’de 157. beyitten sonra gelmektedir.
85 İÜ
86 AE: 3b
86^a lehv: sehv BM
87^a cürm: ğam BM
88 AE, BM; BM: 4a
90 İÜ
91 İÜ

- 82 Eğer amel defterim yanlış olmasaydı, elim saadetin eteğine erişirdi.
- 83 Yaptığım iyi işler çok az, gnahım çoktur. (Bu nedenle) ayrılık gecesinde her gün ah ederim.
- 84 Dile gelip söylenmeyecek işlerim vardır; dşmedikten sonra başım yere değmez.
- 85 Bir an kadehi elimden dşrmediğim için namaza yüzümü yıkamam.
- 86 Herhangi bir ibadet etsem oyunladır, secde etsem hata ve yanlışlıkladır.
- 87 Suç dağı yoluma engel oldu, eğer sen bana yardım etmezsen vay halime!
- 88 Sana yakışan bir ibadetim olmadığı için, kahrının ateşine dayanacak gücüm yoktur.
- 89 Esirgeyen ve bağışlayan sensin, beni ateşinde yakma; sultan olan sensin kullarını bağışla.
- 90 Doğru yoluna nail olmak için beni, emirlerini yerine getiren bir pervane et.
- 91 Mum ve kelebeğin halleri ile aşkın gamının sıcaklığını bana ver.

Ben eger ki varuḡa ma‘dūmum
Āteş-i ‘ıŝka yanmaḡa mūmum

Micmer-āsā geh yanmadur hevesüm
‘Ānberīn olsa taḡ degül nefesüm

94 Germ idüp dilde ‘ışk bāzārın
Cāna göster cemālūḡ envārın

Gözüm ol nūrdan ki yaḡa çerāḡ
Müjemi kıl fetil ü yaşumı yaḡ

Şon ucı pāk niyyet eyle beni
Sākin-i künc-i ‘uzlet eyle beni

97 Şem‘-i nazmum cihān-firūz eyle
Başdan ayaḡa derd ü sūz eyle

Pür olup dil şafā-yı ‘ışk ile
Beni dirgür belā-yı ‘ışk ile

Rūşen olmaḡa sırr-ı şubḡ u mesā
‘Ayn-ı ‘ilmüm pür eyle nūr u ziyā

100 Perde-yi leyli ref‘ idüp aradan
Nūr-baḡş ol her aḡ ile ḡaradan

92	IÜ
93	IÜ
94	IÜ
95	IÜ
96	iÜ
97	iÜ
98	AE, BM
99	AE, BM
100	AE, BM

- 92 Ben aşk ateşinde yanmak için (yaratılmış) bir mum olduğum için, varlığında yok oldum.
- 93 Bütün hevesim tütsü gibi yanmak olduğu için nefesim anber gibi kokarsa buna şaşılmaz.
- 94 Gönülde aşk pazarını ısıtıp, yüzünün ışıklarını cana göster.
- 95 Gözümün o nurdan aydınlanması için kirpiğimi fitil, yaşımı da yağ yap
- 96 Beni sonunda temiz niyetle yalnızlık köşesinin oturanı eyle.
- 97 Şiirimin mumunun dünyayı aydınlatması için baştan ayağa dert ve ateşle doldur.
- 98 Gönül aşkın sefasıyla dolunca beni aşkın belasıyla dirilt, ihya et.
- 99 Sabah ve akşamın sırrını ortaya çıkarmak için ilim gözümü ışık ve aydınlıkla doldur.
- 100 Aradan gece perdesini kaldırıp, her ak ve karadan ışık veren ol.

Gözümü nūruᅇ ile binā ᅇil

Dilümi zikrūᅇ ile gūyā ᅇil

Demidür derdüme devā eyle

ᅇoma bīgāne āᅇinā eyle

103 Giceler ᅇem‘-i rūᅇen āhum ola

ᅇem‘-i āhum delīl-i rāhum ola

ᅇāh-rāh-ı‘ademde ᅇām-ı recīl

Nūr-ı tevᅇikūᅇ eyle cāna delīl

Berᅇ urup cān u dilde envāruᅇ

Zāhir olsun hemīᅇe envāruᅇ

106 Berᅇ urup ᅇāküm üzre dem dem nūr

Yüzüm aᅇ eyle nitekim kāfūr

Hāk-i ᅇabrüm ōu resme ᅇil dil-h‘āh

Ola ‘ıᅇᅇ ehline ziyāret-gāh

Nūr-ı ᅇa‘atla zīn idüp cānum

ᅇaᅇla her ᅇūr u ᅇerden īmānum

109 Muᅇtafānuᅇ yüzi ᅇuyına beni

Āteᅇe yaᅇma yā Raᅇīm ü Ĝānī

102 İÜ’de 159. beyitten sonra gelmektedir.

103 İÜ

104 İÜ

105 AE, BM

106 İÜ: 81a

106 İÜ

107 İÜ

108 AE, BM

- 101 Gözümü ışığınla gören et; dilimi seni anmakla konuşan et.
- 102 Derdime ilaç olmanın zamanıdır; beni yabancılarından değil, tanıdıklarından et.
- 103 Geceler(i) ahım yanan mum, ahımın mumu da yolumun kılavuzu olsun.
- 104 Ölüm akşamında, yokluk yolunda elçinin ışığını cana yol gösteren et.
- 105 Işıkların can ve gönülden şimşek olup, her zaman görünsün.
- 106 Yıldırım, zaman zaman toprağımın üzerini ışıklandırıp, yüzümü kafur gibi beyaz et(sin).
- 107 Gönlümün isteği şudur ki; kabrim(in) üzerindeki toprak, aşk ehline ziyaretgah olsun.
- 108 İbadetlerin ışığıyla canımı dizginleyip, imanımı her türlü kavga ve gürültüden sakın.
- 109 Ey bağışlayan ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan (Allah'ım)! Mustafa'nın yüzü suyuna beni ateşinde yakma.

Ol risālet sipihrinüñ mihr-i na‘tidür ki mağrib cānibinde Mekke evcinde kemāl
tutdı vü eşrāf-ı envārıla maşrıqdan mağribe hükm itdi

110 Ol Muhammed ki fahr-ı ‘ālemdür
Enbiyā zümresine hātemdür

Dil ü cān kişverinde şāh-ı rüsul
Felek-i ıştıfāde māh-ı rüsul

‘Ālem-i rüh burcınunı kameri
Lī-me ‘allāh dürcinün güheri

113 Ruğ u zülfi Duğān-ı Süre-i Nür
Ravzası büse-gāh-ı Zühre-i hür

Pādişāh-ı kamer-külāh oldur
Şadr-ı ‘izzetde pādişah oldur

Leyletü’l-kaadre kadri pirāye
Mihr-i gerdüne bedri ser-māye

116 Hāğ resül itdgüne ol zātı
Gün gibi rüşen idi āyātı

Ger nebīdür vü ger ki mürseldür
Cümlesinden Muhammed efdāldür

Yoğ iken dağı resmi devrānunı
Hāğ yaratmış idi rühını anunı

119 İtmiş idi şerefde şāh iken ol
Hüsni hulkıyla halkı kendüye kul

B Der na‘t-i seyidi’l- mürselin vü hātemi’n-nebiyyin ‘aleyh(i) efdālū’s-selāvāt ve ekmelū’t-
taḥiyyāt AE

115 BM: 4b

116 BM’de 112. beyitten sonra gelmektedir. AE: 4a

117 BM’de 115. beyitten sonra gelmektedir.

118^a dağı resmi : resm ü ismi İÜ

119 İÜ

O peygamberler göğünün güneşine övgüdür ki batı tarafında Mekke'nin en yüksekinde bütün güzel sıfatların sahibi oldu ve aydınlıklı ileri gelenleri ile doğudan batıya hükmetti

- 110 O Muhammed dünyanın fazileti, peygamberler topluluğunun sonuncusudur.
- 111 (O), peygamberlerin gönül ve can ülkesinde şahı, seçkinlik göğünde ayıdır.
- 112 Canlar dünyasının, yıldızlar kümesinin ayı; *lî-me'allāh* kutusunun mücevheri(dir).
- 113 Yanağı ve saçı Nur Suresinin Duhan ayeti; bulunduğu yer, huriler topluluğunun öptüğü yer(dir).
- 114 Ayı kendine taç olarak giyen (ve) yücelik merkezinde oturan odur.
- 115 (O), Kadir Gecesi'nin süsü(dür); (O'nun) ayı dönen güneşe sermayedir.
- 116 Allah O'nu elçi ettiğine dair ayetleri gün gibi ortaya koydu.
- 117 Hem elçi hem peygamberdir; Muhammed, bütün peygamberlerin en faziletlisidir.
- 118 Dünyanın daha bir sureti bile yokken, Allah O'nun ruhunu yaratmıştı.
- 119 O şerefli makamda padişah iken, güzel ahlakıyla halkı kendine kul etmişti.

- Gelmemişdür nazîri hem gelmez
Adın ağan kişiye ğam gelmez
- Gül-i büstân-ı şer‘i şolmaz anuñ
Mu‘cizâtına ğâyet olmaz anuñ
- 122 Bir firüzende şem‘-i kâfûrî
İki şaķ itdi mâh-ı pür-nûrî
- Şem‘ iken meclis-i hidâyetde
Yine pervâne idi ta‘atde
- Kim ki andan bu güne yaķsa çerâĝ
Nûr-ı i‘mân ile gider yüzi aĝ
- 125 Yidi iķlîm olursa bir ħâne
Şem‘ odur ğayrı ħalk pervâne
- Mâlik olmasa tâc-ı *levlâke*
Hükm ider miydi taĥt-ı eflâke
- Yil ile ĥidmetde tutsa güneşi
Gice bir ħulıdur anuñ ħâbeşi
- 128 Âsitânında kimseye red yoķ
Mu‘cizâtına ğâyet u ĥad yoķ
- Seng-i rîze virüp elinde şadâ
Didi sensin bugün Resûl-i Ĥudâ

120 İÜ
121 İÜ, İÜ: 81b
122 İÜ
123 İÜ
124 İÜ
124^a yaķsa : يقرسه olarak yazılmış, vezin gereĝi yaķsa olarak okunmuştur.
125 İÜ
126 AE, BM
127 AE, BM
128 AE, BM
129 AE, BM

- 120 Şimdiye kadar benzeri gelmemiştir, hem gelmez; (O'nun) adını anan kişiye gam gelmez.
- 121 O'nun şeriatının gül bahçesinin gülleri solmaz; mucizelerinin (ise) nihayeti yoktur.
- 122 Beyaz mum(a benzeyen eli), ışık dolu ayı lale (gibi) ikiye böldü.
- 123 Hak yolunun meclisinde mum iken, ibadet etmede pervane idi.
- 124 Her kim ki ondan bir mum yakarsa, yüzü iman ışığıyla ak gider.
- 125 Yedi kıta bir araya gelse, O mum, O'ndan başka bütün halk pervanedir.
- 126 Levlak tacına sahip olmasaydı, feleklerin tahtına hükmede(bili)r miydi?
- 127 Yel ile güneşi hizmette tutsa, gece O'nun Habeşi bir kuludur.
- 128 Eşiğinde kimseye ret yoktur; (O'nun) mucizelerine sınır olmaz.
- 129 Elinde sessiz taşa ses verip, "Bu gün Allah'ın resulü sensin." Dedi.

- Berk urup nūr-ı Hakk cennetden
Oldı rüşen zamāna dīninden
- 131 Nokta nūr üzre hāl-i hoş-būsı
Rāy-ı rahmet hāmīde ebrūsı
- Çanı anuğ gibi güzīde resül
Hamdū'l-lillāh ki olmuşuz aña kul
- Biz ki dilden resül Hakk bilürüz
Nev'-i ta'zīme *mā-şadağ* bilürüz
- 134 Meskenet olduğ için āyīni
Cānı gibi severdi miskīni
- Nūr dīde server sīne idi
Yiri geh Mekke geh Medīne idi
- Ger olaydı cemāl-i ziynet cem'
İhtiyāc olmaz idi yakmağa şem'
- Āfitāb-ı evc-i sa'adetde recā-i pertev-i şefā'atdūr**
- 137 *Yā şefī'a'l-āşāti fi'l-'araşāt*
Kün vesīlen ileyye fi'l-ḥasenāt
- Şāh sensün ki taht u tācuğ yok
Hakka var gayra ihtiyācuğ yok
- Nice medh eylesün seni insān
Vaşfuğ işitse cān olur ḥayrān

-
- 131 Rāy-ı rahmet hilāl ebrūsını
Dāl-ı devlet şikenc-i gīsūsını İÜ
- 132 AE, BM
- 133 AE, BM
- 134 AE, BM
- 136 AE, BM
- B Der ricā-i şefā'at cenāb-ı risālet-penāh AE
- 139 AE, BM

- 130 Allah'ın ışığı cennetten ışık saçınca, O'nun dininden herkes aydınlandı.
- 131 Nur üzerinde nokta, onun hoş kokulu beni, rahmetin "ra"sı ise kıvrık kaşı(dır).
- 132 Hani O'nun gibi seçilmiş peygamber? Şükürler olsun ki biz ona kul olmuşuz.
- 133 Biz (O'nu) Hak resulü biliriz, bunun için saygı göstermeye onaylanan olarak (O'nu) biliriz.
- 134 (O'nun) töreni yoksulluk olduğu için miskini canı gibi severdi.
- 135 Herkesin gözünün nuru gönlünün lideri idi; yeri bazen Mekke bazen Medine idi.
- 136 Eğer yüzünün güzelliği toplansaydı, mum yakmaya gerek olmazdı.
- Mutluluğun son noktasındaki güneşe günahların bağışlanmasına vesile olan ışığa ricadır**
- 137 Ey Muhammed! Arasatta ümmatine şefaet et ki, yapılan iyiliklere vesile olsun.
- 138 Sen taht ve tacı olmayan bir padişahsın; Allah'tan başkasına ihtiyacı olmayansın.
- 139 İnsanlar seni nasıl övsünler? Can vasıflarını işitse şaşırır kalır.

- 140 Zatuñ olinca mu‘ciz-i ‘alem
Ne disün midhatünde bir âdem

Saña meddâh iken Hüdâ-yı Kerîm
Kişi çekmez mi medhûñ itmedeyim

Hüsn-i nazm ile ger olam Hâssân
Medh-i zātuñda kaluram hayrân
- 143 Yine senden olur olursa meded
Ki sözüm hazretünde olmaya red

Nur-ı ve’ş-şems hüsn-i rüyundur
Müşg-i ve’l-leyl çîn-i müyundur

Nefesün den Mesih olup zinde
Saña cân ile evliyâ bende
- 146 Eger İlyâs eder Hızır-ı zamân
Her biri hizmetün de peyk-i revân

Olalı nür-ı ta‘atün peydâ
Çaldı berç urmadın Yed-i Beyzâ

Çaçup ol zülf-i‘anber-asâdan
Bir eşer yok ‘âsa-yı Mûsâdan
- 149 Tâ ‘iyân oldu la‘l-i handānuñ
Namı yok hâtem-i Süleymānuñ

Mu‘cizün bâğı kim tolu güldür
Şeb-i miracuñ anda bülbüldür

Merkebün geh Burāk geh refref
Der yanuçca feriştelere şaf şaf
- 152 Vaşl-ı bâda odur diyü hâil
Dâr u diyâra olmaduñ mâ’il

140	İÜ
142	İÜ
143	İÜ
145	BM: 5a
146	AE: 4b, İÜ: 82a
151	AE, İÜ
152	İÜ

- 140 Varlığın alemin bir mucizesi olunca, bir insan seni övmek için ne diyebilir?
- 141 Yüce Allah bile seni övmüşken kişi çekmez mi, ben de övgünü etmekteyim.
- 142 Eğer şiiri güzel yazmada Hasan gibi olsam, (yine de) seni övmeye şaşırır kalırım.
- 143 Sözüm huzurundan geri çevrilmesin çünkü yardım olursa ancak senden olur.
- 144 Güneşin ışığı yüzünün güzelliği, gecenin misk kokusu saçının kıvrımıdır.
- 145 İsa, nefesinden can bulur; bütün erenler sana candan köledir.
- 146 İster İlyas, İster Hızır zamanı olsun; her biri senin hizmetinde haber getirendir.
- 147 İbadetlerin ışığı ortaya çıktığından beri, Musa'nın parlak eli ışık vermez oldu.
- 148 O anber kokan saçından kaçan Musa'nın atasından bir eser kalmadı.
- 149 Ne zaman ki dudağının gülüşü ortaya çıktı, Süleyman'ın mührünün namı kalmadı.
- 150 Mucizelerinin bahçesi gül doludur; Miraç gecen orada sünbüldür.
- 151 Bineğin bazen Burak, bazen refreftir; melekler yanında sıra sıradır.
- 152 Rüzgârının kavuşmasına o engeldir diye, dünyaya meyil etmedin.

Perdedür diyü Hakkâ cān u cihān
Hergiz olmaduñ aḅlara nigerān

Çünki sesün dü ‘āleme rehber
Bize luḅ eyle toğrı yolu göster

155 Sen ki mişķāt-ı müşķilāt olasun
N’ola ger bā‘iṣ-i necāt olasun

Beni tīr-i firākuñ odına yaķ
Ḳulunam Őefķat ile hālūme baķ

Yüzüme urma itdügüm işi
PadiŐahum esirge dervīŐi

158 Na-tüvāndur *Mu‘īdī* ğāyetde
Ḳāli yā Rab n’olur kıyāmetde

Hiç oñulmayı ķaldı derdüm ah
Çāre kıl baña yā Resūlu’l-lāh

Nūr-ı pākūñle ref‘ idüp zūlmāt
TeŐne cānuma göster āb-ı ḅayāt

161 Pāk-i rūḅuñ ki Őād-kām olsun
Aña her lahza biñ selām olsun

Dahı āŐḅāb u ālike niçe yüz
Őalavāt ola gice vü gündüz

Nesīm-i ‘anber-nisār-ı bahār-āŐūb müellif-i dil-figār-i terk-i diyār

153 AE, BM; BM’de 156. beyitten sonra gelmektedir.

154 AE, BM

155 BM’de 151. beyitten sonra gelmektedir.

156 AE, BM

158 Mu‘īdī: Melūlī (ملولی) İÜ

159 Beni bir gün bu derd alur nā-gāh

Çāre kıl baña yā Nebīü’l-lah İÜ

160 Őem‘-i nūruñla ref‘ idüp zūlmāt

TeŐneyüm n’ola Őunsan āb-ı ḅayāt İÜ

161^a Őād-kām olsun: Şükr-kām olsun BM

161^b Leb-i sīdk-ile yüz selām olsun İÜ

162^a niçe yüz: yüz yüz AE; her-bār İÜ

162^b Őalavāt u selām-ı ‘anber-bār İÜ

B Sebeb-i te‘lif [eyn] risāle vü mücib-i taŐīr [eyn] maķāle vü Őıfāt-ı bahar-ı pür[...]AE

- 153 Can ve dünya Allah'a perdedir diye onlara asla bakmadın.
- 154 İki dünyaya da yol gösteren sen olduğun için, bize lütuf et, doğru yolu göster.
- 155 Sen zorluklara ışık tutansın, eğer kurtuluş sebebi olursan buna şaşılmaz.
- 156 Beni ayrılık okunun ateşine yak; (senin) kulunum acıyarak halime bak.
- 157 Yaptığım işleri yüzüme vurma; padişahım (bu) dervişi esirge!
- 158 Ya Rab! Mu'idi oldukça güçsüzdür, hali kıyamette ne olur?
- 159 (Eyvahlar olsun ki) derdim hiç iyileştirilemeden kaldı. Ya Resul Allah bana bir çare kıl.
- 160 Temiz ışığınla karanlığı kaldırıp, susamış canıma ölümsüzlük suyu göster.
- 161 Güzel yüzün sevinçle dolsun, ona her an bin selam olsun.
- 162 Soyuna ve çevrendekilere de her an anber yağdıran salavat ve selam olsun.

Rüzgârın koku saçtığı bir baharda gönlü yaralı yazarın bulunduğu yeri terketmesi

- Şol zamān kim bahār idi ‘ālem
Ser-be-ser lāle-zār idi ‘ālem
- 164 Yine hoş cilveler idüp gül-i ter
Virmiş idi cihāna zīnet ü fer
- Girye kılduğca ebr-i müşg-āsā
Ḥande eylerdi yüz gül-i ra‘nā
- Nağme-sāz olmuş idi bülbüller
Anı diñlerdi gūş urup güller
- 167 Luṭf ile esdügünce bād-ı şabā
Bedene cān virürdi cāna şafā
- Şalınup servi iderdi hoş reftār
Gözin açmış idi nergis-i bīmār
- Rūz-ı nevrūz ‘işret eyyāmı
Dem-i pīrūz u sebze hengāmı
- 170 Göricek ben bu ḥālī zār oldum
Dīde-giryān u dil-figār oldum
- ‘İbret alup şikeste ḥālümden
Odlara yandum infi‘alümden
- Seyr ide vardugumca gül-zāra
Daḥı beter olurdu āvāre

163 BM: 5b;İÜ: 82b
163^a şol zaman: bir zamān İÜ
165 AE: 5a
165^b ra‘nā: zībā İÜ
167^b bedene cān: cisme cānlar AE, BM
168^a şalınup: cānlanup İÜ
169^a rūz-ı nevrūz: rūz u nevrūz AE
169^b pīrūz u sebze: pīrūz sebze AE, BM
170 dīde-giryān: ḳatı mecrūh AE, BM
172 AE, BM
172^b beter: bī-ter (بئتر) BM

- 163 O zamanda, mevsimlerden bahardı; her yer baştan başa lale bahçesi idi.
- 164 Taze gül yine hoş cilveler edip, dünyaya ışık ve süs vermişti.
- 165 Misk gibi olan bulut ağladıkça, iki renkli gül gülerdi.
- 166 Bülbüller, nağme çalarlardı, güller kulak verip bu müziği dinlerdi.
- 167 Sabah rüzgârı iyilikle estikçe bedene can, cana sefa verirdi.
- 168 Servi salınp edalı edalı yürürdü, hasta nergis gözünü açmıştı.
- 169 Yeni günün günü, yeme içme güleri kutlu gün ve yeşillik mevsimi(ydi).
- 170 Ben bu hali görünce ağladım; gözyaşı döktüm ve kalbi yaralı oldum.
- 171 Kırılmış halimden ders alıp, gücümenden ateşlere yandım.
- 172 Gül bahçesine bakmaya gittiğimde, daha beter serseri oldum.

- 173 Diñle imdi nedür serencāmum
Bilesün tā bu derd ü ālāmum

Göñlüme düşdi ārzū-yı sefer
Ki dimāğum pür oldı bñy-ı sefer

Dağı ne şabr u ne qarār itdüm
Sefer-i hacc-ı ihtiyār itdüm
- 176 Ben ki ‘azm eyledüm bu niyet ile
Bir yaña gıtdüm anca miñnet ile

Ĝam u derd ile bir zamān gıtdüm
Nice gün zār-ı nā-tüvān itdüm

Gāh şahra yüzinde niteki bād
Bī-qarār idüp eyleyüp feryād
- 179 Gāh tağlar başında bī-dil ü cān
Ķara bulut mişāli girye-künān

Yolum uğrayu geldi çün Halebe
Ķaldum ol şehri seyr idüp ‘acebe

Nice şehir olsun ol ki cennetdür
Başdın ayağa zīb ü zīnetdür
- 182 Hāneler kār-gīr ü dükkānlar
Çarha peyveste tağ-ı eyvānlar

174 AE, BM
175 AE, BM
175^a dağı ne: ne dağı BM
176 AE, BM
177 AE, BM
178 AE, BM
179 AE, BM
180 AE, BM; BM: 6a
181 AE, BM
182 AE, BM

- 173 Şimdi bu ibretli olayımı dinle, dert ve kederimin ne olduğunu öğren.
- 174 Dimağım sefer kokusuyla dolduğu için, gönlüme sefer etme isteği düştü.
- 175 Bundan sonra ne sabrettim, ne de yerimde durabildim; hacca gitmeye karar verdim.
- 176 Ben bu niyetle karar verdikten sonar pek çok sıkıntıyla yola koyuldum.
- 177 Bir süre gam ve dert ile yol aldım; pek çok gün zayıf düştüm, ağladım.
- 178 Bazen çöl yüzündeki rüzgar gibi feryat edip kararsızdım.
- 179 Bazen dağların başında kara bulut gibi cansız ve gönülsüz ağlayarak;
- 180 yolum Halep şehrine uğradı ve ben o şehri hayret içerisinde seyrettim.
- 181 Orası öyle bir şehirdir (ki), sanki cennettir. Baştan ayağa süslü ve bezeklidir.
- 182 Dükkânlar ev evler kâgir, köşklerin kemeri göğe ulaşmış;

Çāk ider h̄üsni ‘aql-ı çālākı
‘Ālemün̄ yüzi şuyudur h̄ākı

Bī-bedel mürtefi‘ maḳām-ı şerīf
Şuları cān-fezā hevāsı laṭīf

185 Mīvesi yaz eger kış eksülmez
Gülşeni bād-ı bed nedür bilmez

Ṭolu her kūşe dil-rübālar ile
H̄üb-peyker perī-liḳālar ile

Begenüp ol diyārı gāyet ben
Niçe gün eyledüm iḳāmet ben

188 Ṭutdum ol yirde ben kemīne kemīn
Şem‘veş dāğ-dār u kūşe-nişīn

Rūzgār emrine olup tābi‘
Gördüm eyyāmı geçer zāyi‘

Bārī olsun diyü bir eglence
Urdum āḫir bu kışşaya pençe

191 Ele alup devāt ile h̄āme
Eyledüm ḫarf-i ‘ışkı ser-nāme

Göz devātında ḫān-ı dil ezdüm
Şem‘ Pervāne kışşasın yazdum

183 AE, BM
184 AE, BM; AE: 5b
185 AE, BM
186 AE, BM
187 AE, BM
188 AE, BM

- 183 Toprağı, alemin yüzünün suyu (olan) bu yer güzelliği ile insanın aklını alır.
- 184 Şerefli makamı sınırsız yücelikte, havası hoş, suları can verir.
- 185 Gül bahçesi kötü rüzgâr nedir bilmediği için, meyvesi yaz kış eksik olmaz.
- 186 Her köşesi gönül alan peri yüzlü güzellerle doludur.
- 187 Ben o yeri çok beğenip epey zaman orada kaldım.
- 188 Ben orada mum gibi yaralı bir köşede yer tuttum.
- 189 Gördüm ki günler zamanın emrine uyup boş boş geçer.
- 190 Bari bir eğlence olsun diye bu hikâyeyi yazmaya başladım.
- 191 Divit ile kalemi elime alıp, aşkın harfini başlık yaptım.
- 192 Göz divitinde gönül yemeğini ezdim, Şem‘ ü Pervâne hikâyesini yazdım.

Ben ki bu nazma ihtimām itdüm
İki üç haftada tamām itdüm

Hoş beyāza çıkup müsveddeden
Mülk-i Rūma getürdi müşg-i Hotān

195 Ebr içinde nihān iken ol māh
Halka yüz açdı nāz ile nigāh

Gelicek şürete bu şüh nigār
Aña haṭ zülf ü kāğad oldı ‘izār

N’ola nāz ile itse ‘arz-ı cemāl
Oldı i‘rāb u noḡtalar haṭ u hāl

198 Tāze gülbīn olup mevzūn
Lafz-ı rengīn libāsıdur gülgūn

Bir gezend irmesūn diyü ilden
Nīl çekmiş yüzine cedvelden

Göriccek gāyet ile şād oldum
Şükr idüp Haḡḡa ber-murād oldum

201 Düşdi göñlüme bir ‘aceb teşvīş
Oldum anuḡla haṭte vü dilrīş

Ki bu meh-pāreyi n’idem ne kılam
Ben isem bir garīb haṭte dilüm

193 AE, BM
195 AE, BM
196^a bu: bir BM
196^b haṭ zülf ü kāğad: haṭ zülf kāğad İÜ
197 BM: 6b, İÜ: 83a
198 AE, BM
201^a Düşdi ämmā ki baḡa bir teşvīş AE, BM

- 193 Ben bu şiire çok özen göstererek bir iki haftada tamamladım.
- 194 Müsveddeden beyaz kâğıda çıkınca, Rum memleketine Hotan kokusu getirdi.
- 195 O ay bulut içinde saklıyken, ansızın halka yüzünü gösterdi.
- 196 Bu gönül alan güzel ortaya çıkınca, ona hat saç kağıt yüz oldu.
- 197 Nazlı (bir şekilde) yüzünü gösterirse şaşırmanın; (çünkü) hareke ve noktalar ona ben oldu.
- 198 Vezinler taze gül kökleri olup, vezinler renkli sözler pembe elbisedir.
- 199 Elden bir zarar gelmesin diye, yüzüne cetvelden nil çekmiş.
- 200 Onu gördüğümde, dileğime kavuştuğum (için) oldukça mutlu olup, Allah'a şükrettim.
- 201 Gönlüme acayip bir karışıklık düştü, onunla hasta ve yaralı oldum.
- 202 Ben hasta gönüllü biriyim, bu ay yüzlü güzeli ne edeyim ne yapayım?

- Oldı gerçi bu defterüm rengin
Kime şunam ki eyleye taşın
- 204 Dem-be-dem derd ile çeküp nâle
Mütehayyir tururken ol hâle
Câne hâtifden irdi bir âvâz
Didi ey şâhbâz-ı hoş pervâz
Niçe şehbâz-ı mürğ bî-per ü bâl
Ki mekânundur âşiyân-ı melâl
- 207 Diñle benden naşihat ister isen
Bâl açup şayd-ı himmet ister isen
Bir ulu âşitâna tut yüzini
‘Iyd u qadr it geceyle gündüzini
Ney şekerden elünde var kalem
Müşg-i nâb ile nâmin eyle raqam
- 210 Yokdur ol deñlü ser-firâz u kerim
Anda var tab‘-ı pāk u zihn-i selim
Nâ-gehān el virürse pā-būsı
Baş eger saña sidre vü tāvusı
Seni dil-şād iderse ol ābād
Zulmüñi dād iderse ol ābād

203 AE: 6a
203^a oldı: ola İÜ, gerçi: çünkim AE, BM
204 AE, BM
204^a Dem-be-dem derd-ile çeküp nâle: Câmeveş gizlice idüp nâle İÜ
204^b ol hâle: âhvâle BM
208 Di ki bakma cihāna aç göziñi
Bir ulu âşitāna tut yüzini İÜ
210^a yokdur: qamı İÜ
213 AE, BM

- 203 Bu defterim renkli oldu ama kime sunayım ki beğensin?
- 204 Zaman zaman dert ile inleyip bu duruma hayret ederken;
- 205 Cana derinden bir ses ulaştı, dedi (ki): “Ey has kanatlı doğan kuşu!
- 206 Kolsuz kanatsız doğan kuşları gibi mekânın gam yuvasıdır.
- 207 Benden öğüt ve kanat açıp avlanma yardımı istersen dinle:
- 208 Ulu bir eşiğe yüzünü tut, gece ile gündüzünü bayram et.
- 209 Elinde kamıştan kalem var, (onunla) adını saf misk kokusu ile yazıya geçir.
- 210 Onun kadar insanı yücelten ve cömertlik sahibi olan yoktur; temiz yaratılış ve sağduyu onda vardır.
- 211 Ansızın ayağı öpülesi insan senin elinden yutarsa, sidre meleği sana baş eğer.
- 212 O bayındır kişi, senin gönlünü hoş ederse (o eder) ve haksızlığa adalet getirirse o getirir.

- 213 Çünki hâtif sözini güş itdüm
Gâh cüş u gehi huruş itdüm
- Didüm ol pîr-i nigehdân kimdür
Ol ser-efrâz-ı kâmrân kimdür
- Didi bilmez misün kerem kânı
Ki cihânı tütupdur ihsânı
- 216 Mihr-i devlet çerâğ-ı bezm-i sehâ
Mîr-i ‘âdil mürebbi-i füzelâ
- Evc-i rif‘atde mâh-ı şeh manzar
Şadr-ı ‘izzetde şâh-ı meh-peyker
- Dürr-i şeh-vare dürc-i devletde
Necm-i seyyâre burc-ı rif‘atde
- 219 Mîr ‘Âli cenâb-ı defterdâr
Kâbeveş küyü muṭla‘-ı envâr
- Âsumân-ı hazret-i Muḥammed Beg
Fahır-ı nev-i beşer Muḥammed Beg
- Nice medḥ idem ol yüce şânı
‘Aql-ı evveldür âşaf-ı şânî
- 222 Bülbül-i gülşen-i ma‘ârifdür
Ki rumûzı ‘ulūma vâkıfdur

213 BM’de 516. beyitten sonra gelmektedir.
214 AE, BM; BM:7a
215 AE, BM
216 AE, BM
217 AE, BM
218 AE, BM
219 AE, BM
220 AE, BM
221 AE, BM
222 AE, BM; AE: 6b

- 213 Sesleneni dinledikten sonra, hem coştum hem de taştım.
- 214 Dedim ki: “O koruyucu ve arzusuna nail olmuş ulu kişi kimdir?”
- 215 Dedi ki: “İyilikleri dünyayı tutmuş olan, iyilik madenini bilmiyor musun?”
- 216 Devletin güneşi, cömertlik meclisinin mumu, adaletin komutanı, faziletli insanların yetiştiricisi;
- 217 Yüksek rütbe sahibi olmada görölen en yüksek nokta, şah ay; izzet makamında güzel yüzlü padişah,
- 218 Devletin inci kutusunda incilerin en iyisi, makamının yıldız kümesinde gezegendir.
- 219 Mir Ali, maliyecilerin onurlusu, bulunduğu yer Ka‘be gibi ışıkların doğduğu yer [olan],
- 220 hüner göğünün üstü, insanların övüncü Mehemed Bey!
- 221 Ben o yüce şanlı, yaratılışta zeki, vezirlerin ikincisini nasıl övmeyeyim?
- 222 Bilimin gül bahçesinin bülbülü olduğu için ilimlerin sırlarına erişmiştir.

- Nāfe-mānendi bŷy-1 ahlākı
Pŷr idŷpdŷr dimāĝ-1 āfŷkı
- Māl-1 mīriye gerçi kim sāyī‘
Faqr iline rāzı vŷ dāī’
- 225 Zāt-1 pākī penāh-1 ehl-hŷner
İŷigi secde-gāh nev‘-i beŷer
- Aña beŷzer gŷherŷinās olmaz
Ŗısmet-i mŷhmine kıyās olmaz
- Tevsen-i ŷab‘ı ger kıla cevlan
Ŗaymaya heft çarh bir meydān
- 228 Ādemīdŷr velī ferīŷte hıŷāl
Anda irdi kemāle fazl-1 kemāl
- On iki felekde hoŷ mahāreti var
Hadd-i insān degŷl kerāmeti var
- Ma‘deletde ‘Ömer seħāda ‘Ālī
Genc-i gŷher-feŷān olupdur eli
- 231 Kereme kān u luŷfa ma‘dendŷr
Cŷda genc-i ‘aŷāya maħzendŷr

223	AE, BM
224	AE, BM
225	AE, BM
226	AE, BM
227	AE, BM
227 ^a	ŷab‘ı: ŷab‘ BM
228	AE, BM
229	AE, BM
230	AE, BM
231	AE, BM

- 223 Ahlakının kokusu misk gibi ufukların dimağını doldurmuştur.
- 224 Hükümetin malında çalıştığı için fakirliğe razı ve duacıdır.
- 225 Temiz kişiliği hüner sahibi insanlara kanattır, eşiği secde yeri gibi insanlarla (doludur).
- 226 Ona benzeyen bir cevherden anlayan kimse yoktur; güvenilir paylaşırmasına kıyas yapılmaz.
- 227 Eğer sert tabiatı dolaşmaya çıkarsa yedi gök bir meydana sığmaz.
- 228 Ancak melek tabiatlı bir insandır, alimlere yakışır olgunluk onda olgunlaştı.
- 229 On iki felekte güzel becerileri vardır, normal insan topluluğunda değildir, keramat sahibidir.
- 230 Eli mücevher saçan hazine olup, adalette Ömer, cömertlikte Ali'dir.
- 231 Cömertliğe ve iyiliğe maden, eli açıklıkta hazine, ihsan etmede mahzendir

- Bezme otursa akçeğe ne şümār
Ter şüküfe mişāli vaqt-i bahār
- Rāyegāndur zer āşikāre nihān
Nitekim bāğ içinde berg-i hazān
- 234 Ebr-i cūdıyla tāzelense çemen
Lāleler la'l sīm olurdı semen
- Şimdi 'ālemde hātem-i tayyur
Belki Hātem yanında lā-şeyydür
- Her gedā kim öñünde āh kıılır
Virür o düñlü zer ki şāh kıılır
- 237 N'ola cān içre olsa yiri anuñ
Hergiz erkānda yoğ naziri anuñ
- Olalıdan velī-i ni'metümüz
Bende olmağdur aña devletümüz
- Nā-ümmīdüm gerçi devrāndan
Şükrüm oldur ki kuluyam cāndan
- 240 Göñlüm açıldı feth-i bābum var
Ki çapısına intisābum var

232 AE, BM, BM: 7a
233 AE, BM
234 AE, BM
235 AE, BM
236 AE, BM
237 AE, BM
237^a yiri: seyr BM
238 AE, BM
239 AE, BM
240 AE, BM

- 232 Meclise otursa bahardaki taze çiçekler gibi paranın hesabı yoktur.
- 233 Bağ içindeki hazan yaprakları gibi, gizlideki altın değersizdir.
- 234 Çimenlik cömertlik bulutuyla yenilense; laleler lal taşı, yasemin gümüş olurdu.
- 235 (O) şimdiki devrin Hâtem-i Tai'sidür, belki de (cömertlik etmede) Hatem yanında değersiz kalır.
- 236 Önünde yardım isteyen her dilenciye o kadar fazla altın verir ki onu padişah kadar zengin eder.
- 237 İnsanlar arasında onun hiçbir benzeri olmadığı için, canımın içinde yeri olması çok doğaldır.
- 238 (O bizim) veli nimetimiz olduğundan beri devletimiz ona köle olmaktır.
- 239 Zamandan ümitsiz olmama rağmen, ona candan kul olduğum için şükrederim.
- 240 Gönlüm açıldı açılmış kapım var çünkü kapısına bağlanmışlığım var.

Der tarîf-i memdûh hüd

- 241 Ey vücûduñ nizâm-ı devlet dîn
İşigünñ rif'atle 'arş-ı berrîn

Ayağunñ tozı genc-i hikmetdür
Nazarı kimyâ-yı devletdür

Kubbe-i çetrüñe felek çenber
Kabza-i tîrüñe kamer efser
- 244 Her seher âfitâb-ı nûr-efşân
Âsitânunñda zer güle derbân

Gözle bezmünñde şem'-i tâbânı
Altun üsküflü bir iç oğlanı

Reşg idüp dest-i cāduña kânlar
Hasret-i derd ile yudar kânlar
- 247 İtdi bārân meger ki da'vâ-i cūd
Deheninden bulutlarunñ yağar od

Hāk-i pâyünñ olalı cān-perver
Kızarur şerm idüp leb-i dilber

İmdi şükrānesine devletinünñ
Eyle bahşı ziyāde himmetinünñ

241 AE: 7a
B Bu bölüm AE ve BM nüshalarında vardır.
243^a efser: ahter AE
248 BM: 8a

- 242 **Övülen kişinin tanıtımıdır**
- 241 Ey vardığı devlet mülkünün düzeni, eşiği yükseklerde göğü delen!
- 242 Ayağının tozu hikmet hazinesi, bakışı devletin kimyasıdır.
- 243 Felek çadırını kubbesinde halka; ay kılıcının kabzasında taçtır.
- 244 Işık saçan güneş her sabah kapının eşiğinde altın güle kapıcıdır.
- 245 Meclisinde parlayan mumu (ve) sarı başlıklı bir iç oğlanı bekle.
- 246 Madenler büyücü (gibi olan) elini kıskanıp, dertle ve hasretle kan yutarlar.
- 247 Yağmur cömertlik hakkı istediği için, bulutların ağzından ateş yağar.
- 248 Ayağının toprağı kalbi ferahlattığından beri, güzellerin dudağı ısınıp kızarır.
- 249 Şimdi devletinin şükranesi için himmetinin bahşını çoğalt.

- 250 Elüñe şāh-bāz-ı himmetün al
Anı gāh şāğa geh şoluña şal

Geh hümā-yı felek şikāruñ ola
Baht-ı yāver zamāne yāruñ ola

N’ideyim ey sipir-i kerem
Medhüñ itmede ‘āciz oldı kalem
- 253 Gerçi nazm içre olmışam fāyık
Degülem vaşfuñ itmege lāyık

Midhatumdan idersen istiğnā
Māşıta istemez ruḥ-ı zībā

Ol ki ḥurşid-i çarḥ-ı peymādur
Vaşf-ı ta‘rifden mu‘arādur
- 255 Medhüne lāyık olmayınca beyān
Ey Mu‘idī du‘āya başla hemān

Anı yā Rab hemişe var eyle
‘Ömr-i bünyādın üstüvān eyle

Ḥil‘atin izdiyād-ı devlet kıl
İl du‘āsın dırāz-ı ḥil‘at kıl
- 259 Ehl-i diller olup aña bende
Şem‘ iqbālin eyle tā-bende

Devlet-i ‘ömri cāvidān olsun
‘Ayş u nüş ile kāmran olsun

250^b Anı gāh şağıña geh şol vişāl AE
252^b medhüñ itmede: ki medhüñde AE
259 AE: 7b

- 250 Gayret doğanını eline al (ve) bazen sağa bazen sola gönder.
- 251 Feleğin hüma kuşu avın olsun ki zamanına talih yardım etsin.
- 252 Ey iyilik göğü, ne yapayım ki seni övmekte kalem aciz kaldı.
- 253 Şiir içinde diğerlerinden üstünüm ama yine de seni vasıflandırmaya layık değilim.
- 254 Övgülerimden sana yeter kanaat edersin, güzel yüz yeniden süslenme istemez.
- 255 O ölçü ölçen gökyüzünün güneşi olduğu için tanımlamanın vasıflarından arınmıştır.
- 256 Ey *Mu'îdî*, sözler övgüsüne yakışmayınca durma hemen dua etmeye başla!
- 257 Ya Rab! Onu her zaman var eyle, ömür binasını dayanıklı kıl.
- 258 Devlet elbisesini artır, başkalarının duasını ona uzun bir elbise yap.
- 259 Gönül erleri ona köle olup, mumun talihi (gibi) parlat.
- 260 Ömrünün devleti, yeme içmeyle mesut ve sonsuz olsun.

Olmayup ‘ayş u nūş kim hergiz
Görmesün ‘ālem içre ğam hergiz

262 Anı kim istemezse hurrem ü şād
Gül ise kara toprağa şala bād

**Mü‘ellif-i şikeste-bāl haste-hāl bir mücib berā‘ta istihlāl kendüye ba‘zı hikmet-
āmiz ü nasihat-i dil-āviz virdigidür**

Ey gönül nūr-ı ‘ışkla tolagör
Bizüm rühānilere şem‘ olagör

Süre-i Nūr’ı ezber eyle yine
‘Işk bezmin münevver eyle yine

265 Olagör hıdmetünde pervāne
Ki elün ire bezm-i cānāne

Cigerün yakmış idi sūz-ı nihān
Olmaz idün bu resme curb-ı zebān

Zerd-rüy olduñ ise dilber için
İbtizāl itme kimseye zer için

268 Bellü olsuñ dersen arada yirün
Şem‘veş rüşen idegör hünerün

Yoğ ise ğıll ü ğışş dimāğunđa
Görinür nūr-ı Hakk çerāğunđa

262^b kara toprağa şala bād: toprak atsun bād BM
B İbtidā-i kışsa-i Şem‘ ü Pervāne AE
263 İÜ: 83b
264 BM: 8b
265 BM: 6b
267 AE, BM
268 AE, BM
269^b Nūr-ı Hakk berķ urur çerāğunđa İÜ

- 261 Yeme içmesi asla eksik olmasın, dünya içinde hiç gam yüzü görmesin.
- 262 Her kim ki (onun) şen ve sevinçli olmasını istemezse, gül bile olsa rüzgar
kara toprağa düşürsün.

**Hasta gönüllü ve kırık kanatlı yazarın edebî szö söylemede kendine hikmetli ve
cezp edici öğüt vediğidir**

- 263 Ey gönül! Aşkın ışığıyla dol (ve) bizim ruhanîlere mum ol.
- 264 Nûr sûresini yeniden ezberle ve aşk meclisini aydınlat.
- 265 Hizmetinde pervane ol ki elin sevgilinin meclisine ulaşsın.
- 266 Gizli ateş ciğerini yakmasaydı, bu şekilde dil olmazdın.
- 267 Güzel sevgili için yüzün sarardıysa, kimseye altın için bildiği sözleri tekrar
etme.
- 268 Arada yerim belli olsun dersen, mum gibi hünerini ortaya koy.
- 269 Aklında kin ve hile yoksa Hakk'ın ışığı mumunda görünür.

- Ten-i bî-māyeden geçüp eriseñ
Meclis-i cāne iresün eriseñ
- 271 Mihr umarsañ zamāne māhından
Dür olam dime ‘ışk rāhından
- Vākıf olduñsa ‘ışk sūzından
Dil uzadup söz aç rumūzundan
- Bilürüz derd ü sūzuñ ađlatma hıç
Rište gibi zebānuñ eyleme pıç
- 274 Kimse bimez nedür haķıķat-ı ‘ışk
İnceden incedür tarıķat-ı ‘ışk
- Olduğ için tarıķ-i Haķ ince
Kimse varmaz bu yola haķkınca
- Dimezem ey göñül şūrete baķ
Anı ko şāhid-i haķıķate baķ
- 277 İki zülfi nedür cemāl ü celāl
Bilüp aņlar bu hāli şāhib-i hāl
- Bize ne tır ü ne kemān göster
‘Āşıķ-ı yār iseñ nişān göster
- Cām-ı ‘ışk ile yine cūş eyle
Rađm u devrāne ‘ayş u nūş eyle

270^b meclis-i cāne: meclis-i cānāne BM
271 AE, BM
272 İÜ
273 İÜ
274 Bu beyit İÜ’de 280. beyitten sonra gelmektedir.
275 Bu beyit İÜ’de 269. beyitten sonra gelmektedir.
276 Bu beyit İÜ’de 274. beyitten sonra gelmektedir.
277 Bu beyit İÜ’de 276.. beyitten sonra gelmektedir.
278 Bu beyit İÜ’de 281. beyitten sonra gelmektedir.
279 AE, BM; AE: 8a

- 270 Er kişi isen, yoksul bedeninden vazgeçip, sevgilinin menziline ulaşasın.
- 271 Devrin ayından iyilik bekliyorsan, aşk yolundan uzak olayım deme.
- 272 Aşk ateşinden haberin olduysa, dil uzatıp rumuzundan söz aç.
- 273 (Biz senin) dert ve ateşini biliriz, (bizi) hiç ağlatma, dilini ip gibi kıvrımlaştırma.
- 274 Aşkın gerçeği nedir kimse bilmez, aşkın yolu inceden inceyedir.
- 275 Allah'ın yolu ince olduğu için, kimse bu yola gereğince varamaz.
- 276 Ey gönül! (Sana) görünüşe bak demem, onu bir tarafa bırak, gerçeğin güzeline bak.
- 277 İki saçı güzellik ve hiddettir, bu hali (ancak) hal sahibi olan bilip anlar.
- 278 Bize ne ok ne de yay gösterin, yârin aşığı isen bir nişan göster.
- 279 Aşkın kadehiyle yine coş, zamanın inadına ye ve iç.

- 280 Yine pervâneveş per ü bāl aç
Ele al ‘ışk muşhafuñ fāl aç

Ehl-i hāl içre kesb-i hālet kııl
Şem‘ ü Pervāneden rivāyet kııl

**‘Arūs-ı efsānenün cemāli āfītābından maşıta beyān eliyle ref‘-i n iķāb idüp
şem‘-i cihān-tābuñ evşafıdır**

Şem‘ olup hame-i nümüne-nümā
Bezm-i nazma bu resme virdi ziyā
- 283 Var idi bir zamānda bir mehrū
Māhī ruhsār u‘anberīn gīsū

Sīm-i nāb idi gerçi sīmāda
Serve baş egmez idi bālāda

Büt-i Şāmī idi degül Hotenī
Şan dökülmişdi sīmden beni
- 286 Pertev-i hüsni tāze bir gül idi
Kāküli halka halka sünbül idi

Sihr iderdi rüşende şimşadı
Yüzi pür-nür u Şem‘ idi adı

280 Bu beyit İÜ’de 276. beyitten sonra gelmektedir.
281 Bu beyit İÜ’de 273. beyitten sonra gelmektedir.
282 BM:9a, İÜ:84a,
283 ruhsār u‘anberīn: ruhsār ‘anberīn İÜ, BM
284 Bu beyit İÜ’de 286. beyitten sonra gelmektedir.
285 İÜ
286^a pertve-i hüsni: rüh-ı pür-tābı İÜ
287 AE, BM; Sihr iderdi revişde şışadı
Yüzi pür-nuru Şem‘ idi BM
288 İÜ

280 Yine kelebek gibi kolunu kanadını aç (ve) aşk sayfalarını ele alıp fal aç.

281 Tasavvuf erleri içinde hal elde et; Şem'ü Pevâne'yi hikâye et.

**Efsane gelininin güzellik güneşinden maşta eliyle örtüyü kaldırıp dünyayı
aydınlatan Şem'in sıfatlarıdır**

282 Örnek gösteren kalem mum olup şiir meclisinde bu esere ışık verdi.

283 Bir zamanda ay yüzlü ve saçları anber kokan bir güzel kız vardı.

284 Yüzü saf gümüş idi, boyda serviye baş eğmezdi.

285 Hoten'den değil, Şam'ın put gibi güzeliydi, sanırsın ki beni gümüştan
dökülmüş.

286 Güzel (yüzünün) ışığı taze bir gül, alınına dökülen saç sünböldü.

287 Yüzü nurla doluydu, aydınlıkta bile şimşir ağacını büyülerdi.

288 Nice gül, sünbül, ateş ve duman güzel kokulu güle vücut vermezdi.

- 289 Ne diyem ne yazam ki bî-kem-kâsid
Çemen içinde serv ider idi râsid

Görse âdem yüzünü kalmaya sağ
Tağa ger cilve kıla tağla tağ

Ger şorarsan yirin vilâyet-i Şâm
Ol vilâyetde tutmuş idi maķâm
- 292 Maķzarından irerdi cāna sürür
Çehresinden akardı çeşme-i nūr

Şūh simîn-ber idi mūy-ı miyān
Serv nesrîn ‘izār u gönçe dehen

Yoğdı zerre deñlü gerçi dehānı
Bezm içinde olurdu cerb zebānı
- 295 Gül-i bî-ķār iken letāfetde
Tāze serv idi ķadd ü ķāmetde

Gerçi kılcā bahānesi yoğ idi
Līk atası vū anası yoğ idi

Şādef-i hūsn içinde dürr-i yetīm
Zihī gāyetde pāk u tab‘ı selīm

-
- 289 AE, BM
290 AE, BM
291 Ol gül-endāma Şem‘-i hūsn idi nām
Şorar-iseñ yirin vilâyet-i-Şām İÜ
292^a maķzarından: maķberinden İÜ
292^b çehresinden: maķzarından İÜ
293 AE, BM
293^b nesrin ‘izār u gönçe: nesrin ‘izār gönçe BM
294 BM, İÜ
294^b bezm içinde: söze gelse BM
295 İÜ
296 AE, BM
297 Anı yektā idüp Hūşā-yı Kerīm
Şādef-i hūсне bir dürr-idi yetīm İÜ
297^b pāk u tab: pāk tab BM

- 289 Ne diyeyim, ne yazayım ki eksiksiz olsun, servi çimenlikte yolunu gözlerdi.
- 290 Yüzünü gören insan sağ kalmaz, dağa cilve etse dağla bir olurdu.
- 291 Eğer yerini sorarsan Şam ilidir, o şehirde yer tutmuştur.
- 292 Görüntüsünden cana sevinç gelirdi, yüzünden nur çeşmesi akardı.
- 293 Kıl gibi olan ince beli gümüş gibiydi, nesrin yanak, gonca ağızlı (bir) serviydi.
- 294 Zerre kadar ağzı olmasına rağmen, dili meclis içinde konuşurdu.
- 295 Güzellikte dikensiz bir gül iken, boy ve posta genç bir servi ağacı idi.
- 296 Kıl kadar kusuru yoktu ancak anne ve babası da yoktu.
- 297 Güzellik sedefinin içi tertemiz ve akıllı yaratılışlı bir yetim inci idi.

- 298 Gün gibi h̄usn ile yegāne idi
Mişl yok āfet-i zamāne idi

Teni s̄im̄in ü hil‘ati zerr̄in
Gūş-var idi gūşına perv̄in

Gūşı üzre dürr-i girān-māye
Güneşe olmuş idi hem-sāye
- 301 Bedeli yoğ idi terāvetde
Gül-i ra‘nā idi leṭāfetde

Tāc-ı zerr̄in başında z̄inet için
Elde la‘l̄in piyāle‘‘ışret için

Yüz açup virse bezme nūr ile fer
Rūşen olurdu gün gibi giceler
- 304 Ṭoğrı yār idi gerçi ‘illetsiz
Bir gice olmaz idi şoḥbetsiz

‘İşret ehline reh-nümā idi ol
Ḳande kim olsamuḳtedā idi ol

Sāyesin şalmaz idi p̄ir üzre
Otururdu geḳüp ser̄ir üzre
- 307 Ḳarşusunda ṭurup iki ḥādım
Ḥidmet eylerdi rūz u şeb dāim

299 İÜ’de 304. beyitten sonra gelmektedir.
299^b hil‘ati: efseri İÜ
302 AE, BM; AE:8b
302 İÜ’de 299. beyitten sonra gelmektedir.
302^a tāc-ı zerr̄in: tāc-ı devleti AE
302^b elde lal̄in piyāle:cām-ı la‘l̄in elinde İÜ
303 BM: 9b
305 İÜ: 84b
307 rūz u şeb: aḳa her AE; aḳa BM

- 298 Gün gibi gzellihte eşi ve benzeri olmayan zamanın afeti idi.
- 299 Teni gümüş ve kaftanı sarı, lker yıldızı kulağına küpe idi.
- 300 Kulağının üstündeki değerli inci güneşe komşu olmuştu.
- 301 Tazelikte karşılığı yoktu, gzellihte iki renkli güldü.
- 302 Ss için başında altın ta, eğlence için elinde kırmızı kadeh (vardır).
- 303 Yüzünü açıp meclise ışık ve andınlık verdiğinde geceler gün gibi aydınlanırdı.
- 304 Kusuru olmayan gerçek sevgili idi, bir gecesini sohbetsiz geçirmezdi.
- 305 O içki içen insanlara yol gsterendi, her nerede olsa ona uyulurdu.
- 306 Yaşlıların zerine gölgesini salmazdı, tahtın üzerinde geçip otururdu.
- 307 İki hizmeti karşısında durarak gece gündüz sürekli hizmet ederlerdi.

- Biri Kāfūr biri ‘Anber idi
İki nāzik ḥarīf ü hem-ser idi
- Birisi Rūmī birisi Ḥabeşī
Gözedürlerdi ol yüzi güneşi
- 310 Şem‘e ḥidmet kı lup müdām gibi
Maḥrem olmuş idi şubh u şām gibi
- Baḡa yoḡdur diyü cihānda nazīr
Germ olup ‘ayş iderdi Şem‘-i münīr
- Var idi bir güzel gülistānı
Zīb-i ziynette cennet-i şānī
- 313 Belki cennet ḥicāb idüp andan
Oldı pūşīde çeşm-i efsāneden
- Gülleri yaz u kış teressümde
Bülbülü rüz u şeb terennümde
- Şaçılıp deste deste sünbüller
Ḥoş açılmış ṭaraf ṭaraf güller
- 316 Semeni tāze serv i āzāde
Ḥod nihāyet yoḡ idi şimşāde
- Çevre yanı laṭīf aḡar şular
Şu kenārında serv-i dil-cūlar
- Her ṭaraf dāne dāne şebnem-i ter
Ḥoḡḡa-i lāleler pür idi güher
-
- 308 Rüz u şeb gibi Şem‘e çāker idi
Biri Kāfūr biri ‘Anber idi AE, BM
- 309 Gerçi bu Hindī idi ol Rūmī
Gözedürdi nigār-ı maḥdūmı İÜ
- 310 İÜ
- 311 İÜ
- 314 gülleri yaz u kış: yaz u kış gülleri AE, BM
- 318^b ḥoḡḡa-i lāleler: ḥoḡḡa-i lāleler ile AE

- 308 Bir Kâfur diğeri Anber idi, İki nazik meslektaş ve arkadaşlardı.
- 309 Biri (beyaz tenli) Rûmî, diğeri (siyah tenli) Habeşî, o yüzü güneşi gözetirlerdi.
- 310 Durmaksızın Şem'e hizmet edip sabah ve gece gibi samimi olmuşlardı.
- 311 Işık saçan Şem bana dünyada eş yoktur diyerek hararetlenip yaşardı.
- 312 Süs ve bezekte cennete benzeyen bir gül bahçesi vardı.
- 313 Belki de cennet onda utanıp insanın gözüne görünmez oldu.
- 314 Gülleri yaz kış resim gibi şekillenmede, bülbülü gece gündüz şakımakta.
- 315 Deste deste sünbüller saçılmış, her tarafta hoş güller açılmıştı.
- 316 Yasemini taze, servi serbest, şimşir ağaçlarının sonu yoktu.
- 317 Çevresinde güzel sular akar (ve) su kenarında gönül alan serviler dolaşırdı.
- 318 Her taraf tane tane taze şebnemlerle, lalelerin hokkası münevverlerle doluydu

- 319 Şāh-ı nev-bādeler alup dirhem
Nev-bahār idi her taraf hurrem

Būy-ı reyhān ki bāğı dutmış idi
Şemmesi her dimāğı dutmuş idi

Dürlü dürlü şükūfe açılmış
Dökülüp sīm-nāb saçılmış
- 322 Dem-be-dem anda kurdurup çāder
‘Ayš iderdı bu hūr-ı mehpeyker

Lāleveş kursa bāğ içinde otağ
Gül-i terde yakardı hūsn-i çerāğ

Sebze şahnında bāğ içinde idi
Gonçeveş al otağ içinde idi

**Bir şeb-i pīrūzda ki gayret-i hezār-ı nevrūz imdi bezm-efrūz-ı sa‘adet-endūzun
fermān-ı ‘ālī-şān mūcibince envā‘-ı zīnet dōğüne dōğüne tertīb virildigidür**
- 325 Bir gice tahtı üzre yatmış iken
Baş şalup dürlü fikre yatmış iken

Diledi kim ideydi meclis-i mey
Aña hālet vireydi nağme-i ney

Karşusunda tururdu hādimler
Dün ü gün hıdmete mülāzimler
- 328 Didi Kāfūr ‘Anbere fi’l-hāl
Demidür devr ide piyāle-i al

321 İÜ:85a
322 Kurdurup Şem‘ haymesin anda
‘İşret eylerdi ol gülistānda İÜ; AE: 9a, BM: 10a
323 AE, BM
B AE, İÜ; Meclis ārāsten Şem‘-i dilfirūz AE
326^b nağme: nāle AE, BM
328^a fi’l-hāl: kara hāl BM

- 319 Yeni kadehlerin padişahı dirhem alıp, her taraf sevinçli bir bahardı.
320 Reyhanın kokusu bağı, bir damla kokusu dimağı doldurmuştu.
321 Berrak gümüşler dükülüp saçılmış (gibi) çeşit çeşit çiçekler açılmış.
322 Ay yüzüli güzeller orada zaman zaman orada çadır kurdurup yer içerdi.
323 Bağ içinde çadır kurulsa taze gül de lale gibi güzellik mumu yakardı.
324 Yeşilliğin ortasında bağ içinde id, gonca gibi çadır içindeydi.

Hayırlı bir gecede yeni gün bülbülünün gayreti mutluluk toplayan aydınlık meclisin şaşırtıcı şanının (ve) süslerinin çeşitliliğinin anlatımının tertip edilmesidir

- 325 Bir gece tahtının üstüne yatmış, çeşitli fikirlere dalmışken;
326 bir meclis düzenlemeyi ve neyin nağmesinin ona halet vermesini diledi.
327 Hizmetçiler karşısında, gece gündüz hizmete hazır ayakta beklerdi.
328 Kâfur ve Anber'e hemen dedi (ki): Kırmızı kadehin dönmesinin vaktidir.

Gönlüm anlamaz oldu bāde gerek
Kişi geh zevk ü geh şafāda gerek

Rām olup emre ol iki bende
Bezm-i ‘ālem kuruldı gülşende

331 Rūşen olmağ için şeb-i deycūr
Şem‘ler yaqdı cā-be-cā Kāfūr

Geldi bu hāli gördi çün ‘Anber
Aşdı her tarafda yüz micmer

Mīr-i meclis ki anda Şem‘ oldu
Hūblar çevresinde cem‘ oldu

334 Nāle idince nāyla kānūn
Rağşa girdi piyāle-i gülgūn

Sīm sā‘id bir iki cānāne
Eline aldı la‘l-i peymāne

Çopdı yir yir yine kıyāmetler
Geldi reftāre serv-i kāmēter

337 N’ola rağş urşa dōne dōne kebāb
Māh-rūlar şunardı cām-ı şarāb

Arada bir iki dönünce kadeh
Ehl-i bezme irişdi zevk ü ferah

Nāle-i ergānūn u nāğme-i ‘ūd
Şaldı ol bezm-gāhuñ içine od

329^b geh...geh: gāh...gāh BM
334^b rağşa girdi: ortaya geldī AE, BM
335 İÜ’de 339. beyitten sonra gelmektedir.
337 İÜ
338^a Gün gibi devre başlayınca kadeh İÜ

- 329 Gönlüm oyalanamaz oldu, Şarap gerek; insan bazen zevk ve bazen sefada gerek.
- 330 O iki kle emre itaat edip, gl bahçesinde büyük meclis kuruldu.
- 331 Kfr, karanlık geceyi aydınlatmak için yer yer mum yaktı.
- 332 Anber geldi, bu durumu gördü; (o da) her tarafa yüz tütsü Őamdanı astı.
- 333 Şem meclisin başkanı olduğu için güzeller çevresinde toplandı.
- 334 Ney ile kanun inlemeye başlayınca, gl renkli kadeh dans etmeye başladı.
- 335 Gümüş bilekli bir iki sevgili, lal gibi kırmızı kadehi eline aldı.
- 336 Yine yer yer kıyametler ko-ptu, servi boylar salınarak yürümeye başladı.
- 337 Kebap dne dne dans ederken, ay yüzlüler Şarap kadehi sunardı.
- 338 Kadeh arada bir iki dönünce meclisteki insanlara zevk ve ferahlık geldi.
- 339 Orgun inlemesi ve udun namesi meclisin içine ateş saldı.

340 Dil-i ‘āşıklar olmağa berbād
Çalınup çeng iderdi ney feryād

Rakş urup niçe şūh meh-rūlar
Halka halka çözüldi gīsūlar

Cennet ol bezm hās u şem‘ idi hūr
Devr iden cām-ı zer şarāb-ı tahūr

343 Baht-ı yār oldı çün felek yāver
Öpdi ağzın güzellerün sāger

Sāger aldukça buse cānāndan
Bağrı tolar şurāhinün kandan

Münāzarā-i şurāhi [...]

Çün şurāhi bu resme oldı hāzīn
Didi incinmek ile cāma hemīn

346 Vaż -i haddün neden ki bilmeyesün
Ehl-i bezm ile oñat dirilmeyesün

Nice sāger gerekse cām-ı Cem ol
Saña düşmez leb-i nigāre vuşul

Dutalum hākün ola gāliye-i fām
Baş komaz mısun ayagumda müdām

340 BM: 10b

343 AE: 9b

344 Būse alsa kadeh zerāfetle

Çan yudardı şurāhi gayetle İÜ

B Bu başlık sadece AE nüshamda vardır ve yazının bir kısmı silindiği için okunamıştır.

345 incinmek ile: ol acıgla İÜ

346^a bilmeyesün: bilmezsin İÜ

346^b Bezm ile sen oñat dirilmezsin BM

Haste dillerle hoş dirilmeyesün İÜ

248^a hākün: kākülün BM

- 340 Âşıkların gönlünü berbat etmek için, çeng çalınıp ney feryat ederdi.
- 341 Pek çok şuh ay yüzlü de dans etse, saçlar halka halka çözül(ür)dü.
- 342 O çerçöpte meclis cennet, ahu gözlü (güzeller) mum, (ortada dönen) temiz şarap altın kadehtir.
- 343 Feleğin yardımcı mutlu olduğu için kadeh güzellerin ağzını öptü.
- 344 Kadeh sevgiliden öpücük aldıkça, sürahinin bağı kanla dolardı.

[Kadeh ile] sürahinin münazarası

- 345 Sürahi bu hale üzüldüğü için, incinerek derhal kadehe dedi ki:
- 346 “Sen meclistekilere karşı doğru durmazsın, haddini bilmezsin.
- 347 Cem’in kadehi olmak için pek çok kadeh gerekir, sevgilinin dudağına kavuşmak sana düşmez.
- 348 Farz eldim ki toprağın misk kokusudur, (sonuçta) sürekli ayağıma başını koymaz mısın?

349 Meskenüñ gerçi şahñ-ı gülşendür
Dil ü diden benümle rüşendür

Germ olup didügümce nüş-â-nüş
Başdın ayağa sen olursun güş

Sākī-i gül-ruḥ ursa boynuma dest
Ayağ altında sen kalursun pest

352 Beni şād eylese mey-i gül-gün
Derd-i gâmdan olur gözün pür-ḥün

Böyledür çünkü ḥāl ara yirde
Ne işün var la‘l-i dilberde

Görme kendün inende ḥālün bil
Ki senün gibi var çok ağzı kızıl

355 Neden oldu saña bu devletler
Bunca ta‘zim ü bunca ḥürmetler

Yār gönline ḥile ile girüp
Söyleşürsün ağız ağza virüp

N’ola el üzre tutduñ ise vaṭan
Yüz virürlersi başa çıkma inen

358 Al ile yüz kızarup inende bir
Çāk idersün hemişe perde-i sır

Anuñ içündür i‘ibāruñ yok
Zār u serkeştesün qarāruñ yok

352^a olur gözün: gözün olur İÜ

353^a ara yirde: arada BM

354^a Bi‘l-lah ey cām-ı bāde ḥaddün bil İÜ

255 BM: 11a, İÜ: 86a

355^a devletler: ḥürmetler İÜ

355^b Bunca iḳbāl [ü] bunca rifatler İÜ; ḥürmetler: rifatler İÜ, ‘izzetler BM

358 BM’de 361. beyitten sonradır.

- 349 Bulunduğun yer gül bahçesinin ortasıdır ama gönül ve gözün benimle aynıdır.
- 350 Tekrar tekrar içip konuştuğın sen baştan ayağına kulak kesilirsin.
- 351 Gül yanaklı saki boynuma elini vursa, sen ayak altında ezilirsin.
- 352 Gül renkli şarap beni mutlu etse, gözün dert ve kederden kan dolar.
- 353 Durum arada böyledir, senin sevgilinin dudağında ne işin var.
- 354 Kendini çok görme; halini bil, zira senin gibi ağzı kızıl çok var.
- 355 Sana bu devlet, bunca hürmet ve ikram neden oldu?
- 356 Sevgilinin gönlüne hileyle girip ağız ağza verir söyleşirsin.
- 357 El üstünde vatan tuttunsa ne oldu, yüz verilerse hemen başa çıkma.
- 358 Sürekli hileyle yüzün kızarıp sır perdesini durmadan yırtarsın.
- 359 (Sana) saygı olmadığı için, yerinde durmayan, ağlayan ve avaresin.

Beni seyr it ki server-i ref̄t̄arum
Niçe gerden-fir̄az u serd̄arum

361 Yine benden kızup utanmazsun
H̄āb-ı ḡafletdesün uyanmazsun

N'ola ḡavgā t̄olarsa bezmüñ içi
Uluya h̄ürmet itmez oldı kiçi

Bi'l-lāh inşāf idene lāyıkdur
'Ayn-ı şefkatle bak ki yazıkdur

364 Sen şafālarda ben cefālarda olam
Merh̄abasız har̄if-i bāde olam

Söz öküş kıoyalum anı bunı
Delükanlu har̄āmīsün h̄ūnī

İşlerüñ çok cihān içre senüñ
Kulıyuz kendi h̄addini bilenüñ

367 Bu sözi diñleyüp kadeh-i miskīn
İncinüp ḡāyet eyledi nefrīn

**Peymāne-i pür-şarāb şurāhi-i 'ālī-cenābuñ h̄ıtabına cevāb vidügi vü temellük ü
melāmiyyet ile birbirinüñ göñlüne girdügidür**

Bu sühenden tebessüm itdi kadeh
Döndi böyle tekellüm itdi kadeh

Didi rindāne ey şurāhi-i zer
Dil uzatma ki kıana döndi ciger

360 AE:10a
363^a bi'l-lah: güle İÜ
366 AE, BM
367 AE, BM
B İÜ
369^a didi rindāne: didi derd-ile AE, BM

- 360 Beni seyret ki salınarak gezenlerin başkanı, hem gururlu hem de komutanım.
- 361 Buna rağmen benden utanıp kızarmazsın, gaflet uykusundan uyanmazsın.
- 362 Küçük büyüğe saygı göstermez oldu, (bunun için) meclisin içi kavgayla dolarsa buna hayret edilmez.
- 363 Billahi, insaf edene layıktır; şefkat gözüyle bak ki yazıktır.
- 364 Sen sefalardasın, ben cefalardayım; merhabasız şarap dostu olayım.
- 365 Onu bunu, çok sözü (bir yana) bırakalım, kan döken delikanlı haramisin.
- 366 Senin dünya içinde işlerin çoktur, (biz) haddini bilenin kuluyuz.”
- 367 Miskin kadeh, bu sözü dinleyip çok incinerek sövüp saydı.

Şarap dolu kadehin büyük zat sürahinin seslenişine cevap verdiği ve tevazu ve kınanmışlıkla birbirinin gönlüne girdiğidir

- 368 Kadeh bu sözlere gülümsedi (ve) böyle dedi:
- 369 Rindçe dedi ki: “Ey altın renkli sürahi, (daha fazla) söz söyleme çünkü ciğerim kana döndü.

370 Gögsünj germe nāzlanma ijen
Bendesin ser-firāzlanma ijen

Baş egersün baña çün āhir-i kār
Ġirre olma nedür bu naqş-ı nigār

Ben ġam oqını men' ider siperüm
'Ayş u 'işret sipihürüne kamerüm

373 Baña ta'n ile söyleme sen söz
Kağı meclisde şevk olur bensüz

Kim ki bir dem benümle hem-dem olur
Ne kadar pür-ġam ise hurrem olur

N'ola meyl itse baña il 'ālem
'İşret engüştine benüm hātem

376 Gülşen-i bezme heyetüm güldür
Baña kim hem-dem olsa bülbüldür

Dem-be-dem tañ oqını atarsun
Bize bālālıġuñ ne şatarsun

Ferah isen ġam-ı nevāle nedür
Geçirüp gögsünj āh u nāle nedür

370 Ġirresün gerçi ser-firāzlanup
Germe gögsünj inende nāzlanup İÜ
371^b Ne içündür bu denlü vaż u kār İÜ
372 İÜ: 86b
373 BM: 11b
374^a bir dem benümle hem-dem: benümle bir dem olur hurrem İÜ
374^b hurrem: hem-dem İÜ
375 İÜ'de 376. beyitten sonradır.
375^b 'işret-i engüştine:tarab-ı engüştine: İÜ
376^b kim hem-dem: hem-dem ki BM
378^b geçirüp gögsünj: gögsünj açup İÜ

- 370 Göğsünü germe, fazla başını dikme nazlanma (sen de) kölesin.
- 371 Bu kadar kibir ne içindir, çünkü en sonunda bana baş eğersin.
- 372 Ben gam okunu geri çeviren siperim, yeme içme göğünde ayım.
- 373 Bana kınamayla söz söyleme, hangi mecliste bensiz şevk olur.
- 374 Benimle bir an arkadaş olan, her ne kadar dertli (olursa olsun) şen olur.
- 375 Eğlencenin parmağında yüzük ben (olduğum için) herkesin bana meyletmesi doğaldır.
- 376 Meclisin gül bahçesinde çevremdekiler gül, bana arkadaş olanlar bülbül olur.
- 377 Zaman zaman kınama okunu atarsın, yüceliğini bize ne satarsın.
- 378 İçin rahatsa bu dert yiyeceği nedir, göğsünü geçirip ah ve inleme nedir?"

- 379 Çün şurāhiye irdi kışşa-i cām
Didi ey sāger-i nigū fercām

Yine ey Hızr-ı çeşme-i zulmāt
Kelimātuñda bulam āb-ı hayāt

Ne ki didünse cümlesi haqdur
Qadüme göre kadrüm alçaqdur
- 382 Mülzem itdün beni cevābum yoq
Saña bir vech ile hitābum yoq

Ben muṭī‘yem ne ise tedbirün
Qulağum başum üzredür yirün

Dimezem kim şikeste bülbülünem
Halkadur gūş-ı kemterin kuluşam
- 385 Bir nefes ayru olma yanumdan
Leblerün çıkmasun dehānumdan

Yine hem-rāz u hem-nişin olam
Rind-i terdest-i hurdebın olam

Birbirine temelluq itdi yine
Aradan kibr ü kın gitdi yine
- 388 Oturanlar sevindi bī-gam olup
Gonçe gibi açıldı hurrem olup

Yine germ oldı meclis-i bāde
İrdi maqşūda niçe üftāde

379 AE: 10b
379^a kışşa-i cām:BM'de عصبه عجم olarak yazılmıştır.
380 İÜ'de 381. beyitten sonra gelmektedir.
386 Nice bir hecr-ile hazın olam
Yine hem-rāz u hem-nişin olam İÜ
387^b Dil ü cāndan ta' alluq itdi yine İÜ
389 İÜ:87a

- 379 Kadehin sözleri sürahiye ulaştığı için dedi ki: “Ey akıbeti iyi olan kadeh!
- 380 Ey karanlıklar çeşmesinin Hızır’ı, kelimelerinde yine can suyu bulayım.
- 381 Ne söyledikse hepsi doğrudur, boyuma göre değerim alçaktır.
- 382 Beni susturdun (sana verecek) cevabım yok, bir sebeple sana diyecek sözüm kalmadı.
- 383 İzleyecek yolun neyse ben itaat ediyorum, yerin başımın kulağımın üstündedir.
- 384 (Asla) kırılmış bülbülün adı kulağında halka bulunan bir kulunum demem.
- 385 Bir nefes yanımdan ayrılma, dudakların (hiç) ağızımdan çıkmasın.
- 386 Yine (seninle) bir yerde oturan arkadaş, her şeyi inceden inceye gören usta bir rind olayım.”
- 387 Birbirlerine yeniden yumuşaklık gösterdiler (ve) kin ve kibir aradan kalktı.
- 388 Oturanların tasası giderek sevindiler, şenlenip gonca gibi açıldılar.
- 389 Şarap meclisi yeniden hararetlendi (ve) pek çok aşık amacına ulaştı.

- İçilüp çifte çifte tolular
Öpişür yoq dimezdi meh-rûlar
- 391 Ref olup ortadan tekellûf ü şerm
Bir ‘aceb meclis idi germ-â-germ
Her yaña râyegân idi bûse
Şöyle kim cân-feşân idi bûse
Şem‘ olup şiveler ile bezm-ârâ
İtdi şabrın içenlerün yağma
- 394 Bir nazar kime baksa mestâne
‘Aqlın alup iderdi divâne
Başa çıkup göze gelince şarâb
Geldi yol kesdi anda rehzen-i h̄âb
Ehl-i meclis ki perest oldı
Turamaz ayağ üzre mest oldı
- 397 Tağıdup Şem‘-i serkeş ol bezmi
H̄âneye itdi nâz ile ‘azmi
Kızaruḡ tâb-ı bâde ile yüzi
Mest idi h̄âb-ı nâza vardı gözi

390 BM: 12a
392 Gerçi kim cân-feşân idi bûse
Haddi yoq râyegân idi bûse İÜ
393^a bezm-ârâ: cem‘-ârâ İÜ
393^b Ürpendürdi efser-i Dârâ İÜ
395^b anda:halqa İÜ
397 Tağılunca ol bezm-i dikleş ü cem‘
‘Azm ider menziline meh gibi Şem‘ İÜ; AE: 11a
398^a tâb:nâb İÜ
399^a gamzesi: gözleri İÜ

- 390 Ay yüzlü (güzeller) çifte çifte doluları içmeye hayır demez, öpüşürdü.
- 391 Gösteriş ve utanma ortadan kalkmış, gittikçe ısınan bir acayip meclisti.
- 392 Öpücük öyle can dağıtandı ki her tarafa bol bol (dağıtılmış) idi.
- 393 Şem'i işvelerle ile meclisi süsleyip, içenlerin sabrını yağmaladı.
- 394 Kime mest bir bakış atsa, aklını alıp deliye çevirirdi.
- 395 Şarap başa çıkıp göze gelince, uyku haydutu geldi orada yol kesti.
- 396 Meclisteki insanlar şaraba taptıkları için, ayakları üzerinde duramaz hale gelip, sarhoş oldular.
- 397 Asi Şem o bezmi dağıtıp nazlanarak evine gitti.
- 398 Şarabın ısıyla yüzü kızarıp sarhoş olmuştu (ve) gözü naz uykusuna daldı.

- Ġamzesi gerçi ħ̣āba varmış idi
Göñlin ol ħ̣āb-ı nāz uyarmış idi
- 400 Ki yaturken bir özge ħ̣āb görür
Seyr idüp ‘arşa-i çemende yürür
- Bir gülistān ki her yeri cennet
Sebzeler ħaṭṭ-ı ‘āyet-i rahmet
- Ĥālet-engiz ü dil-güşā çemeni
Reh-i ĥidmetde toğrı nārveni
- 403 Ķatre-i şebnem ile ġonçe-i gül
Cām yakūt idi içi tolu mül
- Deste deste benefşeler ĥāzır
Tāze sünbül kucaĶ kucaĶ vāfir
- Rūĥ-ı cānāne gibi gülleri ter
řevĶ ile her şarafda bülbül öter
- 406 Dem dem āĥ itdücce bād-ı řimāl
Nāz-ile şalunırdı tāze nihāl
- Begenüp şem‘ ol ārā-yı yāri
Dolanurken şu gibi gül-zāri

399^b ħ̣āb-ı nāz: ħ̣āb-ile AE, BM

400^a ħ̣āb:ĥāl İÜ

401^a her yeri cennet: ‘ibret-i cennet İÜ

403^b idi içi: fām idi İÜ, içi BM

404^a ĥāzır: sāĥır BM

405 Bāġ-ı nevrete idi pür-gül ü ter
Her şarafda hezār bülbüller öter İÜ

406 İÜ: 87b

407 AE

399 Süzgün bakışı uykuya dalmıştı, fakat naz uykusu gönlünü uyandırmıştı.
400 Yatarken değişik bir rüya görür, sanki çimenlikte gezip dolaşır.
401 bir gül bahçesi kiher yeri cennet, yeşillikler rahmet ayetinin yazısı,
402 çimeni iç açan ve keyfiyet veren, karaağacı hizmet yolunda doğru,
403 şebnem damlası ve gül goncası, içi dolu yakut kadeh idi.
404 Menekşeler deste deste hazır, taze sümbül kucak kucak dolu(ydu).
405 Taze güller sevgilinin yanağı gibi, bülbüller her tarafta şevkle öter.
406 Kuzey rüzgârı zaman zaman ah ettikçe, genç fidan nazla sallanırdı.
407 Şem, su gibi gül bahçesini dolaşırken o güzel yeri beğendi.

- Gördi bir ‘andelīb nağme-serā
Taşı hākister içi nār-ı hevā
- 409 Başdın ayağa vecd-i şevk ile hāl
Şınmış oğ zaḥmı irmeden per ü bāl
- Bir güle virüp iki dünyāyı
Şatun almış başına belāyı
- Lāle-veş kāse kāse kan yutmış
Hār-ı miḥnetde āşiyān tutmuş
- 412 Giceler şubḥ olunca aglar idi
Güş açup güller anı diḡler idi
- Ne kadar gam bugün çekerse maḡal
Dağ-ı derd ile bile toğmış ezel
- Zerd ü bī-mār u za‘if gāyetde
Kimseler görmemiş selāmetde
- 415 Bu niğāruḡ görince ruḡsārın
Daḡı arturdı nāle vü zārın
- Şem’ her kande varup oturdı
Başı üstünde çigzinüp tırdı
- Göriccek Şem‘ anı ta’accüb ider
Kendüzinden bu ḡayret ile gider
-
- 408 BM:12b
408^b nār-ı hevā: bād-ı hevā BM
409 AE, BM
410 belāyı: ḡavḡāyı AE, BM
411^a Ğama ḡurrem sürürü unutmuş AE, BM
411^b āşiyān:bir āşiyān BM
412^b açup: urup BM
413^a Ne kadar ḡün yudarsa maḡal İÜ
414^a Ža’f irüp za’fe ḡuşsa ḡāyetde İÜ, Ža’f bī-mār zār ḡāyetdeBM
416 AE: 11b
417^b Bu te‘accübde ‘aql u şabrı gider İÜ

- 408 Dışı kül, içi aşk ateşi (ile dolu) bir şarkı söyleyen bülbül gördü.
- 409 Baştan ayağa hali kendinden geçmenin zevkiyle, kolunu kanadını ok yarası ulaşmadan kırmış.
- 410 İki dünyayı bir güle değişip başına belayı satın almış.
- 411 Lale gibi kâse kâse kan yutmuş, zahmet dikenini yuva tutmuş.
- 412 Geceler sabah oluncaya dek ağlardı, güller kulağını açıp onu dinlerdi.
- 413 Bugün ne kadar gam çekerse yeridir, (çünkü) ezelden derdin yarasıyla doğmuştur.
- 414 Geceler sabah oluncaya dek ağlardı, güller kulağını açıp onu dinlerdi.
- 415 Bu güzelin yüzünü görünce, ağlama ve inlemesini daha da artırdı.
- 416 Şem her nereye varıp otursa, başının üstünde dönüp durdu.
- 417 Şem onu görünce hayrete düşer (ve) bu hayretle kendinden geçer.

418 Derhem itmiş iken bu ğamda yüzün
Uyanup uyġusundan açdı gözin

Yine āfāka virdi šu‘le-i nūr
Yine bezm içi ıoldı ševk ü sürür

Gice gündüz olup cemālinden
Fitneler kopdı ġaıı ü ġālinden

421 Yādına geldüğünce ol rü‘yā
Baş u cāndan olurdı nā-pervā

Neyki ta‘biri ġayr ola dir idi
Def‘-i šer eyleye Ĥūdā dir idi

ıurdı bu fikr ile ġırāmān ol
İtdi bir bāğ içini seyrān ol

424 Gül kulağına dür ıakup šebnem
Nev-bahār idi her ıaraf ġurrem

Mevsim-i ‘ayş idi zamān-ı bahār
Sebze yüzünde ġalmamışdı ġubār

Gül ü mül ġamkār u mūnis idi
Bir müzeyyen kıyākī meclis idi

419^a šu‘le-i nūr:pertev-i nūr AE, BM

421^b ševk: zevk AE, rūda BM

420^b ġaıı: zūlf İÜ

421 Yādına geldüğünce rü‘yāsı
Ġālib olurdı süruna yāsı İÜ

421^b baş u cāndan: Baş cāndan BM

422 Zehr içüp gerçi ġūn-ġam yir-idi
Neyki ta‘biri ayr ola dirdi İÜ

423^b bāğ içini: lāle-zārı İÜ

424 AE, BM

425 BM: 13a

425^a mevsim-i ‘ayş: mevsim-i ‘işret AE, mevsim-i mey-i‘işret BM

426 Hem-ser olmuş ‘ayyār-ı leyl ü nehār İÜ

- 418 (Rüyanın) gamından yüzünü ıstırap çeken (bir hal) almışken, uykusunda gözünü açtı.
- 419 Yeniden ufuklar ışık şulesi verdi, meclisin içi şevk ve neşeyle doldu.
- 420 Yüzünün güzelliğinden gece gündüz olup, beninden ve saçından karışıklıklar çıktı.
- 421 O rüya aklına geldikçe baş ve canından korkardı.
- 422 Yorumu ne ki hayr ola, Allah kötülüğü uzaklaştırsın derdi.
- 423 Bu düşünceyle ayağa kalktı ve bağın içinde dolaştı.
- 424 Şebnem gülün kulağına inci takmıştı, her taraf neşeli ilk bahardı.
- 425 İçki mevsimi ve bahar zamanıydı, yeşilliğin yüzünde toz kalmamıştı.
- 426 Şarap rengindeki gül gamlı ve munisdi, meclis de güzelce süslenmişti.

427 Lāleler mest olup yine an zell
Boynın egmiş benefşe lā-ya‘kıl

Cām-ı pīrūze tāze bayraklar
řem‘-i kāfūrı onçe zanbaqlar

şem‘ uyarduğca sebze de üller
Aa pervāne idi blbller

430 şive v nāz ile bu onçe dehen
Ol listānda cilve eyler iken

atı yil esdi sebze de nā-gāh
Hiç grnmez oldu tozdan rāh

opdı n lşen ire bu tfān
Oldı toprakda sebzeler pinhān

433 Grdi tozdan cihān yzi tre
Gzi nergisler olup hyre

Oldı āřufte turre-i snbl
Yile virp emende hrmen l

İtdi blbl hāzn olup feryād
aldı hāyretde baş şalup řimřād

436 Tnd-i bād oldu n yemn  yesār
Nāz ile ‘azm-ı āder itdi nigār

427 İÜ; İÜ: 88a

428 İÜ

431^b Nā-bedīd oldu kara tozdan bir āh İÜ; tozdan rāh: nrdan rāh BM

433 Gzi nergisler olup hyre
Kerem kıldı hevā yzn tre İÜ

434^a turre: BM’de محرق olarak yazılmıştır.

434^b hrmen: hrmeni AE

436^b ‘azm-ı āder: ‘azm-ı cāne BM

- 427 Laleler yine sarhoş olmuş, menekşeler dalgın dalgın boynunu eğmiş.
- 428 Taze bayraklar firuze cam gibi goncaların zambakları da Kâfûr'un mumu gibi.
- 429 Bahçede güller ışık saçtıkça, bülbüller ona pervane olurdu.
- 430 Bu gonca ağızlı (güzel) işve ve nazla gül bahçesinde cilve ederken,
- 431 ansızın sert bir rüzgâr esti (ve) kara tozdan yol görünmez oldu.
- 432 Gül bahçesinde bu tufan koptuktan sonra yeşillikler toprağın altında kaldı.
- 433 Dünyanın yüzünün tozdan karanlık, nergislerin gözünün kör olduğunu gördü.
- 434 Sünbülün saçı karıştı, gülün harmanı çimende yele verdi.
- 435 Bülbül kederlenip feryat etti, şimşir ağacı başını salıp hayretler içerisinde kaldı.
- 436 Sağ ve solda sert rüzgâr esince Nigar çadırına yöneldi.

- Görüp ol serv-i kâmeti fi'l-hâl
Hayme hoş-büdan oldu māl-â-māl
- Ğurre olup sa'âdet ü bahta
Tâc-ı zerrîn giyüp çıkdı tahta
- 439 Şem'î zeyn itdi şanma tahtla tâc
Tâc u taht anuñ ile buldı revâc
- Yine Şem' ile rüşen oldu otağ
Yine meyden piyâle yaqdı çerâğ
- Yandı çün her tarafda şandal u 'üd
Dâd-ı müşkîn hevâya itdi şu'üd
- 442 Hoş ferahlar virüp sürüd-ı nağam
Ne elem kaldı cân u dilde ne ğam
- Şubh olunca piyâle devr itdi
Geldi şâdî sürür u ğam gitdi
- Okınup sūznāk maṭla'lar
Yine çağrıldı çâr mışra'lar
- 445 Câm-ı meyden nigâr alup kâmin
Geçürürdi bu resme eyyâmın

437^a İtdi Kâfūr 'Anbere istiḳbâl AE, BM
438^a ğurre olup: Kerem itdi İÜ, izzet alup BM; sa'âdet ü bahta: sa'âdet bahta AE
439 AE, BM; AE: 12a
439^a Şem' zerrîn itdi hayme tahtla tâc BM
439^b taht u tâc: tâc u taht BM
440^b Yine mey-i bezmine görüldi yarağ AE, BM
441 Dūd-ı müşgîn idüp hevâya şu'üd
Yandı micmerler-ile şandal u 'üd İÜ
441^b Ūd-ı miskîn hevâya itdi şu'üd BM
442^b cân u dilde: ḥaṭrında AE, BM
443^b geldi şâdî sürür: buldı cânlar şafâ AE, BM
446 İÜ:88b
445^a câm-ı meyden: mey ü neyden İÜ

- 437 O servi boyluyu ansızın görüp, çadır güzel kokuyla ansızın doldu.
- 438 Mutluluk ve talihe ışık olup,altın tacı giyip tahta çıktı.
- 439 Sanma ki tahtla tac Şem’i süsledi, taht ve tac onunla değerlendirildi.
- 440 Otağ Şem ile yeniden aydınlandı, kadeh şarapta mum yaktı.
- 441 Mis kokulu duman havayı yükselterek micmerler, her tarafta sandal ve ud ağacı yandı.
- 442 Mis kokulu nağmeleri hoş ferahlıklar verince gönüde ne elem kaldı ne de gam.
- 443 Kadeh sabah oluncaya kadar derv etti, mutluluk geldi, gam gitti.
- 444 Suznak makamından matlalar okunup, yeniden dört mısralar söylendi.
- 445 Güzel yüzlü sevgili şarap kadehinden muradımı alıp günlerini böyle geçirirdi.

ıŒa-i Pervâne'nün ibtidâsı vü Œem'-i cem-ârâ ile olan mâcerâsıdur

ande kim yüz aa bir âfet-i cân

Halk-ı 'âlem olur aa nigerân

Müşg-bâr olsa kâkül-i pür-am

NâfeveŒ tîre-baht olur 'âlem

448 Bâg içinde asa ter güller

Zâr olur nie nie bûlbûller

Œem' eger gelse bir Œebistâne

Cem' olur evresine pervâne

Hî divânesiz perî olmaz

'IŒ-ı 'âlemde serserî olmaz

451 Nâm-ı Œîrîni itmeden dahı yâd

Hâzır olur Hızır gibi Ferhâd

Rûzgâru bu resmedür hâli

Kimse yokdur bu uşşadan hâlî

'IŒ hâlin Mu'îdî yâd itme

Baa derdüm yiter ziyâde itme

454 ana ark olmasun mı eŒm-i terüm

ussadan pâre pâredür igerüm

B İÜ, BM; BM'de 446. beyitten sonra başlıklandırılmıştır.
446 BM:13b
446^a halk-ı 'âlem: nice mesken İÜ
448^a asa ter: açılmadın İÜ
448^b zâr olur nie nie: zâr u nâlân olur mı İÜ
449 BM'de 450. beyitten sonra gelmektedir.
451^a NakŒ-ı Œîrîn'i yazsa bir üstâd İÜ, dahı yâd: dil yâd BM
453^b Aqladursun beni o söyletme AE
454^a eŒm-i terüm: cism-i terüm BM

Pervâne'nin hikâyesinin başlangıcı ve güzelliği toplayan Şem ile olan macerasıdır

- 446 Nerede bir afet can yüzünü açarsa, herkes ona bakar.
- 447 Kıvrım kıvrım kâkülü misk kokusunu yağdırsa, dünya nafe gibi bahtsız olur.
- 448 Güller bağ içinde açılmadan bülbüller ağlayan inleyen olur mu?
- 449 Mum, karanlık bir yere gelse, kelekler çevresinde toplanır.
- 450 Hiçbir güzel, divanesiz olmaz, aşk aleminde serseri olmaz.
- 451 Şirin'in adını bile anmadan, Ferhat Hızır gibi hazır olur.
- 452 Zamanın durmu böyledir, kimsenin bu dertten hali kalmamıştır.
- 453 Ey *Mu'îdi!* Aşkın halini anarak derdimi daha da artırma
- 454 Kederden ciğerim parça parçadır, yaşlı gözüm kana batmasın mı?

- Niçe bir hasret ile dil yana
K̄o bu efsūnı başla efsāne
- K̄ıssa-i şehri ni resm itdi üstād
Söze bu vech ile urur bünyād
- 457 Var idi Şām içinde bir dervīş
Pāk meşreb velī muḥabbet kīş
- Rind dervīş ü lā-mekān idi ol
Zār u dilriş nā-tüvān idi ol
- Yağmağa ‘ışk odına cān u çiger
Niçe yirden kuşanmış idi kemer
- 460 K̄ahr-ı dehr ile pāyimāl olmuş
Ġam elinden şikeste ḥāl olmuş
- Oğmaduğ derd-mend ü bī-çāre
Pā-bürehne vaṭandan āvāre
- Bāl ü per yaqūp oda miḥnet ile
Adı Pervāne idi şöhret ile
- 463 Bende-i şāh-ı ‘ışk olup cāndan
Cāna irmişdi cevr devrāndan

455^a nice: nice İÜ
456^a k̄ıssa-i şehri ni: fitne-i resmini BM
457 AE: 12b
458^a dervīş ü lā-mekān: dervīş lā-mekān AE, BM, lā-mekān idi: lā-mekāndı İÜ
458^b nā-tüvān idi: nā-tüvāndı İÜ
459^a ‘ışk odına: hecr odına AE, BM
459^b ‘ışk yolunda bağlamışdı kemer AE, BM
460 İÜ:89a
462 BM: 14a
462^a miḥnet ile: miḥnetle İÜ
462^b şöhret ile: şöhretle İÜ
463^b Cānına geçmiş idi hicrāndan AE, BM

- 455 Gönül nice bir hasretle yanar, bu sihiri bırak hikayeye başla.
- 456 Usta hikâye şehrini resmetti, bu sebeple söze temel attı.
- 457 Şam içinde temiz huylu, evliya ve muhabbet dininden bir derviş vardı.
- 458 O yeri olmayan ağlayan inleyen perişan rind bir derviştı.
- 459 Canını ve ciğerini aşk ateşinde yakmak için, pek çok yerinden kemer kuşanmıştı.
- 460 Zamanın kahrından ayaklar altında kalmış, gamın elinden kırılıp incinmiş.
- 461 Yarası iyileşmeyen dertli ve çaresiz yalın ayak ve vatanından ayrılmış,
- 462 kolunu ve kanadını zahmetle ateşte yakmış, adı herkes tarafından bilinen Pervâne idi.
- 463 Candan aşk padişahının kölesi olup, canına zamandan eziyet erişmişdi.

Hidmet eylerdi 'ışka durmaz idi

Oda gir dise yüz çevirmez idi

Țutsa Şöhret 'aceb degül ismi

Bir muşavver belā idi cismi

466 Bir nemed-puŐ u mest ü lā-ya'kıl

Likin āyine gibi Őāfi dil

Görđi mā'il cefāya halk-ı cihān

Genc-i 'uzletde olmuş idi nihān

Gündüzün gerçi pür-ġam olurđı

Gice geldükce hurrem olurđı

469 Yüzi açılŐa mäh-ı pervinüŋ

Gün doğardı başına miskinüŋ

Anuŋ āhvāli böyle idi müdām

Giceler uyġu gözlerine harām

Gicedür sırr-ı 'āŐıka mahrem

Gice handān olur dil-i pür-ġam

472 Gicedür hecr-i yāre hem-sāye

Gicedür dūd-ı āha sermāye

Gice yār olup āh u zār ile dil

Őohbet eyler hayāl-i yār ile dil

Uyumazdı giceyle Pervāne

EŞer itmişdi nār-ı ġam cāne

464^b oda gir dise: girüp odlara İÜ

466^a mest ü lā-ya'kıl: mest lā-ya'kıl İÜ

467^b Her gün olurđı bir bucaġda nihān AE, BM

472^a hem-sāye: sermāye İÜ

473^b sermāye: pīrāye İÜ

474 AE, BM

- 464 Aşka durmadan hizmet ederdi, ateşe gir dese yüzünü çevirmezdi.
- 465 Adı herkes tarafından bilinse buna şaşılmaz (çünkü) varlığı herkesin zihninde olan bir belaydı.
- 466 O akli başında olmayan, sarhoş bir dervişti ama kalbi ayna gibi temizdi.
- 467 Dünya halkının cefaya meyilli olduğunu görünce, uzlet köşesinde saklanmıştı.
- 468 Gündüzleri dertli olmasına karşılık, gece gelince şenlenirdi.
- 469 Ülker yıldızı ve ay ortaya çıkınca, miskin başına gün doğardı.
- 470 Onun halleri sürekli böyleydi, uyku gözlerine haramdı.
- 471 Gece aşğın sırlarını gizlediği için, gam dolu gönlü geceleri gülerdi.
- 472 Yârin ayrılığına komşu (ve) ahın dumanına sermaye olan gecedir.
- 473 Gönül geceleri ah ve ağlamayla yar olup, yarin hayaliyle sohbet eder.
- 474 Pervâne, gamın ateşi gönlüne yer ettiği için geceleri uyuyamazdı.

- 475 Hāli yatlu ġarīb ü haste idi
Zār-ı mecrūh dil-şikeste idi
- Bir gice āh u nāle eyledi çok
Ġam-ı ‘āşık gibi nihāyeti yok
- Dönüp ol haste hālden hāle
Gāh girye iderdi geh nāle
- 478 Yil esüp gerçi yağdı çok bārān
Sākin olmadı āteş-i hicrān
- Ġam-füzūn oldu nāle itdükce
Dağı karardı gönli gitdükce
- Mużtarib kaldı n’idesin bilmez
Kimesne eşg-i dīdesin silmez
- 481 Aña kayd oldu çün der ü dīvār
Turdı ‘azm itdi bir yaña nā-çār
- Gitdi yolsuz ne tağ dirdi ne taş
Gözlerinden akardı kan ile yaş
- İçi taşı ġam u elemle tolup
Reh u bī-reh giderdi vālih olup
- 484 Seyr iderken giceyle ol şeydā
Oldı bir şu‘le karşıdan peydā

476 AE: 13a
476^b nihāyeti: nihāyet BM
478 İÜ: 89b
479 BM: 14b
480^b Dāmen-i şabr-ile yaşın silmez İÜ
482 AE, BM
483 İÜ

- 475 Hali çok kötü garip ve hastaydı, yaradan dolayı inleyen ve kalbi kırıldı.
- 476 Bir gece aşğın gamı gibi sonu olmayan bir şekilde ah edip inledi.
- 477 O hasta, halden hale bazen ağlar bazen de inlerdi.
- 478 Rüzgâr esip, çok yağmur yağmasına rağmen ayrılık ateşi sönmedi.
- 479 İnledikçe dert daha arttı (ve) gönlü gittikçe karardı.
- 480 Ne yapacağını bilmeden ızdırıp içinde kaldı, kimse gözünün yaşını silmedi.
- 481 Kapı ve duvar ona bağ olduğu için ayağa kalktı ve çaresiz bir şekilde bir tarafa yöneldi.
- 482 Gözlerinden kanlı yaş akıtarak dağ taş demeden gitt.
- 483 İçi dışı gam ve elemle dolup kederlenip yoldan ya da yol olmayan yerlerden giderdi.
- 484 O divane geceleyin yol alırken karşıdan bir ışık göründü.

Vardı Pervāne şu‘leden yaña çün
Rüz-ı rüşen görindi gözine dün

Gördi bir haymedür münakkaş u hūb
Ki bulunmaz mişāli dilkeş ü hūb

487 Hayme etrāfi tāze gülşen idi
Dürlü ezhār ile müzeyyen idi

Pür olup gönçe hoşkası güher
Lāle geymiş idi başa la‘l efser

Cem‘ olup anda niçe meh-likā
Devre başlamış idi cām-ı şafā

490 Lākin ortada var idi bir māh
‘Aklı giderdi görenüñ nā-gāh

Māh rüyī vü siyeh külāle idi
Hūblar çevresinde hāle idi

Söz atup kande güherbārı
Güneşe ta‘n ider idi ruhsārı

493 Kaşı mekkār tırrası tannāz
Gözi ‘ayyār gamzesi gammāz

-
- 488 Hoşkasın gönçe toldurup gevher
Lāle urınmış idi la‘l-i efser
488^a pür olup: pür idi BM
488^b başa la‘l-i efser: başına efser BM
489^a cem‘ olup: derilüp İÜ, niçe mehlikā: niçe niçe mehlikā BM
489^b devre başlamış idi: devr ide başlamış idi AE, İÜ
491 AE, İÜ
491^a rüyī vü siyeh: rüyī siyeh İÜ
492^a kande: kandedür İÜ, güher-bārı: la‘l-bārı İÜ, la‘l-i dür bārı BM
493 Yüzi pür-nür tırrası tannāz
Gözi maḥmūr gamzesi gammāz İÜ
493^b ‘ayyār: āgyar AE

- 485 Pervâne ışığa doğru gitti çünkü gece gözüne aydın bir gün gibi göründü.
- 486 Gördü ki (ışığın geldiği yer) eşi bulunmayan cezbedici nakışlı, güzel bir çadırıdır.
- 487 Çadırın etrafı çeşitli çiçeklerle süslenmiş bir gül bahçesiydi.
- 488 Goncanın hokkası mücevherle dolup, lale başına kırmızı taç giymişti.
- 489 Orada pek çok ay yüzlü toplanmış (ve) sefa kadehi devretmeye başlamıştı.
- 490 Ancak, ortada görenin ansızın aklını başından alan bir ay vardı.
- 491 Yüzü beyaz, kıvrım kıvrım saçı siyahtı; güzeller çevresinde toplanmıştı.
- 492 Gevher saçan kırmızı dudağı söz atıp, yanağı güneşi kınardı.
- 493 Kaşları düzenbaz, saçları alaycı, gözü hileci, gamzesi gammaz,

- Kime kim baksa çeşm-i bed-hūnī
Kayd u bend eylerdi gīsūsı
- Leb-i ‘aқsiyle hevā yūzi la‘l
Ham zūlfi bırakmış āteşe na‘l
- 496 Ol perī-veş ki şāh-ı ‘ālem idi
Hūsn-i hulk ile bir hoş ādem idi
- Kendü Şem‘ idi ol cefā pīşe
‘Aş aña fenn idi cefā pīşe
- Göriccek ol cemāli Pervāne
Yile vardı mecāl-i Pervāne
- 499 Didi yā Rab neyki bu mehveş
Ki urur şavkı cānuma āteş
- Barek Allah zihī cemāl ü kemāl
Ki kıomaz dilde zerre deñlü mecāl
- Mühr idüp sīnesinde mihr ü gamīn
Aña dil virdi bir nazarda hemīn
- 502 Dağı ne peyk ü ne haber-peydā
Oldı göñlinde şūr u şer peydā
- Oldı bir demde zār u ser-gerdān
Yāre meftūn u hāline hayrān

494 AE, BM

494^b eylerdi: iderdi İÜ

496 AE: 13b

496^a şāh-ı ‘ālem: cān-ı ‘ālem İÜ

497 Şem‘-i cem‘ idi ol cefā-pīşe

Aña ‘işret fenn ü şafā-pīşe İÜ

498 İÜ: 15a

498^a cemāli: cemāl İÜ

499^b ki: kim İÜ

502^a ne peyk ü ne haber: ne yār ne haber BM, ne yār ü ne haber AE

503^b hāline: kendüye İÜ

- 494 Kan döken gözü kime her kime baksa, saçları kelepçe ve bağ olurdu.
- 495 Dudağının aksiyle yüzü al, saçının kıvrımı ateşe nal bırakmış.
- 496 O periyüzlü dünyanın padişahıydı ki yaradılışının güzelliğiyle hoş bir insandı.
- 497 O cefa eden, Şem'in kendisiydi, ona içki içme, fen ve sefa alışkanlığı.
- 498 Pervâne o yüzü görünce mecali kalmadı.
- 499 Dedi ki: "Ya Rab! Bu ay yüzlü nedir ki şavkı canıma ateş vurur.
- 500 Mübarek olsun ne güzellik ve olgunluk ki gönülde zerre kadar mecal kalmaz?"
- 501 Gam güneşini gönlünde mühür yaparak, hemen bir bakışta gönül verdi.
- 502 Artık ne haber getiren ne de haber vardı, gönlünde gürültü ve şamat ortaya çıktı.
- 503 Bir anda ağlayan ve şaşkın bir sevgiliye, âşık haline geri döndü.

- Bilmeyüz nice olduğın ğamdan
Gözi tölmişdi girye vü nemden
- 505 Bu hevāda idince beşzini sāz
İtdi feryād u nāle ile niyāz
- Aña te‘şir idince ‘ışk eşeri
Oldı neyveş delük delük cigeri
- Ğam u derdini dökdi birez
Ĥayme eřrāfında töländi birez
- 508 Gerçi tırmaz yilerdi öte beri
Ķādir olmadı kim gire içeri
- Döndi maħrūm geldi ĥānesine
Vālih idi geçen fesānesine
- Yandı cānında çünki āteř-i āh
Boyadı ĥānesini dūd-ı siyāh
- 511 Ķararup ĥāli ĥāl-i yār gibi
Dāğdār oldı lālezār gibi
- Anı divāne eyleyüp ğam-ı yār
İdemez oldı bir arada Ķarār

504^a ğamdan: anda İÜ
504^b Ķaldı āşufte-ĥāl ü dermānda İÜ
505^b Ğāh feryād kıldı ğāh niyāz AE, Ğāh feryād iderdi ğāh niyāz BM
506^a Boyanup göge dūd-ı nāleleri İÜ
507 AE, BM
508^a yilerdi: süler idi İÜ
508^b Ķādir olmadı: çāre bulmadı İÜ
509^a geldi: ğitdi BM
510 Pür idüp ānesini dūd-ı siyāh
Odlara yařdı anı sūzla āh İÜ
511^a dāğ-dār: tağ-dār BM
512 AE, İÜ

- 504 Gamdan ne hale geldiğini bilemeyiz, gözü ağlamaktan nemle dolmuştu.
- 505 Bu aşkla benzini saz edince, feryat ve nale ile yalvardı.
- 506 Aşkın eseri ona tesir edince, ciğeri ney gibi delik delik oldu.
- 507 Gam ve derdini biraz döküp, çadırın etrafında dolandı.
- 508 İçeri girmeye gücü yetmediği için öteye beriye aceleyle yürürdü.
- 509 Evine mahrum olarak geri döndü, geçen hikâyesine hayret etti.
- 510 Canında ahın ateşi yandığı için siyah duman hanesini kapladı.
- 511 Hali, yârin beni gibi kararıp lale bahçesi gibi dağlandı.
- 512 Yârin gamı onu deliye döndürüp bir yerde duramaz oldu.

Yağasın dest-i ğam ki pāreledi
Yüregün pāre pāre yāreledi

514 Cevr okına degüp nişān gibi ‘ışk
İki bükdi belin kemān gibi ‘ışk

Za‘fi gündən güne kavī oldı
Ġam bucağında münzevī oldı

Dīde pür-ḥūn u dil pür-āteş idi
Zikr-i dā‘im bu şi‘r-i dikleş idi

Hezār derd ile Pervāne-i yegāne şi‘r-i ‘āşıkāne okıyup terāne itdügüdür

517 Müsellem olsa maḥaldür baña vilāyet-i ‘ışk
Ki cümle varumı virdi fenāya ğāret-i ‘ışk

Ne cevri dilbere ḥad var ne kahr-ı dehre şümār
Diriğler ki bulunmayı kaldı ğāyet-i ‘ışk

Nesīm-i şubh-ı vişāl ile ḥoş-dem olmuş iken
Ḳomadı ‘āfiyetüm zerre deñlü āfet-i ‘ışk

520 Eger cefādur eger ğuşşa şākirem bil’-lāh
Dilümde niceye dek vird ola ḥikāyet-i ‘ışk

Ne deñlü dirhem iderse ‘ilāc u merhem olur
Selāmet-i dil ü cāndur baña melāmet-i ‘ışk

Pervānenün nār-ı şevkıla yanup cān u cihāndan uşanup gezdügidür

514 AE: 14a

514^b belin: beli İÜ

515 BM:15b, İÜ:90b

515^a kavī oldı: ziyād itdi BM

515^b münzevī oldı: münzevī nihād oldı BM

518^b diriğler ki: diriğler eger ki BM, bulunmayı: bulunmadı AE, bulunmayı BM

520^b ğuşşa: özge AE, BM; şākirem: şāh keremi BM; bil’-lāh: bi-ḥamdi’l-lāh İÜ, bülend BM

B Mesnevī AE

- 513 Gamın elini yakasını parçalayıp, yüreğini parça parça yaraladı.
- 514 Aşk nişan gibi eziyet okuna değerek belini yay gibi ikiye böldü.
- 515 Zayıf (Pervâne) gündün güne yandı, gam bucağında yalnızlığına çekildi.
- 516 Göz kan; gönül ateş doluydu, sürekli zikrinde bu yaralı gönlün şiiri vardı.

Bin dert ile Pervâne'nin aşıkâne şiir okuyup terane ettiği

- 517 Aşkın yağmacısı bütün varlığımı yok ettiği için aşkın vilayeti bana teslim edilse yeridir.
- 518 Ne güzelin eziyetlerine sınır ne kahrın denizine hesap vardır; yazıklar olsun ki aşkın nihayeti bulunamadı.
- 519 Kavuşma sabahın rüzgârıyla arkadaş olmuşken aşkın ateşi zerre kadar sağlığımı bırakmadı.
- 520 Ya cefadır ya da başka bir şey; Allah için şükrederim aşkın hikayesi sonsuza kadar dilimde (dua gibi) okunsun.
- 521 Bana ne kadar dirhem ederse ilaç ve merhem olur; aşkın melâmeti bana canın ve gönlün selametidir.

Pervâne'nin şevkin ateşiyle yanarak canından ve cihandan bıkarak gezdiği

- Berü gel ey ğarīb ħaste gönül
Seng-i ħicrānla ŧikeste gönül
- 523 Niçe bir bezmi ğamda ħün içelüm
Demidür cām-ı bāde ŧun içelüm
- Göremezseñ cemāl-i dildārı
Yüz urup eŧigin tolan bārī
- Yüri yıllerle bekle reh-güzerin
Bir gün ola ki alasın ħaberin
- 526 Eger olsa belā vü ğam bākī
Añma n'olurđı ħāl-i 'uŧŧākı
- Gerçi ğam baħrine kenār olmaz
Ĥamduli'l-lāħ ki ber-ķarār olmaz
- Her ķafa kim görindi bir yüzi var
ŧeb-i tāruñ ŧonuñda gündüzi var
- 529 Devr-i 'ālem nedür ķenār-ı ħayāl
Gösterür bir nazarda biñ eŧġāl
- Gāħ dām-ı firāk u dāne-i ğam
Gāħ bezm-i viŧāl ü zevķ-i naġam

524^a göremezseñ: göremez iseñ BM
524^b yüz urup eŧigin tolan: yüri var ķapusın dolan İÜ
525^a yıllerle: yıller ile AE, BM
526^b n'olurđı: n'olur idi BM
528 İÜ: 91a
528^a görindi: görine İÜ; bir yüzi: yer yüzi İÜ
528^b ŧonuñda: ŧon ucı AE, BM
529^b bir nazarda biñ eŧġāl: niçe niçe ŧüret- ħāl İÜ
530 BM: 16a
530^b bezm-i viŧāl: cām-ı viŧāl İÜ; zevķ-i naġam: ħāne-i cem İÜ

- 522 Ey garip, hasta ve ayrılığın taşıyla kırılmış gönül, beri gel!
- 523 Gam meclisinde ne zamana kadar kan içelim, zamanıdır; şarap kadehini sun içelim.
- 524 Gönül alan sevgilinin yüzünü göremezsen bari eşiğine yüz urup (etrafında) dolan.
- 525 Bir gün haberini alabilmek için yürü, rüzgârlarla yolunu bekle.
- 526 Eğer bela ve gam kalıcı olsaydı (o zaman) âşıkların halinin ne olacağını düşünme bile.
- 527 Gam denizine kenar olmadığı için şükürler olsun ki kararlılık olmaz.
- 528 Her başın görünen bir yüzü olması gibi karanlık gecenin sonunda gündüzü var.
- 529 Âlemin devri nedir ki, hayalin kenarı bir bakışa bin şekil gösterir.
- 530 Bazen ayrılık tuzağı, bazen gam yemi, bazen buluşma meclisi ve nağmelerin zevki...

- Çünkü irmez bu nükte pâyâne
Görelüm n'oldı hâl-i Pervâne
- 532 Ol siyekâr olunca zâr u nizâr
Anı şürîde itdi firkat-i yâr
- Olalı pür-sitâre dideleri
Tîre-şâm idi 'ömrinüñ seheri
- Kalmayup zerre deñlü şabr u mecâl
Başdan ayağa tıldı vecd ile hâl
- 535 Gördi yok çâre dilde yâresine
Hân mân terken urdı çâresine
- Kara batına eyleyüp nefrîn
Yine âvâre oldı ol miskîn
- Gün yüzinden görem diyü lem'a
Cân atup gitdi hayme-i Şem'e
- 538 Kapuya karşı tırdı vâlih ü deng
Göñli mirâtı guşşadan tolu jeng
- Didi ey âfitâb-ı hüsn ü bahâ
Beni yakup ineñde itme cefâ
- Ey gözüm nûrı göñlüm ârâmı
Âhîr olmaz mı firkatüñ şâmı

531 AE: 14b

531^a çünkü: çünküm AE, BM

532^b anı şürîde:katı kâr İÜ, firkat-i yâr:nâr-ı firkat-i yâr İÜ

533^a N'ola yıldız sayarsa dideleri İÜ

534 AE, BM

534^b doldı: tıldı BM

535^a Bulmayup çâre göñli yarasına İÜ

537^b vardı: gitdi İÜ

538^b jeng: reng İÜ

539^a hüsn ü bahâ: zevk ü şafâ İÜ, hüsn-i âfitâb-ı bahâ BM

- 531 Bu nükte bir sana eremeyeceği için Pervâne'nin hali ne oldu görelim.
- 532 O suçlu ağlayan ve inleyen olunca, yârin ayrılığı onu perişan etti.
- 533 Gözleri yıldızla dolduğundan beri ömrümün seheri akşam karanlığıydı.
- 534 Zerre kadar sabır ve mecal kalmayınca baştan ayağa vecd ve hal ile doldu.
- 535 Gönül evindeki yarasına ok vurduğu için yarasına çare olmadığını anladı.
- 536 O miskin kara bahtına beddua edip yeniden avare oldu.
- 537 Gün yüzünde bir parıltı göreyim diye Şem'in çadırına can atarak gitti.
- 538 Gönül aynası kederden paslanmış olarak kapıya karşı şaşkın ve hayran (bir şekilde) durdu.
- 539 Dedi ki: "Ey zariflik ve güzellik güneşi, beni yakıp daha fazlacefa etme!
- 540 Ey gözümün nuru, gönlümün eğlencesi ayrılığın akşamı son bulmaz mı?

- 541 İdeli dilde mihrüñi pinhân
Olmışam zerre gibi ser-gerdân
- Leb ü haddüñsüz ey büt-i mehveş
Menzilüm oldı âb ile âteş
- Baņa yazuk meded ne çäre kılam
Gitdi hüş u hıred ne çäre kılam
- 544 Dil pür-gamda inkisârum var
Gerçi âyineyem gubârum var
- Tâ ki sevdâyla başum töludur
Mezra‘-i şayruma yaşum töludur
- Hâşılum bâde-vârdı anuñ için
Bir gedâyım esirge cânuñ için
- 547 Düşdüm ayağa dest-girüm yok
Âsitânuñdan özge yirüm yok
- Çande irsün gül-i murâda elüm
Hâr-ı gam töldi gülşen-i emelüm
- Çolaşaldım ber ü kemendüñe dil
Göz karasıyla düşdi bendüñe dil
- 550 Gerçi ‘uşşâka fitnedür her işüñ
Beni yakdı kıya kıya bağışuñ

541^a pinhân: nihân İÜ
541^b olmuşam: yürürüm İÜ
542^a leb ü haddüñsüz: leb haddüñsüz BM
545 İÜ: 91b
545^b mezra‘-i şabruma: mezra‘-i cerme İÜ
547 BM: 16b
547^b âsitânuñda: âsitânuñdan İÜ
548^b gülşen-i emelüm: gülşen-i ilüm AE
549^b dil: dek İÜ
550 AE: 15a

- 541 Sevgini gönlümde sakladığımdan beri zerre gibi başı dönen (bir hayran) oldum.
- 542 Ey ay gibi (olan) put, dudağın ve yanağın olmadan bulunduğum yer su ve ateş oldu.
- 543 Bana yazıktır, aklım fikrim gitti, ne yapayım, yardım et.
- 544 Aynamda tozum vardır ama (yine de) gönül gamla dolu, şikâyetim var.
- 545 Başım sevdıyla dolduğundan beri hastalık tarlam da gözyaşım ile doludur.
- 546 Onun için kazancım şarap gibiydi, ben bir dilenciyim, canın için esirge.
- 547 Ayağa düştüm elimden tutan yok, eşliğinden başka yerim yok.
- 548 Muradın gülüne elim nasıl erişsin? İsteğimin gül bahçesi gam dikenleriyle doldu.
- 549 Gönül saçının kemendine dolaştığından beri, göz karası ile tuzağa düştü.
- 550 Her işin âşıklara fitne olduğu için bakışın beni haşın bir şekilde yaktı.

Ƙan ʈolup yaş yirine dīde-i ter
Ĝuşşadan pāre pāre oldu ciger

Gözlerüm döñdügünce siyāha
Gündizüm oldu giceden ƙara

553 Raħm ider ħālüme egerçi gören
Olur āşufte ħāṭurumı şoran

Kimse gelmez yanuma nālemden
El yudum göz yaş ile ‘ālemden

Āşinālar yanında yād oldum
Nice maġbūn u nā-murād oldum

556 Benden el çeküp hem-civārum olan
Ƙodı gitdi ƙadīmī yārüm olan

Göñül āteş göz āb ʈolmuşdur
Ƙatı ħālüm ħarāb olmuşdur

Sen isen bir nazāre ƙılmazsun
Ölsem önünđe çare ƙılmazsun

559 Görmedüm şivekār sencileyin
Olmasun kimse zār bencileyin

Almaduñ gitdi ħişşe ħālümnden
Bārī ƙaçmaz mısun vebālümnden

551 İÜ’de 542. beyitten sonra gelir.
N’ola ƙanlar dökülse didemden
Yüregüm pāre pāredür ġamdan İÜ
552^b Sīne ger-dün gibi ʈolar yāre İÜ
553^b Zār olur nālišüme ġuş uran İÜ
556^a benden el çeküp: olup āzürde İÜ
557^b ƙatı ħālüm: ħānümānum İÜ
560 Ƙışşadan ħisse almaduñ gitdi
Üstüme sāye şalmadun gitdi İÜ

- 551 Ciğerim kederden parça parça olduğu için nemli gözüm yaş yerine kan döker.
- 552 Gözlerim siyaha döndükçe gündüzüm geceden kara oldu.
- 553 Beni görenler bana acır, hatırımı soranlar bana acır.
- 554 İnlmelerim (yüzünden) kimse yanıma gelmez, gözyaşı ile dünyadan elimi yıkadım.
- 555 Tanıdıkların yanında yabancı, muradıma eremedim ve hayli şaşkın oldum.
- 556 Kadim dostum olan çevremdeki insanlar benden elini çekip gittiler.
- 557 Gönül ateş göz suyuyla dolmuştur, halim oldukça harap olmuştur.
- 558 Sen ise bir bakış atmazsın, önünde ölsem çare kılmazsın.
- 559 Sen gibi şivelisini görmedim, kimse benim gibi ağlayan olmasın.
- 560 Halimden (kendine) hisse almadın gitti, bari vebalimden kaç.

- Āh u nālem kulağuna girmez
Göge peyvestedür saña irmez
- 562 Āhire irmeyüp ğam-ı hicrān
Müşkilüm olmadı hergiz āsān
Ayrılığ bir özge zahmetdür
Çāre ancak bu derde vuşlatdur
Dimezem buse vir bu şeydāya
Kāilüm bir kırı temāşāya
- 565 Söziñe ‘āşıkam tekellüm kııl
Hāl-i zārum görüp terahhüm kııl
Bī-güneh yüregümi hūn itme
Cevrūñ endāzeden bīrūn itme
Çok cefā kıılma cāne begcegüzüm
Kıyma ben nātüväna begcegüzüm
- 568 Baña çün ‘akıbet dimezdüñ gel
Neye ‘arz eyledüñ yüzüñ ey gül
Ben senüñ va‘dene inanur idüm
Kāmetüñ gibi toğrı şanur idüm

563 İÜ: 92a
564 BM: 17a
564^a buse vir: kim çoçıl İÜ
564^b bir kırı: gāhiña İÜ
566^b bīrūn: füzūn İÜ
567 AE, BM
568^b ey gül: evvel İÜ; yüzüñ ey gül: cemālūñ evvel BM
569 AE: 15b
569^a Ben senüñ va‘dene inandum idi AE, BM
569^b şanur idüm: şandu idüm

- 561 Ahım ve inlemem, göğe ulaşmasına rağmen senin kulağına ulaşmaz.
- 562 Hicranın derdi sana ermeyip, asla zorluklarım kolaylaşmadı.
- 563 Ayrılık başka bir zahmettir, bu derde çare ancak kavuşmadır.
- 564 Bu divaneye buse ver demem ki, bir kuru bakışa razıyım.
- 565 Sözüne âşığım bir iki kelime söyle, ağlayan halimi görüp acı.
- 566 Cevrinin hesabını artırıp günahsız yüreğimi kanatma.
- 567 Beyim, cana çok cefa etme; benim (gibi) çaresize kıyma.
- 568 Bana gel demediğine göre, yüzünü daha önce neden gösterdin?
- 569 Ben senin sözüne inandım, (sözünü) boyun gibi doğru zannettim

Şimdi bildüm ne āfet imişsün
Niçe āfet-i kıyāmet imişsün

571 Beni incitme dūd-ı āhum alup
Göz göre boynuņa günāhum alup

Güle bakmaz isen yüzüme benüm
Kulağuş bārī tüt sözüme benüm

Dağı bu resme nice āh figān
İtdi kim ağıladı zemīn ü zamān

574 Ğam-ı hecr ile olmağın mağzūn
Dīdeden dökdi āb u dilden hūn

Taşlar altında kalup iki eli
Derd ü dilden oğıdı bu ğazeli

Pervane-i mesā hecr ile bağrın yaqup vü hālete münāsib ğazel oğıdığıdur

Yaqdı yandurdı oda cānı firāk
Ne delīle idem beyān-ı firāk

577 Āh eger ‘arz olunmaya öliceğ
Āsitānuņa dāstān-ı firāk

Nice nām u nişān ki oldı zīver
Beni oğa diküp kemān-ı firāk

Ey dirigā ki bī-nihāyetdür
Ğam-ı ‘aşık gibi zamān-ı firāk

570^a ne āfet imişsün: s eni ne āfetsün İÜ
570^b Başdın ayağa pür zerāfetsin İÜ
571 BM
572 İÜ
573 İÜ
574 AE, İÜ
574^b derd ü dilden oğıdı: şöyle oğurdı AE
B Ğazel AE
579 İÜ’de 580. beyitten sonra gelmektedir.

- 570 (Senin) ne afet, nasıl kıyamet afeti olduğunu şimdi anladım.
- 571 Ahımın dumanını alıp beni incitme, göz göre (göre) günahımı boynuna alma.
- 572 Gülererek benim yüzüme bakmazsan (bile); bari kulağını tutup, sözümü dinle.”
- 573 Bu duruma pek çok ah ve figan ettiği için vaziyeti anladı.
- 574 Ayrılığın gamıyla mahzun olmakla birlikte gözünden su, gönlünden kan döktü.
- 575 İki eli taşlar altında kalıp dertli (bir şekilde) ve gönülden bu gazeli okudu.
- Gamlı Pervâne'nin ayrılık (acısı) ile bağrını yakarak duruma uygun gazel okumasıdır**
- 576 Ayrılık canı ateşte yaktı yandırdı, ayrılığın beyanını hangi dille söyleyeyim.
- 577 Ayrılığın destanı eşiğinde sunulmadan ölünürse eyvahlar olsun.
- 578 Ayrılığın yayı beni oka hedef ettiği için pek çok nam ve nişan süs oldu.
- 579 Eyvahlar olsun ki âşığın gamı gibi ayrılığın süresi de nihayetsizdir.

580 Ocağuma şu koydı göz göre āh
Yile varsun bu hānümān-ı firāk

Bezm-i ğamda piyāle gözyaşudur
Dilde eglence terāne-i firāk

Pervānenüñ nāle vü āhı ol māh-ı har-gāhı hālden āgāh itdigidür

Ol kadar nāle vü fiğān itdi
Ki nigār ol fiğānı işitdi

583 Bağdı kimse görünmedi gözine
Bir nazar kıldı ‘Anberüñ yüzine

Didi kimdür bilür misün bu kişi
Neye ağlar nedür bu yirde işi

Bunda her gün gelür zevāli nedür
Çapudan gitmez oldı hāli nedür

586 Yüri var kim ise aña söyle
Bir dahı itmesün gelüp böyle

Hayme önünde bilmezem ne arar
‘Āşık olmak anuñ neyine yarar

-
- 580 BM, İÜ
581 AE
B Mesnevī AE
582 Giryē-i nāle ol kadar kıldı
Ki dil Şem‘e sūz-ı eşer kıldı İÜ
583 BM: 17b
584 Didi bilür misin ki bu kimdür
Bu siyeh-kār kayğılu kimdür AE;
Didi kimdür bu āh u nāle iden
Bize āhı oğumı havāle iden İÜ
585 BM, İÜ
585^b hāli: hāl BM
586^b bir dahı itmesün gelüp: ki edepsizlik itmesün İÜ
587^b āşık olmak anuñ: arzı yoğ-ise İÜ

- 580 Yazıklar (olsun) ki göz göre (göre) ocağıma su koydu, ayrılığın evi heba olsun.
- 581 Gam meclisinde piyale gözyaşıyla dolmuştur, gönüldeki eğlence ise ayrılığın şarkısıdır.

Pervâne'nin inlemesi ve ahının o çadırın_ayını halinden haberdar ettiği

- 582 O kadar inledi ve feryat etti ki (sonunda) sevgili o feryadı işitti.
- 583 Baktı, kimseyi göremeyince Anber'in yüzüne bir bakış attı.
- 584 Dedi ki: "Bu kişinin kim olduğunu biliyor musun? Niçin ağlar, burada ne işi var?"
- 585 Buraya her gün gelir, derdi nedir? Kapıdan gitmez oldu, hali nedir?
- 586 Yürü git, ona bir daha böyle yapmamasını söyle.
- 587 Bilmem ki çadırın önünde ne arar? Âşık olmak onun neyine yarar.

- Ne sebebden şebâtı yok işinüñ
‘Arzı kendü elindedür kişinüñ
- 589 Eşigüm ka‘bedür tavâf itsün
Çün tavâf eyledi dönüp gitsün
Turmasun hergiz ol burada daħı
Gele vaqt ola bir fütâde daħı
Ceng ü gavgâ olur hazer kılsun
Çosun ibramı ħaddini bilsün
- 592 Bu sözi söyleyince ol dilber
Taşra çıkdı hemîn turup‘Anber
Gördi Pervâne turur maħzün
Dili pür-süz dîdesi pür-ħün
Çāk idüp sînesini yir yir ‘ışk
Başdın ayağa dek muşavver ‘ışk
- 595 Didi ey bî-ķarār dîvâne
Āşinā iseñ olma bî-gâne
Ne içün dil-figār u nālānsun
Ne yidüñ böyle deng ü ħayrānsun
Ĥoşlugun yok yüzüñ gözüñ efkār
Yoħsa afyon yidüñ mi yā esrār

588 AE’de 590. beyitten sonra gelmektedir.

590^a hergiz: artuķ ol İÜ

591 AE: 16a

591^a Bir tapuya daħı güzer kılsun İÜ

592^a dilber: meh-rū İÜ

592^b çıkdı hemîn turup‘Anber: azm itdi ‘Anber-i dil-cū İÜ, çıkdı hemîn Anber BM

593^a gördi: gör BM; pervâne: bir nā-tüvān İÜ

593^b dili: dil İÜ

597 AE, BM

- 588 Neden işinin kararı yok, kişinin arzı kendi elindedir.
- 589 Eşiğin Kâbe'dir (bu nedenle) tavaf etsin. Tavaf etti, artık dönüp gitsin.
- 590 Artık burada asla durmasın, vakit olur bir düşkün daha gelir.
- 591 Cenk ve kavga olur, sakınsın ve haddini bilsin, güçlük çıkarmayı bıraksın”.
- 592 O gönül alan güzel bu sözü söyleyince, Anber ayağa kalkıp dışarı çıktı.
- 593 Pervâne'nin gönlünün ateş dolu, mahzun; gözünün kanla dolu olduğunu gördü.
- 594 Aşk göğsünü yer yer parçalayıp baştan ayağa dek aşk olmuştu.
- 595 Dedi ki: “Ey kararsız divâne! Tanıdıksan yabancı olma.
- 596 Gönlün niçin böyle yaralı ve inliyorsun? Ne yedin ki şaşkın ve hayransın?
- 597 Güzelliğin kalmamış, yüzün gözün efkâr (dolu), yoksa afyon ya da esrar mı yedin?

598 Devr-i ahuñ zamānı ħark itmiş
Seyl-i eşgün zemīni ħark itmiş

Gerçi bīn yaş döker gözün bir dem
N’oldı şabr idemez misün bir dem

N’ola ger mübtelā isen şabr it
Şabr idüp cāna bir nefes ħayr it

601 Çeke tut katı mübtelālanma
Mürg-i Bismil gibi yuvalanma

**Ol Şem‘-i ħuceste-cemāl ħaberin ‘anber’e işāl itdükde pervāne ‘arz-ı cemāl
itdigidür**

Çünki Pervāne ağı güş itdi
İçmeden cām-ı bāde nüş itdi

Didi ey ħāk-pāy-ı misg-i Ĥoten
Kışşamı diñle dirhem itme iñen

604 Merħamet kıl ki nā-tüvānum ben
Nā-tüvān cism ü ħaste cānum ben

Dilegüm çok degül budur senden
Varıcağ yāre diyesün benden

598 Baħr-ı eşgün zemīni ħark itmiş
Nār-ı āhuñ zamānı ħark itmiş İÜ
599 İÜ: 93a
600 AE, BM; BM: 18a
B Niyāz-ı Prevāne-i diltirüz vü Şem‘-i meclis-efrüz AE
602^a nüş: cüş AE
603^a misg-i Ĥoten: müşg-i Ĥoten İÜ
603^b kışşamı: sözüümü İÜ
604^a ben: AE, İÜ
604^b Ėam u derd-ile dāstānum ben İÜ, ben: AE, İÜ

- 598 Ahın devri, zamanı yokmuş, gözyaşının seli zemini kaplamış.
- 599 Gözün bir anda bin yaş döker ama ne oldu (sana) bir an sabredemezsin.
- 600 Eğer müptelaysan ne olmuş, sabret ki cana bir nefes hayrın olsun.
- 601 Kendine hâkim ol, ona sıkıca bağlanma müptelalanıp boğazı kesilmiş kuş gibi yuvarlanma.”

Güzel yüzlü Şem’in haberini Anber’e ulaştırdığında Pervâne’nin güzel yüzünü göstermesidir

- 602 Pervâne onu duyunca şarap kadehini içmeden sarhoş oldu.
- 603 Dedi ki: “Ey Hoten miskininin ayağının toprağı! Kıssanın sözlerinin tamamını dinlemeden tartma (karar verme).
- 604 Ben güçsüz, zayıf bedenli ve hasta canlı biriyim; bana acı.
- 605 Senden çok şey istemiyorum, sadece sevgiliye varınca (ona) benden diyesin ki:

- Ey beni zār u nā-tüvān kılan
Ġamze-i tīġ ile dil-figār kılan
- 607 Olalı ġün yüzün muṭālī‘ nūr
Ġam-ı ‘iŝkuġ virür cihāna sürür
- Niçe bir firḡatünle pür-ġam olam
Daġı vaġt olmadı mı ġurrem olam
- N’ola ŝāh iseġ ey cefā-pīŝe
Ġöricek ŝefḡat eyle dervīŝe
- 610 Cānuma yāre urma cānımsun
Ḳoma ġam-ġin ki ġam-kārumsun
- Varlıġum hicrān odı ġāk itdi
Beni bir kerre aġmaduġ gitdi
- Ġiceler ‘ayş u ‘işret eylersün
Müdde‘ilerle ŝoġbet eylersün
- 613 Pür-cefāsun vefāya meylün yoġ
Derdi mübtelāya meylün yoġ
- Çünki cān virürem ŝehā yoluġa
Bir naġar eyleseġ n’ola ḡuluna
- Alma vehm ile nāle vü āhum
İ‘timād itme ġüsnüġe ŝāhum
-
- 606^a nā-tüvān: dilŝikeste İÜ, bī-ḡarār BM
606^b Ġönlüm alup şikeste-beste kılan İÜ
607 AE, BM
608 İÜ
609 AE: 16b
610^a cānımsın: yārimsin İÜ, BM
610^b ḡoma ġam-ġin ki: ġamum arturma İÜ, ḡoma pür-ġam ki BM
611 Beni bir kere itmedüġ daġı yād
Dād elüġden hezār ġayf-ile dād İÜ
613^b derdi mübtelāya: derdi çoġ mübtelāya İÜ, BM
615^a alma vehm ile: vehm idüp alma İÜ

- 606 Ey beni zayıf ve dermansız hale düşürüp, yan bakışının kılıcıyla gönlümü yaralayan (sevgili)!
- 607 Gün gibi aydınlık yüzünün nuru hitap ettiğinden beri, aşkının nuru dünyaya neşe verir.
- 608 Ayrılığınla daha ne kadar kederleneyim? Sevinmemin vakti henüz gelmedi mi?
- 609 Ey cefayı huy edinmiş (güzel)! Padişahsan bu dervişi görünce şefkat et.
- 610 Canımı yaralama, canımsın, beni kederlendirme çünkü (beni) kederlendiren (yalnız) sensin.
- 611 Ayrılık ateşi varlığımı toprak etti, (buna rağmen) beni bir kere (bile) anmadın gitti.
- 612 Geceleeri yer içer, inatçı insanlarla sohbet edersin.
- 613 Cefalarla dolu olduğun için ne vefaya ne de düşkünlerin derdine meylin yok.
- 614 Ey şah! Ben senin yoluna canımı veriyorum, bu kuluna bir baksan ne olur?
- 615 Şahım! Güzelliğine güvenip, vehm ile nale ve ahımı alma.

- 616 Şanma pāyende çarh-ı eflākī
Bu mekānuñ mekīni yok baķī

Kañı bildür ki açılan güller
Kaşsusında oturdı bülbüller

Güler iken hazān olup şoldı
Biri peydā degül ‘aceb n’oldı
- 619 Bu cihānuñ beķāsı yok hergiz
Gine cevrdür vefāsı yok hergiz

Geldi ‘Anber bu mācerāyı didi
Ser-be-ser hāl-i mübtelāyı didi

‘Anber ol deñlü okıdı eفزūn
Eyledi Şem‘i germ idüp mecnūn
- 622 Tıtuşup ‘ışķ oğıyla rişte-i cān
Şem‘ dem-beste kaldı niçe zamān

Eşer idüp ğam odı ğāyet ile
Mumveş nerm olur bu hālet ile

Gözi yaşın akıtdı seyl itdi
Kodı cevri vefāya meyl itdi

616^a eflākī: nüh taķı İÜ

617 AE, BM; BM: 18b

618 AE, BM

619 İÜ: 93b

619^a cihānuñ: cihāndur AE

620^a ser-be-ser hāl-i mübtelāyı: bir bir ahvāl-i mübtelayı İÜ

621^a ‘Anber ol deñlü okıdı: likin ol deñlü okıtdı İÜ

621^b Eyledi Şem‘i germ idüp mecnūn: Ki bu bu Leylā’yı eyledi mecnūn İÜ; germ idüp: nerm idüp: BM

622^a ışķ oğıyla: hecr oğıyla İÜ, BM

624 Çün ezelden nik ü semāyil idi

Gözi yaşlu vefāya maıl idi İÜ

- 616 Dünyanın ufukları sonsuz zannetme, bu mekânın sakinlerinden baki olan yoktur.
- 617 Karşısında bülbüllerin oturduğu açılmış güllerin nerede (olduğunu) söyle.
- 618 (Hepsi) gülerken hazan olup soldu, bir tanesi (bile) ortada yok, acaba ne oldu?
- 619 Bu dünyanın hiç kalıcılığı yoktur, (iş) yine eziyettir, vefası yoktur.”
- 620 Anber geldi, bu macerayı ve düşkünün halini baştan sona anlattı.
- 621 Anber, o kadar fazla anlattı (ki) Şem’i hararetlendirip deliye döndürdü.
- 622 Şem’in can ipliği aşk ateşiyle tutuşunca, (Şem) epey zaman suskun kaldı.
- 623 Gam ateşi derinden derine eser edince bu haletle mum gibi erirdi.
- 624 Sel gibi gözyaşı akıttıktan sonra eziyet etmeyi bıraktı, vefaya meyletti.

- 625 Gördi ditrer ceres gibi yüregın
aldırırđ didi aderũđ etegın
- Perdesi ref' olınca ĥar-gāĥũđ
Mıhr-i ĥüsni görũndi ol māĥũđ
- Yüz açınca bu Şem' -i cem' -ārā
Nũr u fer taldı ser-be-ser dũnyā
- 628 ıĥdı ol ĥũrĩ ũn ĥuŐũrından
Gıce rũz oldu yũzi nũrından
- Geri yũz açmış idi cānāne
aŐradan gāfil idi Pervāne
- Pũr iken cān u dil melāletden
Ĥaberi yoğ idi bu ĥāletden
- 631 Gelicek 'aklı açdı ũn gözini
Cem' ider gāyret ile kendũzini
- Görđi 'ālem ĥũccete rũz olmış
Şem' -i mihr-i cihān-firũz olmış
- arŐudan toğmış āfitāb-ı cemāl
Ki virũr māĥ mihre naĥŐ zevāl

625^a Görđi kim yakdı Őevĥ odı yũregın İÜ
625^b etegın: direğin AE, BM
627^b ser-be-ser dũnyā: her taraf Şahra AE, BM
628 AE: 17a
628^b nũrından: nārından İÜ
630^a cān u dil melāletden: sīne zaĥm-ı āfetden AE, BM
631^b Nāgehān ol gārīb açup gözini İÜ
632^b Şem' -i mihr-i cihān-firũz: Şem' ü mihr ü cihān-firũz İÜ
633^b māĥa naĥŐ mihre zevāl: māĥ mihre naĥŐ zevāl AE, BM

- 625 Yüreğinin çingirak gibi titrediğini görünce, “Çadırın eteğini kaldırın!” dedi.
- 626 Çadırın perdesi kalkınca, o ayın güzelliğinin güneşi görüldü.
- 627 Bu topluluğu süsleyen Şem yüzünü açınca dünya baştanbaşa ışıkla parlaklıkla doldu.
- 628 O hûri sarayından çıktığı için gece yüzünün ışığından gündüz oldu.
- 629 Sevgili yüzünü açmıştı ama Pervâne dışarıda hazırlıksızdı.
- 630 Canı ve gönlü melaetle doluyken; bu durumdan haberi yoktu.
- 631 O garibin akli başına gelince, gayretle kendini toparlar.
- 632 Dünyanın uğurlu bir aydınlık olduğunu gördü; güneşin ışıkları dünyayı aydınlatmış.
- 633 Karşıdan aya eksiklik, güneşe zeval veren güzelliğın güneşi doğmuş.

- 634 Bir eŖer tıydu hısn-i mevlādan
Kaldı dem-beste bu tecellādan

Ne tecāllı ki berķ-i āfetdür
Yaķdı miskini bir kıyāmetdür

Oldı Pervāne zār daħı beter
Kaldı bī-ihtiyār daħı beter
- 637 Ŗu‘leler berķ urup nihādından
Baş u cān fikri gitdi yādından

Çünki bu cāmı eyledi nūş ol
Ŗevķile hāke döndi bī-hūş ol

Bir zamān belki ol gice yatdı
İki dünyāyı bir deme Ŗatdı
- 640 Özegdür ‘ıŖķ içinde vecd ile hāl
Aña irmez hisāb-ı fikr ü hayāl

Ŗem‘ ol aħvāle tañlayup hayli
Yine itdi otağına meyli

Haymesine girüp ol āfet-i cān
Tolı aydur bulutda oldı nihān

634 BM: 19a
634^a bir eŖer tıydu: cilve seyr itdi İÜ
635^a berķ-i āfetdür: āfet-i cāndur İÜ
635^b Yaķdı bir miskini nālāndur BM; bir: bu AE
636 İÜ: 94a
636^a kaldı bī-ihtiyār: vāle vü dilfigār İÜ
637^a Ŗu‘leler berķ urup: ķopdı feryādlar AE, BM
638^a nūş ol: nūş İÜ
638^b Ŗevķile: mest olup İÜ; nūş ol: nūş İÜ
639^b Felek-i dil belki hayrete batdı İÜ
641^a ol aħvāle: bu hāle AE, BM

- 634 Sevgilinin güzelliğinden bir eser duydu ve bu görüntü (karşısında) sustu,
kaldı.
- 635 Ne görüntü ki, afet şimşegi (gibi) miskini yakan bir kıyamettir.
- 636 Pervâne daha beter ağladı, çaresizleşti.
- 637 İçinde şimşekler çakıp, baş ve can kaygısını unuttu.
- 638 Bu kadehi içtiği için cansız bir şekilde şevkle toprağa düştü.
- 639 O gece bir zaman yattı (ve) iki dünyayı bir ana sattı.
- 640 Aşk içinde vecd ve hal bir başkadır, ona fikrin ve hayalin hesabı yetmez.
- 641 Şem bu durumu hayli kınayıp, otağına doğru yöneldi.
- 642 O canı afete uğratan (güzel), dolunayın bulutta kaybolması gibi çadırına girdi.

- 643 Aña da ‘ışk odı eşer kıldı
Eski dil derdine haber kıldı
Yile vardı meta‘-ı şabr u karar
Düşüp âteş içine ağladı zâr
Ağlayup şubh olunca zârı ile
Dil-figâr oldı ğuşsa hârı ile
- 646 Başına çıkdı dūd-ı sevdâlar
Nitekim zülf-i ‘anber-âsâlar
Çâk idüp lâleveş giribânın
Dilde şaqlardı dâĝ-ı hicrânın
Kodı nâzı gönülden itdi niyâz
Yoĝ idi ğamdan özge mahrem-i râz
- 649 Yıkduĝ için binâ-yı âb-ı gülin
Baş virürse virmezdi râz-ı dilin
Ger sepelerse odına âb-ı revân
Dil ü cândan iderdi âh u figân
Anı ğâyetde zâr idüp ğam odı
Ağlayurak birez yatup uyudu
- 652 Boyatup naţ‘ lâle gün üzre
Taşra Pervâne hâk-i hûn üzre

644 Düşüp âteş içine ağladı zâr
Yile vardı meta‘-ı şabr u karar İÜ
644^a Zâr olup yile vardı şabr u karar AE
646^a başına çıkdı: çıkdı başına İÜ
647 AE: 17b
648^a Giceler itdükce nâz u niyâz İÜ
649^a Yıkup âhir binâ-yı âb-ı gülin İÜ
649^b dilin: dilüĝ (دلك) İÜ
650^a ger sepelerse: sepelerse İÜ
651 BM: 19b

- 643 Aşkın ateşi ona eser kılınca, eski gönül derdine haber kıldı.
- 644 Ağlayıp, sabrı ve kararı yok oldu, ateş içine düşüp, inleyerek ağladı.
- 645 Gamin ateşiyle gönlü yaralanarak, sabaha kadar inleyerek ağladı.
- 646 Misk kokan saçlar gibi siyah dumanlar başına çıktı.
- 647 Lale gibi yakasını yırtarak, ayrılık dağını gönülde sakladı.
- 648 Gönülden nazı bir tarafa bırakarak yalvardı; gamdan başka sır arkadaşı yoktu.
- 649 Gül suyunun binasını yıktığı için, başını verse (bile) gönül mimarını vermezdi.
- 650 Ateşine su dökse, candan ve gönülden ah edip inlerdi.
- 651-652 Gam ateşi onu çok ağlattı, Pervâne kanlı toprağın üzerine lale renginden döşekte ağlayarak yatıp biraz uyudu.

**Bir seher Kāfur Pervāne-i mehcūr perī apuda bulup hūr u mahūr
sürdügidür**

Ref' idüp luf-ı Hā ile tārı

Çün zuhūr itdi şubhu āsārı

Oldı tāk-i sipihr-i nīlinden

Şem'-i kāfūr şaçua rüşen

655 Rüz-ı 'ıyda irüp şeb-i mātem
Giyerdi zerbeft cāmesin 'ālem

Yüz açınca güneş niābından

urdu Kāfūr uyandı h'ābından

Uyanup uyhudan ki açdı gözin

Yudı māverd ile elin vü yüzün

658 Tāşra ıdı bā-ı seyrāna
Badı gördi apuda Pervāne

uşşadan lāle gibi lāl olmuş

Māh-ı pür-nūr iken hilāl olmuş

Yanup odlara dūd-i āhından

Tīre-dil tālī'-i siyāhından

661 Gelüp esrār-ı 'ış ile vecde
İtmiş ol āsitāneye secde

B Şıfat-ı rüz-i āgāh-şoden Kāfūr ez-avāl-i Pervāne vü 'itāb kerden bād AE
653 94b
656^b uyandı: hemān BM
657 AE, İÜ
657^b māverd ile elin vü: şāmī gül-āb-ı terle yüzün İÜ
658^a 'azm ıdı: 'azm itdi İÜ
661 İdüp ol āsitānda secde
Gelmiş esrār-ı 'ış-ıla vecde AE

Günün doğmasıyla Kâfur'un Pervâne'nin hallerinden haberi olması ve sert bir şekilde azarlamasıdır

- 653 Allah'ın lütfu karanlığı kaldırıncı, sabahın eserleri ortaya çıktı.
- 654 Mavi gökyüzünün kubbesi, Şem ve Kâfur'un saçını aydınlattı.
- 655 Matem gecesi bayram gününe dönünce, dünya sırmalı kumaştan elbisesini giydi.
- 656 Güneş peçesinden yüzünü açınca, Kâfur uykusundan uyanıp ayağa kalktı.
- 657 (Beyaz renkli) Kâfur uykudan uyanıp gözünü açtıktan sonra taze gül suyu ile yüzünü yıkadı.
- 658 Bağlı gezmeye dışarı çıkınca kapıda duran Pervâne'yi gördü.
- 659 Gamdan lale gibi dili tutulmuş, dolunayken hilal olmuş.
- 660 Ahının dumanından ateşlere yanıp, kara bahtından gönlü kararmış.
- 661 Aşkın sırlarıyla coşup, o eşikte secde etmiş.

- Kîne-cū serd-ḥūy idi Kāfūr
Didi Pervāneye ki ey rencūr
- Ṭur edebsizlük itme saña dirin
Kişi yegdür ki bile kendü yirin
- 664 Görđi Pervāne virmez aña cevāb
İtdi yüz verhem ile ḥiṭāb
- Didi ey bī-ḥayā edeb bilmez
Kendü ḥaddin bilüp ‘amel kılmaz
- Kimsün aduḥ nedür ne yirdensün
Hele āşufte ḥastelerdensün
- 667 Aḥladum gönlinüḡ melāmeti var
Üzerinde ölüm ‘alāmeti var
- Yüregün ġamze tıġı çāk itmiş
Ten-i zāruḡ ġam odı ḥāk itmiş
- Dün ü gün zerrece ḥuzūruḡ yoġ
Ecelün geldi gözde nūruḡ yoġ
- 670 Allāh Allāh ne ḥāle düşmişsün
Nice bāṭıl ḥayāle düşmişsün

662^a kîne-cū serd-ḥūy: kimine cömerd-ḥūy İÜ, kîne çün BM
662^b Pervāneye ki: ol nā-tüväna İÜ
663 İÜ’de 688. beyitten sonradır.
664 AE, BM
665 AE, BM; AE: 18a
666^a kimsin: nesin AE, nedür BM
667 AE, BM
667^a Ṭa‘bınuḡ gerçi istiḳāmeti var İÜ
668 İÜ
669 BM: 20a
669^b gözde: gibi İÜ

- 662 Kin tutan ve sert huylu olan Kâfûr, Pervâne'ye dedi ki: “ Ey incinmiş (kişi)!
- 663 Dur edepsizlik etme, sana derim ki; kendini yerini bilen kişi daha iyidir.
- 664 Pervâne'nin ona cevap vermediğini gördü ve (ona) yüz azarlama ile hitap etti.
- 665 “Ey utanmaz, edep bilmez, kendi haddini bilip amel kılmaz!
- 666 Kimsin, adın nedir, neredensin, belli ki deli gibi seven hastalardansın.
- 667 Gönlünün melâmeti olduğunu üzerindeki ölüm belirtisinden anladım.
- 668 Yan bakışın oku yüreğini parçalamış, gam ateşi zayıf bedenini toprağa çevirmiş.
- 669 Gece gündüz zerre kadar huzurun yok, ecelin gelmiş gibi (yüzünde) ışığın kalmamış.
- 670 Allah Allah! (Sen) nasıl bir yalan hayale dalıp, ne hale düşmüşsün!

Hiçbir derde beñzemez derdün
Kimi sevdün ne şūha dil virdün

Ṭurmadın mevc urur gözün yaşı
Oñmayu kaldı bağrınun başı

673 Beni yaqasun eski dāğun var
Bu cihānda ‘aceb ferāğun var

Delürüp terk-i ‘ār kılmışsun
Bir nemed ihtiyār kılmışsun

Tekkegāhun reh-i mezelletdür
Bu ne şūrīdelük ne hıffetdür

676 Niçe fettāna āşinā olduñ
Ki ğam u derde mübtelā olduñ

Saņa ol gerçi hem-nefes gibidür
Nisbeti āteş ile hüsñ gibidür

‘Āşık olduñ mı yoħsa bir şaneme
Uğramışsun hezār dürlü ğama

679 Gözünün yaşı qanlara boyanuk
Bahtun uyħuda fitneler uyanuk

671^b Özge şeş-derdedür meger nerdün İÜ
672 İÜ: 95a
672^a mevc urur: mevc urup AE
673^a yaqasun: ‘āşıkun İÜ
677^b nisbeti: nisbetün İÜ; āteş-ile hüsñ: āteş-ile hüsñ BM
678 AE, BM
668^b uğramışsun: uğramış BM
679 AE, BM
679^b bahtun uyħuda: başun ucında BM

- 671 Derdin hiçbir derde benzemez, kimi sevdin hangi güzele gönül verdin?
- 672 Gözünün yaşı durmadan dalgalanır (bu nedenle) bağrının başı iyileşmedi.
- 673 Senin, bu dünyada değişik bir vazgeçişin (ve) (çok) eski(den) kalma yaran var, (onunla) beni yak.
- 674 Delirip utanmayı terk etmiş, bir keçeye razı olmuşsun.
- 675 Tekke yerin rezillik yoludur, bu ne perişanlık ne akılsızlıktır?
- 676 Nasıl bir fettanı tanıdın ki böyle gam ve derde müptela oldun?
- 677 Gerçi o sana ateş ve güzelliğin yakınlığı gibi arkadaş olmuştur.
- 678 Yoksa bin türlü gama uğramış bir güzele aşık mı oldun ?
- 679 Gözünün yaşı kanlara boyanmış, başının ucunda fitneler uyanmış.

Ĝam eliyle yakañı çāk itdün
Bizi feryāduñ ile incitdün

Bülbüli başdı āh u efgānuñ
Yoḥsa görmez misün gülistānuñ

682 Hele ġāyet ŗikestesün ancağ
Derd-i hecr ile ḥastesün ancağ
Niye geldün buraya bilemedüm
Niçün uyduñ hevāya bilemedüm
Bu hevā özgedür heves kılma
Nār-ı ġamdan yaşuñ res kılma

685 Bir yanar oddur aña olma yağın
Yire dökme yüzün şuyını şağın
Gel bu endişeden ferāğat kıl
Sen ḥuzār ile bizi rāḥat kıl
Saña şağın bu ḥūy ‘ādet olur
Şoñı āmmā büyük fezaḥāt olur

688 El-ḥazer saña bir қаzām irişür
Şaḥne-i şehre bu peyām irişür
Yüri ṭurma hemān ayağı götür
Yirüñi bekle bir bucağda otur

680 AE, BM
680^b eliyle: elemle BM
682^b derd-i hecr: hecr-i derd BM
683^a bilemedüm: bilmedük BM
683^b bilemedüm: bilmedük BM
684 AE, İÜ
684^b res: ares İÜ
685 AE: 18b
685^a bir: bu AE
687 BM: 20b
689^a ṭurma: varasın BM; hemān: hemān İÜ

- 680 Gam eliyle yakamı parçaladın, feryatların ile bizi incittin.
- 681 Yoksa gül bahçeni görmez misin? Ah ve figanların bülbülü bastırdı.
- 682 Belli ki sadece ayrılığın eli ile hasta ve oldukça kırılmışsın.
- 683 Buraya neden geldiğini (ve) niçin bu isteğe uyduğunu bilemedim.
- 684 Bu istek başkadır, heveslenip gözyaşını gam ateşine ulaştırma.
- 685 Bir yanar ateştir ona yakın olma, yüzünün suyunu yere dökme, sakın!
- 686 Gel bu endişeden vazgeç, huzur ile bizi rahat bırak.
- 687 Dikkat et, bu huy sana adet olursa sonu büyük edepsizlik olur.
- 688 Şehrin güvenliğine haber giderse, sana istemeden zararım dokunur incinirsin.
- 689 Yürü durma, kalk git, bir bucakta otur yerini bekle.

Seni artuğ bu yirde görmeyeyin
Kıapuda rehğüzerde görmeyeyin

Pervâne'nün Kāfūr ile güftār-ı derd ü ıasret ile āh u zārıdur

691 Diğledi çün bu sözleri egilüp
Didi Pervâne āh u nāle kıilup

Beni söyletme epsem ol bi'l-lāh
Kimse derdümden olmasun āgāh

Bilmezem ben dağı ne hālüm var
Kılca ne şabrum ne mecālüm var

694 Olalı bir perīye dīvāne
Bilmezem āşınā vü bī-gāne

Menzilüm gerçi küşe-i ğamdur
Gice gündüz hayāli hem-demdür

Zülf-i yār itmeseydi fettānlık
Bende n'eylerdi bu perīşānlık

697 Veh ne zülf-i siyehdür āh andan
Hāne-i halk olur siyāh andan

Yire döksem n'ola yüzüm şuyın
Mest olup içsem üzüm şuyın

Sīne şad çāk u ser bürehne vü zār
Deli göñlüm ne şabr ider ne kıarār

B İÜ
691 İÜ: 95b
692 āgāh: ageh İÜ
693^a var: vadur BM
693^b var: vadur BM
696^a itmeseydi: itmiş idi İÜ; fettānlık: fettānlıđ İÜ
696^b perīşānlık: perīşānlıđ İÜ
698 AE, BM

690 Seni artık bu yerde, kapıda, yolda görmeyeyim.”

Pervâne'nin Kâfur ile konuşması ve dert ve hasretle ahı ve ağlamasıdır

691 Pervâne bu sözleri eğilip dinledikten sonra ağlayıp inleyerek dedi ki:

692 “ Sus! Beni söyletme ki derdimden kimsenin haberi olmasın.

693 Ben dahi ne haldeyim bilmem, ne kılca sabrım ne de kararım var.

694 Bir periye deli olduğumdan beri tanıdık yabancı bilmem.

695 Menzirim gam köşesi olduğu için hayali gece gündüz arkadaştır.

696 Yârin saçı fattanlık etmeseydi, bende bu perişanlık ne arardı.

697 Ah (o ne) siyah saçtır ki herkesin evi onun yüzünden kararır.

698 Üzüm suyunu içip sarhoş olsam, yüzümün suyunu yere döksem ne olur?

699 Göğsüm yüz parça, başım çıplak ve ağlayanım; deli gönlüm ne sabreder ne karar

- 700 Dād-ı ‘ālemde yār derdinden
Yār ile rüzgār derdinden

Çünki dāmān-ı yār elümde degül
Ne kılam ihtiyār elümde degül

Cūya döndi yaşum bihāre dahı
Gelmez ol sevr-kad kenāre dahı
- 703 an yudar ussadan benüm cānum
Mey çeker ayrılarla cānānum

Ben kemīne belā vü miħnetde
Ol raıb ile ‘ayş u ‘işretde

Hāre hem-ser idüp ül-i alin
Bilmez ol onçe bülbülün ħālin
- 706 Seyr ider ol üneş gibi tenhā
Sāyeveř ben ayruda bī-ser ü pā

Gördi düşdüm ayaa sāye gibi
Beni başdı vü geçdi pāye gibi

Ay olur ün yüzünü görmezem
Yüzüm izi tozına sürmezem
- 709 Kendü ħālümde deng ü ħayrānum
İtdüğüm işlere peřimānum

701^b ne kılam: ne kılam ki BM

702^a Yol sürerken başım bihāre dahı İÜ; bihāre: bışara BM

703 AE: 19a

704 BM: 21a

705^a Hāre karşu açüp yüzi vü rüyın İÜ

705^b ħālin: derdin İÜ

706 AE, BM

707^a gördi düşdüm ayaa: düşeliden ayaa İÜ

708^a ün: ki BM

709 İÜ: 96a

- 700 (Bütün bunlar) dünyanın adaletinden, yârin ve zamanın derdindedir.
- 701 Yârin eteği elimde olmadığı için ihtiyar elimde değil, ne yapayım?
- 702 Gözümün yaşı, ırmak, hatta denizlere döndü (fakat) o servi boylu (güzel) kenara bile gelmez.
- 703 Benim canımı gamdan kan yutarken, sevdiğim yabancılarla şarap içer.
- 704 Ben bela ve zahmette aciz(ken), o rakip ile yeme içmede(dir).
- 705 O gonca kırmızı gülü dikenle arkadaş edip, bülbülün halini bilmez.
- 706 O güneş gibi tenhada gezerken, ben başka (yerde) gölge gibi düzensiz, savru(ğum).
- 707 Gölge gibi ayağa düştüğümü görünce, merdiven gibi üzerime bastı ve geçti.
- 708 Yüzünü görmeyeli, yüzümü izinin tozuna sürmeyeli ay olur.
- 709 Kendi halimde, ettiği işlere pişman şaşkın ve hayranın tekiyim.

Yaturam genc-i ğamda zār u ğarīb
Dün ü gün hem-demüm ḥayāl-i ḥabīb

Dilde taḥtın kıralı şāh-ı belā
‘İzzet ü cāhum oldı çāh-ı belā

712 ‘Amelüm oldı āh u zār benüm
Sevdüğüm bārī bilse yār benüm

Ben bu efkār ile dil-figārum
Beni āzürde kıılma kim zārum

Sā‘ilem itme kıapudan beni red
Ger elünđden gelürse eyle meded

715 Beni men‘ itme bülbülem gülden
‘Arzuñ ne bu ḥaste bülbülden

Başma rehzenliğ idüp rāhum
Saña ḥayr eylemez şaķın āhum

Baņa zaḥm urma ta‘n oķıyla inen
N’etsün ölsün mi yā cihānda seven

718 İncinüp nāleme yüzün devirme
Sen de derd üzre derdümi arturma

Dimezem şāh olup sipāhüm var
Bir gedāyum velī Allāhum var

710^b Hem-nişinüm hemān ḥayāl-i ḥabīb AE, BM

712^a ‘amelüm: hem-demüm AE, BM

713^a efkār: dil-figār BM

715^b Ne umarsun bu ḥaste bülbülden İÜ

717^a Kes naşihat sözün uzatma inen AE, BM

718^a nāleme iİncinüp: incinüp nāleme İÜ

718^b Sineñi germe kendüñi görme İÜ

719 İÜ

- 710 Gam köşesinde, arkadaşım olan sevgilinin hayaliyle gece gündüz zayıf ve garip yatarım.
- 711 Belanın padişahı gönülde tahtımı kurduğundan beri, bela çukuru izzetim ve makamım oldu.
- 712 Ah ve ağlama benim işlerim oldu; bari sevdiğim benim yar olduğumu bilse...
- 713 Ben bu fikirlerle gönlü yaralı bir aşığım; beni azarlama çünkü zayıfım.
- 714 Dilenciyim, ben kapından ret etme; eğer elinden gelirse yardım et.
- 715 Ben bir bülbülüm (beni) gülden yoksun bırakma; bu hasta bülbülden beklentin nedir?
- 716 Haydutluk edip yolumu kesme; dikkat et! Ahım sana hayır getirmez.
- 717 Beni daha fazla kınama okuyla yaralama; seven bu dünyada ne yapsın, ölsün mü?
- 718 Naleme incinip yüzünü devirme; sen de dert üstüne derdimi artırma.
- 719 Ben bir padişahım (ve) askerlerim var demem; bir dilenciyim sadece.

- Ne ğam olsa belā vü derdüm çok
Ölür isem devāya meylüm yok
- 721 Der-i dilber kişiyе dermāndur
Nice dermān ki māye-i cāndur
- Ğam-ı hicrān gerçi zāhmetdür
‘Āşık-ı derdmende rahmetdür
- Niçe bu resme nāleler kıldı
Şöyle kim taşlara eşer kıldı
- 724 Merħamet kılmadı velī Kāfūr
Gūşmāl itdi nitelim tanbūr
- Hayli verhemler eyleyüp sögdi
Kağıyup gāh sögdi geh dögdi
- Acı dil virüp ol dil-figāre
Urdı yüzi yirde bağırina yāre
- 727 Zaħm irüp ‘andelibe süsenden
Göz göre men‘ olındı gülşenden
- Ṭurdı Pervāne zār olup ğam ile
Dil-i pür-süz u çeşm-i pür-nem ile

720^a ne ğam: ne var İÜ
721 AE, BM
722 İÜ
723 BM: 21b
723^a nāleler kıldı: yandı yakıldı İÜ
723^b Ağlayu ‘arz-i mācerā kıldı İÜ
724 AE: 19b
724^a kılmadı: kılmayup İÜ
725^b gāh sögdi: geh sögdi BM
727 İÜ: 96b
727^a ‘andelibe: mürĝ-i zāre İÜ
727^b göz göre: göze göz AE, İÜ

- 720 Bela ve derdim çok olsa ne gam; ölsem bile devaya meyil etmem.
- 721 İnsana sevgilinin derdi dermandır; öyle bir derman ki canın mayasıdır.
- 722 Ayrılığım gamı zahmmettie ama dertli aşığa rahmettir.”
- 723 Bu şekilde o kadar çok ağladı ki, taşlara etki etti
- 724 Ancak Kâfur merhamet etmeyip, tambur gibi kulağını kıvırdı.
- 725 (Kâfur) pek çok azarlamalar(la), öfkelenip bazen sövdü, bazen dövdü.
- 726 O gönlü yaralıya acı sözler söyleyip; bağrına yüz yerden yaraladı.
- 727 Bülbül susamdan yara alarak gül bahçesinden kovuldu.
- 728 Pervâne gam ile yaralanıp; gönlü ateş, gözü nemle dolu ayağa kalktı.

Ağlayup hāneden yaña gitdi

Yakasın çekdi çāk çāk itdi

730 ‘Azm idüp cānib-i nişīmenine

Düşe tura irişdi meskenine

Yine cānāneden cüdā düşdi

Yine zār oldı mübtelā düşdi

Derd ü ğam kūşesin vaţan kıldı

Kendüye ağlamayı fen kıldı

733 Dimege sırr-ı ‘ışkı maħremi yok

Ķanlı yaşından özge hem-demi yok

Cū gibi gerçi eşki çağlar idi

Şi‘r-i pür-süz okıyup ağlar idi

Ol derdmend ‘aşık hāline muvāfık şi‘r okıduğıdur

Nuş idüp ‘ışk meyini mest ü humārum kime ne

Ķam-ı cānāne ile cāna kıyarum kime ne

736 Müdde‘iler ne ki dir ise disün haĶkumuza

Cümleden fāriğem ü yār ile yārüm kime ne

Pend idüp neyler ola zāhid sadsāle baña

‘Azm-i meyhāne kılam mescide varam kime

Hālet-i nez‘e gelürsem de ‘ilāc istemezem

‘Āşık-ı haste dil ü zār u nizārum kime ne

729 AE, BM

730 İÜ

731 Yine zār oldı mübtelā düşdi
Yine cānāneden cüdā düşdi İÜ

B Ķazel AE

736^a dirse disün Ķo:dirse disün AE, dirlerse disün BM

- 729 Ağlayıp yakasını parçalayarak evine yöneldi.
- 730 Oturduğu tarafa yönelerek, düşe kalka meskenine ulaştı.
- 731 Yeniden sevgiliden ayrı düştü; yeniden ağladı, müptela oldu.
- 732 Dert ve gam köşesini vatan yaptı; ağlamayı kendine fen etti.
- 733 Aşkının sırrını söyleyecek sırdaşı; kanlı gözyaşından başka arkadaşı yok.
- 734 Gözyaşı ırmak gibi çağlardı; ateş dolu şiiri okuyarak ağlardı.

O dertli aşğın haline uygun şiir okuduğudur

- 735 Aşk meyini içip sarhoşum ve başım ağrır kime ne? Sevgilinin gamıyla canıma kıyarım kime ne?
- 736 Bırak iddiacılar hakkımızda ne derse desin, her şeyden vazgeçtim yar ile yârim kime ne?
- 737 Zahid sana bana öğüt verse ne yapabilir; (ister) meyhaneye yöneleyim, (ister) meyhaneye gideyim, kime ne?
- 738 Can çekişme haline gelsem de ilaç istemem; hasta gönüllü, zayıf ve düşkün aşğım, kime ne?

- 739 Kimse ta'n eylesün āh u figān itdügüme
'Andelīb-i çemen-i kūy-ı nigārum kime ne

Pervāne-i siyeh-rūzuñ giceye inñizār u çarħa ħitāb idüp

Rūz-ı rüşen gözine perde idi
Gāh taşra gehi içerde idi

Ser-bürehne yürürdi yalın ayak
Ṭāl'inde gün uzun aħşām ırak

- 742 Gözedür tołana diyü güneşi
Ki ṭulū' ide yār-i māhveşi

Rūze-dār-ı firāk-ı dilber idi
Giceyi anuñ için ister idi

N'ola çün gelse aña ṭal'at-i şeb
Ṭütüyādur gözine zulmet-i şeb

- 745 Dir idi çarħa ey cefā-pişe
İneñ arturma zulmı dervişe

Bu nedür bir kıyāmetün günüdür
Mekr-i eyyām-ı firkatün dünüdür

Ne fesād oldı kutb u miħverde
Maħalinde ki şöyle bir yirde

- 748 Göze göz maħv olup arada nehār
Gitdi bir yerde eyledün mi qarār

B Mesnevī
740 BM: 22a
740^b gehi içerde: geh içerde BM
741 AE: 20a
743 İÜ: 97a
744^b ṭütüyādur: kehl idi İÜ
745^b dervişe: hemişe BM

739 Kimse ağlayıp inlememi kınamasın; sevgilinin bulunduğu yerin çimenliğinin
bülbulüyüm, kime ne?

Talihsiz Pervâne'nin geceye intizarı ve feleğe seslen(mesi)

740 Parlak gün gözüne perdeydi; bazen dışarıda bazen içerdeydi.

741 Bahtında gün uzun akşam uzak; baş çıplak, yalın ayak yürürdü.

742 Ay gibi yâri görünmesi için güneşi dolansın diye gözetir.

743 Sevgilinin ayrılığına oruçluydu, onun için geceyi isterdi.

744 Gecenin karanlığı gözüne sürme olduğu için gecenin yüzü görünse bir şey
olmaz.

745 Feleğe derdi ki: “Ey cefayı huy edinmiş! Zulmünü (bu) dervişe daha fazla
artırma.

746 Bu nedir bir kıyametin gecesi (midir yoksa) ayrılık günlerinin aldatmasının
gecesi (midir?)

747 Bulun bir yerde şöyle ki, kutbunda ve merkezinde nasıl bir karışıklık oldu?

748 Bir yerde karar etmediğin için, gündüz göz göre (göre) mahvoldu gitti.

Yire mi geçdi encüm-i rahşān
Ne için oldı bu vech ile pinhān

Kaşruña gün meger ki revzendür
Revzenünge yā cām-ı rüşendür

751 Baña dem dem füzün idüp cevruñ
Ber-ķarār olduñ unudup devruñ

Merħamet kıl ki ‘āşık-ı zārum
Çāresiz der-mend-i bī-mārum

Āşikār oldı sūz-ı dil saña çün
Ķo cefāyı demidür üstüme dön

754 Kesme ben derd-mende rāh şaķın
Yerde ķalmaz ĥadeng-i āh şaķın

Gördi gerdünü virmez aña cevāb
Bu belā odına şaçılmadı āb

Ķodı anı Ĥüdāya tutdı yüzün
Kesdi ĝayrı kimesnelerle sözün

**Zār-ı Pervāne ez-devrī Şem‘-i tābān ü şıfat-ı şeb ü ‘azm-i Pervāne kūy-ı Şem‘
üftān ü ĥayrān**

757 Didi ey Ĥayy-ı ĥālik-i ‘ālem
Ĥāñn-ı fażl ile rāzık-ı ādem

749^a Ne için itmez encümün seyrān İÜ
749^b ne için: neden İÜ; pinhān: ĥayrān İÜ, BM
752^a merħamet kıl: kıl teraħħüm AE, BM
754^a rāh: āh BM
B AE
757 BM: 22b
757^b ĥāñn-ı fażl-ile: luţf-ile İÜ

- 749 Parlayan yıldızlar yere mi geçti? Ne sebepten ortadan kayboldu?
- 750 Gece meğer sarayına penceredir, o halde pencerede parlayan bir camdır.
- 751 Dönmeyi unutup, ana (olan) eziyetini zamanla artırmaya karar verdin.
- 752 Zayıf bir âşık, çaresiz hasta bir dertli (olduğum için) bana acı.
- 753 Gönül ateşi sana açık olduğu için, cefayı bırak; üstüme dönmenin zamanıdır.
- 754 Benim gibi dertlinin yolunu kesmekten kaçın (çünkü) bedduanın oku yerde kalmaz.”
- 755 Feleğın ona cevap vermediğini (ve) bu bela ateşine su saçılmadığını gördü.
- 756 Onu bıraktı ve yüzünü Allah’a döndü; (ondan) başka herkesle konuşmayı kesti.

Pervâne’nin sesli ağlaması, parlayan Şem, gecenin vasıfları ve Pervâne’nin düşkün ve şaşkın Şem’in bulunduğu yere yönelmesidir

- 757 (Pervane) dedi ki: “Ey fani dünyanın canlılığı, cömertlik sofrasıyla insanoğluna rızık veren (Allah)!

Ne diyem ben ki hāle-i ‘ālemsün
Ne dilersen elünde hākimsün

Halkı maḫşūda irgüren sensün
Öldürüp yine dirgüren sensün

760 Gıceyi gündüz ile ref` idici
Üstümüzden belāyı def` idici

Dem olur bendeyi idersün şāh
Başına tāk olur felekdeki māk

Haste diller şifāyı senden umar
Ehl-i zulmet ziyāyı senden umar

763 Gerçi mücrimlerüz gine kıluruz
Aḫa minnet ki birligin bilürüz

Dil kaçan ire dānişünge senün
Kimse daḫl idemez işünge senün

Yā İlähî bu kār-hāne ḫaḫkı
Rüz u şeb gerdiş-i zamāne ḫaḫkı

766 İki ‘ālemde pāk-i zātuḫ için
Bin bir aduḫ sekiz şıfātuḫ için

Çarḫ-ı gerdūnda zīb ü zīver için
Kamer ü āfitāb u aḫter için

Nūr-ı maşrık sevād-ı mağrib için
Hāk-i pāy-i resūl-i yeşrib için

760 AE: 20b, İÜ: 97b

763^a Gerçi ne zühd ü ne ‘amel kıluram İÜ

764^b bilürüz: bilürem İÜ

765^b rüz u şeb: dün gün İÜ

766^b Şol kadimî senün şıfaḫ için AE

- 758 Ben ne söyleyeyim ki dünyanın halesisin; ne dilersen elindedir, hakim (olan) sensin.
- 759 Yaratılmışları amacına ulaştıran, öldürüp yeniden dirilten sensin.
- 760 Geceyi gündüzle ortadan kaldıran, üstümüzden belayı def eden (sensin).
- 761 Zaman olur köleyi felekteki ayı taç yaparak padişah edersin.
- 762 Hasta gönüller şifayı, karanlık sahipleri ışığı senden bekler.
- 763 Suç sahibi olduğumuz için yine (suç) işleriz; (ama) şükürler olsun ki birliğine inanırız.
- 764 Gönül senin ilmine nasıl erişsin? Kimse senin işine karışamaz.
- 765 Yâ İlâhî! Bu işyerinin, gece ve gündüz zamanın dönüşü hakkı...
- 766 İki âlemde mübarek zatın (ve) bin adın, sekiz sıfatın için;
- 767 dönen gökyüzünde süs ve bezek (olan) ay, güneş ve yıldızlar için;
- 768 doğunun ışığı, batının karanlığı; Medine'nin resulünün ayağının toprağı için;

- 769 Dahı evlādı ile āli için
‘Arşa çıkdukda vecd ü hāli için
- Dem-i firkatde āh için olsun
Ka‘beyi vaşla rāh için olsun
- Ehl-i ‘ışkuñ cigerde başı için
Dūd u āh ile gözi yaşı için
- 772 Serv ü gül-ruhlaruñ cefāsı için
Yüzi alı gözi karası için
- Benüm ol Şem‘-i dil-firūzum için
Nā-tüvān cānum içre sūzum için
- Sağa tutdum yüzümi redd itme
Yüz karasın yolumda sedd itme
- 775 Dāmen-i rahmetünle yaşum sil
Şeb-i tārımı rüz-ı rüşen kıl
- Sen bilürsün sen āh-ı serdümi sen
Sen irişdür devāya derdümi sen
- Tāb-ı hicrāna tākatüm yoқdur
Dil ü cān yandı rāhatum yoқdur
- 778 Baņa hergiz ne cān gerek ne cihān
Bir kez irgür vişāl-i yāre hemān

769^a Āli için: al için BM

769^b hāli: hāl BM

771 AE, İÜ

772^b yüzi alı: yüzi ay AE

775 BM: 23a

775^b rüz-ı rüşen: şabāh rüşen İÜ

776 Sen irişdür devāya derdümi sen

Germ idersün çün āh-ı serdümi sen İÜ

777 İÜ: 98a

778^b bir kez: bir gün İÜ

- 769 hatta Ali ve evlatları; göge çıktığında vecd ve hali için;
- 770 Ayrılık zamanında ah; Kâbe'ye kavuşmaya yol için olsun.
- 771 Aşk sahiplerinin başı; duman ve ah ile gözlerinin yaşı için;
- 772 servi (boylu), gül yanaklıların cefası; yüzlerinin alı, gözlerinin karası için;
- 773 benim o kalbi yakam Şem'im; zayıf canım içindeki ateşim için;
- 774 yüzümü sana tuttum geri çevirme; yüzümüz karası (suçlarımı) yoluma engel yapma.
- 775 Rahmetinin eteği ile yaşımı sil; karanlık gecemi aydınlık güne çevir.
- 776 Ah (ile) söylediğim sözleri (sadece) sen bilirisin; derdimi devaya sadece sen eriştir.
- 777 Ayrılığın hararetine dayanacak gücüm kalmadı; gönül ve canım yandı, rahatım kalmadı.
- 778 Beni derhal bir kez (olsun) sevgiliye kavuştur; (bundan başka) bana ne can ne de dünya lazım.

Dağı bu sözde iken ol miskân

Görünür düşde mäh ile pervân

Çözülüp halka halka turre-i şeb

Oldı her halkadan ‘ayân kevkeb

781 Nedür ol halkalarda ahterler

Şeb içre dizilür gevherler

Şeb zihî şeb mişâl-i dâde-i hür

Bir yire gelmiş idi zulmet ü nür

Nazar itdükde mäh-ı tãbãna

Şükr idüp Hakkã tãrdı Pervãne

784 Kõdı cümle ne var ise kıydı

Şeb-revãne kabaların giydi

Cãn atup geldi kũy-ı dildãre

Zãr-ı bũlbũl irişdi gül-sitãne

**‘Aşık-ı bĩ-çãrenũñ mũnãcãtı vũ hãlik-i perverdigãra ‘arz-ı hãceti vũ
şem‘-i nãz derd-ile dilũñ dağladuğı vũ hayãl-i yãre karşu ağladuğıdur**

Bu yağa şivelerle şem‘ oturup

Yũzin açmış niķãbını gõtũrũp

787 Tõnanup yine geymiş ol hũrĩ

ãselĩ cãme ile kãfũrũ

779 AE: 21a

780^b halkadan: halkadur İÜ

781^b dizilür: dürlü BM

785^a dil-dare: cãnãne İÜ

785^b zãr-ı bũlbũl: hãste bũlbũl AE, BM, irişdi: gibi İÜ, gül-istãne: gül-zãre AE, dermãna BM

B Mecli-ãrã ten-i şem‘-idilfirũz vũ iřtiyãķ-ı ğãmdan bih Pervãne-i pũr-sũz AE

787 İÜ

- 779 O miskin daha bu sözü söylerken, ay ile Ülker düşte göründü.
- 780 Gecenin saçları halka halka çözülünce, her halkada yıldızlar ortaya çıktı.
- 781 O halkalardaki yıldızlar, gece içinde dizilmiş mücevherlerdir.
- 782 Gece, ne güzel gece, ahu göz gibi karanlık ve aydınlık bir araya gelmişti.
- 783 Pervâne parlayan aya bakınca, Hakk'a şükür edip ayağa kalktı.
- 784 Cümle ne varsa bıraktı, kıydı; gece (gibi olan) elbisesini giydi.
- 785 Can atıp sevgilinin bulunduğu yere geldi; bülbülün inlemesi gül bahçesine ulaştı.

Meclis süsleyen gönül yakan şem ve ateş dolu Pervâne'nin hasretidir

- 786 Şem şivelerle bu yana oturup; peçesini kaldırıp yüzünü açmış.
- 787 O huri (gibi güzel), yine donanıp aseli kumaştan beyaz elbise giymiş.

- Ortaya gerçi varını yaymış
Yine kâfūr cāmesin geymiş
- Geyüp üstine şaru dībālar
Ayağına yakındı ħinnālar
- 790 Yine gösterdi ol büt-i ħüsni
Lāle-zār üzre tāze nesrīni
- Tahta binüp oturdı nāz ile çün
Geçdi yirden yire hicāb ile gün
- Cem‘ idüp niçe yār-ı hem-rāzın
Urdı bir özge bezm bünyādın
- 793 Çün şafağ ħāzır itdi ortada mey
Aldı māh u şihāb ele def ü ney
- Zühre çengilig eyledi ol şeb
Def-i māhuñ celācil-i kevkeb
- Getürüp çarha çarhuñ aḫterini
Ebr çözdi şacı girihlerini
- 796 Toldı yāķūt ile piyāle-i zer
Cür‘alardan yire şaçıldı güher
- Çün pā-ye-pā tolandı cām-ı şarāb
‘Ayş u nūş ehli mest ü ħarāb

779 AE, BM
789^a Giydi çünkim bu resme dībālar İÜ; giyüp: giydi BM, İÜ, saru: aķ BM
789^b yakındı:taķındı AE
790^a büt-i ħüsni: büt-i çini AE, İÜ
790^b tāze nesrīni: serv- sīmīni İÜ
791^b hicāb ila: ḫayā ile AE, BM
792 BM: 23b, İÜ: 98b

- 788 Yine beyaz elbisesini giyerek ortaya varını koymuş.
- 789 (Beyaz elbisenin) üstüne sarı ipek kumaşlar giyip; ayağına kına yakmış.
- 790 O güzellik putu yine lale bahçesi üzerinde taze nesrini gösterdi.
- 791 Tahta binip nazla oturduğu için, gece utanarak yerden yere girdi.
- 792 Pek çok yakın arkadaşını toplayarak başka bir meclisin temelini attı.
- 793 Şafak ortada şarabı hazır edince, ay ve parlak yıldız eline def ve ney aldı.
- 794 Zühre o gece yine ayın defî (ve) yıldızların zilleriyle çengilik etti.
- 795 Bulut feleğe, feleğin yıldızlarını getirip; saçının düğümlerini çözdü.
- 796 Sarı kadeh yakutla doldu; yudumlardan yere mücevher saçıldı.
- 797 Şarap kadehi ayaktan ayağa dolandığı için yeme içme sahipleri sarhoş ve harap (oldu.)

Şem‘e keyfiyyet-i şarāb gelüp
Süzdi hūnī gözini h‘āb gelüp

799 Bādeden germ olup dimāğı anuñ
Kızarur gül gibi yanağı anuñ

Bu neşāt-ile ol gül-i bī-his
Başına taqmış-idi bir nergis

Niçe nergis-i şerār āteş-i ğam
Ki urup durdı Şem‘e dāğ-ı sitem

802 Geh ğazeller okıyup aĝlar idi
Cigerin geh od ile taĝlar idi

Çeküp āh-u derūnı āh üzre
Kevkeb-efşān olurdu māh üzre

Āh u yaşından od u şuda idi
Halkaveş gözleri kapuda idi

805 Ol bu hāl ile zār iken ğamdan
Belki bī-zār cümle ‘ālemden

Gönline düşdi hāl-i Pervāne
Oldı Pervāne gibi dīvāne

Yād idüp yāri hazīn oldu
Nāzenin Şem‘e nāz enīn oldu

798 AE: 21b

798^b hūnī: şehlä İÜ

799 Kızarur gül gibi yanağı anuñ
Bādeden germ olup dimāğı anuñ İÜ

799^b kızarur: kızarur İÜ

800^a Mest ü nāz idi ‘ayş u nūşa heves AE, BM

805^a iken: itdi AE

807^a yād idüp yāri: anup ol ‘āşıkı İÜ

- 798 Şarabın keyfiyeti Şem'e gelince, uyku gelip gözlerini süzdü.
- 799 Onun kafasının içi şaraptan ısınca, yanağı gül gibi kızarır.
- 800 Yeme içmeye hevesli naz sarhoşuydu; başına bir nergis takmıştı.
- 801 Gam ateşinin pek çok nergis gibi kıvılcımları Şem'e sitem dağı vurur.
- 802 Bazen gazeller okuyup ağlar, bazen de ciğerini ateşle dağlardı.
- 803 İçten ah üstüne ah çekip, ayın üzerine yıldızlar saçardı.
- 804 Ah ve yaştan, ateş ve sudaydı; halka gibi gözleri kapıdaydı.
- 805 O, bu hal ile gamdan ağlarken belki (de) bütün dünyadan bıkmıştı.
- 806 Gönlüne Pervâne'nin hali düşünce, Pervâne gibi divane oldu.
- 807 Yari anıp hüznlendi; nazlı Şem'e naz inleme oldu.

- 808 Kimse hîç olmasun āgāh
Turdı taşra gider gibi ol māh

Bir bucağda oturdı hasret ile
Yārelenmiş hadeng-i yār ile

Kendü pā-māl yüregi tolu yaş
Bir yumar biñ dökerdi gözleri yaş
- 811 Gördi kim gālib oldı sūz u güdāz
İtdi bir dem ḥayāl-i yāre niyāz

Didi ey bir nazarda ‘āşık olan
Ehl-i diller içinde fā’ik olan

Ey siyeh rūzgār u bed-ṭālī‘
Dil ü cāndan her emre tābi‘
- 814 Nicesün hecrüm ile ḥālūñ ne
Beni añar mısūñ ḥayālūñ ne

Yoḥsa geldūñ bir od idi urduñ
Yine ḥālūñde fāriğ oturduñ

Ayağūñ bağladı mı ḥubb u vaṭan
Gitdi hiç añmadūñ bu cānibi sen
- 817 Kañı ‘ışkumda itdūğūñ da‘vā
Aña uymaz bu nāz u istiğnā

Nemden āzürdesün ki gelmezsün
Var ise mürdesün ki gelmezsün

809 BM: 24a

810 İÜ: 99a

810^a pā-māl: pür-sūz İÜ

817 AE: 22a

- 808 O ay kimsenin haberi olmasın diye dışarı çıkar gibi ayağa kalktı.
- 809 Yârin okuyla yaralanmış bir şekilde, bir köşede hasretle oturdu.
- 810 Kendi ezilmiş, yüreği yaş dolu; bir yumar gözlerinden bin yaş dökerdi.
- 811 Yanıp yakılmanın galip olduğunu anlayınca, bir an yarin hayaline seslendi.
- 812 Dedi: “Ey bir bakışta âşık olan! Gönül ehli olanların içinde üstün olan!
- 813 Ey kara zamanlı ve kötü talihli; candan ve gönülden her emre uyan!
- 814 Ayrılıkla nasılsın, halin nedir? Beni anar mısın hayalin nedir?
- 815 Yoksa gelip bir ateş vurdun, yeniden halinden rahat oturdun mu?
- 816 Vatan sevgisi senin ayağın bağladı mı? Sen gittik(ten sonra) bu tarafı hiç hatırlamadın.
- 817 Aşkımda ettiğin dava hani? Bu naz ve ağır davranış ona uymaz.
- 818 Neyimden incindin ki gelmezsin? Yoksa öldün de mi gelmezsin?

- Ġam u derdüñi bilmezem sañma
Sũ'-i zann ile benden uşanma
- 820 Tā hayālün göñülde tutdı maķām
H̄āb-ı nāz oldı gözlerüme ħarām
- Giceler şubħa dek aķup yaşum
H̄oş degüldür devā ile başum
- Beni yir tırmadın içimdeki derd
Aña şāhid yiter bu çehre-i zerd
- 823 Dūd-ı āhum olupdur ey dil-dār
Başum üstünde ebr-i āteş-bār
- Sen ki yaķduķça sũz-ı hicrānum
Tıtuşur oda rişte-i cānum
- Baņa ħasret kılıcı kaşumdur
Şu koyan ocağuma yaşumdur
- 826 Yaķup odlara cism-i zārumı pāk
Bu hevā ile eyledün beni ħāk
- Ölürem ben bu derd ile āħir
Baņa raħm itmeyen olur kāfir
- Gül iken 'andelīb-i zār oldum
H̄ār-ı cevrünle bī qarār oldum
- 829 Dökicek gözde eşg-i ter yoķdur
Sīne çāk oldı şabra yir yoķdur

824^a seni: sen ki BM
827 BM: 24b, İÜ:99b

- 819 Dert ve gamını bilmiyorum zannetme, kötü sanışla benden usanma.
- 820 Hayalin gönölde yer tuttuğundan beri, nazlı uyku gözlerime haram oldu.
- 821 Yaşım geceler sabaha kadar akıp, deva ile derdim iyi değıldir.
- 822 İçimdeki dert beni durmadan yer; ona şahit (olarak) bu sarı yüz yeter.
- 823 Ey sevgili! Ahımın dumanı başımın üstünde ateş yağdıran bir bulut olmuştur.
- 824 Sen ayrılığımın ateşini yaktıkça, can ipliğim ateşe tutuşur.
- 825 Bana kaşım hasret kılıcıdır; ocağıma su koyanda yaşımdır.
- 826 Zayıf bedenimi saf ateşlerde yakıp, beni bu aşk ile toprağına çevirdin.
- 827 En sonunda ben bu dertle ölürüm; bana acımayan kâfir olur.
- 828 Gül iken ağlayan bülbül oldum, cevrinin ateşiyile kararsız oldum.
- 829 Gözde dökecek gözyaşı yoktur; göğüs parçalandı, sabra yer yoktur.”

Derd-i dilden çekerken āh u figān
İtmiş idi bu şi‘ri vird-i zebān

Ġazel-i dilkeş ü pür-zebān Şem‘-i dil-firūz

Pür-yāre oldı yüregüm ey yār kandesün
Öldüm ğamuñla hey gözi bīmār kandesün

832 Ārām u şabr u ‘aql u qarārum taġıldı
Ķaldum belā vü derd ile nā-çār kandesün

Cellād-ı firkatün yine kaşd itdi başuma
Gel bārī ağla üstüme ey yār kandesün

Sensiz yaşum cihānı kızıl kana boyadı
Ey nūr-ı çeşm-i ‘āşık-ı bī-mār kandesün

835 Hār-ı firākuñ eyledi cān bülbulünü zār
Ey kaddi nārven yüzi güller kandesün

Gitdükçe nerd-i dilde ziyād oldı naqs-ı ğam
Bu şeş-der içre koma beni zār kandesün

**Şem‘ ile ‘Ānberün tenhāca tekellümi vü şem‘ün sūzışine ‘Anber’ün
terahhümidür**

Yoĝ idi bir kimesne maħrem aña
Ki görüp zaħmın ura merhem aña

838 Kendü yaĝıyla kavrulup şeb u rüz
Rište-i cānı pür-ħarāret ü sūz

830^a çeker iken: çekerdi BM
B Mesnevī AE

831^a pür-yāre: yār-ile AE, BM

835 AE: 22b

836 BM’de 835. beyitten önce gelmektedir.

B Āĝāh şoden ‘Anber ez-ħāl-i Şem‘ vü āverden-i Pervāne-rā be-Şem‘ AE

830 Gönül derdinden ah edip figan (ederken), dua okuyan bir dille bu şiiri söylemişti:

Gönül yakan Şem'in anlam dolu ve cezp edici gazeli

831 Yüreğim yarayla doldu ey yar, nerdesin! Ey gözü hasta, gamınla öldüm nerdesin!

832 Rahatım, sabrım, aklım ve kararım dağıldı; bela ve dert içinde çaresiz kaldım nerdesin?

833 Ayrılığını cellâdı yine başıma kast etti; bari üstüme gel ağla ey yar nerdesin!

834 Yaşım sensiz dünyayı kızıl kana boyadı; ey hasta aşkın gözünün nuru nerdesin!

835 Ayrılığın dikenini can bülbülünü ağlattı; ey boyu karaağaç, yanağı güller nerdesin!

836 Gönül tavlasında gamın eksikleri gittikçe arttı; bu oyun içinde beni ağlatma, nerdesin!

Anber'in Şem'in halinden haberdar olduğu ve Anber'in Şem'in yanmasına acımasıdır

837 (Şem'in) yarasını görüp, ona merhem sürecektir bir sırdaşı (olan) kimse yoktu.

838 Harap ve ateş dolu can ipliği, gece gündüz kendi yağıyla kavrulur.

Yaluñuz ağlar iken ol dilber
Nā-gehān geldi üstine ‘Anber

Görđi ol şūhı ıztırāb içre
Zülfi mānendi piç ü tāb içre

841 Dūr olalı o serv-i dil-cūdan
Ḳurı şāh olmış idi ḳayğudan

Teb ü tāb ile nā-tüvān olmış
Dildeki dağ u ğam ‘ayān olmış

Görüp ol ḥāl-i yāri cānında
Sāye gibi oțurđı yanında

844 Didi ey nūr-ı çeşm rahāt-ı cān
Gün yüzüñ ḳıblegāh-ı cān u cihān

Bezm-i cānuñ hemiše ziynetisün
Ehl-i ‘ışḳuñ başında devletisün

İdüp āşufte ca‘d gīsūñı
Yine çin eylemişsün ebrūñı

847 Gül yüzüñde niçün tarāvet yoğ
Sende herġiz ezelki ḥālet yoğ

Nergisüñ böyle ḥaste olduğı ne
Reng ü rüyüñ şikeste olduğı ne

839^b nā-gehān: uğrayu İÜ
841^a dūr olalı: olalı dūr BM
842 İÜ: 100a, BM: 25a
842^a teb ü tāb: sūz u nab BM
843^a Ğam görüp māh-ı mihrībānında İÜ
845^a bezm-i cānuñ: bezm-i ḥüsnüñ İÜ
845^b başında: kemāl İÜ

- 839 O dilber yalnız ağlarken, ansızın Anber üstüne geldi.
- 840 O güzeli, saç gibi ıstırap ve sıkıntı içinde gördü.
- 841 O, gönül çeken sevgiliden uzak olduğundan beri kaygıdan kuru dala dönmüştü.
- 842 Ateşle (yanarak) zayıflayınca, gönüldeki dağ ve gam ortaya çıkmış.
- 843 O yârin halini canında görüp, (onun) yanında gölge gibi oturdu.
- 844 Dedi: “ Ey gözün nuru, gönlün huzuru; gün yüzü canın ve dünyanın kible yeri (olan)!
- 845 Her zaman can meclisinin süsü, aşk sahiplerinin devletisin.
- 846 Yine kıvrıcık saçlarını dağıtmış, kaşlarını çatmışsın.
- 847 Niçin gül yüzünde canlılık yok? Sende hiç önceki halin(den eser) kalmamış.
- 848 Nergisin böyle hasta (ve) yüzünün renginin solması nedendir?

- Nice gül şevkı bülbül itdi seni
Yā ne āteş yaqub kül itdi seni
- 850 Dāgdār olma lāleveş gülsün
Gül gibi gül ki şāh-ı şengülsün
- Derdüñi rüş eyle bir göreyin
Dem ola ki devāya irgüreyin
- ‘Anber ibrām idince dil-dāre
Geldi yüz şiveyle güftāre
- 853 Didi ey yār-ı mahrem-rāzum
Bilürem kim saña gezer nāzum
- Sen benüm anam ile atamsun
Ki yanumda güzīn ‘ālımsün
- Hālüm ol şartla dirüm saña ben
İşidüp kaqımayasun baña sen
- 856 Utanu kızaru gözün süzerek
Qara zülfi girihlerin çözerək
- Ġarq-ı sīm-āb idüp rüh-ı zerdin
Tutuşup yandı ‘Anbere derdin
- ‘Āşık-ı zāruñ añup aqladığın
Reh-i ‘ışka bilini baqladığın
- 859 İtdüg içün günini ğam-ı şeb-tār
Bezmden gitdüğini bir yaña nigār

853 AE: 23a
859 BM: 25b, İÜ: 100b
859^b nigār: zār AE, İÜ

- 849 Hangi gülün aşkı seni bülbül etti? Seni asıl bir ateş yakıp küle çevirdi?
- 850 Sen gülsün, lale gibi bağırını yaralama; hem de öyle bir gül ki, güllerin şahısın.
- 851 Derdini ortaya dök, bir göreyim; zaman olur ki devaya eriştireyim.”
- 852 Anber, sevgiliye ısrar edince, (Şem) yüz şiveyle (bu) sözlere güldü.
- 853 Dedi: “Ey sıralarımın ortağı! Sana nazımın geçtiğini bilirim.
- 854 Sen benim anam ve babamsın, bunun için yanımda seçilmiş bir bilginsin.
- 855 Sana halimi bir şartla derim: Duyunca bana öfkelenmeyeceksin.”
- 856 Utana kızara gözlerini süzerek, kara saçının bağlarını çözerek;
- 857 sarı yanağını gümüş suyuna batırıp, Anber’e derdini yandı.
- 858 İnleyen aşığı anıp ağladığını, aşkın yoluna belini bağladığını;
- 859 gam, gündüzünü karanlık gece ettiği için; meclisten bir yana ağlayarak gittiğini;

Arturup nāle ile efgānı
Ortaya dökdi derd-i pinhānı

‘Anbere bir bir eyleyüp taqrır
Didi hālüm budur gerek tedbır

862 Baña Pervāneden diyene haber
Ölürem görmez isem anı eger

Ne iki hāli zār u giryānumı
Dağı şūrīde vü perīşānumı

Bilmezem anı ben helāk oldum
Yüzümün şuyı gitdi hāk oldum

865 Hele artuğ ben ansız olmazam
Cisme döndüm ki cānsız olmazam

Didi ‘Anber ki ey pır-i sīmā
Uşta ol haste ‘aşık u şeydā

Ser ü cānuğ idüp yoluğa fedā
İşte hāzırdu o şikeste gedā

868 Kapuya karşı dil-figār turur
Boynın egmiş garīb ü zār turur

Emr iderseñ hemān turup varayın
Ġam elinden garībi kırtarayın

860 BM
865^b cisme dündüm ki: cisme döndüm AE
866^a pır-i sīmā: güzīde habīb İÜ
866^b Müjde olsun ayağa geldi tabīb İÜ
867 İÜ

- 860 nale ve figanını artırıp, gizli derdini ortaya döktü.
- 861 Anber'e bir bir (halini) bildirip dedi ki: "Halim budur, tedbir gerek.
- 862 Bana Pervane'den bir haber söyleyin, eğer onu görmezsem, ölürüm.
- 863 Sadece ağlayıp gözyaşı dökmediğimi, bunun yanında tutkun ve perişan olduğumu söyleyin.
- 864 Onu bilmem, ben helak oldum; yüzümün suyu gitti, toprak oldum.
- 865 Bundan sonra artık ben onsuz olamam; cisme döndüm cansız olamam."
- 866 Anber dedi ki: Ey peri yüzlü (güzel)! Müjde olsun, tutkun kapıya geldi!
- 867 İşte o kırılmış dilenci, başını ve canını yoluna feda etmeye hazırdır.
- 868 Gönlü yaralı, boynunu eğmiş, garip ve ağlar (bir şekilde) kapıya karşı durur.
- 869 Emredersen hemen kalkıp varayım, garibi gamın elinden kurtarayım.

- Kılca bu işde itmeyüp ihmāl
Alup anı getüreyin fi'l-hāl
- 871 Bunı didi vü taşra çıkdı hemān
Vardı Pervāne h̄idmetine revān
- Didi ğam yime ğuşşadan ey yār
Müjde olsun saña ki da'vet var
- Giryeden el çeküp inābet kıl
Da'vete gelmişem icābet kıl
- 874 Niçe da'vet ki yār da'vetidür
Dem-i vahdet vişāl şohbetidür
- Sevin ey oñmaduğ levend-i belā
Oñup işüñ çözüldi bend-i belā
- Vaşfuñ işitmiş ol nigār senüñ
Vaşluña hayli şevkı var senüñ
- 877 İçi tolnasa nār-ı sūzāndan
Yaş döker miydi çeşm-i giryāndan
- Ṭālib olmasa bezm-i vuşlatuña
Beni göndermez-idi h̄idmetüñe
- Ārzūsı tapuñdan özge degül
Secdegāhı kapuñdan özge degül

-
- 870 Gösterüp h̄idmetünde isti'cāl
Alup anı getüreyin fi'l-hāl İÜ
- 872 Didi ğam yime irdi aħre ğam
Olsun hatıruñda hatır-ı ğam İÜ
- 872^a Didi ğam yime 'ayş u 'işrete var BM
873 İÜ
- 875 AE: 23b
- 877 İÜ: 101a
- 878 BM: 26a

- 870 Bu işte kıl kadar ihmal etmeyip, derhal onu alıp geleyim.”
- 871 Bunu dedi ve hemen dışarı çıktı; Pervâne'nin hizmetine yürüyüp ulaştı.
- 872 Dedi: “Gam yemeyi bırak, yeme içme var; müjdeler olsun ki sana davet var.
- 873 Ağlamayı bırakıp doğru yola dön; sana davete gelmişim, kabul et.
- 874 Öyle bir davet ki, yar davetidir; kavuşma zamanı, kavuşma sohbetidir.
- 875 Ey (yarası) iyileşmeyen bela levendi! Sevin belanın düğümü çözüldü,
olmayan işin oldu.
- 876 O güzel senin vasıflarını işitmiş; sana kavuşmaya oldukça istekli.
- 877 İçi yanan ateşten dolmasaydı, ağlayan gözlerinden yaş dökülür müydü?
- 878 Kavuşmanın meclisine talip olmasaydı, beni (senin) hizmetine göndermezdi.
- 879 Makamından başka arzusu, kapından başka secde yeri yoktur.

880 Ğam-ı bahrünle gidüp ārāmı
İtdi biñ dürlü buña ibrāmı

Geldüm anuñ söziyle ben nā-çār
Gidelüm imdi muntazırdur yār

Gül-i bî-hār gibi tenhādur
Şoĥbet esbābı hep müheyyādur

883 Bu sözi gūş idince Pervāne
Hızır olup irdi āb-ı ĥayvāne

Sevinüp ĥurrem oldu gül gibi ol
Geldi cūş u ĥurūşa mül gibi ol

Didi yā Rab düş midür yā ĥayal
Hele ġāyetde ħutlu geldi bu fāl

886 İçi taşu feraĥla çün tıldı
Dilberinden yaña revān oldu

Yolda bir dem ħarār kılmaz idi
Kim gelürse öñüne bilmez idi

Bir düşerdi her adımıñ peşine
Tıķınur bilmez idi yol taşına

Pervāne ile Şem‘üñ mülākātı vü ol mülākātta ba‘zı ĥalātıdur

889 Ķanı sākı şarāb-ı meclis-i ĥāş
Bizi ‘ālem gamından eyle ĥalās

880^b Baña yalvarup itdi ibrāmı İÜ
883^b İrdi ölmüş iken yeñi cāne AE, BM
885^b Hele ferĥundedür bu gün yine fāl İÜ
888 Sebkat eylerdi gerçi güzinişine
Bir düşerdi her adımıñ peşine İÜ
B Şıfat-ı bezm ü nāz ü niyāz Şem‘ ü Pervāne AE

- 880 Gamının deniziyle rahatı kaçıp, bana yalvarıp ısrar etti.
- 881 Ben çaresiz onun sözüyle geldim; şimdi gidelim, sevgili bekliyordur.
- 882 Dikensiz gül gibi tenhada, sohbet konuları hazır (olarak beklemektedir).”
- 883 Pervâne bu sözü duyunca, Hızır olup ölümsüzlük suyuna ulaştı.
- 884 O, sevinip gül gibi açıldı, şarap gibi coşup taşı.
- 885 Dedi ki: “Ya Rab! Düş müdür yoksa hayal midir? Bugün fal yine uğurludur.”
- 886 İçi dışı ferahlayıp, sevgilinin yanına yürüdü.
- 887 Yolda bir an durmazdı; önüne kim gelirse tanımazdı.
- 888 Her adımın peşine öyle düşerdi ki, yolun taşına dokunur (ama) duymazdı.

Şem ve Pervâne'nin naz ve niyaz meclisinin sıfatı

- 889 Saki, toplanmış meclisin şarabı nerede; bizi dünyanın gamından kurtar.

Ḳanı ol la‘l-i zer-nigār ḳadeḥ

Teşneler cānı āb-dār ḳadeḥ

Demidür şād u ḥurrem eyle bizi

Vaşl-ı cāmın şunup Cem eyle bizi

892 Gönlümün gerçi yüz melāleti var
Aḡa şādum ki bir nihāyeti var

Derd yokdur ki ola dermānsız

Ḥaḳ yaratmazdı nesne pāyānsız

Ġama şabr eyle şād-mān olasun

Geç bedenden ki pāk-i cān olasun

895 Mārsız kimse genc bulduğı yok
İtmeyen girye ḥurrem olduğı yok

Çekmedin niçe kere zaḥmet-i ḥār

Güle irmiş eli kimesne mi var

Ḳan eger yutmasaydı peymāne

Ḳande irerdi la‘l-i cānāne

898 Kişi irmez ḥuzūra miḥnetsiz
Dünyede nūr olur mı zulumetsiz

Ġuşşasız oḳıma vaşl-ı cānānı

Ka‘be yolında gör muḡaylānı

891^b Cām-ı vahdet şunup Cem eyle bizi İÜ
892^b Şükr aḡa kim ḡamun nihāyeti var AE, BM
893 AE: 24a, İÜ: 101b
894^a ki ola: cihānda AE, BM
895 BM: 26b
895^b itmeyen: itmeden BM
896^b Bāḡdan gül direr kimesne mi var İÜ
889^a Ḳo āmān bil vişāl-i hicrānı İÜ

- 890 O altın işlemeli, susamışların canı taze kadeh nerede?
- 891 Bizi bir araya topla, birlik kadehini sunup bizi şen ve sevinçli etmenin zamanıdır.
- 892 Gönlümün yüz sıkıntısı var ama mutluyum ki bir sonu var.
- 893 Hak sonu olmayan bir nesne yaratmadığı için; dermansız dert de yoktur.
- 894 Mutlu olmak için gama sabret; temiz canlı olmak için bedenden geç.
- 895 Kimsenin yılansız hazine bulduğu yoktur; gözyaşı dökmeden kimsenin güldüğü yoktur.
- 896 Dikenin zahmetini pek çok kez çekmeden, eli güle ulaşmış kimse var mı?
- 897 Eğer kadeh kan yutmasaydı, sevgilinin dudağına nasıl erişirdi?
- 898 Kişi zahmetsiz huzura eremez; dünyada ışık karanlıksız olur mu?
- 899 Kâbe yolunda deve dikenini gör (ve) sevgiliye kavuşmayı gamsız dile getirme.

- Ne içündür bu deñlü teşvîşün
İvme şonında nûş var nîşün
- 901 N'ola nağamuñ yoğ ise dünyādan
Kesme ümmīdi Hāk Ta'alādan
Şāhid istersen ey dil-i pür-ğam
Diñle Pervāne kışşasın bir dem
Ki tutup tîre-şām içinde vañan
Kara kayguyla belāda iken
- 904 Nā-gehān Şem'-i māh olup zāhir
Oldı ol ğuşşa günleri āhir
Geldi ya'nī ki da'vete 'Anber
Şundı maħmūra cām-ı cānı perver
Bezm-i Şem'e getürdi āyende
Ber-murād itdi Tañrı anı da
- 907 Hoş şafālar sürüp iki maħzūn
Yine haşr oldı Leylā vü Mecnūn
Bir yire geldi ol iki 'āşık
İrdi 'Azrāya şanki Vāmık
Oñulup dilde dāğ-ı dîrīne
Kūhken vāşıl oldı Şîrīn'e
- 910 Vīs ü Rāmīn bulışdı bir yirde
Ki feraħ tıldı sīne ğam yirine

901^a Dīde yumduñsa zīr ü belādan İÜ
903^a tîre-şām: şām tîre AE, BM
906^a āyende: anı da İÜ
908 İÜ'de 909. beyitten sonra gelmektedir.

- 900 Bu kadar karışıklığın ne içindir? Acele etme, acı zehrin sonunda tatlı şerbet var.
- 901 Dünyadan nağmelerin yoksa ne olur? Allah'tan ümidini kesme.
- 902 Ey gönlü gam dolu! Şahit istersen bir an Pervâne'nin sözlerini dinle.
- 903 Kara kaygıyla belada iken, karanlık gecede vatan tutup;
- 904 ay (yüzlü) Şem ansızın ortaya çıkınca, keder günleri son buldu.
- 905 Anber davete geldi; bu maksatla canı besleyen kadehi (Pervâne'ye) sundu.
- 906 Şem'in meclisine (Pervâne'yi) getirdi; Tanrı o (Şem)'i de muradına erdirdi.
- 907 İki gamlı hoş sefalar sürünce, Leylâ ve Mecnûn'un yeniden bir araya geldi.
- 908 Vamık'ın Azra'ya ulaşması gibi o iki âşık bir yere geldi.
- 909 Gönüldeki eski yara iyileşip; Ferhat Şirin'e kavuştu.
- 910 Vis ü Ramin bir yerde buluştuğu için; gönül, gam yerine ferahla doldu.

Biri Yūsuf biri Züleyhādur
İkisi daḥı mest ü şeydādur

Yine bir yire geldi Mihr ü Vefā
Yā Hümāyuna hem-dem oldu Hümā

913 Yandı Pervāne derdin ol māha
'Arz-ı ḥāl itdi Varḫa Gülşāha

Buluşup Ḥamza ile Mihrī Nigār
Bir birine ḥālin ağladı zār

Ḥüsn ile Şem' iken şeb-istāne
Şem'e kār itdi sūz-ı Pervāne

916 Cilve idüp cemāl-i cānāne
Kendüzin yay kıldı Pervāne

Şevḫ ile naḫd-i cān idince nişār
Şem' anuḫ gördi ḥālin ağladı zār

Mīr-i bezm iken oldu bende-nüvāz
Didi ey ḡamgüsār u maḫrem-i rāz

919 Niçe yıl esdi bu yaḡa geldüḡ
Ḥayr-ı muḫaddem begüm şafā geldüḡ

Niçesün ḫoş mısun şafāca mısun
Daḥı derd ile mübtelāca mısun

911 İÜ: 102a
912 AE: 24b, BM: 27a
914 İÜ
915 İÜ
916 AE, BM
917 AE, BM
920 AE, İÜ

- 911 Biri Yusuf biri Züleyha'dır; ikisi de mest ve divanedir.
- 912 Sevgi ve vefa, yeniden bir araya geldi; mutluluk, mutluluğun şahıyla arkadaş oldu.
- 913 Pervâne, o aya derdini yandı; Varka, Gülşah'a halini anlattı.
- 914 Hamza ile Mihrî Nigar buluşup, birbirine inleyerek hallerini ağladılar.
- 915 Haremleri aşkla aydınlık iken, Pervâne'nin ateşi Şem'e tesir etti.
- 916 Pervâne, sevgilini güzelliğini beğenip; kendisini yaya çevirdi.
- 917 (Pervâne) şevkle can parasını saçınca; Şem onun halini gördü (ve) seslice ağladı.
- 918 Meclisin başı iken kölesine iltifat ederek dedi (ki): "Ey gamlı ve gizli sır(ları olan)
- 919 Nasıl yel esti (de) sen bu tarafa geldin? (Ne) hayırlı (bir) geliş, beyim, sefa getirdin.
- 920 Nasılsın, hoş musun sefaca mısın? Hala dertle mübtelaca mısın?

- Seni her laḫza sağ esen görelüm
Gül-i ra‘na mişāli Şen görelüm
- 922 Sensizin gitdi ise nem gitdi
Şimdi geldüñ belā vü ğam gitdi
Baş urup ayağına düşdi hemān
ÖpiŐüp kocaŐup göriŐdi hemān
Bir zamān ıaldı çün bu hālet ile
Didi hādimplere iŐāret ile
- 925 Ne turursun bu özge mihmāndur
Nice mihmān ki cismüme cāndur
Böyle fermān idince Şem‘-i münīr
DöŐenüp yir yirin bisāt-ı ħarīr
Yine tertīb-i Őoĥbet eylediler
Ayağ üstinde hidmet eylediler
- 928 Őığayup geldi ortaya sākī
İtdi rāĥat Şikeste ‘uŐŐākı
Bezm-i ‘āli ıurıldı çün ol Şeb
Meh gümiŐ tebsi nuĥl idi kevkeb
Dökilüp orta yire ĥırmen-i gül
Āfitāb olmiŐ idi sāğar-ı mül
- 931 Őoĥbet esbābı cümle ĥāzır idi
Şeker nuĥl ü piste vāfir idi

922^b Şimdi: hele İÜ
923^b ÖpiŐüp kucaŐup: görüŐüp öpiŐüp AE, BM
926 Böyle diyince ol perī-peyker
Turdı Kāfūr geldi hem ‘Anber AE, BM
930 İÜ: 102b

- 921 Seni her an sağ, esen; iki renkli gl gibi Şen görelim.
- 922 Sensizken neyim gittiye gitti; Şimdi sen geldin, bela ve gam gitti.”
- 923 Hemen ayağına başını vurup, pŐp, kucaklayıp görüŐtü.
- 924 Bu haller ile bir zaman kaldıktan sonra, hizmetçilere iŐaretle dedi:
- 925 “Ne durursun, başka bir misafirdir; öyle bir misafir ki varlığıma candır.”
- 926 IŞık veren Şem, böyle ferman edince; yer yer ipek kilimler döŐendi.
- 927 Yeniden sohbet tertipleyip; ayaküstünde hizmet ettiler.
- 928 Saki, ortaya geldi; (gnl) kırılmış aşıkları mest edip, rahatlattı.
- 929 O gece, yüce meclis kurulduğu için; ay ve yıldızlar gümüş tepsi sundu.
- 930 Gl harmanı yere dökülmüş, Şarap kadehi güneş olmuştu.
- 931 Sohbet sahiplerinin hepsi hazırdı; Őekeri, mezesi ve fıstığı boldu.

Çalınup nāy u çeng ü rūḥ-efzā
Kopdı meclisde fitne vü ğavġa

Geldi bezme kemānce itdi enīn
Ne enīn cān-fezā şadā-yı ḥazīn

- 934 Gūş-ı ‘uşşāka şöyle doġındı
Anda bu şi‘r-i dilkeş oġındı

Ġazel ez-zebān kāl ki münāsib ḥāl bu

Cām-ı mey nūş idelüm şun bize sākī bu gice
Dünkiden kalmadı mı gizlüce bākī bu gice

‘Ayş u ‘işret günidür ḥasret ü miḥnet gitdi
Vaşl-ı dilber demidür aḡma firķāti bu gice

- 937 Āh idüp şevķ ile çarḥuḡ yüregin daġlayalum
Yaķalum odlara nüh taķ u revākı bu gice

Şem‘veş karşıda par par yanar ol meh-liķā
Yine yüz tıtdı bize devlet-i bākī bu gice

Çāk olursa yaķamız itme ta‘accüb ki yine
Yār ile şoḥbetümüz geçdi kıyākī bu gice

- 940 Muṭribā çün bu maķāma gele dem-sāz ola yār
Yüri seyr eyle Şıfāḥān u ‘Irākı bu gice

932 BM: 27b

933 AE: 25a

B Ġazel

935^a nūş idelüm şun bize: şun nūş idelüm bize İÜ

937^b nüh: bu AE, BM

938 BM’de 939. beyitten sonradır.

938^b yüz tıtdı: yüz gördi İÜ

940 BM’de 937. beyitten sonra gekmektedir.

- 932 Cana can katan çengi ve ney çalınınca; mecliste fitne ve kavga koptu.
- 933 Keman meclise geldi, inledi; öyle bir inleme (ki) gönle ferahlık veren hüznü sedalar(dı).
- 934 Âşıkların kulağına şöyle (bir) dokununca; o anda, bu kalbi cezbeden şiir okundu.

Var olan durumu uygun sözle dile getiren gazel

- 935 Saki, bu gece bize kadehi sun, içelim; dün geceden bu gece(ye) şarap kalmadı mı?
- 936 (Yaşamdan) keyif alma ve şarap içme gecesidir, hasret ve dert gitti; bu gece ayrılığı anma, sevgiliye kavuşmanın zamandır.
- 937 Bu gece şevkle ah edip, feleğin yüreğini dağlayalım; dokuz kubbeyi yakalım.
- 938 O ay yüzlü güzel, mum gibi karşıda pır pır yanar; bu gece, sonsuz mutluluk yeniden bize yüzünü tuttu.
- 939 Yar ile sohbetimiz bu gece yine kıyak geçtiği için, yakamız yırtılırsa (buna) şaşırma(yın).
- 940 Çalgıcı bu makama geldiğinde sevigili(ye) arkadaş olsun (da); ısfahan ve irak (makamlarını) bu gece gör.

Bir niçe piyāle vü dest ü kāmı nūş olınuş meclisün ihtimāmıdur

Oķınup çün ğazel tamām oldı

Şūr u şevķ ile bezm içi tıldı

Şalup etrafa ğamzelerle oķın

Şem‘ Pervāneye oturdı yaķın

943 Mest ü germ olup ol yūzi şulular

Yağdı yağmur gibi yine tılular

Şem‘ ğördi ki bāde geldi ğöze

Dönüp ol mübtelāyı çekdi söze

Pes eyitdi ki ey belā dıde

Dürlü dürlü ğam ile rencıde

946 Kimesneş var mı kındadur vaţanuş

Ne içün yoķ libās ü pırehenün

Didi bir ‘aşıkam ğarıb ü gedā

Meşzilüm kūy-ı ‘ışk u şehir-i vefā

Eydür ol yirde var mı āb u şemer

Didi toħum u belā vü hūn-i ciger

949 Eydür andan saņa nedür hāsıl

Didi endūh-ı cān u hāsret-i dil

Eydür uşanmaduş mı bu ğamdan

Didi ğam eksilür mi ādemden

B Mesnevī AE
945 İÜ: 103a
947 BM: 28a
949^b Didi canuma derd olur vāşıl İÜ
950 AE: 25b
950^a eydür: dūr olur mı İÜ

Pek çok kadeh, el, arzu içildikten sonra meclisin süpürülmesi

- 941 Gazel okunup tamamlandıktan sonra, meclisin içi gürültü ve neşe ile dolu.
- 942 Şem, gamzelerle etrafa ok(lar)ını salıp; Pervâne'ye yakın (bir yere) oturdu.
- 943 O yüzü sulular sarhoş olup ısınınca, dolu (kadehler) yeniden yağmur gibi yağdı.
- 944 Şem bade(nin) göze (kadar) geldiğini görünce, dönüp o müptelayı söze çekti.
- 945 Arkasından (dedi) ki: “Ey belaya çatmış, türlü türlü gam ile incinmiş (olan)!
- 946 Kimsen var mı, vatanın nerededir? Ne için elbise ve gömleğin yok?”
- 947 (Pervâne) dedi: “Garip ve dilenci bir aşığım; bulunduğum yer aşkın köyü ve vefa şehri(dir).
- 948 (Şem) söyler: “ O yerde su ve meyve var mı?” (Pervâne) der: “Tohum bela ve (meyvesi) kanlı ciğer(dir).”
- 949 (Şem) söyler: “ Ondan senin elinde kalan nedir?” (Pervâne) der: “Can(ım)ın kederi ve gönl(üm)ün hasreti(dir).”
- 950 (Şem) söyler: “ Bu gamdan usanmadın mı?” (Pervâne) der: “İnsanoğlundan gam eksilir mi?”

- Eydür odlara atma kendüziñi
Didi şabr idemez gören yüzini
- 952 Eydür umar mısun vefâ benden
Didi ço gelmez ol kerem senden
- Eydür itsem tutup seni kurbân
Didi ‘ıyd-ı murâda iriše cân
- Eydür ölmekden aşşı var mı saña
Didi oldur bu derd-i ‘ışka devâ
- 955 Begenüp her cevâbı Şem‘-i münîr
Diledi kim ola çarîre zahîr
- Her ne söylerse ol cefâ-pîşe
Şem‘ bir bir iderdi endîşe
- Sûz-ı Pervâne Şem‘e kılup eşer
Bu dahı oda yakdı cân u ciger
- 958 Key perîşân u bî-çarâr oldı
Cem‘-i hâtırla aña yâr oldı
- Ol gice şöhet eyleyüp iki yâr
Birbirine güherler itdi nişâr
- Boynına geh bu şalnur anuñ
Gâh elin ol öperdi cânânuñ
- 961 Şubha dek ‘ayş u ‘işret eylediler
Niçe ‘işret ki vahdet eylediler

953 Eydür olsañ yolumda kurbânım
Didi bayrâma iriše cânım İÜ
960^a Yüz sürüp gâh izine bu anuñ İÜ
961^b ‘Âşık u yâr vahdet eylediler İÜ

- 951 (Şem) söyler: “ Kendini ateşlere atma!” (Pervâne) der: “ Yüzünü gören sabredemez.”
- 952 (Şem) söyler: “Benden vefa umuyor musun?” (Pervâne) der: “Bırak, o iyilik senden gelmez.”
- 953 (Şem) söyler: “ Tutup seni kurban etsem?” (Pervâne) der: “ Canım muradın bayramına erişsin.”
- 954 (Şem) söyler: “Ölmekten sana fayda var mı?” (Pervâne) der: “ Bu aşkın derdine deva odur.”
- 955 Parlak (yüzlü) Şem, her cevabı beğenip, (o) anadan doğma kör, her şey görünsün istedi.
- 956 O cefayı kendine alışkanlık eden, her ne söylese; Şem (hepsinden) bir bir endişe ederdi.
- 957 Pervâne'nin ateşi, Şem'e eser kılınca; o da can(ını) ve ciğer(ini) ateşe yaktı.
- 958 (Şem), perişan ve kararsız olduğu an, vesveselerinin hepsiyle ona yar oldu.
- 959 İki sevgili, o gece sohbet edip; birbirine mücevherler (gibi iltifatlar) saçtılar.
- 960 Bu (Şem), bazen boynuna sarılır; o (Pervâne) bazen sevgili(si)nin elini öperdi.
- 961 Sabaha kadar yiyip içtiler; âşık ve yar(i) birlikte oldular.

Olıcağ şubh eşerleri peydā

Didi ‘özü ile ol kamer-sīmā

Ser-be-ser gark olursa nūra kişi

Toymağ olmaz begüm huzūra kişi

964 Belki varduçça hırşı gālīb olur

Dil ü cān ile dağı tālīb olur

Yegdür ola kim hemīn vedā‘ idesün

İneğ eğlenmedin tırup gidesün

Biz isek mest vakit ise tırdur

Ki benüm bir ata begüm vardur

967 Rūz u şeb depreşende rāhat-ı cān

Reh-i ‘ışk u hevāda peyk-i revān

Ġonçe-lebler ġam ile nā-peydā

Dem-i ‘İsā mişāli rūh-efzā

Tāze ġülşen hārīmine firāş

Belki Mānī-i Ćin gibi naqqāş

970 Ġülün āyīnesine şaykaldur

Bāğ u rāğ üstine müvekkeldür

Ġonçe itdükçe hāre ġunc u delāl

Üzüp ağızını kanadur fi‘l-hāl

Her kaçan ser ü başı taşra bolur

Serzenişler ider ki verhem olur

962 İÜ: 103b

964 BM. 28b

966^a isek: ise BM

969 AE: 26a

970^a şaykaldur: şaykal ider BM

970^b müvekkeldür: müvekkel ider BM

- 962 Sabahın eserleri ortaya çıkınca; o ay yüzlü azar(lı bir ifade) ile dedi (ki):
- 963 “Beyim! Kişi baştan ayağa nura batsa; (yine) huzura doyum olmaz.
- 964 Belki gittikçe hırsı galip olur; gönül ve can ile talip olur.
- 965 İyi olan, hemen veda etmen (ve) daha fazla kalmadan kalkıp gitmendir.
- 966 Biz sarhoş, vakit dardır; benim bir ata beyim vardır.
- 967 Gece gündüz, isteğin ve aşkın yolunda akıp giden haber canın rahatlığını harekete geçirdiğinde;
- 968 gonca dudaklar, ruh saçan İsa'nın nefesi gibi gamla belirsiz;
- 969 taze gül bahçesi, haremine döşek, belki Çinli Mani gibi nakkaş;
- 970 gülün aynasına cila; güzel bahçe üstünde vekildir.
- 971 Gonca dikene naz ve cilve ettikçe; hemen (gülün) ağzını kesip kanatır.
- 972 Her ne zaman servi başı dışarıda olsa; (öyle) serzenişler eder ki azarlama olur.

- 973 Āb-1 şūrīde olsa bī-tedbīr
Hiç iki bir dimez urur zincīr

Yağalar gülleri kaçan güz olur
Tünd-ḥūdur kemerde yavuz olur

Dirler aḡun adına Bād-1 Nesīm
Çekerüm gördükçe ġuşşā vü bīm
- 976 Bir dem uğrayu gelse gülşenüme
Bīdveş lerzeler düşer tenüme

Baḡa gerçi anuḡ ‘adāveti yoġ
Deprenür karşı karşı kıtı şovuk

Ḥāneden taşra bula ger beni ol
‘Özrüm olmaz yanında kılca kıbūl
- 979 Başuma kışd idüp helāk eyler
Göz göre varlıġımı ḥāk eyler

Gelegendür bize bu demlerde
Bulmasun ikimizi bir yirde

Çok degül ey şikeste vü bī-dil
Bu gün aḡşama dek taḡammül kıl
- 982 Gice olduġda bī-ġam u aġyār
Gelesün başum üzre yirin var

979^b Āteşüm bir nefesde ḥāk eyler İÜ
980^a bize: baḡa İÜ
981 BM: 29a
982^a bī-ġam u aġyār : bī-ġam aġyār AE, BM

- 973 Perişan su, tedbirsiz olsa; hiçbir iki demez, zincir vurur.
- 974 Ne zaman ki güz gelir gülleri yakalar; sert rüzgarın kemerde kötü olması (gibi sert tabiatlıdır.)
- 975 Onun adına Bâd-ı Nesîm derler; (onu) gördükçe tasalanır ve korkarım.
- 976 Bir an gül bahçeme uğrasa; söğüt ağacı gibi tenime titreme düşer.
- 977 Onun, bana bir düşmanlığı yok ama, ters ters, oldukça soğuk (bir şekilde) hareket eder.
- 978 O, eğer beni evden dışarıda bulursa; özürüm yanında kıl kadar kabul olmaz.
- 979 Başıma kast edip, (beni) helak eder; göz göre (göre) varlığımı toprağa çevirir.
- 980 Bu vakitlerde bana gelendir; ikimiz bir yerde bulmasın.
- 981 Ey şikeste ve gönülsüz! Çok değil, bu gün akşama kadar tahammül et.
- 982 Gece olduğunda tasasız ve yabancı gel, başımın üzerinde yerin var.

Ola mı terk idem ölince seni
Ne belā çekmişem bulınca seni

Gerçi kapuñda bir perestārum
Beni ma‘zūr tut ki nā-çārum

Der zıkr-i āhvāl-i Pervāne¹

985 Bu sözi gūş idince Pervāne
Eşer itdi firāk odı cāna

Didi zārlıg ile ol mahcūr
Gidelüm çünki virüñüz destūr

Olup āşufte bu itāle ile
‘Azm-i rāh itdi āh u nāle ile

988 Ağlayup tırdı Şem‘ ayağ üzre
Diline dāğ uruldu dāğ üzre

Hāzır itmişdi yirini ‘Anber
Yatdı yüz hasret ile ol dilber

Dökinüp kalmamışdı eşk-i teri
Bir nefes h̄āba vardı gamzeleri

Hindū-yı şeb tertīb-i meclis itdügi vü pervāne şem‘e gelüp gitdügidür²

991 Yine çün şāhid-i sipihr-i dü-tāh
Gitdi yüz nāz ile kabā-yı siyāh

Meh-i nevdan eline cām aldı
Ġam humārından intikām aldı

B¹ AE, BM
987 AE: 26b
B² İÜ

- 983 Ölünceye kadar seni terk eder (miyim); seni bulana kadar çok bela çektim.
- 984 Kapında bir kulunum ama çaresiz olduğum için beni mazur tut.”
- 985 Pervâne, bu sözü işitince, ayrılık ateşi can(ın)a eser etti.
- 986 O rencide olmuş (Pervâne) ağlamaklı, “Destur veriniz (de) gidelim.” Dedi.
- 987 (Pervâne), bu ayıplamayla, ah ve nale ile yola koyuldu.
- 988 Şem, ağlayarak ayağa kalktı; gönlüne dağ üstüne dağ vuruldu.
- 989 Anber, (Şem’in) yerini hazırlamıştı; o dilber, yüz hasretle yattı.
- 990 Gözyaşı dökülmüş, kalmamıştı; gamzeleri bir nefes uykuya daldı.
- Gece hintlisinin meclis düzenlemesi ve Pervâne’nin Şem’e gelip gittiğidir**
- 991 Dokuz katlı gökyüzünün güzeli, yüz naz ile siyah elbisesini çıkardı.
- 992 Yeni aydan eline kadeh aldı; gam(ın) baş ağrısından intikam aldı.

Getürüp ortaya şafağ mey-i nâb
Zer-feşân olmış-idi dest-i şehâb

994 Felekün büstâni hurrem idi
Görinen kevkeb anda şebnem idi

Yine Pervâne tırdı resmince
Teni mû gibi mûdan ince

Cân atup geldi Şem' meclisine
Yine vaşl oldu yâr-ı mûnisine

997 Rûh-ı dildâre bir gice nigerân
Seher ammâ ki bir bucağda nihân

Gündizin hâcerde yatur pür-gam
Kûy-ı dilberde giceler hurrem

Seher aḥşam olunca hecr ile zâr
Gice tâ şubḥa dek muşâhib-i yâr

1000 Güni cevr ü cefâ ile dündi
Düni zevk ü şafâ ile gündi

Bunuḡ üstüne geçdi niçe zamân
Âşikâr oldu bu râz u nihân

Gerçi olmuşdı zâr-ı dil mestür
Sezinürdi velî anı Kâfûr

Feryâd u figân-ı Pervâne-i nâ-tüvân ez-der mey-i bezm-i Şem-i dıraḥşân

1003 Kışsa bezmini germ iden sâkî
Böyle naql itdi hâl-i 'uşşâkı

995 İÜ: 104b
997 BM: 29b
B AE, BM

- 993 Şafak, orta yere saf şarabı getirip, kıvılcımların eli altın saçmıştı.
- 994 Feleğin bostanı şen; onda görünen yıldızlar şebnemdi.
- 995 Pervane, âdeti (üzerine) kıldan ince bedeniyle ayağa kalktı.
- 996 Can atıp Şem'in meclisine geldi; yeniden cana yakın sevgilisine kavuştu.
- 997 Sevgilinin yanağına sadece gece(leyin) bakar; lakin gündüz oldu mu bir yerde saklanır(dı).
- 998 Gündüz vakti, gamla dolu taşa yatar; geceleri sevgilinin bulunduğu yerde mutludur.
- 999 Seher akşam oluncaya kadar ayrılıkla ağlar; gece ta sabaha kadar yarin sohbet arkadaşı(dır).
- 1000 Gündüzü, eziyet ve cefa ile gece; gecesi zevk ve sefa ile gündüz idi.
- 1001 Bunun üzerine pek çok zaman geçti; bu giz ve sır ortaya çıktı.
- 1002 Gönlün ağlaması gizlenmişti ama Kafur onu sezinirdi.
- Zayıf Pervâne'nin Feryat ve Figanı, Parlayan Şem'in şarap meclisini anlatır**
- 1003 Hikâye meclisini hararetlendiren saki, âşıkların halini şöyle anlattı.

Didi bir gice Şem‘-i zühre-cebîn
Olmış idi anda perde-nişîn

Ol meh bedr olup ğam ile hilâl
Gitti kalmadı zerre deñlü mecâl

1006 Yüz urup hâke derd ü miñnetle
Gün gün eksildi nâr-ı hasretle

Turur idi şeb-i siyâh içre
Niçe şeb belki dūd-ı âh içre

Çün içinden yidügi yirdi anı
Bu ğam ahir fenāya virdi anı

1009 ‘Āşık-ı zāruñ anup aĝlasa zār
Ĝarķ olurdı yaşına dār u diyār

Gice tenhāca dilden inler idi
Meh gelüp revzenine diñler idi

Vehm idüp lîk ta‘n u ĝıybetden
Hālî olmaz idi ‘ayş u ‘işretten

1012 Kaçan āĝyāruñ adın eylese yād
Aĝlar iken olurdı hurrem ü şād

Bülbül-i dil-figār olup gülsüz
‘Ayş iderdi göñüllü göñülsüz

1004^b Olmış-idi hāzîn ü küşe-nişîn İÜ

1005 AE: 27a

1005^b Yoĝ idi zerre deñlü şabr u mecâl İÜ

1008 İÜ

1009^b dār u diyār: her nigeñ-vār İÜ

1013 İÜ: 105a

- 1004 Dedi: “Bir gece, yüzü Zühre yıldızı gibi parlayan Şem, orada perdenin arkasında oturmuştu.
- 1005 O dolunay, gamla hilale dönünce; zerre kadar mecali kalmadı.
- 1006 Dert ve mihnetle toprağa yüz vurup; gün(den) gün(e) hasretin ateşiyle eksildi.
- 1007 Siyah gece içinde, pek çok gece belki (de) âhın dumanı içinde dururdu.
- 1008 İçin için kendisini yediğinden, bu gam sonunda onu fenaya verdi.
- 1009 Zayıf aşğın anıp, sesli sesli ağlasa; dünya gözünün yaşına batardı.
- 1010 Gece(leyin), sessizce gönülden inlerdi; ay, penceresine gelip dinlerdi.
- 1011 Kınama ve dedikodudan korktuğu için; yeme içme (meclisinden) uzaklaşmazdı.
- 1012 Ne zaman rakibin adını ansa; ağlarken mutlu ve şen olurdu.
- 1013 Gülsüz gönlü yaralı (bir) bülbüldür; gülü olmadan gönlünü eğlendirirdi.

Yine hoş şoĥbet idi germ-ā-germ
Mumveş her şanem mülāyim ü nerm

1015 Sımberler tırurdı ĥidmetde
Oturamlar neşāt u ‘işretde
Eline sāz alup niçe muṭrib
Naĥmeden tıldı maşrıĥ u maĥrib

Birisi ĥonçeveş aĥınca dehān
İtdi bu şi‘r-i dilkeş ile terān

Ėazel-i dılcū ez-zebān-ı muṭrid dil-cūy

1018 Ey revān olup giden rūĥ-ı revānum gitme gel
Lāleveş fāş olmasun ṭāĥ-ı nihānum gitme gel
Sen gidersen derd ile ölmek muĥarrerdür baĥa
Bārī var iken yetiş cismime cānum gitme gel
Āb-ı ĥayvāndur lik dirĥür dil ü cān mürdesün
Ey Mesīĥ-i ‘ālemüm Ĥıẓr-ı zamānum gitme gel

1021 Gül yüzün hecrinde her şeb zār olup bülbül gibi
Kimseyi uyutmaz olupdur fiĥānum gitme gel

-
- 1014 BM: 30a
1014^a germ-ā-germ: şevkle şerm İÜ
1014^b şanem: güzel İÜ
1015 İÜ
1017^a Ėonçe-mānend aĥınca biri dehān İÜ
B Ėazel AE
1018 Gel ey gel burc-ı dilde māhum gel
Göge boyandı sensiz āhum gel İÜ
1019 Ölürüm ĥaset-ile gelmez-isen
Boynıĥa düşmesün ĥünāhum gel İÜ
1020 Her ĥulun devletünĥe ĥurrem iken
Beni ağlatma pādişāhum gel İÜ, BM’de 1023. beyittir.
1020^b Benüm hey‘ālemüm Ĥıẓr u zamānum gitme gel BM
1021 Pır olayın dir isen ey yüzi gül
Nev-cihām iken alma āhum gel İÜ
1021^a yüzün hecrinde: yüzün şevĥinde BM
1022^b kimseyi uyutmaz olupdur: bir laĥza uyutmaz İÜ

- 1014 Yine güzeller, sıcakta ısınıp, mum gibi yumuşak, sohbettediler.
- 1015 Göğsü gümüş gibi olan (güzeller) hizmette; oturanlar keyif ve içmekteydi.
- 1016 Pek çok çalgıcı eline saz alınca; doğu ve batı nağmelerle doldu.
- 1017 Birisi gonca gibi ağzını açınca; bu cezp edici şiiri okudu.”

Gönül alan çalgıcının dilinden gönül alan gazel(i)

- 1018 Ey yürüyüp güden servim, gitme gel! Yaram lale gibi ortaya çıkmasın gitme gel!
- 1019 Sen gidersen dert ile ölmek bana kesindir. (Ey) canım, bari yaşarken cismime yetiş, gitme gel!
- 1020 Ey dünyanın Mesih'i, zamanımın Hızır'ı! Ölümsüzlük suyu (sendedir), gönül ve can ölüsünü dirilt, gitme gel!
- 1021 Gül yüzünün ayrılığında, her gece bülbül gibi ağlayış (ve) figanım kimseyi uyutmaz oldu, gitme gel!

Görmeyeliden bilünji kılca mecālüm kalmadı
Kılca rahm idüp ey murabba mihrimahum gitme gel

Çeşm-i hūnrizūñ firākıdur beni maḥzūn ider
Nev-civānsun düşmesün boynına ғанum gitme gel

Pervāne-i pür-süz u güdāz ḥayme-i Şem‘ önünde ‘arz-ı niyāz itdügidür

1024 Līk Pervāne taşrada ğam-nāk
Niçe bir yirde libāsın itmiş çāk

Erişem diyü kaşr-ı cānāne
El uzatmış kemend-i hicrāne

Mest-i lā-ya’kıl idi zār-ı ḥāzīn
Rind-i ‘uzlet- güzīn kūşe-nişīn

1027 ‘Işık elinden aña ki cām irişür
Kıalb kıalbīne inhizām irişür

Aña biñ ğam ḥavāle olmuş idi
İşi feryād u nāle olmuş idi

Sūhte neylesün ki çāresi yok
Kıara günlü idi sitāresi yok

1030 Haste yaturdı baḥr-ı ḥayrete ğarķ
Giceden itmez idi gündüzi fark

1022 AE

1022 Hūn-ı sūrh oldı yaşı gözleri mün
Demidür ey saçı siyāhum gel İÜ

1023 Şol kıara tonlu Ka’be ḥakķı için
Yitiş ey nūr-ı kıble-ġāhum gel İÜ

B Mesnevī AE

1024 AE: 27b

1025^a kaşr-ı cānāne: kūy-ı cānāne İÜ

1028 İÜ: 105b

1022 Belini görmeyeli kıl kadar mecalim kalmadı. Ey ağır başlı, merhametli (sevdiğim)! (Bana) kıl kadar acıyıp gitme, gel!

1023 Beni mahzunlaştıran, ayrılığının kan döken gözüdür; çok gençsin, kanım boynuna düşmesin gitme, gel!

Ateş dolu ve yanan Pervâne'nin Şem'in çadırının önünde yalvarmasıdır

1024 Ancak, dertli Pervane dışarıda elbisesini pek çok yerinden parçalamış.

1025 Sevgilinin köşküne ulaşayım diye, ayrılığın kemendine el uzatmış.

1026 (O) sarhoş, hüznü, ağlayan, uzlet köşesinde oturan seçkin bir rintti.

1027 Ona aşk elinden kadeh ulaştığı için, kalbine felaket erişir.

1028 Ona bin gam havale olmuştu, (bunun için) işi feryat ve nale olmuştu.

1029 Yanık neylesin ki çaresi yok; (o sanki) yıldızı olmayan karanlık bir geceydi.

1030 Hayret denizine batmış, hasta yatardı; geceyi gündüzden ayıramazdı.

Nāle idüp yaşın yaşın ağlar
Gözinüñ yaşı şu gibi çağlar

Ağladup ol ğarībi dāğ-ı ciger
Dönmiş ebr-i bahāra dīde-i ter

- 1033 Lāle gibi kana boyanmış idi
Bülbül-i dil-figāre dönmiş idi
- Dilberin karşıda tahayyül idüp
Böyle dirdi figān u ğulğul idüp
- Ey benüm Şem‘-i cem‘-i temkīnüm
Altun üsküfli serv-i sīmīnüm

- 1036 Ey sipihri-i melāmet üzre kamer
İtmeyüm sensiz āfitāba nazar
- Ķuluñam ğayrı pādişāhum yok
Senden özge dahı şāhum yok
- Gitdi şabrum cemālūñi göreli
Şorma derdüm қаpuña yüz süreli

- 1039 Naķş-ı ğam tıldı levh-i āmālüm
Ne diyem şerh olunmaz aĥvālüm
- Ĝāh tan-ı raķīp ü geh ğam-ı yār
Derdüm olmaya haşr olunca şümār
- Perdeden taşra ideli baña nāz
Oldı beñzüm hevā-yı ‘ışķ ile sāz

1031 AE, BM, BM: 30b

1033^a Lāle mānendi kane yutmuş idi AE, İÜ

1033^b bülbül-i dil-figāre: bülbül-i nā-tüvāna İÜ, sel gibi dil-figāre BM

1035 İÜ

1036 AE, BM

- 1031 Nale edip, yaş(ın) yaş(ın) ağlar, gözünün yaşı su gibi çağlardı.
- 1032 Ciğerin dağı o garibi ağlatıp, gözünün bebeğini bahar bulutuna dön(dür)müştü.
- 1033 Lale gibi kana boyanmış, gönlü yaralı bülbüle dönmüştü.
- 1034 Sevdiğini karşında hayal edip, figan ve gürültüyle böyle derdi:
- 1035 “ Ey benim ağır başlılığı kendinde toplamış Şem(im)! Altın üsküflü, gümüş (bedenli) servim!
- 1036 Ey güzellik göğünün üstünde(ki) ay! Sensiz güneşe bakmayayım.
- 1037 (Ben senin) kulunum, senden başka padişahım yok (ve) senden başka şahım yok.
- 1038 Yüzünün güzelliğini görelî, sabrım kalmadı; kapına yüz sürdüğümünden beri derdimi (hiç) sorma.
- 1039 Amel defterim gamın nakşıyla doldu; ne desem hallerimi açıklayamaz.
- 1040 Bazen rakibin kınaması, bazen yarin gamı; derdim hesaplanınca toplanamaz.
- 1041 Perdenin arkasından bana naz ettiğinden beri, benzim aşkın isteğiyle saz (gibi sarı) oldu.

- 1042 ‘Işık bezminde dīde sākīdür
Dünki şöbet bugün kıyākīdür

Tīr-i ğamzen kıomadı cānda huzūr
Sīne yir yir delinüp oldu kıubūr

Beni al ile gül yüzün ki alur
Cānum ańsa bilünı kıılca kıalur
- 1045 Cām-ı la‘lünle serhoş olmasa cān
Dīde tılmazdı cām-ı mey gibi kıan

Dir iken ğabğabuńa sīb-i vefā
Tıkadı cān gerdenine tavkı-ı belā

Halka halka saçun olalı kemend
Bańa ğeçdüń ańunla bir niçe bend
- 1048 Ğamzeler kim elünde hançeri var
Ehl-i ‘ışka ‘aceb sitepleri var

Kıaşd-ı cān eylese amān virmez
Ne amān zerrece zamān virmez

Dime kıaşunla mihribāndur bu
Nāvek-i cevır için kemāndur bu
- 1051 Kākülünđen başum tölup sevdā
Dil ü cāna belādur ol belā

1043 İÜ’de 1046. beyitten sonra gelmektedir.
1043^b sīne yir yir delinüp: delinüp sīne yir yir İÜ
1044 AE, BM; AE: 28a
1044^a beni: bize BM
1045 İÜ’de 1042. beyitten sonra gelmektedir.
1046^b tavkı-ıbelā: tavkı-ı cefā İÜ
1047 İÜ’de 1045. beyitten sonra gelmektedir.
1048 AE, BM; BM’de 1390. beyite kadar bulunan varaklar eksiktir.
1049 İÜ: 106a
1049^a Gözlerün ‘aşıka āman virmez İÜ
1050^a kıaşunla: ebrūna İÜ

- 1042 Göz, aşk meclisinde sakidir; dünkü sohbet bugün(ün) kıyakî kadehidir.
- 1043 Yeter! Gamin canda huzur bırakmadı; sine, yer yer delinip mezar oldu.
- 1044 Gül yüzünün kırmızısı bizi alır; canım, belini ansa kıl kadar kalır.
- 1045 Can, kırmızı (dudağının) kadehi ile sarhoş olmasaydı; göz, şarap kadehi gibi kan(la) dolmazdı.
- 1046 Çifte gerdanına vefa elması derken; (o canın) gerdanına cefa tasmaını taktı.
- 1047 Saçın, halka halka kement olalı; onun bana pek çok bağ geç(ir)din.
- 1048 Gamzeler(in), elinde hançer (ile), aşk sahiplerine acayip eziyetleri var.
- 1049 (O gamzeler), can(ı alma) niyeti (ile) aman vermez, değil aman zerre kadar zaman vermez.
- 1050 Kaşına, “Bu merhamet sahibidir.” deme; bu (kaş), cevriin oku için yaydır.
- 1051 Başım, gönlünden bela (ile) doldu; o bela, gönül ve cana beladır.

Hāl egerçi ruḥuḅda ziynetdür

Baḅa Őor kim ne řāĝ-ı ḅasretdür

Bu şadar nāz u cevre ne virilür

Bunca āfetler ile kim dirilür

1054 Saḅa dil virdügümde cān ile ben

Yaḅa ey ideḅ oda fitne-i fen

Şimdi bedr olduḅ ise unuttuḅ

Beni şoyup raķibe yüz tuttuḅ

Hüb-rūlarda çün vefā yoķdur

Bildüm āḅir baḅa devā yoķdur

1057 Mūy u rūyuḅ biḅ isteyem ḅaķdan

řāli‘üm yoķ ne şara ne aķdan

Bezm-i vařluḅa bende yoķdur ümīd

Şanda nef‘ ideyüm rüz-ı sefid

Yoluḅa öldüğüm ‘aceb Őuç imiŐ

Kimse dil virmesün saḅa güç işmiş

1060 Veh n’olaydı Őöze uyar olsaḅ

Raḅm idüp ‘āŐıķuḅla yār olsaḅ

Derd-mendüm ki dil-sitānum yoķ

řāķatüm gitdi yār-ı cānum yoķ

Çigzinür dā‘iremde ĝam her bār

Nitekim nokḅa çevresin pergār

1054 AE

1055 AE

1060^b raḅm idüp‘āŐıķuḅla seven üftāde ile İÜ

- 1052 Ben, yanağında bir süstür, ancak bana ne (olduğunu) sorarsan, (o ben) hasret dağıdır.
- 1053 Bu kadar naz ve eziyete ne verilir? Bunca afetlerle kim dirilir?
- 1054 Ey (sevgili)! Ben sana can ile gönül verdiğimde, fitne (fesatlık) edenler ateşlerde yansın.
- 1055 Şimdi dolunay olduysan beni unuttun; beni bırakıp rakibe yüz tuttun.
- 1056 Güzel yüzlülerde vefa olmadığı için, sonunda bana deva olmayacağını anladım.
- 1057 Saçını ve yanağını Hak'tan bin istesem, ne karadan ne (de) aktan talihim yoktur.
- 1058 Bende kavuşmanın meclisine ümit yoktur; ben bu beyaz günü nasıl oratadan kaldıraym?
- 1059 Yoluna ölmem (ne) acayıp suçmuş? Kimse sana gönül vermesin, (sana gönül vermek) güç işmiş.
- 1060 Söze uyar (ve) acıyıp aşığımla yar olsaydın ne olurdu?
- 1061 Gönül alan (sevgilim) olmadığı için dertliyim; canımın yâri olmadığı (için) takatim gitti.
- 1062 Gam, nokta çevresindeki pergel gibi, her an dairemin ateşinde döner.

1063 Kaddüm iki büküp hadeng-i belā

Olmışam gāyet ile bī-ser ü pā

Bī-ser ü pāya himmetün yok mı

Hāl-i bīmāra şefkatün yok mı

Eksik itme begüm cefālarunı

Aña tur luṭf ile gedālarunı

1066 ‘Āşıkā gamzeler dirīg itme

Ehl-i dilden nazār dirīg itme

Gerçi kim dūr olup cemālün den

Nā-ümmīd olmuşam vişālün den

Bu kadar var ki haste cāndur umar

Arayup çāre nā-tüvāndur umar

Pervāne perdeye hitāb idüp Şem‘ içerüde işidüp terahhümidür

1069 Böyle diyüp iderdı āh u fiğān

Hār-ı mihnetde idi bülbül-i cān

Ḳan yudup dil-fiğār idi miskīn

Ḳapuya karşı zār idi miskīn

Olduğ için gözine perde hicāb

Ağlayup derd ile urdı hitāb

1063 AE: 28b

1063^b gāyet ile: dilfiğār İÜ

1068 İÜ: 106b

1068^b Ğayruña bakmayup gözüñi yumar İÜ

B Rasīdan-ı Pervāne-i nātüvān bih bezm-i şem‘ Şem‘-i tābān AE

1071^b ağlayup derd-ile: zār olup derd-ile AE

- 1063 Belanın oku boyumu iki bükünce, (bu) gayet ile sefil ve perişan olmuşum.
- 1064 (Bu) sefil ve perişan (aşığa) yardımın yok mu? Hasta haline şefkatin yok mu?
- 1065 Beyim! Cefalarını eksik etme; iyilikle dilencilerini hatırla.
- 1066 Aşığa gamzeleri(ni); gönül ehlinden bakışı(nı) esirgeme.
- 1067 (Güzel) yüzünden uzak olduğum için, kavuşmandan ümitsiz olmuşum.
- 1068 Bu kadar hasta can vardır, (can) umar; çaresizdir, çare arayıp (çare) umar.

Pervâne perdeye hitap edince, Şem'in içeride işitip, acımasıdır

- 1069 Böyle diyip, ah ve figan ederdi; can bülbülü mihnet dikenindeydi.
- 1070 Miskin, kan yutmuş yaralı (âşıktı); kapıya karşı ağlardı.
- 1071 Utanma gözüne perde olduğu için; ağlayıp dert ile seslendi.

- 1072 Dirdi ey mani‘-i vişāl-i nigār
Beni sensün iden bu vech ile zār

N’ola diñmezse nālişüm hergiz
Senden açılmadı işüm hergiz

Gerçi mestūr u pāk dāmānsun
Dilberüm gibi şūh u fettānsun
- 1075 Nedür ey kīne-cūy-ı düşmen kām
Çomaduñ dilde sen daḥı ārām

Gice gibi günüm itme siyāh
Seni yaqar hazer kıl itme āh

Yüzün açmazsa māh-ı tābānum
Güş-ı Nāhide irer efgānum
- 1078 Zūlmet olma ol āb-ı ḥayvāna
Ḥaḫd iriş vaḫtidür her sūr-ı cāna

Cān virem gibi derd-i hecr ile ben
Perdesün çünki çeşm-i ‘āşıka sen

Ol kadar kılındı nāle vü efgān
Ki işitdi otağdan cānān
- 1081 Şūr u şevḫ ile ṭalbınup cānı
Cūşa geldi piyāleveş kanı

Buyurup ol meh-i mübārek fāl
Perdeyi ḳalduruñ didi fi’l-ḥāl

1072^a vişāl-i nigār: cemāl-i nigār AE
1079 İÜ
1081^a ṭalbınup: ṭalbınur AE
1082 AE: 29a

- 1072 Derdi (ki): “Ey yârin vaslına engel (olan)! Beni bu sebeple ağlatan sensin.
- 1073 Senden işim hiç açılmadı (ki), ağlayışım asla dinmezse ne olur?
- 1074 Gerçi, örtülü ve temiz eteklisin; sevgilim gibi şuh ve fettansın.
- 1075 Ey öç almaya uğraşan düşman! İsteddiğin nedir? Sen de gönülde rahat(lık) bırakmadın.
- 1076 Gece gibi günümü siyah etme, beddua etme, sakın, (bedduan) seni yakar.
- 1077 Parlayan ayım yüzünü açmazsa; figanım Zühre yıldızının kulağına ulaşır.
- 1078 Ölümsüzlük suyuna sıkıntı olma, her canın sevincine gazap erişmesinin vaktidir.
- 1079 Sen aşığın gözüne perde olduğun için; ben, ayrılığın derdiyle can veren(lere) benziyorum.”
- 1080 O kadar (çok) nale ve figan kılındı ki; sevgili çadırdan işitti.
- 1081 (Şem’in) canı, gürültü ve şevkle heyecanla çırpınır(dı); kanı kadeh gibi coştı.
- 1082 O mübarek ay, fal buyurup; “Hemen perdeyi kaldırın!” dedi.

Gitdi çün perde ref' olup hâ'il

İçerü girdi 'âşık-ı ma'il

1084 Ka'be-i rüy-ı yâri kim gördi
Şükr idüp yüzün yirlere sürdi

Çodı mihrâba karşı yüz yirde

Baş urup secde itdi yüz yirde

Arturup ol cem' içinde hâlâtı

Okıdı şevk ile bu ebyâtı

Ġazel

1087 Terahhüm vaġtidür cevri yoġar kıl
Çuluġam 'ayn-ı şefkatle nazâr kıl

Beni odlara yaġup âhum alma

Melâhât Şem'isün bil de hazer kıl

Lebünden gâh ki buse nevâl it

İçen 'uşşakı mest ü bî-haber kıl

1090 Niġâr-ı simbersün ziynet için

Çolumdan bilüġe zerrîn kemer kıl

Açup gün yüzün bezmi eyle rüşen

Şaçun çöz bâġ için bir müşġ-i ter kıl

1085 İÜ: 107a

1086 AE

B Ġazel AE

1087 AE

1088 AE

1089 AE

1090 AE

- 1083 Arada bulunan perde gittiği için; düşkün aşık içeri girdi.
- 1084 Sevgilinin yüzünün Kâbe'sini görünce, şükür edip yüzünü yerlere sürdü.
- 1085 Mihraba karşı yüz(ünü) yere koydu; yüz yerde baş(ını) vurup secde etti.
- 1086 O, topluluk içinde hallerini arttırıp; bu beyitleri şevkle okudu:

Gazel

- 1087 Şefkatte bulunma vaktidir, cevri ortadan kaldır; (senin) kulunum, (bana) şefkat gözüyle bak.
- 1088 Beni ateşlerde yakıp ahımı alma; güzellik mumusun, bil de sakın.
- 1089 Bazen dudağından buse nasip et ki; için aşıkları sarhoş ve (her şeyden) habersiz et.
- 1090 Gümüş bedenli güzelsin; süs için kolumdan beline kemer yap.
- 1091 Gün yüzünü açıp, omzunu aydınlat; saçını bağ için çöz, bir taze misk kokusu yap.

Ġubār-ı ħāk-i pāyuñ kīmyādur

Anuñla yüzümi luṭf eyle zer kıł

Ĥiṭāb-ı pür-‘itāb Kāfür bih ‘Anber

1093 Şem‘ anı görüp oldı şād u ferah

Şundı yüz nāle ile kadeḥ

Yine zevķ ü şafālar eylediler

Birbirine vefālar eylediler

Bunlar ol ḥālet ile ḥurrem iken

‘Ālem-i vaşl içinde ḥoş-dem iken

1096 Nā-gehān kapuya geldi Kāfür

İtdi Şem‘e girmege destür

Çıkdı ‘Anber itdi şimdi nigār

Rāḥata vardı bir dem uyḥusı var

Boşlamaz meger girü gelesün

İdelüm bir ḥaber girü gelesün

1099 Ḥalvet-i Şem‘e bulmaduğına yol

Bī-ḥuzur oldı ġāyet incinüp ol

Çok söġüp ‘Anbere ‘itāb itdi

Döndi bu nev‘ ile ḥiṭāb itdi

Ey siyeh-rū fesād ma‘denisün

Kendüñ yüce ṭutma kim denīsün

1092 AE

B AE

1099 AE. 29b

1101^a siyeh: İÜ’de سير olarak yazılmıştır. Anlam olarak, kelimenin anlamları uymadığı için yazılışı gösterilmiştir.

- 1092 Ayağının toprağının tozu kimyadır; lütuf et, onunla yüzümü altına çevir.
- Kâfur'un o Anber'e azarlama dolu hitabıdır**
- 1093 Şem, onu görünce mutlu ve ferah olup; yüz nale ile kadeh sundu.
- 1094 Yine zevk ve sefa eylediler; birbirine vefa eylediler.
- 1095 Bunlar, o haller ile mutlu (ve) kavuşma dünyası içinde arkadaşken;
- 1096 Ansızın Kafur, kapıya geldi (ve) Şem'in yanına girmek için izin istedi.
- 1097 Anber çıktı, "Güzel yüzlü (sevgilinin) uykusu vardı, şimdi rahata vardı." dedi.
- 1098 "(Şimdi) burayı terk et; (daha sonra) haber verelim, geri gelersin."
- 1099 O (Kafur), Şem'in halvetine yol bulamadığı için, oldukça incinip huzursuz oldu.
- 1100 (Kâfur), Anber'e çok sövüp azarladı, bu taleple döndü, seslendi:
- 1101 "Ey siyah yüzlü (Anber)! (Sen) fenalık madenisin. Kendini yüce tutma çünkü alçaksın.

- 1102 Tīre-dilsün ki yüzün ağarmaz
İşün anuñ için ileri varmaz

İki yüzlü ‘ahveb münāfıksun
Oda yaqarlar ise lāyıksun

Seni öldürmelüdür itdügün iş
Biledün yine kendü kanuğa dış
- 1105 Yanına düşüp ol perī rüyun
Aña öğretdüñ ola mı hūyun

Vireli kendüziñi bedr aya
Leke irdi bu gün ol bed-rāya

Sensün ammā ki reh-nümāsı anuñ
Dañı yokdur āşināsı anuñ
- 1108 Sen aña rehber olmasañ ki gāh
Ne bilürdi bu yoları ol māh

Gice gündüz yanında sākinsün
Niçün ol meh-liqāya hā’insün

Söz açup geh kurı geh yaşdan
Sen çıkardun ol āfeti başdan
- 1111 İledüp gicelerle seyre anı
Gösterürsün hemişe ğayra anı

Bilmez iken peyām-ı ‘ışkı ‘aceb
Kimden işitdi nām-ı ‘ışkı ‘aceb

1103^a Nedür ey bī-hayā itdügün iş İÜ

1105^a ol: oldı İÜ

1109 İÜ: 107b

1111^b gösterürsün: yār idersin İÜ

- 1102 Kalbin kara olduğu için yüzün ağarmaz; onun için işin ileri varmaz.
- 1103 İkiyüzlü günahkâr ve münafıksın; (seni) ateşe yaksalar, layıksın.
- 1104 Ettiğın iş seni öldürmelidir; yine kendi kanına dış biledin.
- 1105 O peri yüzün yanına düşüp, huyunu ona öğrettin mi?
- 1106 Kendini o dolunaya verdiğinden beri ona bugün leke sürüldü.
- 1107 Onun rehberi sen olduğun için, onun senden başka yakını yoktur.
- 1108 Sen ona rehber olmasaydın, o ay bu yolları ne bilirdi.
- 1109 Gece gündüz yanında oturuyorsun, niçin o ay yüzlüya hainlik ediyorsun?
- 1110 Bazen kurudan bazen yaştan söz açıp, o afeti baştan çıkarırsın.
- 1111 Geceleyin onu gezmeye götürüp, sürekli başkalarına gösteriyorsun.
- 1112 Acaba aşktan haberi bile yokken, aşkın namını kimden duydu.

Oğuyup ol güle hezār efsün
Yüzün açup sen eyledüğ mağbün

1114 Ki bir oğmaduğ ile yār itdüğ
Bizi rüsvā vü anı zār itdüğ

Kimdür ol rind-i bî-nevā kıllāş
Ki bu meh-rünüğ ide rāzın fāş

Hiç Pervāne olmasun aña yār
Od ile penbenüğ ne oyını var

1117 Meh ü şeb-tāb olur degül hem-ser
K̄ara taş ile bir mi dürr-i güher

K̄arga olmaz hümāya çün hem-dem
Neden oldu ol oğmaduğ maħrem

Ne kişidür o mübtelā kimdür
Bu kapuya neden mülāzımdur

1120 Şakımurken ben ol güli yilden
Ne haberler işitmişem ilden

Düşürüp ol şeker dehānı dile
Genc-i pinhān iken tıyurduğ ile

Hod bilürsün nedür Nesīm-i Seħer
İrişürse kulağuna bu haber

1123 Ne seni k̄or ne ol perī-zādı
Yine sensün bu fitneye bādı

1115^a bineva: bi kes İÜ

1118 AE: 30a

1121^a Düşürüp ol iki şeker dehānı dile İÜ

1121^b genc-i pinhān: genc ü pinhān İÜ

- 1113 Sen o güle bin efsun okuyup, yüzünü açıp aldattın.
- 1114 Bir uğursuz (hasta) ile yar ettin; bizi rezil ettin ve onu ağlattın.
- 1115 O zavallı kalleş rind kimdir ki bu ay yüzünün sırrını ortaya çıkarsın?
- 1116 Pervâne ona hiç yar olmasın, ateş ile pamuğun oyunu olur mu?
- 1117 Ay ile ateş böceği arkadaş olamaz; kara taş ile inci tanesi bir olur mu?
- 1118 Karga hümâya arkadaş olamadığı halde, o uğursuz nasıl (Şem'e) mahrem mahrem oldu.
- 1119 O düşkün kimdir, nasıl (bir) kişidir? Neden bu kapıya bekçidir.
- 1120 Ben o gülü yelden sakınırken, başkalarından ne haberler duymuşum.
- 1121 O şeker ağızlıyı dile düşürüp gizli hazineyken ele duyurdun.
- 1122 Bâd-ı Nesîm nasıldır bilirsin, bu haber kulağına erişirse,
- 1123 Ne seni bırakır ne o periyi; bu fitneye sebep olan yine sensin.

Kaṭı ğayretlü kīnecū-yı ārdur
Söz getürmez yaña ne serverdür

Gelüp ol Şem‘-i cem‘e verhem ider
Nice verhem işini ver hem ider

1126 Merḥamet kılmayup gözi yaşına
Sezenişlerle od yañar başına

Tāc-ı zerrīni başından alup
Kāsd-ı cān eyler anı ḥāke şalup

Yüzi ayında nūr u fer kalmadı
Ki ḥayātı gidüp eşer kalmadı

1129 Tünd-bād ile naḥl-i ‘ömri düşer
Derd ü ğam kuşları başına üşer

‘Anber Kāfūr’uñ ḥitābuñ vü gelüp vecde ma’kūl ile cevāb virdügidür

Çün işitdi bu sözleri ‘Anber
Oldı rencīde-ḥātır u muğber

Yanup ol āteş ile niteki ḥas
Didi var ey ḥased-i serd-nefes

1132 Kīn tutup dilde başın eyleme piç
Söyle nem gördüñ ise gizleme hiç

İkimüz çünkü bir kapu kulıyuz
Ne için olasun benümle yavuz

Niye bunca sefāhat eylersün
Baña niçün ihānet eylersün

1126 İÜ: 108a
B Hitāb-ı Anber be-Kāfūr u gamze kerden Kāfūr Şem'-râ be-Nesīm AE

- 1124 Çok gayretli utanma nehrinin öç alandır, (kendi) tarafına söz getirmeyen (bir) başkandır.
- 1125 Gelip o Şem'i azarlar, (öyle bir azarlama ki) işini sıkıntıya sokar.
- 1126 Gözünün yaşına acımayıp serzenişlerle başına ateş yakar.
- 1127 Altın tacı başından alıp onu toprağa bırakıp canına kasteder.
- 1128 Ay yüzünde ışık ve fer kalmadığı için canı (ve) hayatı gitti (ondan) eser kalmadı.
- 1129 Kötü rüzgâr ile hayat fidanı düşer; dert ve gam kuşları başına üşüşür.”
- Anber Kâfur'un hitabını işitip vecde gelerek (ona)uygun cevap vermesidir**
- 1130 Anber bu sözleri işittiği için kırıldı ve gücendi.
- 1131 Çerçöp gibi ateş ile yanıp dedi: “Ey soğuk nefesli haset! Var (git!)”
- 1132 Gönülde kin tutup başını dolaştırma; neyimi gördüysen söyle hiç gizleme.
- 1133 Çünkü ikimiz bir kapı kuluyuz, niçin benimle kötü olasın?
- 1134 Niye bu kadar akılsızlık edersin? Bana niçin ihanet edersin?

- 1135 Yine āzāruŋ ile zār eyle
Ne elüŋden gelürse var eyle

Nefsüŋ atına binüp itme ğazab
Şora bir ara yirde var mı sebeb

Süz-ı Pervāneyi eger görseŋ
Ya ırağdan sözine ğuş ursañ
- 1138 Dil ü cāndan olup hevādārı
Saŋa te’şir iderdi ğam-ı nārı

Bir ğārīb ādem özge mürde midür
Felek-i dilde şāh-ı inci midür

Neye beŋzer ne vaş idem anı
Şalar āteş cihāna efgānı
- 1141 Gice gündüz anuŋladur işi
Şerh olunmaz dil ile teşvīşi

Kahr-ı dehr ile münfa’il görünür
Mürdedür gerçi zinde-dil görünür

Hastedür firkat ile sağ degül
Hālet-i nez’e geldi lāĝ degül
- 1144 Bir gedādur pelāse girmişdür
Nağd-i şabrını bāda virmişdür

Şeb-i ğam gözlerin idüp hıyre
Rüzġarı olup durur tīre
-
- 1136 Yoğ yire bunca kıl ü kāl nedür
Bir şora ara yirde hāl nedür İÜ; AE: 30b
1142^b mürdedür: ölidür gerçi zinde dil görünürAE
1143 İÜ:108b
1145 Rüz-ı ‘ömri olup şeb-. Tīre
Gözün ol zulmet eylemiş hıyre İÜ

- 1135 Yine azarlamaların ile ağlat; elinden ne gelirse yap (ardına koyma).
- 1136 Yok yere bunca dedikodu nedir? Ortadaki hal nedir bir sor.
- 1137 Eğer Pervâne'nin ateşini görsen ya (da) uzaktan sözüne kulak tutsan;
- 1138 (onun) dostluğu gönülden olduğu için ateşinin gamı sana da tesir ederdi.
- 1139 Bir garip insanoğlu (yoksa) başka ölü müdür? Gönlün feleğinde inci tanesi midir?
- 1140 (O) neye benzer, onu nasıl tanımlayayım? Figanı dünyaya ateş salar.
- 1141 Gece gündüz işi onunladır; perişanlığı dil ile açıklanamaz.
- 1142 Zamanın kahrı ile kederli görünür; canlı görünmesine rağmen ölüdür.
- 1143 Ayrılıkla sağlam değil hastadır; can çekişme haline geldi, şaka değil.
- 1144 Çula girmiş bir dilencidir, sabır nakdini rüzgâra vermiştir.
- 1145 Gam gecesi gözlerini kör edip rüzgâr karanlık olup durur.

Ġam-ı derd ile zār u nālāndur
İŖi ney gibi āh u efġāndur

1147 Baġmayupdur hem-demle dūnyāda
ŖatmıŖ iki cihānı bir bāda

Hem-dem-i cānı dost ġayġusıdur
Anı bir ġörmenüġ ölümlisidür

Çünki dīdār-ı yāre ġān‘i olur
ġaġı imānsuz aġa ma‘ni olur

Ķāfūr serd-ġab‘ vü nifāġ eŖeri Bād-ı Nesīme varup yāre ġaber viridüġidür

1150 Bu cevābı çün iŖitidi Ķāfūr
Oldı ġāmūŖ u dir sözüġ ma‘zūr

Reng alup ‘Anber’üġ cevābından
Niçe fitne uyardı ġābından

Pür iken ġıŖm u kīneden sīne
Ĥāb-ı ġargūŖ virdi miskīne

1153 Ġitdi āmmā zerāfet ile seġer
Ġizlū varup Nesīme virdi ġaber

Didi ey pāk-bāz-ı kān-ı vefā
Bir ‘aceb vāġı’ a yitiŖdi baġa

1146 AE
1147 AE
B İÜ
1151 İÜ
1152 İÜ
1153 Ķuşanup mekr İçün biline kemer
Geldi bād-ı nesīme virdi ġaber AE

- 1146 Derdin gamıyla ağlayan ve sızlayandır; işi ney gibi ah ve efgandır.
- 1147 Dünyada can ciğer arkadaşıla bakmaz; iki dünyayı bir rüzgâra satmış.
- 1148 Canının arkadaşı dost kaygısıdır; onu bir (kez) görmenin ölümlüsüdür.
- 1149 Çünkü yarı görmeğe kanaat etmiştir, hangi imansız ona engel olur?

Kâfur'un hışımla ve dolduruş sonucu Bâd-ı Nes'im'e giderek sevgiliye haber vermesidir

- 1150 Kâfur bu cevabı işitince sustu ve pek çok fitneyi uykusundan uyandırdı.
- 1151 (Kâfur) Anber'in cevabından renk alıp pek çok fitneyi uykusundan uyandırdı.
- 1152 Sine, kötülük ve kinle doluyken miskine tavşan uykusu verdi.
- 1153 Seher vakti zerafetle gitti ama gizlice Nesîm'e varıp haber verdi.
- 1154 Dedi: "Ey vefa madeninin temiz oyuncusu! Bana bir acayip olayın (haberi) ulaştı.

Bir haberdür ki dimege yaramaz
Dehenüm tütulur dilüm varamaz

1156 Yatmış idüm bu gice yirümde
Yoğ idi gerd-i gam zamirümde

Uyur iken belitledüm nā-gāh
Hergiz ol hāli virmesün Allāh

Çün yanumda bulunmadı ādem
Karaņu oldu gözüme ‘ālem

1159 Tenüme lerze düşdi hayretten
Taşra çıkdum bu havf-ı vahşiden

Gördüm ol genc-i hüsn ü simin ber
Haymesi içre ‘ayş u nüş eyler

Oturup kendü gül gibi hurrem
Var idi meclisinde nā-mahrem

1162 Bir iken guşsa biñ olup cānda
Bilmedüm nice olduğum anda

Tünd olup işbu sözler ile Nesim
Gazabından yeminler itdi ‘azim

Ki varup ‘arz-ı hāl ide Şem‘e
Pend ile güş-māl ide Şem‘e

Āmeden-i nesim be-hāne-i Şem'

1156^a yatmış-idüm: yatmış-idü AE; yirümde: seyrümde AE

1157 AE: 31a

1160 İÜ: 109a

1160^a hüsn ü simin: hüsn simin AE

B AE

- 1155 Bir haberdir ki demeğe yaramaz, ağızım tutulur dilim (söylemeye) varamaz.
- 1156 Bu gece yerimde yatmıştım, bende gamın zerresi yoktu.
- 1157 Uyurken ansızın korkuyla sıçradım, Allah o hali hiç vermesin.
- 1158 Yanımda insanoğlu olmadığı için dünya gözüme karanlık göründü.
- 1159 Hayretten tenime titreme düştü, bu vahşi korkudan dışarı çıktım.
- 1160 O güzellik hazinesi ve gümüş bedenliyi çadırının içinde yiyip içerken gördüm.
- 1161 Gül gibi şen otururdu; meclisinde namahrem vardı.
- 1162 Canda gam bir iken bin olup orada ne olduğumu (neye uğradığımı) anladım.”
- 1163 Nesim bu sözlerle haşınleşip gazabından büyük yeminler etti.
- 1164 Halini arz etmek ve öğütle (Şem’i) yola getirmek için Şem’e gitti.

Nesimî’nin Şem’in evine gelmesi

- 1165 Uşda anlar ğazabla gelmekde
Niçe gelmek şitāb u yilmekde

Kışşasın diñle ‘Anberüñ bu yaña
Gördi ‘aksine döndi çarḥ-ı dü-tā

Hurredāndur bu nükteyi tıydı
Fıkr kıldukça göñlüne koydı
- 1168 Neye uğraduğın bilüp miskīn
Oldı bu vužu‘a vālih vü ğamgīn

Gözedüp dem-be-dem neticesin
Şayar idi gün ile gicesin

Çün kara ğuşşa bahrine batdı
Vardı Şem‘ün yanına cān atdı
- 1171 Didi ey āfitāb-ı ‘ālem-tāb
Gün yüzüñ nūrı ziynet-i mihrāb

Hoş olur gerçi şöḥbet gül ü mül
Bu gice ‘ayş u nūş vaḳti degül

Gerçi kim oynayup gülersün sen
Ġāfil olma kemindedür düşmen
- 1174 Ḥaḳḳımızda bir iki nā-ḳābil
Eylemişler taşavvur-ı bāḫıl

Götürüp ellerinde ḥançerler
Sūrını matem eylemek isterler

1166^a kışşasın:ğuşşasın İÜ

1167^a tıydı: duydı AE

1173^a Oturusun yaşup kemānuñ sen İÜ

1175 AE: 31b

- 1165 İşte onlar gazapla gelmekte, (bu) nasıl gelmek (ki) aceleyle ve koşarak...
- 1166 Bu taraftan Anber'in sözlerini dinle, kambur feleğin tersine döndüğünü gördü.
- 1167 İncelikleri anlayan (Anber) bu nükteyi duydu; düşündükçe (buna) gücendi.
- 1168 Miskin neye uğradığını bildi; bu duruma kederlendi ve ağladı.
- 1169 Zaman zaman sonucunu gözetip gündüzünü ve gecesini sayardı.
- 1170 Kara keder denizine battığı için can atarak Şem'in yanına gitti.
- 1171 Dedi (ki): "Ey dünyayı anlatan güneş! Gün yüzünün ışığı, mihrabın süsü!
- 1172 Sohbet, gül ve şarap hoş olur ama bu gece yeme içme vakti değil(dir).
- 1173 Sen oynayıp gülersin ama gafil olma düşman pusuya yatmıştır.
- 1174 Bir iki cahil hakkımızda hakikatsiz tasavvur eylemişler;
- 1175 Ellerinde hançerler taşıyarak şenliğini mateme çevirmek isterler.

Kaşid idüpdür hasūd-ı bî-idrāk
Ki ide cāme-i hayātuñ çāk

1177 İşi hasmuñ hemîşe nisbetdür
Hazer it kim zamān-ı fırsatdur

İncinüp yāre irtibātuñdan
Kaçar anuñla ihtilātuñdan

Sezinüp sizüñ iktirānuñuzı
Cāndan ister ki döke çanuñuzı

1180 İmdi ‘işret varağların dürelüm
Bir ne icāb ider zamān görelüm

Sözüme eyle cān ile taşdıñ
Bilürem ben қазиyye-i taħkīk

Mācerāyı didüm ben icmāli
Sen kıyāsın eyle bākī aħvāli

1183 Bu sözi eyleyüp figān kıldı
Şem‘i bir küşede nihān kıldı

Haymeye geldükde Bād-ı Nesīm
Bulmayup Şem‘i çıkdı guşsa vü bīm

Ne yire gitdügin ki bilmedi
Ġazabından qarār qalmadı

1186 Āh idüp oldı zār u āvāre
Delüler gibi düşdi kühsāre

1177 İÜ: 109b

1181^a Қo gümānı sözüme қıl taşdıñ İÜ

1186 Niçe āh idüp oldı āvāre
Düşdi divāne gibi kühsāre İÜ

- 1176 Anlayışsız hasetler hayatını elbisesini yırtmaya kastetmiştir.
- 1177 Düşmanın iş sürekli nispettir; (kendini) sakın çünkü (tam) fırsat zamanıdır.
- 1178 Sevgiliye (olan) muhabbetinden incinip onunla görüşmenden kaçır.
- 1179 Sizin bir arada olmanızı sezerek kanınızı dökmeyi candan ister.
- 1180 Şimdi içki yapraklarını katlayalım, zaman ne gösterir bakalım.
- 1181 Sözüme canla onay ver; o olayın iç yüzünü (ve olacakları) bilirim.
- 1182 Ben (sana) olanları kısaca anlattım; onun ne olacağını sen karşılaştır.
- 1183 Bu sözü söyleyerek figan etti Şem'i bir köşede sakladı.
- 1184 Bâd-ı Nesim çadıra geldiğinde Şem'i bulamayınca kaygı ve korkuyla (çadırdan)çıktı.
- 1185 (Şem'in) nereye gittiğini bilmediği için gazabından (ne yapacağını) bilemedi.
- 1186 Ah edip ağladı ve avare oldu, deliler gibi dağa düştü.

Bakdı çarhuñ avınup kurdıgına

Nādim oldı esip şavurduğına

Olup anda derd ile nālān

Düşe tura giderdi ser-gerdān

1189 Dimezem kim yatur yire yüz urup

Geh yürür gāh diñlenürdi turup

Gāh olur tağda gāh taşra idi

Gice gündüz kuruda yaşda idi

Bu tarafda velī o māh-ı cihān

Olmış idi güneş mişāli nihān

1192 Yine tutup otağına perde

Gizlenüp yatmış idi bir yirde

Ğonçeveş bir bucağda siñmiş idi

Ɔorhudan eşk-i çeşmi diñmiş idi

Açup okurdi guşşa nāmesini

Lāle-gūn itmiş idi cāmesini

1195 Anı idüp ihāta şule‘-i nār

Gizlüce eylerdi girye vü zār

Ağa dek kim gelüp didi ‘Anber

Müjdeler olsun ey perī peyker

1187 İÜ

1188^b ser-gerdān: nālān İÜ

1189 Ža‘if gāyet ziyāde kuvveti az
Geh yürür gāh diñlenür biraz AE

1191^b nihān: pinhān AE

1194 İÜ: 110a

1195 AE: 32a

1195^a anı idüp: idüp anı İÜ

1196^b müjdeler: müjde İÜ

- 1187 Teselli bulup feleğin kurduğuna baktı, atıp tuttuğuna pişman oldu.
- 1188 Orda dertle ağlayıp düşe kalka başı dönmüş (bir şekilde) giderdi.
- 1189 Yere yüzünü vurup yatanın kim olduğunu demem; bazen yürür bazen durup dinlenirdi.
- 1190 Bazen dağda bazen dışarıdaydı; gece gündüz kuruda (ve) yaşta idi.
- 1191 Ancak, o dünyanın ayı bu tarafta güneş gibi saklanmıştı.
- 1192 Yeniden çadırına perde tutup bir yerde gizlenip yatmıştı.
- 1193 Gonca gibi bir bucakta sinmişti, korkudan gözünün yaşı dinmişti.
- 1194 Gam namesini açıp okurdu; elbisesini lale rengine çevirmişti.
- 1195 Ateşin şulesi onu çevrelemişti; gizlice ağlayıp sızlardı.
- 1196 Anber oraya kadar geldi (ve) dedi (ki): “Ey peri yüzlü (güzel), müjdelersun!

Kim seni şaklayup Hudā-yı Kerīm

Gitdi düşmen şavuldi āfet-i bīm

1198 Bir adı gerçi Bād-ı Şurta idi

Dimek olmaz ki özge varṭa idi

Ḥamdu'l-lāh ki tāze cān bulduk

Cānlanup 'ömr-i cāvidān bulduk

Bu bu söz ile açılup ol yüzi gül

Cān olur tāze vü güşāde göñül

1201 Sünbülinden cihān olup hoş-būy

Gül-i terkibi ṭurdi ḥandān-rūy

Yine bezme gelüp cemāl açdı

Söze başladı la'l ü dür şaçdı

Meclisi gün gibi idüp rüşen

'Aks-i ḥüsn ile her taraf gülşen

1204 Şem'ün ol ser ü kāmētün göricek

Reng ü rüy-i leṭāfetün göricek

Ḥayret engüştün alup ağızına ney

Ḳıbkızıl oldu şermden ruḥ-ı mey

Şem'-i māh-rüy u Zühre-cebīn bir ḥānḳāhda küşe-nişin olduğıdur

Yine çünkim bu sāḳi-i devrān

Cām-ı zer-kārın eyledi pinhān

1198 İÜ

1199 Ḥamdü'l-lāh ki yeniye cān bulduk

Bir büyük varṭadan ḥalās olduḳ AE

1200^a Bu ḥaberdan sevinüp ol yüzi gül İÜ

1003^b Ḥayrete vardı göz diküp revzen İÜ

B Ferāḡat-i Şem' ez-neşāt sürür ve reften-i be ziyāret-i ḳabr-i Ḥ'āce-i Nūr AE

- 1197 Allah seni koruduğu için düşman gitti korku afeti uzaklaştı.
- 1198 (Onun) bir adı Bâd-ı Şurta olduğu için anlatılamayacak (kadar) başka bir tehlike idi.
- 1199 Şükürler olsun ki taze can bulduk, canlanarak sonsuz hayat bulduk.
- 1200 Bu sözle o yüzü gül açılıp canı tazelenir ve gönlü ferahlar.
- 1201 Dünya, sümbülünden hoş kokularla dolup gülen yüzünde güllerin karışımı ortaya çıktı.
- 1202 Yeniden meclise gelip güzel yüzü(nü) açtı; söze başlayarak lal ve inci saçtı.
- 1203 Meclisi gün gibi aydınlatıp güzelliğinin yansımasıyla her tarafı gül bahçesine çevirdi.
- 1204 Şem'in o boy posunu, letafetinin yüzünü ve rengini görünce;
- 1205 Şarap kadehi hayretten parmağını ağzına alıp utancından kızardı.
- Ay yüzlü ve Zühre alınlı Şem'in bir hanın köşesinde oturmasıdır**
- 1206 (Mecliste) dönen saki yine altın işlemeli kadehi sakladı.

- 1207 Ele tesbîh alup Süreyyâdan
Geçdi cām-ı şarāb-ı hamrādan

Gelüp inşāfa itdi istiġfār
Geydi gök hırķasını sūfi-vār

Zühde meyl itdi çün dil-i pāki
Başı üzre şihāb-ı misvāki
- 1210 Zikr için halka bağlayup hāle
Düşdi zevķ ehli hālden hāle

Gice olup tolandı ya‘ni güneş
Tutdı maşrıķ vilāyetini Habeş

Nūr-ı mehtāb u zulmet-i şeb-tār
Biri kāfūr ü biri müşg-i tātār
- 1213 Ne gice bir nigār-ı sünbüle-mūy
Hūriler zülfi gibi ġāliye-būy

Bārī ol gice rūy-ı zerd ile Şem‘
Otururđı hezār derd ile Şem‘

Añup aġlardı hāl-i devrānı
Dürlü dürlü belā-yı hicrānı
- 1216 Bildi ‘ālemde kim beķā yokđur
Ne beķā zerrece vefā yokđur

Didi bu ‘ayş u nūş niçeye dek
Bezm içinde huruş niçeye dek

1209^a itdi çün: itmegin İÜ

1209^b başı üzre: oldı başda İÜ

1210 İÜ: 110b

1211^a olup: irüp İÜ

1214 AE: 32a

1216^b Merd ü zen kimsede vefā yokđur AE

- 1207 Süreya (yıldızlarından) ele tesbih alıp şarap kadehi kızıl renginden vazgeçti.
- 1208 İnsafa gelip af diledi, sûfi gibi yeşil hırkasını giydi.
- 1209 Temiz gönülle zühde meylettiği zaman misvakın kıvılcımları başının üstündeydi.
- 1210 Hale zikr için halka bağlayıp zevk ehli halden hale düştü.
- 1211 Gece olup güneş dolandı; doğu vilayetini karanlık tuttu.
- 1212 Mehtabın ışığı ve gecenin karanlığı biri Kâfur (gibi beyaz) ve biri tatar miski (gibi siyah).
- 1213 Öyle bir gece ki (sanki) sünbül gibi saçları etrafa dağılmış ve hurilerin saçının kokusu her tarafa yayılmış.
- 1214 Şem o gece sararmış yüzüyle bin dertle otururdu.
- 1215 Zamanın haline (ve) türlü türlü ayrılık belasını anıp ağlardı.
- 1216 Âlemde sonsuzluk olmadığını (hatta) ne sonsuzluğu zerre kadar vefa olmadığını anladı.
- 1217 Dedi (ki): “Bu yiyip içme meclis içindeki şamata ne zamana kadar (sürecek)?

Vaşl egerçi şafâ virür cāna
Degmez āmmā ki bīm ü hicrāna

1219 Niçe bir nüş-ı bāde gūş-ı terān
Yüregün oldu şışeveş tolu kan
Demidür diñse nāyuñ efgānı
Yoķ mıdur bu hevānuñ evrānı
Çünki ‘ömr āfitābı zāyil olur
Mezra‘-i dünyeden ne hāşıl olur

1222 K̄ara hāke nedür müdām tam‘
‘Anber olursa itme hām tama‘
Āferīn olsun ol hıred-mende
Ki çeke nefsi ejderīn bende
Aña bu nükteler virüp hālet
İtdi bu resme niyet ol āfet

1225 Geh urup kıble-i niyāze yüzün
Kese āshāb-ı şoħbet ile sözün
Dahı ağızına almayup mey-i şāf
Vara ehl-i kubūrı kıla tavāf
Var idi bir ulu ziyāretgāh
H̄āce Nūruñ mezārı hācetgāh

1218 İÜ’de 1220. beyitten sonra gelmektedir.
1218^a şafâ: feraħ İÜ
1218^b bīm: hüzn İÜ
1219 İÜ’de 1217. beyitten sonra gelmektedir.
1220^a nāyuñ: çengün AE
1221 İÜ’de derkenardır.
1224 Şon ucu ile eyledi niyet AE

- 1218 Kavuşma cana sefa verir ama hüznün ve ayrılık son bulmaz
- 1219 Şarap içmek, müzik dinlemek nereye kadar? Yüreğin şişe gibi kan doldu.
- 1220 Neyin figanı dinse zamanıdır; bu arzunun bir ölçüsü yok mudur?
- 1221 Ömür güneşi geçicidir; dünya tarlasında ne ürün olur?
- 1222 Sürekli kara toprağa tama nedir? Anber ölürse açgözlülük etme.
- 1223 Nefsinin ejderini zincire vuran o akıllı (kişiye) aferin olsun.
- 1224 Bu nükteler ona haller verip bunun üzerine o afet niyet etti.
- 1225 Yüzünü niyaz kıblesine dönüp sohbet sahipleri ile konuşmayı kesti.
- 1226 Saf şarabı artık ağzına almayı kabir sahiplerine varıp tavaf kılmayı istedi.
- 1227 Hâce Nûr'un muhtaç yeri olan bir ulu ziyaret yeri vardı.

1228 Merkad-i pāk idi maḥall-i sūrūr
Ravza-i dikleṣ idi maṭla‘-ı nūr

Bār-gāhına ḥıṣt olup ḥūrşid
Ol idi ḥalka Ka’be-i ümmid

Meh-i nev āşüb anda zer kandil
Aḡa serpüş idi per-i Cibril

1231 Olup ol ḥānkāh-ı pāke debir
Defter eylerdi daḡl u ḥarcını tır

Göge peyveste ulu südde idi
‘Aleml üzre mihr şüde idi

Her gün nizām olınca zāyiri çok
Ṭolu her küşesi mücāveri çok

1234 Rüz u şeb sākin olan irāde
Sübḡa olmışdı heft seyyāre

Gelüp āyende vü perende aḡa
Yüz urup her biri dilerdi du‘ā

Ol feraḡ-baḡş u cennet-ābāde
Bende varsa gelürdi āzāde

1237 Dil-figār u şikeste ḥurrem ü şād
Şıdḡ ile her varan bulurdu murād

Veh ne keḡl idi ṭopraḡı anuḡ
Ki açardı gözünü ā’mānuḡ

1228 İÜ: 111a

1231^a pāke debir: yaḡa debir İÜ

1233 AE; AE: 33a

1234^a rüz u şem: dün ü gün İÜ

- 1228 Mutluluk yeri (olan) temiz (bir) mezardı. Gönlü cezbeden ışığın doğduğu yerdı.
- 1229 Güneş, dua edilen yere tuğla ol(muştı), halka ümit Ka'be'si o idi.
- 1230 Kışkırtıcı yeni ay orada altın kandil, Cebrail'in kanadı ona örtü idi.
- 1231 Ok, o tekke tarafına katip olup gelir giderin defterini tutardı.
- 1232 Göğe ulaşmış büyük kapı idi; bayrağının üzerinde güneş ölmüştü.
- 1233 Her gün düzen olunca ziyaretçi artar; her köşesi dolu mücevheri çok (olurdu).
- 1234 Gece gündüz sakin olan irade yedi gezegenin başı olmuştu.
- 1235 Gelen ve uçan (her şey) ona gelip her biri yüz vurup dua ederdi.
- 1236 O ferahlık veren ve cennet (gibi olan) yere gelen köle varsa azad olurdu.
- 1237 Gönlü kırılmışlar ve üzgünler, mutlu ve şen; doğrulukla varan herkes muradını bulurdu.
- 1238 Onun toprağı öyle bir sürmeydi ki körün gözünü açardı.

Ger ayaksuz var idi p̄ir ü cüvān
İşidür hāl oñup yürüdi revān

1240 Yüz uraydı ol āsümāna sel
H̄oş olurdu dahı götürmedin el

Şem‘ gözinden akıdup yaş
Vardı ol āsitāneye kodı baş

Ṭoldı çün içi taşu sūz u güdāz
Gelüp āh̄ir kıyāma itdi niyāz

1243 Bırağup hüzn ile oñüne başın
H̄oş tazarru‘ kıilup dökerdi yaşın

Berg-i nesrīn gibi şararmış idi
Lāleveş gibi göñli h̄od kararımış idi

Gice olup şubha dek olup kā’im
İşi tesbīh ü zıkr idi dā’im

1246 Buyurup şeyh-i ‘ışk aña halvet
Cümle ‘ālemden eyledi ‘uzlet

Gerçi tutmuşdı h̄alvet içre qarār
Likin ālām-ı hecr ile dahı zār

Añduğınca miyān-ı cānānı
Kılca kalurdu çıkmaga cānı

1249 Ğam-ı hāl-i nigār ile şeb ü rüz
Dāğ-ı dilden pür idi āteş ü sūz

1240^b dahı götürmedin: götürmedin dahı İÜ

1241^a Şem‘ gözden akıbdı akıdı yaş İÜ

1241^b vardı: varup İÜ

1242^a İçi taşu tolinca sūz u güdāz İÜ

1246 İÜ: 111b

- 1239 Eğer yaşı ve genç sakat (kimse) varsa durumu işitince iyileşip akarak yürürdü.
- 1240 Sel o gökyüzüne yüz vursaydı daha el götürmeden hoş olurdu.
- 1241 Şem gözünden yaşlar akıtıp o eşiğe vardı, (eşiğe) baş koydu.
- 1242 İçi dışı yakan ateşle dolduğu için sonunda ayağa kalkıp dua etti.
- 1243 Başını hüznle önüne bırakıp hoş tevazü göstererek gözyaşı dökerdi.
- 1244 Nesrin yaprağı gibi sararmıştı, gönlü lale gibi kararmıştı.
- 1245 İşi, gecedan sabaha kadar ibadet edip sürekli tesbih (çekip) ve zik(etmekti).
- 1246 Aşk şeyhi ona halvet buyurup bütün dünyadan elini ayağını çekti.
- 1247 Halvet içinde karar tutmuştu ama ayrılığın işaretleriyle daha da ağladı.
- 1248 Sevgilinin belini andıkça canı çıkmaya kıl kadar kalırdı.
- 1249 Gece gündüz sevgilinin beninin gamı ile gönül dağından ateş doluydu.

Zülf-i dildârı anup itse fiğân
Kara yaşlu olurdu niçe zamân

Yile vardukça kâr-bârı anuñ
Dağı artardı intizârı anuñ

1252 Dil-rübâsından almış idi haber
Depesinden çıkardı dūd ı şerer

Kararup gönli dūd-ı gayretle
Od yandı başında hayretle

Büt-i Leylâ cemâl iken mevzûn
Ġam-ı hecr itdi vâlih ü Mecnûn

1255 Gözi nergisleri toplup nemden
Uyumazdı sitâreveş Ġamdan

Uyanuqla görüp kara düşler
Yapdı başında âşiyân kuşlar

Pervâne'nün dem-i firqatde iştiyâkı vü Şem'-i cem'e arzû-yı telâkķisidür

'Âşık-ı derd-mend haste-i Ġam
Server-i 'ışk veli pây-beste-i Ġam

1258 Rûz u şeb nevĥa-sâz mâtem-i 'ışk
Mürd-i bî-kes Ġarib 'âlem-i 'ışk

1252 AE: 33b

1254 İÜ

1256 İÜ

B Mekâleme-i Pervâne be-âfitâb-ı ['ale'l-tâb]AE

1257^b pây: pā İÜ

- 1250 Sevgilinin saçını anıp figan etse bir zaman kara yaş akıttırdı.
- 1251 Onun bütün kazancı heba oldukça onun intizarı daha da artardı.
- 1252 Gönül alan (sevgilisinden) haber almıştı; tepesinden duman ve kıvılcım çıkardı.
- 1253 Gayretin dumanıyla gönlü kararıp başında hayretle ateş yandı.
- 1254 Leyla'nın suretinin güzelliği uyumluken ayrılığın gamı onu şaşkın ve Mecnun gibi yaptı.
- 1255 Gözünün nergisleri nemden dolup yıldızlar gibi gamdan uyumazdı.
- 1256 Uyanırken kara düşler görüp kuşlar başında yuva yaptı.

Pervâne'nin ayrılık zamanında özlemi ve Şem'-i cem'e kabul etme isteğidir

- 1257 Dertli âşık, gam hastası; aşkın başkanı ama gamın eli ayağı bağlı.
- 1258 Gece gündüz aşkın mateminin ölüye ağlayanı, aşk âleminin garip kimsesiz ölüsü,

Bülbül-i büstân-ı derd ü belâ
Sâķi-i bezm-gâh-ı mihr ü vefâ

Ėam u Ėasret sipihrinüğ mâhı
Elem ü Ėuşsa ŐehrinüĖ Őâhı

1261 Mâtem-i hecr-i yâr ile Ėam-nâķ
Sînesi çâķ dîdesi nem-nâķ

Fenn-i Ėamda ferîd ü ferzâne
Yidi iklim içinde yek-dâne

Ya'ni Pervâne-i perîşân-dil
Bezm-i Ėasretde mest ü lâ-yâķıl

1264 Nâ-Ėehân ayrılınca yârundan
Uyımaz oldu kimse zârundan

Ol gice ŐubĖ olınca üftâde
Gezdi serĖeŐte kûh u Őahrâda

ŐubĖ-dem ki 'ârûs-ı mihr ü münîr
Giydi nesrîn gibi libâsın Ėarîr

1267 Urunup ruğılarına Ėülgüne
Düşdi âteş tennür-ı gerdüne
Meger ol Ėün iriŐmiŐdi temmûz
Pür idi her taraf Ėarâret ü sûz
Sebze-i Ėüsni zevâle varmıŐ idi
Ruğ-ı Pervâneveş bozarmıŐ idi

1262 İÜ: 112a

1267^b tennür-ı gerdüne: tennür u gerdüne İÜ

1269 İÜ

- 1259 dert ve bela hastasının bülbülü, sevgi ve vefa meclisinin sakisi.,
- 1260 gam ve hasretin gökyüzünün ayı, elem ve keder Őhrinin padişahı,
- 1261 sevgilinin ayrılığının matemi ile gamlı, sinesi parçalanmış, gözleri nemli,
- 1262 gam ilminde filozof ve tek yedi ülke içinde bir tane,
- 1263 yani perişan gönüllü Pervne hasret meclisinde sarhoş ve dalgın,
- 1264 sevgilisinden ansızın ayrılınca kimse ağlayıp inlemesinden uyuyamaz oldu.
- 1265 O gece sabah olunca tutkun (bir Şekilde), dağda ve sahrada avare gezdi.
- 1266 Sabah vakti parlak güneşin gelini ipekten yapılmıŐ nesrin gibi elbisesini giydi.
- 1267 Yanaklarına gl rengine düzgün sürüp feleğin fırınına ateş düştü.
- 1268 Meğer o gün temmuz eriŐmiŐti, her taraf hararet ve ateş ile doluydu.
- 1269 Güzellik yeŐilliĐi sona varmıŐtı, Pervne'nin yanağı gibi bozarmıŐtı.

- 1270 Bāğ içinde mişāl-i çehre-i yār
Gül-i sürh olmuş-idi pāre-i nār

Yoğ idi gökde zerre deñlü seḥāb
Yir yüzün tutmuş idi baḥr-ı serāb

Mesken olmuş idi berfe zīr-i zemīn
Ṭas-ı pūr-āteş idi çarḥ-i berrīn
- 1273 Açıp üstünden örtüsün her şeb
Āteş-i maḥz idi meh ü kevkeb

Kān düre batmış idi cām-ı şarāb
Şuda mürğ-āb olurdu tāze kebāb

Nergise gālib olmağın safrā
Zerd-rūy idi nitekim ayva
- 1276 Ğonçe ağızın hevāya açmış idi
Yüce tağlara ebr kaçmış idi

Şoldurup lālenüñ bu od yañağun
Şuya şalmış idi serv-i nāz ayağun

Bilmezem teb mi tutdı gül-şende
Cism‘-i āb olmuş idi lerzende
- 1279 Şuya süsen şokmayup elini
Çıkarup dururdu taşraya dilini

1270 İÜ
1274 İÜ’de 1281. beyitten sonra gelmektedir. AE: 34a
1275 Bu hevā ile çoğ olup ḥummā
Ğaliye itdi nergise safrā AE
1277^a serv-i nāz: sebzeler AE
1278 İÜ’de 1279. beyitten sonra gelmektedir.

- 1270 Ateş parçası, yarin çehresi misali baş içinde kırmızı gül olmuştu.
- 1271 Gökte zerre kadar bulut yoktu; serap denizi yeryüzünü tutmuştu.
- 1272 Yer altı kara mesken olmuştu; yüce felek ateş dolu tas idi.
- 1273 Her gece üstünden örtüsünü açıp ay ve yıldızlar saf ateş idi.
- 1274 Şarap kadehi kandile batmıştı; taze kebab suda su kuşu olmuştu.
- 1275 Sarı (safra) nergise galip olmasıyla ayva gibi sarı yüzlüydü.
- 1276 Gonca ağzını havaya açmıştı; bulut yüce dağlara kaçmıştı.
- 1277 Bu ateş lalenin yanağını soldurduğunda nazlı servi ayağını suya salmıştı.
- 1278 Gül bahçesinde hararet mi tuttu bilmiyorum, suyun varlığı titremişti.
- 1279 Susam elini suya saklayıp dilini dışarı çıkarıp dururdu.

Ḥareket kılmaz idi berg-i çemen

Nesem bile esmezdi bir yañadan

Şöyle germ idi mevsim-i bāhūr

Ṭutdı fūlfūl ṭabi’atın kāfūr

1282 Līk bu faşıl içinde Pervāne
Hem-dem olmuş idi āh u efgāne

Elem-i rüzgār ile ğam-ı yār

Anı itmiş idi ḳatı zār u nizār

Issı yirlerde ḥasret ile yayāḳ

Baş açup seyr iderdi yalın ayāḳ

1285 Sūz-ı dilden delüye dönmiş idi
Yüzi ḥūn-ı cigerle yunmuş idi

Olup āteş gibi hevā ıssı

Bir yaña hecr ü bir yaña ıssı

İki od içre yanup aĝlar idi

Dūd-ı āha boyanup aĝlar idi

1288 Der ü divār ile idüp ceng ol
Ġamdan olmuş idi vālih vü deng ol

İder iken bu zār u ğāmnāk vāh

Güneşe ṭuş olur gözi nā-gāh

Çün baḳup ḳaldı bir zamān ḥayrān

Didi ey āfitāb-ı nūr-efşān

1280 İÜ: 112b

1280^b nesem bile: ki şabā İÜ

1289^b ṭuş: ḥoş (حوش) İÜ

- 1280 Çimen yaprağı hareket etmezdi, bir yandan hafif rüzgâr bile esmezdi.
- 1281 Sıcak mevsim öyle kızgındı ki tabiatın beyazı karabibere döndü.
- 1282 Ancak Pervâne bu fasıl içinde ah ve efgana arkadaş olmuştu.
- 1283 Zamanın elemi ile yarin gamı onu çok ağlatmış ve söyletmişti.
- 1284 Sıcak yerlerde hasret ile yaya olarak başını açıp yalın ayak gezerdi.
- 1285 Gönlünün ateşinden deliye dönmüştü; yüzü ciğer kanıyla yıkanmıştı.
- 1286 Hava ateş gibi kızgınlaşıp bir yanda ayrılık bir yanda sıcaklık;
- 1287 iki ateş içinde yanıp ahın dumanına boyanıp ağlardı.
- 1288 O, kapı ve duvar ile savaşıp gamdan şaşkın ve hayran olmuştu.
- 1289 Bu ağlayıp, inleyen ve gamlı (kişi) vah ederken ansızın gözü güneşe takılır,
hoş olur.
- 1290 Bir zaman hayran (bir şekilde) bakıp kaldıktan sonra dedi (ki): “Ey ışık saçan güneş!

- 1291 Sen ezel secdegāh idüñ halkā
Ġam gününde penāh idüñ halkā

Zātuñ āfāka devlet ü iqbāl
Hey'etüñ vaşfi āḥsenü'l- eşkāl

Olalı kīmiyāger-i gerdün
Nūr-ı feyzüñle ḥāk olur altun
- 1294 Pādişahsun başuñda zerīn tāc
Yir ü gök ehli nūruña muhtāc

Meh-i nev saña bir figende gibi
Ḥalkādur gūşuñ oldu bende gibi

Ehl-i şıdk ile āşinā sensün
Reh-i maqşūda reh-nümā sensün
- 1297 Sensün eyvān-ı devlete revzen
Ki idersün gönülleri rüşen

Beñzer ol meh-likāya dīdāruñ
Dīdemi rüşen itdi envāruñ

Ol dil-ārā meh sensün āyīne
Yüzi mihrine alnı āyīne
- 1300 Bir dem eglen şitāb ile gitme
Beni daḥı beter ġarīb itme

1293^b feyzüñle: kaygunla İÜ

1294 AE: 34b

1295^a figende: efkende

1296 İÜ: 113a

1297 Revzen-i kaşr-ı dīdesin meşelā
Ki virürsin gönül evine ziyā İÜ

1300^a şitāb: āşinā İÜ

- 1291 Sen ezelden halka secde yeri, gam gününde kanattın.
- 1292 Varlığın ufuklara devlet ve ikbal; heyetinin vasfı en güzel yüce şekillerdir.
- 1293 Felek kimyager olalı altın (senin) kaygının ışığıyla toprak olur.
- 1294 (Sen) başında altın tac (olan) bir padişahsın, yer ve gök ehli (senin) nuruna muhtaç(tır).
- 1295 Yeni ay sana düşkün olduğu için; kulağın köle gibi halka oldu.
- 1296 Hakikat ehliyle aşına (olan); amaç yolunda yol gösteren sensin.
- 1297 Devletin köşküne pencere sensin; böylece gönülleri aydınlatırsın.
- 1298 Yüzün o ay yüzlüye benzer; ışıkların gözümü aydınlattı.
- 1299 O yüzü güneş alını (parlak) ayna olan gönül süsleyen (sevgiliye) ayna sensin.
- 1300 Biraz bekle, aceleyle gitme; beni daha beter garip etme.

Seni gördüm nigārumı şandum
Göz ü gönlüm açıldı cānlandum

Yüzüne bakup idünce nazarı
Ağlarum dilden aņup ol kameran

1303 Baņa aņdurduđınca dil-dārum
Tolar eşk ile çeşm-i hunbārum

Doyamaz bakmağa egerçi gözüm
Saņa āmmā ki var bir iki sözüm

Çin seher kılduğınca ‘azm-i sefer
Varup ol yāre vir peyām u haber

1306 Yanup öñünde sūz-ı derdümden
Şem‘veş söyle rüy-ı zerdümden

Diye ki bir zār derd-mendüñ var
Tire-baht oñmaduđ levendüñ var

Yürür āzürde cān ü dermānda
Gāh şahrāda geh beyābānda

1309 Kāra hālini şorma kim nicedür
Ĝam-ı hecrünle gündüz gicedür

Tir-i ğamdan boynı kemān olmuş
Yārelerle derūnı kan olmuş

Kaşlaruñ yayına olup kurbān
Toludur gögsi nāvek-i hicrān

1302^a Saņa toğına dīdemüñ nazarı İÜ

1305^b peyām u haber: bu resme haber İÜ; yāre: māha İÜ

1308^a āzürde: āşufte İÜ cān: hāl İÜ

1309 AE

1311 AE

- 1301 Seni gördüm sevdiğim sandım; gözüm ve gönlüm açıldı, canlandım.
- 1302 Yüzüne bakıp nazar edince o ayı anıp gönülden ağlarım.
- 1303 (Ey) alacakaranlık! Sefere azmedince o yere (bu durumdan) haber ver.
- 1304 Sen, bana sevdiğimi andırdıkça; kan yağdıran gözüm yaşla dolar.
- 1305 Gözüm (sana) bakmaya doyamaz ama sana bir iki sözüm var.
- 1306 Derdimin ateşinden önünde yanıp altın renkli yüzümün mum gibi (olduğunu) söyle.
- 1307 De ki: Bir ağlayan dertlin var; kara talihli yaralı bir levendin var.
- 1308 Düşkün bir şekilde bazen sahrada bazen çölde yürür.
- 1309 Kara beninin nasıl olduğunu sorma; ayrılığın gamıyla gündüz gecedir.
- 1310 Gamın okundan boynu yay olmuş; göğsü yaralarla kan olmuş.
- 1311 Kaşlarının yayına kurban olup karanlığın göğsü hicran doludur.

- 1312 İñleyüp rüz-ı firķātünde ŧebāt
Ŧalmamıŧ gendüde ümmīd-i hayāt

Baħr-i derdi kenār u pāyānsuz
Ol ise bir ğarīb ü dermānsuz

Düşdi bir baħre kim kenāresi yok
Ŧaldı gird-āb-ı ğamda çāresi yok
- 1315 Oda yanup ğam-ı firāķuñla
Ŧan yuşar cām-ı iřtiyāķuñla

Rüz u ŧeb ‘andelīb-i zārūñdur
Zār u bī-mār dil-fiğāruñdur

Yola nergis gibi diküp gözler
Gelesün diyü sen güli gözler
- 1318 Bir şarafda bulursa ebr-i siyāħ
ŧeb-i zülfüñ aņup eyler niçe āħ

Yıldırım gibi şarşular anı
Dökülür ħāke eşk-i bārānı

Geçirür her günini biñ ğam ile
Dil pür-süz u çeşm pür-ğam ile
- 1321 Döşenüp ħāke yaşdanur şaşı
Ŧatı yařdıķdadur bugün başı

1312^a iñleyüp: fehm idüp İÜ
1313^a baħr-i derdi: baħr-i derd AE
1314 Görđi ğam baħrinüñ kenāresi yok
Ŧaldı gird-āb içinde çāresi yok İÜ
1315 İÜ: 113b
1318^b eyler niçe: urunca İÜ
1319 Dökülür ħāke eşk-bārın
Yıldırım gibi ı şarşular anı İÜ
1320 İÜ
1321 İÜ

- 1312 Ahde vefa ayrılığının gününde inleyip kendinde hayat ümidi kalmamış.
- 1313 Dert denizi kıyısız ve sınırsız; o ise bir garip ve dermansız.
- 1314 Kıyısı olmayan bir denize düştüğü için gamın girdabında çaresiz kaldı.
- 1315 Ayrılığın gamıyla ateşe yanıp hasretinin kadehiyle kan yutar.
- 1316 Gece gündüz ağlayan bülbülüdür; ağlayan hasta ve gönlü yaralı aşığıdır.
- 1317 Yola nergis gibi gözler(ini) gelsin diye sen gülü gözler.
- 1318 Bir tarafta siyah bulut bulursa saçının gecesini anıp çok ah eder.
- 1319 Onu yıldırım gibi karşılar; gözyaşları toprağa dökülür.
- 1320 Gönül ateş dolu ve göz gamla dolu olarak her gününü bin gam ile geçirir.
- 1321 Toprağa döşenip taşı yastık edinir, bugün başı sert yastıktadır.

Gerçi her nesneden gözini yumar
Ayağın toprağın şabâdan umar

Bezm-i vaşludur aña zevk ü şafâ
Hâk-i râhuñ gözine kuhl-ı cilâ

1324 Ka'be-yi kûyunda itdükçe sücûd
Eyle bu şi'r-i dilkeş ile sürür

Ėazel-i 'âşıkâne ez-zebân-ı Pervâne¹

Benden ol mâha varup medh ü şenâlar kılasun
Yüz sürüp ayağı tozına du'alar kılasun

Diyesün Ėamzede bir 'âşık-ı bî-mâruñ var
Lîk umar derd-i derûnına devâlar kılasun

1327 Kendü kulundur anarsan n'ola ol haste dili
Niçe bir Ėayrıya ihsân u 'atâlar kılasun

Ol señün yoluña cânın nişâr itmiş iken
Ne revâdur sen aña cevr ü cefâlar kılasun

Mâtem-i 'âşık için zülf giyirse qaralar
Hâtırıñ Ėâh şorup Ėâh 'azâlar kılasun

1330 Meclis-i nağme çeng ü def-ile germ olicak
Sen bu şi'ri okıyup hûb nevâlar kılasun

Şeb-i firqatde Pervâne'nün iştirâbı vü çarh-ı bed-mihre 'itâbidur²

1322 İÜ
1323 AE
1324^a İdicek ol şanem öñünde sücûd İÜ
B¹ Ėazel AE
1326^b derd-i derûnına: derdine İÜ
1328^a nişâr: revân İÜ
B² Mesnevî AE

- 1322 Her nesneden gözünü yumduğu için ayağının toprağını sabah rüzgârından umar.
- 1323 Ona zevk ve sefa kavuşmanın meclisidir; yolunun toprağı gözüne sürmedir.
- 1324 Köyünü Ka‘be’inde secde ettikçe bu gönül alan şiirle neşelen.

Pervâne'nin dilinden âşıkâne gazel

- 1325 O yüzlü sevgiliye varıp benden övgüler yağdırasın; sevgilinin ayağının tozuna yüz sürüp dualar et.
- 1326 Diyesin (ki): Gama uğramış bir hasta aşığın var (ve o senden) içindeki derdine deva bekler, ona devalar kılasın.
- 1327 (O senin) kendi kulundur, o hasta gönüllüyü anarsan bir şey olmaz; ne zamana kadar yabancılar iyilik ve bahşişlerde buluna(cak)sın?
- 1328 O, senin yoluna canını revan etmişken, senin ona eziyet ve cefalar etmen reva mıdır?
- 1329 Saç, aşkın matemi için karalar giyerse, hatırını bazen sorup bazen azarlarsın.
- 1330 Nağme meclisi çeng ve def ile ısınınca, sen bu şiiri okuyup güzel nağmeler söyleyesin.

Ayrılık gecesinde Pervâne'nin ıztrabı ve iyilik etmeyen feleğe küsmesidir

İtdi bu resme niçe āh u fiġān
Tolanup āfitāb olunca nihān

Çünkü ‘azm itdi hüsrev-i ‘ālem
Karalar giydi şeb tutup mātem

1333 Yine bağlandı gökde revzen-i mihr
Dūd-ı zulmatla taldı kaşr-ı sipihr

Her tarafından döküp yaşını şihāb
Düddan çeşm-i kevkeb oldı pür-āb

Yine bu hoşka-bāz-ı bukalemün
Bağlayup il gözin okıdı füsün

1336 Kehkeşāndan bu zeng-i şeb-tār
Eline aldı tiġ-ı cevher-dār

Yine cellād-ı çarhla encüm
Döşedi nat’ dökdi üstine hum

İşi her kişiye ihānet idi
Dimek olmaz ‘aceb siyāset idi

1339 Tolicak zulm ile bu virāne
Dağı dil-haste oldı Pervāne

Gördi gelmez gözine zerrece h’āb
Turdı dīvāne gibi mest ü harāb

1331 İÜ: 114a

1332 AE: 35b

1336^a zeng-i şeb-tār: zeng-i hün-h’ār İÜ

1337^b üstine: yir yir İÜ

- 1331 Güneş dolanıp ortdadn kayboluncaya kadar bu duruma çok ah ve figan etti.
- 1332 Dünyanın hükümdarı azmettiği için gece karalar giyip matem tuttu.
- 1333 Yine gökte güneşin penceresi kapandı, gökyüzünün kasrı karanlık dumanıyla doldu.
- 1334 Kıvılcımlar her taraftan gözyaşını döküp yıldızların gözü dumandan suyla doldu.
- 1335 Yine bukalemun hokkabazı memleketin gözünü bağlayıp efsunlar okudu.
- 1336 Bu gece zencisi yıldızlardan eline mücevherli kılıcı aldı.
- 1337 Yine çarhın cellâdıyla yıldızlar, sofrâ bezini döşedi (ve) üstüne şarap küpü koydu.
- 1338 İşi herkese ihanetti, dile gelmez, (anlatılamaz) acayip siyaset idi.
- 1339 Bu virane zulumle dolunca Pervane daha (da) gönü yaralı (hasta) oldu.
- 1340 Gözüne zerre kadar uyku girmez, divane gibi sarhoş ve harap (bir şekilde) ayağa kalktı.

- İçi vü taşu tolu harāret ü sūz
Dahı bākīdür melālet-i rūz
- 1342 Hecr odı gitdügince kār itdi
Gözi yaşını cūy-bār itdi
N’oliser bilmeyüp serāncāmı
Gitdi kalmadı şabr u ārāmı
Didi āhir figān idüp ey çarḥ
İşbu bāzāra sen mi virdüñ narḥ
- 1345 Niçe bir fitne yolına gidersün
Ben siyeh rüzgāra cevr idersün
Tutalı şehr-i dilde ‘ışk dükkān
Çekdürüsün baña hemişe ziyān
Tā yükün çözdü kār vān-ı belā
Kimse dimez metā’-ı cāna bahā
- 1348 Nice işşı dükendi sermāye
Kaşki düşmesem bu sevdāya
Elde ne la’l-i ter ne dürr-i necef
Dil ü cān naḫdi bir bir oldı telef

1341^a harāret ü sūz: harāret sūz AE

1334^b bākīdür: bākī turur İÜ

1343 AE

1344 Didi āhir ki ey sitem-ger çarḥ
Sen mi virdüñ metā’-ı miḥnete narḥ İÜ

1345 AE

1346^a Ki terāzū-yı ‘ışka vireli yan İÜ

1347 Dil ü cāndur meger cān u belā
Geldi yük çözdü kār vān-ı belā İÜ

1348^a Fāydam yok dükendi sermāye İÜ

1349^b dil ü cān: ‘ömrümün İÜ

- 1341 İçi dışı hararet ve ateşle doldu; gdzn sıkıntısı hl devam etmekteydi.
- 1342 Ayrılık ateşi gittikçe etki etti; göz(nn) yaşını ırmağa çevirdi.
- 1343 İşin sonunun ne olacağını bilmediği için sabır ve kararı kalmadı.
- 1344 Feryat edip dedi (ki): “Ey felek! Bu pazara sen mi fiyat koydun?”
- 1345 Hep fitne yoluna giderek ben kara talihliye eziyet edersin.
- 1346 Gönül şehrinde aşk dkknı(nı) turalı beri bana sürekli ziyan ektirirsin.
- 1347 Bela kervanı yükünü çözdüğünden beri kimse can malına değer bimez.
- 1348 Elde kr kalmadı, sermaye tükendi, keşke bu sevdaya dşmeseydim.
- 1349 Elde ne ll ne inci tanesi kaldı, gönül ve can nakdi bir bir telef oldu.

Olmuşam ben bu ğuşşadan efgār
Dāġ-1 ġamdur elümdeki dīnār

1351 Dāġ-1 sitem ki sūz u tābumdur
Ḳara günlerde āfitābumdur

Şarılursa baña kefen birgün
Döñsen olmaz dilünçe sen birgün

Seni ey ḳara göñüllü sipihr
Eylemezsün ölürse kimseye mihr

1354 Göñlümün senden ulu düşmeni yok
Ḳaldı bī-kes huzūr u meskeni yok

Bu gice şöyle bī-nihāyeti
Rūz-1 firḳat şeb-i ḳıyāmeti

Gerçi sineñde dāġ-1 ġam çokdur
Hāl-i ‘āşıkdan āgehün yokdur

1357 Çarḫ ile söyleşürken ol nā-gāh
Burḳan açdı çehresünden māh

Bu kez añdan yaña dönüp yüzünü
Söyledi yane yane her sözünü

Māh-1 tābān ile Pervāne-i şikeste-bāl Şem‘-i şeb-istāne haber irsāl itdügidür

Didi ey ād ile meh-i tābān
Bunca encüm sipāhuna sultān

1350 İÜ: 114b

1350^b dāġ-1 ġamdur: dāġ-1 ḥasretdür İÜ

1351 İÜ

1353 AE: 36a

B Mekāleme-i Pervāne be-māh u teslim-i cān-gerden [od- ı reyn-r āh] AE

- 1350 Ben bu gamdan efkârlanmışım, elimdeki dinar gam dağıdır.
- 1351 Sitem dağı, ateş ve hararetim olduğu için karanlık günlerde güneşimdir.
- 1352 Birgün bana kefen sarılırsa artık sen bana gönüllü olarak dönsen de (bir anlamı) olmaz.
- 1353 Ey seni kara gönüllü gökyüzü! Kimseye ölse (bile) iyilik etmezsin.
- 1354 Gönlümün senden büyük düşmanı yoktur. Yalnız kaldı, huzuru ve meskeni yoktur.
- 1355 Bu gece şöyle nihayetsiz ayrılık günü, kıyamet gecesi,
- 1356 Sinende gam dağı çoktur ama aşığın halinden anladığın yoktur.”
- 1357 O, felekle söyleşirken ansızın ay burkasını yüzünden kaldırdı.
- 1358 Yüzünü bu kez ondan yana dönüp her sözünü yana yana söyledi.

Parlayan ay ile kanadı kırık Pervane'nin karanlık geceye haber ulaştırdığıdır

- 1359 Dedi (ki): “Ey şöhretle parlayan (ve) bu kadar yıldız askerlerine sultan ay!

- 1360 Şem‘-i pür-nür ‘âlem-ârâsun
‘Âşıkâ pertev-i tecellâsun

Zînet olup cemâl-i devrâne
Sîmden şemsesün bu eyvâne

Sırruña hergiz âfitâb irmez
Giceler uyhu gözine girmez
- 1363 Geh siper var elünđe gâhi yay
Ki sefer ehlišün yıl on iki ay

Añlar idüñ bu zâr u şeydâyı
Olmasun yâr gibi hercâyi

Harekâtuñdan añladum revşüñ
Kûy-ı yârı tavâf olupdur işüñ
- 1366 Der ü dîvârı ile hem-sersün
Revzenün şubh olunca beklersün

Bârî bir fırşata eger iresün
Bacadan düşüp içerü giresün

Gün yüzün gördüğünđe cânânıñ
Yüz urup ayağına düş anıñ
- 1369 Kesb-i nür idicek cemâlinden
Söyle ben dil-şikeste hâlinden

Di ki bir haste nâ-tüvânıñ var
Bülbül mihnet-i âşiyânıñ var

1363^a elünđe: elünde (الندھ) İÜ

1366 İÜ: 115a

1340 AE: 36b

1340^a haste: zâr u nâ-tüvânıñ İÜ

- 1360 Işık dolu mum, dünyanın süsüsün; aşığa görünen ışıksın.
- 1361 Devranın yüzüne süs olup bu köşke gümüşten güneşsin.
- 1362 Güneş asla sırrına eremez. Geceler gözüne uyku girmez.
- 1363 Elinde bazen kalkan, bazen yay olduğu için yılın on iki ayı seferdesin.
- 1364 Bu ağlayan ve düşkün (aşığı) anlardın. Yâr gibi vefasız değilsin.
- 1365 Hareketinden işinin yârin bulunduğu yeri tavaf etmek olduğunu anladım.
- 1366 (Sevgilinin) kapı ve duvarıyla arkadaşsın, penceresini sabah oluncaya kadar beklersin.
- 1367 Eğer bir fırsat elde edersen, bacadan düşüp içeri giresin.
- 1368 Sevgilinin gün yüzünü gördüğünde eğilip onun ayağına yüzünü sür.
- 1369 Güzelliğinden ışık elde ettiğinde benim kırılmış halimden haber ver.
- 1370 De ki: “Bir hasta çaresizin var. Mihnet yuvanın bir bülbülü var.

- Tā kim ol sen perīyi görmışdür
Ṭākat u şabrı yoğ delürmişdür
- 1372 Zerrece firkatünđe şıĥhati yoğ
Hüş ü bī-gāne ile ülfeti yoğ
- Söylemez kimseye kelām idemez
Rüz u şeb tınmaz ağ u ıra dimez
- Ṭāğ urup cān-ı derd-nāk üzre
Lāle gibi yatağı ĥāk üzre
- 1375 Yandug için gamuñla cānı anuñ
Göge peyvestedür fiğānı anuñ
- Od olup yiri ey şanem sensüz
Dökdi yüzi şuyunu gam sensüz
- Aña sensüz bir özge ĥāl olmış
Nālelerden vücūdı nāl olmış
- 1378 Adı Pervāne kendü bir divāne
Şem‘-i ĥüsnüñ diler düşüp yāne
- Raĥm idüp ger şorarsañ āĥvālin
Yağmış āĥ odına per ü bāliñ
- Gelimez ĥidmetüñe anuñ için
Yār iseñ şefkat eyle cānuñ için
- 1381 El yumış gerçi tatlu cānından
Düşmez āmmā aduñ zebānından

1371^b ṭākat u şabrı: ṭākati kıalmayup İÜ
1372 İÜ’de 1373. beyitten sonra gelmektedir.
1373 Sākīn-i hecr-iken karar idemez
Dün ü gün tınmaz ağ u ıra dimez İÜ
1375^b fiğānı: zihāfi İÜ
1376^a od olup yiri: yiri od olup İÜ

- 1371 Sen periyi gördüğünden beri onun gücü ve sabrı kalmamış, delirmiştir.
- 1372 Ayrılığında zerre kadar sağlığı kalmadı, akıl ve dünyayla ilişkisi kalmadı.
- 1373 Kimseye söylemez, söz edemez; gece gündüz ses çıkarmaz, ak ve kara demez.
- 1374 Dertli canı üzerine dağ vurup lale gibi yatağı toprak üzerinde(dir).
- 1375 Onun canı gamınla yandığı için figanı göğe yükselmektedir.
- 1376 Ey sanem! Sensiz (onun) yeri ateş olup, gam yokluğunda yüzünün suyunu döktü.
- 1377 Ona sensiz başka bir hal olmuş, inlemeler ile vücudu nal olmuş.
- 1378 Adı Pervane, kendi divane; yana yana düşüp güzelliğinin mumunu ister.
- 1379 Eğer acıyıp hallerini sorarsan, ah ateşine kolunu kanadını yakmıştır.
- 1380 Onun için (senin) hizmetine gelemez; yar isen can için şefkat et.
- 1381 Tatlı canından el yıkamış ama yine de adını dilinden düşürmez.

Elüñ öper idüp selām u du‘ā
Yine senden umar bu derde devā

Böyle diyüp iderdi feryād ol
Oldı gitdükçe dahı nā-şād ol

1384 K̄ara bahtın sipihre ağlar idi
Ki dönüp māh u mihre ağlar idi

Hiç birinden cevāb işitmedi çün
Dögün üzre üzüldi dögün

Yine āh-i derd-nāk itdi
Yaķasın çekdi çāk çāk itdi

1387 Şabr u ārām u dil gidüp āhir
Gendüzine hiṭāb idüp āhir

Didi ey zār u ḥaste vü nālān
Ey serāsime ḥāl ü ser-gerdān

Dilde hergiz oñulmayup dögünün
Rūze-i firķat ile geçdi günün

1390 İrdün ‘ıyd-ı vuşlata bir gün
Ḥad bulunmadı firķate bir gün

Sevdigün meh-liķā vefā bilmez
Yāda mihr eyler āşinā bilmez

K̄ulaķ urmak degül gelüp sözine
Ölseñ önünđe baķmaya yüzünđe

1382 İÜ: 115b

1384^a k̄ara bahtın: ğam u derdin İÜ

1388 AE:37a

1391 BM: 31a

- 1382 Selam ve dua edip elini öper; bu derde devayı yine senden umar.”
- 1383 O, böyle deyip feryad ederdi, gittikçe daha da üzgün oldu.
- 1384 Kara bahtını gökyüzüne ağlardı, güneş ve aya dönüp ağlardı.
- 1385 Hiçbirinden cevap işitmediği için yara üzerine yara sıralandı.
- 1386 Yine dertli dertli ah etti, yakasını parça parça etti.
- 1387 Sonunda sabır ve dinginliği gidip kendisine seslendi.
- 1388 Dedi (ki): “Ey ağlayan, hasta ve inleyen, ey sersem ve başıbozuk (durumda olan)!”
- 1389 Gönüldeki yaran asla iyileşmeyip günün ayrık orucuyla geçti.
- 1390 Birgün vuslat bayramına eriştin, ayrılığa birgün sınır olmadı.
- 1391 Sevdiğin ayyüzlü vefa bilmez, yabancıya iyilik eder, tanıdığını bilmez.
- 1392 Sözüme gelip değil kulak vermek önünde ölsen yüzüne bakmaz.

- 1393 Sen anuñ için belāda vü ğamda
Likin ol fāriğ özge ‘ālemde

Sen anuñ için űikeste vü rencūr
Ol ferāgatde hoř-dem ü mesrūr

Sen dögersün yolında taşlara baş
Ol urur ta‘n-ı el ile bařuņa taş
- 1396 Olup aņa ğam nihālünđen
Seni bī-zār kıldı cānuđdan

Kimsenün ögidini dutmazsun
Nālelerden bizi uyutmazsun

Oldı senden kamu cihān bī-zār
Sen utanmaz mısun be hey bī-‘ār
- 1399 Bir senün gibi hiç ağd yokdur
Dilde derd ü belāya had yokdur

Geh ğam-ı yār ile ciger pür-hün
Geh ‘adū ta’nesiyle dil mařzun

Niçe bir tağ u taşda zār olasun
Lāleveř dāğla figār olasun
- 1402 Bu hevānuñ nihāyeti yok mı
Bu ğamuñ zevķ ü rāhatı yok mı

Bunca feryād u zār niçeye dek
Her kişiden kenār niçeye dek

1393 belāda vü ğamda:büyük büyük ğamda İÜ, AE
1395 İÜ
1396 İÜ
1399 Gerçi seyl-āb-ı ‘ışka sed yokdur
Ĝam u der ü belā ki had yokdur İÜ; İÜ:116a
1399^b derd: dāğ BM

- 1393 Sen onun için bela ve gamdasın ancak o rakip ile başka bir alemde.
- 1394 Sen onun için kırılmış ve incinmiş, o dinlenmede hali vakti yerinde ve sevinçlidir.
- 1395 Sen onun uğruna başını taşlara vururken, o kınamanın eli ile senin başına taş vurur.
- 1396 (O) fidandan sana gam gelip, seni candan usandırdı.
- 1397 Kimsenin öğüdünü tutmazsın, inlemelerden bizi uyutmazsın
- 1398 Bütün dünya senden usandı; be hey arsız sen utanmaz mızın?
- 1399 Senin gibi hiç söz veren yoktur, gönüldeki dert ve belaya sınır yoktur.
- 1400 Bazen yârin gamıyla ciğer kan doldu, bazen düşman kınamasıyla mahsun (oldu).
- 1401 Uzun zamandır dağda taştta ağlarsın, lale gibi dağla yaralanırsın.
- 1402 Bu aşkın sonu yok mu? Bu gamın zevk ve rahatı yok mu?
- 1403 Bunca feryat ve ağlama ne zamana kadar? Herkesten kendini soyutlamak nereye kadar?

Niye iñler göñül rebāb-ı meydür
Oda niçün yanar kebāb-ı meydür

1405 Bārī yabanda cest ü cūy itme
Ara gendünđe güft ü güy itme

Eylemez itdügini divāne
İlde hālün olupdur efsāne

Ne vağan var ne hā-nümān miskīn
Cem‘ idüp ‘aqlını utan miskīn

1408 Senün işün tamāmdur şimdi
Saña dirlik harāmdur şimdi

Bu ğam u ğuşsa niçe bir şād ol
Cān virüp kayd-ı tenden āzād ol

Aradan gitmeyünce ol hayāl
Olmazsun sen murāduña vāşıl

1411 Olmadın bu hicāb-ı keşret dūr
Vire mi āfitāb-ı vaḥdet nūr

Ḥamduli’l-lāh zamān-ı fırsatdur
Fırşatuñ fevt olursa ḥasretdür

Böyle diyüp dem-ā-dem ağlar idi
Ṭutup ol ḥaste mātem ağlar idi

1414 Ḳanlu yaşından ṭolınca dīdeleri
Oқıdı derd ile bu şi’r-i teri

1404 İÜ

1410 AE: 37b

1411 BM, İÜ; BM: 31b

1412 İÜ

1414^a ḳanlu yaşından: eşg-i hūnın İÜ

- 1404 Gönül niçin inler? (Çünkü) şarap (meclisinin) çalgısıdır. Gönül niçin yanar?(Çünkü) şarap (meclisinin) kebabıdır.
- 1405 Bari başkasında araştırıp sorma, kendinde ara dedidoku yapma.
- 1406 (Senin) yaptığını deli yapmaz, ellerin dilinde halin efsane olmuştur.
- 1407 (Ey) miskin! Ne vatanın var ne evin. Aklını başına topla utan.
- 1408 Şimdi senin işin tamamdır, sana bundan sonra dirlik haramdır.
- 1409 Bu gam ve keder içerisinde bir süre mutlu ol, canını verip ten hapsinden azat ol.
- 1410 O hayal aradan gitmeyince sen muradına ulaşamazsın.
- 1411 Bu çokluk perdesi uzaklaşmadan birlik güneşi ışık vermez.
- 1412 Şükürler olsun ki fırsat zamanıdır, fırsatını elden kaçıırırsan sonu hasrettir.”
- 1413 Böyle deyip zaman zaman ağlardı. O hasta yas tutup ağlardı.
- 1414 Gözleri kanlı yaşla dolunca bu yeni şiiri dertle okudu.

Ġazel-i Derd-mendāne Ez-zebān-ı Pervāne¹

Bir gūn ol māhı terk-i diyār itsem gerek
‘Āķıbet bu kār u bārı tār-mār itsem gerek

Niçe bir yıldız şaya ġam gicesinde gözlerüm
Bir seher elbetde ‘azm-i kūy-ı yār itsem gerek

1417 Cānumı cānāneye iřāl idersem vaķtidür
Yollar üstinde niçe bir intizār itsem gerek

Bir iki gūn ey ecel bi’l-lāh mühlet vir baņa
Kim elümle yāre cān naķdin niřār itsem gerek

Şāh-ı ‘ıřķ olmaġ iķün bu āh-ı āteř-nākdan
‘Ālem-i dilde ‘alemler āřikār itsem gerek

1420 Her taraf sīnemde olan dāġ-ı hūn-ālūd ile
Öliceķ hāk-i mezārūm lāle-zār itsem gerek
Tāli’ümden gūn toġup yārūņ yüzün görem diyü
‘Ömrüm olduķça eşiginde karār itsem gerek

Pervāne aranup Şem‘i bulduġı vü ‘ālem-i vaħdete vāřıl olduġıdır²

Nāle itdükçe derd oldu füzūn
Kalmadı zerre deņlü řabr u sūkūn

1423 Tūrdı bir hayret ile ‘azm itdi
Gözi tuşına bir yaņa gitdi

B¹ Ġazel AE

1415 İÜ:116b

1417^a Cān varup cānāne irsün bir nefesdür virmeyin AE, BM

1419^a āh-ı āteř-nākdan: āh-ı āteř-bārdan İÜ; İÜ’de 1421. beyitten sonra gelmektedir.

1420 AE, BM

B² Mesnevī AE

Pervane'nin dilinden dertli gazeldir

- 1415 Birgün o ayı terk etsem, en sonunda bu varlığı tarumar etsem yeridir.
- 1416 Gözlerim gam gecesinde ne zamana kadar yıldız saysın. Elbette bir seher yârin köyüne yönelmeliyim.
- 1417 Can verip sevgiliye kavuşmanın vaktidir. Yollar üstünde bir zaman intizar etmeliyim.
- 1418 Ey ecel! Bir iki gün bana mühlet ver ki elimle can nakdini yâre saçayım.
- 1419 Aşkın şahı olmak için bu ateşi ahtan gönül âleminde ilimler ortaya koymalıyım.
- 1420 Sinemde her tarafta kan bulaşmış yarayla ölünce mezarımın toprağını lale bahçesi etmeliyim.
- 1421 Bahtımdan gün doğup yârin yüzünü göreyim diye, ömrüm olduğunca eşiğinde beklemeliyim.

Pervane'nin Şem'i arayıp bulduğu ve birlik âlemine ulaştığıdır

- 1422 Sesli ağlayınca dert arttı, zerre kadar sabır ve sessizliği kalmadı.
- 1423 Bir hayretle ayağa kalktı ve yöneldi, gözünün gördüğü tarafa gitti.

Ṭolanurken ol gice sağ u şolı
İrdi bir buḡ‘aya şon ucı yolı

Niçe buḡ‘a-i şerefde hem-ser-i ‘arş
Güneş ü ay idi ḥarîmine ferş

1426 Ṭāk-ber-ṭāk vü ḥāne-ber-ḥāne
Sāye şalmış felekde eyvāne

Ṭaşı la’l idi ḥāki nāfe-i çîn
İçi ṭaşı meşelde ḥuld-i berrîn

Şem‘ kılmış iḳāmet ol yirde
Meh-i tābān gibi feleklerde

1429 Ruḥ-ı sır-ābı ḥüsn ile gül-i al
Leb-i nābı şafāda āb-ı zülāl
Barmağı ucına yaḳup ḥınna
Dil ü cān mülkin eylemiş yağma

Nāz ile her kaçan kıyāma gelür
Şaf olup ḥürîler selāma gelür

1432 Göricek Şem‘i anda Pervāne
Derd-mend ile irdi dermāne
Bir ḥazān-dīde ‘andelīb idi zār
Nā-gehān qarşuda görindi bahār

1424^a ṭolanurken ol gice: gice ile ṭolanu İÜ
1426 İÜ
1427 İÜ
1428 BM’de son beyittir.
1430 İÜ
1431 İÜ
1432 İÜ: 117a
1432^b Hızır olup irdi āb-ı ḥayvāna İÜ
1433 AE: 38a
1433^b Nā-gehān qarşusunda görüdi baḳar İÜ

- 1424 O gece sağı solu dolanırken, sonunda bir yere ulaştı.
- 1425 Öyle şerefli bir yer (ki) göğe eş, güneş ve ay avlusuna döşemedir.
- 1426 Kubbedeb kubbeye, evden eve gökyüzünden saraya gölge salmış.
- 1427 Taşı lal, toprağı çin kokusuydu, içi dışı denilir ya cennet bahçesiydi.
- 1428 Şem, felekteki parlayan ay gibi orada yer tutmuştu.
- 1429 Suyu kanmış yanağı, güzellikte sanki kırmızı bir gül, dudağı ise saf suydı.
- 1430 Parmağının ucuna kına yakıp gönül ve can mülkünü yağma etmişti.
- 1431 Ne zaman nazla ayağı kalksa huriler saf olup selama gelirdi.
- 1432 Pervane Şem'i orada görünce dertle dermanına ulaştı.
- 1433 Bir ağlayan hazan gözlü bülbüldü, ansızın karşıda bahar göründü.

Dīde-i bahtı rüşen oldı aḡun
Ḳara toprağı gülşen oldı aḡun

1435 Bir zamān baḡup ol perī yüzine
Dirdi bu ḡayret ile kendüzine

Müjde ey nā-tüvān ki oldı bedīd
Perde-i ye'sden cemāl-i ümīd

Bu felek mihrbānlıḡ itdi yine
Baḡr-i fitne yamanlıḡ itdi yine

1438 Ḥamdu'l-lāh kim irmedin ecelüm
Gül-i maḡşūduma irişdi elüm

Yine gün toḡdı başuma nā-gāh
Ṭāli'üm işledi biḡamdi'l-lāh

Yoḡsa ḡābum mıdur bu ḡāl benüm
Ki ḡayālüm degül vişāl benüm

1441 Ḥāb ise māye-i ṭarabdur bu
Degül ise ineḡ acebdür bu

Güş-ı yāre irişdi çün bu fiḡān
Da'vet idüp kenāra çekdi hemān

Ol sehī ḡad ki ayaḡın ṭurdı
Ḡonçe leblerle ḡātırın şordı

1444 Didi kim nicesün belālar ile
Ḡam diyārında bed-hevālar ile

1437^b baḡr-i fitne: fitne baḡri İÜ

1439 İÜ

1440 İÜ

1443 İÜ

1444 İÜ

- 1434 Onun bahtının gözü aydınlandı, kara toprağı gül bahçesi oldu.
- 1435 Bir zaman o peri yüzüne bakıp kendine hayretle derdi:
- 1436 “Ey çaresiz! Müjde. Çünkü ümitsizlik perdesinden ümidin yüzü görünür oldu.
- 1437 Yine bu felek merhamet gösterdi. Fitne denizine karşı çıktı.
- 1438 Şükürler olsun ki ecelim gelmeden elim amacımın gülüne ulaştı.
- 1439 Yine ansızın başıma gün doğdu. Hamdolsun talihim açıldı.
- 1440 Yoksa bu hal benim uykum mudur? Ancak kavuşma benim hayalim değildir.
- 1441 Bu, uyku ise mutluluk mayasıdır, değil ise şaşırtıcıdır.”
- 1442 Bu figan yârin kulağına eriştiği için hemen davet edip kucakladı.
- 1443 O düzgün boylu güzel, ayağa kalktı, gonca dudaklarının hatrını sordu.
- 1444 Dedi (ki): “Gam diyarında nefsin kötü istekleri ve belalarla nasılsın?”

Anı çün yakmış idi gam-ı nārı
İtdi yüzine yüz urup zārı

Görüp ol şikeste bu zevki
Oldı efzün gönüldeki şevki

1447 İrişüp sıhhat u selāmetler
Geldi miskīne vecd ü hāletler

Eski zaḥmı yine havālandı
Mürğ-i Bismil gibi yuvalandı

Yine nūş itdi cām-ı cān-perver
Şūr-ı şevk oldı cān-ı kul yekser

1450 Feraḥından delürdi şabr idemez
Ḳayd-ı bend oldı bir yaḡa gidemez

Baş koyup yirlere yüzün sürdi
Şanki divāne māh-ı nev gördi

Yire geh başı toḡınur geh ayak
Yir bulamazdı ṡurup oturacaḡ

1453 Gördi artup gider muḡabbet odı
Gözi ḡarardı ayruḡını ḡodı

Düşdi Şem‘ üzre yaḡdı bāl ü perin
İtdi ḡurban bu ‘ıyda cān u serin

Germ olup şevk ile semā‘ itdi
‘Aḡıbet cānına vedā‘ itdi

1445^b Yüze yüz urup itdiler zārı AE

1449 İÜ: 117b

1149^b Şūr-ı şevk-ile doldı ser-tā-ser İÜ

- 1445 Onu da gamın ateşi yaktığı için yüzüne yüz vurup ağladı.
- 1446 O kırılmış, bu zevki görünce gönüldeki şevki daha da arttı.
- 1447 Sıhhat ve selametler erişip miskine vect ve haletler geldi.
- 1448 Eski yara yeniden havalandı, boynu kesilmiş kuş gibi yuvarlandı.
- 1449 Yine can bağışlayan kadehi içti, kulun canı baştanbaşa şevkin gürültüsüyle doldu.
- 1450 Ferahından delirdi, sabredemez, kelepçelendi, bir yana gidemez (oldu).
- 1451 Yeni ay görmüş deli gibi başını yerlere koyup yüzünü sürdü.
- 1452 Yere bazen başı bazen ayağı dokunur, oturup kalkacak yer bulamazdı.
- 1453 Sevgi ateşinin artıp gittiğini gördü, gözü karardı, her şeyi bıraktı.
- 1454 Şem'in üzerine düştü kolunu kanadını yaktı. Bu bayrama canını ve başını kurban etti.
- 1455 Aşka gelip şevkle sema etti, sonunda canına veda etti.

1456 Şu'le-i mihr-i vaşl irüp cāne
Hār u has gibi yandı Pervāne

Derd ile bir nefesde cān virdi
Cān virüp hoş murāda irdi

Hācetin Hāk meger kim itdi revā
Hoş olup haste cānı buldı şifā

1459 Bir fakīr idi buldı nā-geh genc
Zevk-ı genc oldı aña māye-i renc

Mātem-i Pervānede Şem'un hayreti vü derd-i hasret ile 'ālemden rihletidür

Hāl-i Pervāneden alup 'ibret
Geldi ol Şem'-i cem'e çok hayret

Gördi cān virdügin muhabbet ile
Kodı barmağ dehāna hayret ile

1462 Giryeler eyleyüp yaşın yaşın ol
Şaldı tırdı bu guşşadan başın ol

Rişte-i cānı odlara yandı
Dūd-ı āhı ile göge boyandı

1456 AE: 38b

1457 Ne dehān u ne zebān virdi
Der-ile bir nefede cān virdi İÜ

1458 Dilegin Hāzret-i Hāk itdi revā
Ki irişdi mariz-i 'ışka devā İÜ

1459 Buldı gūyā fakīr yidi genc
Zevk ü genc oldı aña ya ne renc İÜ

B Küşte-şoden Şem'-i hayāt-ı Şem'i dilfirüz ez-tündbād-ı firkat-i Pervāne-i pür-süz AE

1460^a alup 'ibret: gelüp hayret İÜ

1460^b Şem'e kār itdi āteş-i gayret İÜ

1461 İÜ

1462^a Zār zār alayup yaşın yaşın ol İÜ

1462^b baş ol: başın ol İÜ

1463 Gördi çünkim bu nār-ı hicrānı
Tutuşup yandı rişte-i cānı İÜ

- 1456 Kavuşma güneşinin şulesi cana ulaşınca, Pervâne çer çöp gibi yandı.
- 1457 Dertle bir nefeste can verdi, can(ını) verip muradına ulaştı.
- 1458 İhtiyacını Hak giderdiği için, hasta canı hoş olup şifa buldu.
- 1459 Bir fakirdi, ansızın hazine buldu; hazinenin zevki ona zahmet mayası oldu.

Pervâne'nin yasında Şem'in şaşkınlığı ve dert ve hasret ile dünyadan göçmesidir

- 1460 Pervâne'nin halinden ibret alınca Şem-i Cem'e çok hayret geldi.
- 1461 (Onun) muhabbet ile can verdiğini gördü; şaşkınlıkla parmağını ağzına koydu.
- 1462 O, yaşın yaşın ağlayarak, sıkıntıdan başını önüne saldı.
- 1463 Can ipliği ateşlerde yandı, ahının dumanı ile gökler boyandı.

Olup ol söz ile zebāne ziyān
Oldı tebhāle lebūñde ‘ıyān

- 1465 Niçe tebhāle dāğ-ı rıhlet idi
Tatlu cānında nīş-i ḥasret idi
Girdi çün bir bucağa bu ğam için
Kara bağladı başa mātem için
Çün nuḥūsetde gördi aḥterini
Çıkarup ḥāke urdı efserini

- 1468 Oturup zār kūşe-i ğamda
Ol güler beñzi şoldı bir demde
Bir bir esrār-ı ‘ışkı fehm itdi
Kaldı ḥayrān kendüden gitdi
Didi ey rüzgār-ı merdüm-h’ār
Rüzgār olmadur işüñ her bār

- 1471 Baqmayup ehle süfle-perversün
Bî-vefāsun ‘aceb sitemgersün
Şāh u dervīşe ḥürmetün yoqdur
Kimseye mihr ü şefkatün yoqdur
Yüregümüz kebāb iden sensün
Ḥānümānlar ḥarāb iden sensün

1464 İÜ; İÜ: 118a
1466 İÜ’de 1467. beyitten sonra gelmektedir.
1466^a Oturup künc-i ğamda mātem için İÜ
1467^b urdı: şaldı AE
1468^a Giceler yanup āteş-i ğamda İÜ
1469 AE
1471^b Bî-vefā kīne-cū sitemgersün AE

- 1464 O söz ile dile ziyan olarak dudağında kabartı ortaya çıktı (uçukladı).
- 1465 Öyle bir göç yarasıydı (ki) tatlı canında hasretin iğnesiydi.
- 1466 Bu gam için bir bucağa girdiğinde (çekildiğinde) başına matemini (belirtmek için) kara bağladı.
- 1467 Yıldızını uğursuzlukta gördüğü zaman tacını çıkarıp yere attı.
- 1468 Gam köşesinde ağlayarak oturunca o güler yüzü bir anda soldu.
- 1469 Bir bir aşkın sırlarını anladı, hayran kalıp kendinden geçti.
- 1470 Dedi (ki): “Ey insanları yiyen zaman! İşin gücün hep rüzgâr olmaktadır.
- 1471 Ehil sahiplerine bakmayıp aşâğılıkları beslersin, vefasızsın; acaba sitemli misin?
- 1472 Padişaha ve dervişe hürmetin yoktur; kimseye sevgin ve şefkatin yoktur.
- 1473 Yüreğimizi kebab eden (ve) evleri harap eden sensin.

- 1474 N'eyledüñ n'oldı katı Pervâne
Kıyduñ ol der-mend-i nālāna

Saña ol n'itmiş idi ey bī-dīn
Kendü hālinde idi bir miskān

Gerçi kim evvel āşinā itdün
'Ākıbet cevri ile cüdā itdün
- 1477 Ol idi cism-i nā-tüvānuma cān
Baña ansız ne cān gerek ne cihān

Ser-nigün eyleyüp yine bahtum
Yile virdün bu od ile rahtum

Ne haṭāsı olaydı ey devrān
Beni yār için eyleseñ kurbān
- 1480 Yārdan dūr idince bir yāri
Bile öldürmelü idün bārī

Gerçi kānun sū'āl eylemezem
Ölür isem helāl eylemezem

Beni ansuz koduñ melāletde
Seni yarın bulam kıyāmetde
- 1483 Böyle diyüp iderdi nāle vü āh
Dūd-ı āhından oldı hāne siyāh

Zeyn idüp cur'a yaşı lū'lū'lar
Fikr kılduğça başdı kaygular

1474^b der-mend-:mest-mend AE
1476 AE: 39a
1482^b yarın: āhir AE
1483^a diyüp: yanup İÜ
1484 İÜ: 118b
1484^a cur'a yaşı: yaşı cur'a İÜ

- 1474 Pervâne'ye ne yaptın ne oldu da ağlayan dertliye kıydın.
- 1475 Ey dinsiz! Sana o ne yapmıştı? (O) kendi halinde bir miskindi.
- 1476 Gerçi önce yakınlaştırdın; sonra eziyetle uzaklaştırdın.
- 1477 O, güçsüz bedenime candı; bana onsuz ne can ne de cihan gerek.
- 1478 Bahtımı yine baş aşağı çevirip bu ateş ile huzurumu yele verdin.
- 1479 Ey felek! Beni sevgili için kurban etsen hata olmazdı.
- 1480 Bir sevgiliyi sevgilisinden uzaklaştıracağına bari birlikte öldürseydin.
- 1481 Gerçi (bu) kanun(dur) sorgulayamam; ölürsem helal eylemem.
- 1482 Beni onsuz sıkıntıda bıraktın; seni yarın kıyamette bulmak isterim.”
- 1483 Böyle diyerek inler ve ah ederdi; ahının dumanından ev karardı.
- 1484 Gözyaşını inci tanesi gibi dağıttı, düşündükçe kaygılar bastı.

- Ġam u endūh u derd ile tōldı
Yimeden içmeden berī oldı
- 1486 Būstān-ı arab tōlup as u hār
Ġoneveş ‘ālem oldı başında ār
Dilden āh itdükçe gāh gehī
Hārķ iderdi felekde mihr ü mehi
almayup çehresinde nūr ile fer
Oldı urşīd iken erāġ-ı seher
- 1489 Şon ucu dūşdı gözine perde
Eriyüp geçdi urduġı yirde
eküp ol mübtelāyı kendüzine
Bir zamān urdı yüzini yüzüne
Aġladı baş oyup ayaġında
Egilüp öpdi çāk yaġaġında
- 1492 Eyleyüp ahr-ı ālle gögsini āk
Oldı bu vecd ü hālet içre helāk
El çeküp gitdi dār-ı dūnyādan
Gözini yumdı zīr ü belādan
Çünkü ol itdi cānını teslīm
Aġladı yas utup yidi iklīm

1486^b başında: gözine AE
1489^a şon ucu: giderek İÜ
1492 Tīġ-i hecr-ile sīne-çük oldı
Bu ġam u ġuşşadan helāk oldı İÜ
1493^a dār-ı dūnyādan:çünkü dūnyādan İÜ
1494^a Cānı itdükde ol şanem teslīm İÜ

- 1485 Gam sıkıntı dert ile doldu; yemeden içmeden kesildi.
- 1486 Şenlikle bahçe çer çöple olup, gonca gibi dünya başına daralmıştı.
- 1487 Zaman zaman gönülden ah ettikçe gökyüzündeki güneşi ve ayı batardı.
- 1488 Yüzünde ışık ve tazelik kalmayarak güneşken sabah ışığı oldu.
- 1489 Sonunda gözüne perde düştü; durduğu yerde eriyip bitti.
- 1490 O müptelayı kendisine çekip bir süre yüzünü yüzüne dayadı, (baktı).
- 1491 Baş koyup ayağında ağladı; eğilip parçalanmış yanağından öptü.
- 1492 Hilenin kahriyle gösünü parçalayıp, bu vect ve hal içinde helak oldu.
- 1493 Dünyadan el çekip gitti, bu bela yerinde gözlerini yumdu.
- 1494 O (Şem) canını teslim ettiğinde; yedi kıta yas tutup ağladı.

1495 İşidüp anı didi řāh u gedā
Nevveru'l-lāh u şabre'n-ebedā

**Pervāne-i mevlūd řem' için mātem tıtduđı vü niçeler bu mātemde piyāle-i
đam-vale gibi đam u derd ile şan yutduğıdur**

Çāk idüp cāmesini müşg-i Tatār
İtdi bu guşşa ile terk-i diyār

Gördi ĥāk oldı serv-i sünbüle mū
Dögünüp taşlar ile ağladı şu

1498 Giryeler eyleyince āb-ı revān
Ĥāk koydı başma genc-i nihān

Güher açdı meger ki la'l-i terin
Deldi elmās-ı derd ile cigerin

İrişüp şahn-ı gülşene bu ĥaber
Şara yaşlu idi benefşe-i ter

1501 Berg ü bārın yile virüp gülşen
Ĥaņçere düřdi guřřadan sūsen

Yoğ idi gülde şatre-i şebnem
Ol da ağlardı yas idüp her dem

Görüp anuğ semen gehi kefenün
Çekdi çāk itdi lāle pirehenün

-
- 1495 İÜ
B şıfat-ı ĥātım şem'-i cem'-ārā AE
1496 AE: 39b
1497 Gördi āb oldı ĥāk ol
Düzhi ĥün-ı ĥazın itdi enin AE
1498 İÜ: 119a
1498^a giryeler eyleyince: böyle giryān olunca İÜ
1501^b Urdı ĥaņçerle gendüzün sūsen İÜ
1502^b Belki ağlardı baş dögüp bir dem İÜ

1495 Onu padişah ve kçle duyup, “Allah kabirlerini daima ışıklandırın.” (dedi).

Yeni doğan Pervâne ve Şem için matem tutulması ve çokça zaman bu matemde gam iniltisinin kadehi gibi gam sıkıntı ve dertle kan yutmasıdır

1496 Tatar miski elbisesini yırtıp sıkıntı ile bu dünyadan göçtü.

1497 Su, sünbüle (başak gibi saçlı) servi (boylu güzele) toprak olduğunu görüp taşlar ile dövünüp ağladı.

1498 Akan su gözyaşı dökünce toprak başına gizli hazine koydu.

1499 Mücevher, taze lâlini (gibi dudağını) andığı zaman derdin elması ile ciğerini deldi.

1500 Gül bahçesine bu haber ulaştığı zaman taze menekşe kara yaslara bürünmüştü.

1501 Gül bahçesi yaprağını ve meyvesini rüzgâra verdi, susam sıkıntından hançere düştü.

1502 Gülde bir damla çiğ tanesi yoktu; o da her an yas edip ağlardı.

1503 Lale, onun yasemin gibi kefenini görünce, gömleğini çekip yıttı.

1504 Yoldı sünbül saçın giyüp kara şāl
Tire-baht oldu perīşān hāl

Sünbülün seyr idüp siyeh şālın
Şorma bu ğamda nergisün hālın

Qalmayup gövdesinde tāb u tüvān
Gözlerine görünmez oldu cihān

1507 Acıyup sāġar inledi ney ü def
Ki qanı ol meh-i sipihr-şeref

Qul qaravaş figān idüp haylī
Dīdelerden aqıtdılar seyli

‘Anberün başına toġdı qara ġün
Döġünürdi urup diline döġün

1510 Gitdi şabri şikeşte-hāl oldu
Dağı zerdi yaşından al oldu

Didi ey serv-kađ gül-rūhsār
Ne için böyle bizi qoduñ zār

Haste bir bülbülem işüm nāle
Sīne çāk oldu nitekim lāle

1513 Bilmezem bir nazār mı degdi saña
Yoħsa küsdün mi şiveyle baña

1504^a Yolunup geydi tāze sünbül şāl İÜ

1505^a sünbülün seyr idüp: seyr idüp sünbülün İÜ

1510 AE

1512^b Belki pür-dāġ nitekim lāle İÜ

- 1504 Sünbül kara Şal giyip saçını yoldu; bahtı karardı ve durumu perişan oldu.
- 1505 Sünbülün siyah Őalını seyredip bu zntde nergisin halini sorma.
- 1506 Gövdesinde gç takat kalmadı ve dünya gözlerine görünmez oldu.
- 1507 O gökyüzünü Őereflelendiren ay nerede diye Şarap kadehi acıdı ney ve tef ağladı.
- 1508 Köle ve cariyeye hayli figan edip gözlerden gözyaşı seli akıttılar.
- 1509 Anber'in başına kara gün doğdu; gönlüne dağ vurup dvnrd.
- 1510 (Anber'in) sabrı kırıldı; sarı (yüzü) gözyaşından kızardı.
- 1511 "Ey servi boylu, gl yanaklı (sevgili)! Bizi niçin böyle ağlamaklı bıraktın?"
- 1512 Hasta bir bülbülüm işim inlemek(tir); nitekim lalenin göğsü yırtıldı.
- 1513 Sana bir nazar mı değdi yoksa cilveyle bana kstn m bilmiyorum.

- Ƙıydı beñzer saña daħı bu cihān
Gül-şen-i ğamuña irişdi ħazān
- Kākülün sünbül-i perīşān mı
Ƙāmetün serv-i ħāke yeksān mı
- 1516 Ĥāke mi düşdi ‘anberīn müyuñ
Gül-i ter gibi şoldı rüyüñ
- Niçe yavuz yil esdi üstüne āh
Ki vücūdın nihālün itdi tebāh
- La’l ile oldı cām-ı sīmīn pür
Şoħbet esbābı cümle ħāzırdur
- 1519 Mey ü ney geldi sen uyanmazsun
Bu niçe uyħudur ki ħanmazsun
- Ƙatı çok uyıduñ kim gözün aç
Ƙullaruñ üzre āb-ı leṭafetün şaç
- Sen idün çünki varumuz ancaħ
Saḡadur intizārumuz ancaħ
- 1522 Böyle dirdi idüp fiġān ile āh
Az ħalupdur kim olaydı tebāh
- Ƙalmayup ħande ‘avret ü erde
Ƙodılar ikisini bir yirde
-
- 1513^a kıydı: bakdı İÜ
1513^b Ki nazardan cemālün oldı nihān İÜ
1514 AE; AE: 40a
1517 İÜ; İÜ: 119b
1518 Cāmlar bādeyle ṭoldı yine
Şoħbet esbābı ħāzır oldı yine İÜ
1520^b Gün gibi bezme nār-ı ħüsnüñi şaç İÜ
1522 Nice bu resme idüp āh u fiġān
Az ħaldı ki cānuñ ide revān İÜ

- 1514 Bu dünya sana da kıymışa benzer; (senin) üzüntünün gül bahçesine sonbahar ulaştı.
- 1515 Kahküllerin perişan sümbül mü, boyun toprağın servisiyle bir mi?
- 1516 Misk kokulu saçların toprağa mı düştü; yüzün taze gül gibi soldu.
- 1517 Ne kadar zaman kötü yel üzerine esti ah ki fidanın vücudunu bozdu.
- 1518 Gümüş renkli kadeh lal ile doldu; sohbet sebeplerinin hepsi hazırır.
- 1519 Şarap ve ney geldi (ama) sen uyanmıyorsun; bu nasıl uykudur ki (sen bu uykuya) doymuyorsun.
- 1520 Çok fazla uyudun (artık) gözünü aç (uyan), kullarının üzerine nezaketinin suyunu saç.
- 1521 Bizim tek varlığımız sendin, (bu nedenle) bizim özlemimiz ancak sanadır.”
- 1522 Figanla ah ederek böyle derdi, onun mahvolmasına az kalmıştı.
- 1523 Kadında ve erkekte gülümseme kalmadı, ikisini bir yerde bıraktılar.

Hı̄ace Nūruḡ mezārına karşı

Oldı birbiri ile hem-pehlū

1525 Yine vaşl oldı ol iki ‘āşık

Seyr idenler didi ne hoş lāyık

Gitdiler nār-ı ‘ışk ile ġam-ġin

Taḡrı nūr ide yirlerin āmīn

Bu maḡāmı bilüp *ūlü’l-elbāb*

Didi *tūbā lehüm ve ḡüsn-i me‘āb*

Bu risāle-i muḡabbet-nāmenüḡ encāmı vü bu derd ü zār ile itimāmıdır

1528 Ḥamd bī-ḡad Ḥüdā’ya şubh ile şām

Ki bu nazm-ı güzīde oldı tamām

Mişli yoḡ bir güzel gül-sitāndur

Ki reyāḡını ‘anber-efşāndur

Niçe gün ‘ömrüm eyleyüp aḡa şarf

Oldı ma’nā şükūfe mīvesi ḡarf

1531 Bunca ebyātı kim kitāb itdüm

Levh-i ḡātırdan intiḡāb itdüm

Ṭa’n idüp baḡri baḡr-i mescūre

Döndi her beyt Beyt-i Ma’mūra

İbtidādan görindi ġāyet-i ‘ışk

Adın urdum anuḡçün āyet-i ‘ışk

1525^b lāyık: ālāyık İÜ

B Der ḡüsn-i nazm-ı kitāb AE

1528^b nazm-ı güzīde: nazm-ı ḡüccet İÜ

1530^b ma’nā: ḡaġıd İÜ

1533 AE: 40b; İÜ: 120a

1533^b adın urdum: ḡodum adın İÜ

- 1524 Hoca Nur'un mezarının karşısında ve birbiriyle yan yana yattılar.
- 1525 Yine o iki aşık kavuştu (ve bunu) seyredenler ne güzel bir uygunluk dediler.
- 1526 Aşk ateşiyle gamlı gittiler, Tanrı yerlerini nurlandırın amin (dediler).
- 1527 Akıl sahipleri bu makamı ulu bilip, "Ne mutlu onlara, güzel gelecek onlarındır." dedi.

**Bu Sevgi Mektubunun Risalesinin Sonu ve Bu Dert ve İnlemenin
Tamamlanmasıdır**

- 1528 Hüda'ya sabah akşam sonsuz şükürler olsun ki, bu seçkin nazım tamamlandı.
- 1529 Benzeri olmayan güzel bir gül bahçesidir ki elbisesi güzel kokular saçar.
- 1530 Uzun bir zaman ömrümü ona harcadım (ve) anlam tomurcuk; meyvesi harf oldu.
- 1531 Bunca beyitleri kitaplaştırdım, (onları) gönlün levhasından seçtim.
- 1532 Denizi, fırtınalı denizi ayıplayıp, her beyit Beyt-i Ma'mur'a (Ka'be'ye) döndü.
- 1533 Başlangıçta aşkın nihayeti görüldü; onun için (kitabıma) aşk ayeti adını verdim.

- 1534 Çeşme-i Hızrdan nişān virdüm
Tālib-i nazma tāze cān virdüm

Yine itdüm bir özge sihr-i helāl
Ki bu meh-pāre kıldı ‘arz-ı cemāl

Hacle-i fikr içinde māşıta-vār
İtdi hānem bu h‘ābı naqş u nigār
- 1537 Çünkü zīb oldı hūr-ı efgārum
Döndi firdevse bāğ-ı eş‘arum

Gerçi bir kān-ı la’l-i terdür bu
Ne diyem kim ‘aceb hünerdür bu

Ki bunı ibtidā kılp dir iken
Rāh-i miḥnetde zār u gam yir iken
- 1540 Reh-nümünüm hemen tevekkül idi
Gāh işüm fikr ü gāh te’emmül idi

Kūşe-i gamda zār idüm tenhā
Şem‘veş dil pür-āteş ü sevdā

Giceler deldü kim dürr-i hayāl
Bulımazdum sevād-ı nazma mecāl
- 1543 Kılletümde yoğ idi şu’le-i Şem’
Ki ideydüm bu neşr-i dürrleri cem’

İrtesi devr olup murādumdan
Niçe beyti geydürdi yādumdan

1534 İÜ’de 1536. beyitten sonra gelmektedir.
1534^b tālib-i nazm: kalb-i nazm İÜ
1537^a çünkü: hulleveş İÜ
1539^b rāh-ı miḥnet: genc-i miḥnet İÜ

- 1534 Hızır'ın gözünden nişan verdim, nazım taliplerine taze can verdim.
- 1535 Yine başka bir sihr-i helal ettim ki bu ay parçası (gibi güzel olan sevgili) güzel yüzünü gösterdi.
- 1536 Maşıta bu uykuyu fikrimin gelin odası içinde nakış ve resimle ev yaptı.
- 1537 Fikirlerimin güneşi süs olduğu için şiirlerimin bağı cennete döndü.
- 1538 Bu gerçi bir taze lal madenidir, ne diyebilirim ki şaşılacak bir hünerdir.
- 1539 Ki buna başlayıp derken, sıkıntılı yolda inleyip üzülürken,
- 1540 işim bazen düşünmek ve bazen de etraflıca düşünmekti.
- 1541 Gam köşesinde tek başıma ağlayıp inledim, Şem gibi gönül ateş ve sevdıyla doluydu.
- 1542 Geceleri hayali incisi deldikçe nazmın karaltısına güç bulamazdım.
- 1543 Yaratılışında Şem'in ateşi yoktu, (eğer olsaydı) yayılmış incileri toplardım.
- 1544 Sonra muradımdan devr olup nice beyiti hatırımdan giydirdi.

Faqr u fakum egerçi zâkir idüm
Aña şādum ki yine şâkir idüm

1546 Minnet Allāha yār eger aġyār
Beni kılmadı kimseye minnet-vār

Meskenüm küşe-i ferāġatdür
Yidügüm tūşe-i kanā'atdür

Yār-i kahr ile çün bu geldi bilem
N'ola çeksem iki cihānda elem

Der Hātım-i kitāb

1549 Ey Mu'idī bu hāl niçeye dek
Bu kadar kı̄l u kāl niçeye dek

Bilmezem sīnede ne oduñ var
Başuñ üstinde kara düduñ var

Rüzüñ ol düd böyle tīre ider
Dil ü cān dīdesini hīre ider

1552 Dilüñ ucından odlara yandüñ
Bu hevānuñ bir aşlı var şandüñ

Dañı kırtulmadüñ tenezzülden
Eridüñ āteş-i tehayyülden

1546^a minnet Allaha: Haqqa minnet İÜ

B AE

1549^a Mu'idī: ملوای İÜ

1549^b bu kadar: heves İÜ

1550 İÜ: 120b

1551 AE: 41a; Dil ü cān dīdesini hīre ider

Günün ol düd böyşe tīre ider İÜ

1553^b eridüñ: eriyüp AE

- 1545 Çok zikreden olsam da yoksulum, yine (de) şükrettiğim için mutluyum.
- 1546 Allah'a şükürler olsun ki dost ya da düşman beni kimseye minnet ettirmedi.
- 1547 Benim evim tok gözlülük (vazgeçme) köşesidir; yediğim (ise) ölmeyecek kadar yemeğe razı olunacak şeydir.
- 1548 Kahrın sevgilisiyle bu (üzüntü başıma) geldiği için iki dünyada elem çeksem ne önemi var.

Kitabın sonu

- 1549 Ey *Mu'idi!* Bu hal, bu dedikodu ne zamana kadar (sürecek)?
- 1550 Göğsünde nasıl bir ateşin olduğunu, başının üstünde nasıl bir kara dumanın olduğunu bilmiyorum.
- 1551 Senin gününü o duman böyle karanlık eder, gönül ve can gözünü fersiz ve donuk eder.
- 1552 Gönlün nedeniyle ateşlerde yandın, bu isteğin bir aslı var, (sen buna) kandın.
- 1553 Alçak gönüllülüğten kurtulmadın, hayale getirmenin ateşinden eridin.

- Düşine düşdün usda şayruğı
Şayru n'olur ki cāndan ayruğı
- 1555 Et ü ƙan gıtdi nā-tüvān ƙalduñ
Ƙuru çatılı üstüñ'ān ƙalduñ
- Giceler uyhusını ƙarām itdün
Dürüşüp özge ihtimām itdün
- Gelmedi bezmgāha devrāne
Sen ƙadar hidmetinde pervāne
- 1558 Ƙanı kim var senünñ gibi şā'ir
Niçe şā'ir füsün-ger ü sāhir
- Dimezem Hatifi vü Cāmī'sün
Mesnevīde bu gün Nizāmīsün
- Elün urduñ meger ki beş gence
Saña olmaz kimesne hem-pençe
- 1561 Sözüne sūz vireli ğam-ı 'ışk
Oldı nazmuñ nizām-ı 'ālem-i 'ışk
- Bilürüz fazluña nihāyet yok
Halk içinde veli ri'āyet yok
- Rağs idersün uşūline uymaz
Kimse nazmuñ ƙulağına ƙoymaz
- 1564 Ne ƙadar şi'rünñ olsa noğşānsuz
Ƙurı taħsīn iderler iħsānsuz

1554 AE

1555^b ƙuru çatılı: gün gün eksildün AE

1560 Pençe urduñ meger ki beş gence
Sāña yok Rūm ilinde hem-pençe İÜ

1563 İÜ

- 1554 Aklında hasta olarak rüyasına girdin, candan ayrı olan hasta olsa şaşılır mı?
- 1555 Vücudun ve canın gitti, güçsüz kaldın; sadece kuru çatılı kemiklerin kaldı.
- 1556 Geceleri uykusunu haram ettin; uğraşıp elem ve kederden uyuyamadın.
- 1557 Beş hazineye elini vurduğun için kimse sana hengençe olamaz.
- 1558 Senin gibi bir şair var mı, hani (nerede)? Birçok şair sihirbaz ve büyücü(dür).
- 1559 (Sana, sen) Hatifi veya Camî'sin, mesnevi (yazmada) bu gün Nizamî (kadar yeteneli)sin diyemem.
- 1560 Beş hazineye elini vurduysan sana kimse hengençe olmaz.
- 1561 Aşk gamı sözüne ateş vereli nazmın aşk âleminin kanunu oldu.
- 1562 Cömertliğinin sonunun olmadığını, ancak halk içinde hürmet edilmediğini biliriz.
- 1563 Dans edersin, usulüne uymaz; kimse nazmını kulağına koymaz (dinlemez).
- 1564 Ne kadar şirin ve eksiksiz olsa (da) kuru bir şekilde beğenir ve cömertlik göstermezler.

N'ola olsañ sühende güher-bār
Halk-ı bī-ser gören olur bī-zār

Baħr-i efkäre dil n'ider t̄alib
Güher-i nazma çünkü yok t̄alib

1567 Bir 'aceb devr olupdur özge zamān
Mālatur i'tibār şimdi hemān

Ger ma'ārifde zerreden kimsün
Zer ü sīmüñ yoğ ise ādemsün

İnen ey dil güzāf u lāf itme
T̄oğrı söyle sözi hilāf itme

1570 K̄albüñi şaf idüp gel inşāfa
Ne virürler bu deñlü çok lāfa

T̄otalum 'ömrüñ ola dūr u dırāz
Olur ölsen görünür āzda āz

Sen urursun bīnā-yı ħamseye el
İki gün 'ömr ü dilde t̄ül-i emel

1573 Sen gerek bir başa gerek biñ yıl
Şoñı ölmek olınça ne ħāşıl

Yeñi ay anuñ içün oldı kemān
Ki bizi t̄ir-i merge ide nişān

Bildüñ mi ġnā-yı gerdüñi
Olma bildüñse böyle meftüñi

1568 İÜ: 121a
1571 İÜ
1572 AE:41b, İÜ'de derkenardır.
1573 AE

- 1565 Konuşurken inci yağdırsan şaşılır mı? Halkı başsız gören bıkar.
- 1566 Gönül, efkâr denizinde talibi ne yapsın, çünkü nazım mücevherlerini isteyen yok.
- 1567 Bu zaman başka bir zamandır, bir acayip devir olmuştur; şimdi bütün itibar maladır.
- 1568 Hünerde zerreden birisin, altının ve gümüşün yoksa, (sıradan bir) insanoğlusun.
- 1569 Ey gönül! Çok boş konuşma, doğru söyle, boş ve gerksiz söz söyleme.
- 1570 Kalbini temizleyip insafa gel; bu kadar çok lafa ne verirler?
- 1571 Farz edelim ki ömrün uzun olacak, ölsen (ömrün) çok az görünür.
- 1572 Sen hamseye el vurursun, iki gün ömür ve gönülde isteklerin bitmez.
- 1573 Sen ister bir yıl ister bin yıl yaşa, sonunda ölmek varken ne meydana gelir?
- 1574 Yeni ay bizi ölüm okuna hedef etmek için yay oldu.
- 1575 Dünyanın zenginliğini anladın mı? Anladıysan ona böyle düşkün olma.

1576 Nakşına deyr-i çarhuñ aldanma
Pür cefâdur vefâsı var şanma

Gerçi kim oldı pür-zer ü ziver
İki kapulı bir eve beñzer

Bir kapusı vücūd biri ‘adem
Orta yiri każā-yı kahr u nedem

1579 Urulupdur bīnāsı āb üzre
Āsiyāb ancak inqılāb üzre

Şeb ü rüz ile bu sipihr-i dü reng
Kulle-i küh zulme oldı peleng

Eylüyüp dürlü dürlü işkence
Bir gün saña urur dañı pençe

1582 Anladuñ ‘ālemüñ fenāsı çün
İmdi şıdķ ile Tañrıdan yaña dön

Heves itme şaķın zer ü sime
Kime hayr itdi sim ü zer kime

N’idigin añla dirhem ü dinār
Noķta-i dāğ u dāğ-ı āteş-bār

1585 Toğrıya meyl idüp yalandan geç
Geçme dilden delile cāndan geç

Şüret-i dehre hālün āyinedür
Ehl-i hāle maķālün āyinedür

Ey hüdāvend-i āsmān u zemīn
Ki kapuñdur penāh-ı ehl-i yaķīn

1582^b imdi: itdi AE; bu mısra AE’de derkenar olarak yazılmıştır.

- 1576 Feleğin kilisesinin nakşına aldanma, vefası var(dır ama) cefa doludur, (sakın sen ona) kanma.
- 1577 Gerçi iki kapılı bir eve benzer bir şekilde altınla süslendi.
- 1578 (Onun) bir kapısı varlık bir kapısı yokluk ve orta yeri üzüntü ve pişman olmanın kazasıdır.
- 1579 (Dünya) yapısı, su üzerine kululmuş değirmen gibi alt üst olur.
- 1580 Bu iki renkli gökyüzü gece gündüz haksızlık dağının tepesine kaplan oldu.
- 1581 Bir gün sana da türlü türlü işkence yapıp pençe atar.
- 1582 Dünyanın kötülüğünü anladığın zaman kalp temizliğiyle Allah'a yönel.
- 1583 Sakın altına ve gümüşe heves etme; altın ve gümüşün kime faydası oldu?
- 1584 Paranın pulun ne yaptığını anla; (para pul) yaranın beneği ve ateş yağdıran yaradır.
- 1585 Doğruya yönelip yalandan vazgeç; doğru yolu gösterene gönülden değil candan geç.
- 1586 Benin dünyanın görüntüsüne, sözlerin hal ehline aynadır.
- 1587 Ey yerin ve göğün padişahı! Yakın ilmi sahiplerinin sığınacağı yer senin kapındır.

- 1588 Hālîk-i ber-kemāl-i Raḥmansun
Rāzîk-ı zü'l-celāl-i Mennānsun
- Sen eger olmasaṅ raḥîm ü kerîm
Tāze cān bulmazdı 'azm-i remîm
- Dimezem saṅa mihr ü meh dirler
Vaḥdehū lā-şerike leh dirler
- 1591 Virmişem gerçi her ẓazaya rızā
Yine yā Rab sen eyle def'-i ẓaza
- Sen mu'în ol baṅa ilāhî sen
Sensün iki ālemüṅ penāhî sen
- Ben *Mu'idîyem* itdigüm isyān
'Afvuṅa irmez ise hayf u fiḡān
- 1594 Teşneyem bunda bî-ẓarār u mecāl
Odum anda yāre āb-ı zülāl
- Virdüṅ i'mānı çün bidāyetden
İtme āḥîr cüdā şehādetden
- Derdüṅi dilde ki devām eyle
Beni 'ışḡ ehline imām eyle
- 1598 Nüh sipihr olduṅınca seyr üzre
Her işüm āḥîr eyle ḡayr üzre

1588	IÜ:121b
1589	AE
1590	AE
1591	AE: 42a
1592	AE
1593	AE

- 1588 Nizam ve adalet sahibi yaratıcın; ihsanı bol, rızık verensin.
- 1589 Sana (senin için) güneş ve ay (ve) dediklerini diyemem, “Allah"tan başka hiçbir ilah yoktur.” derler.
- 1590 Eğer sen acıyan ve esirgeyen olmasaydın, çürük kemik taze can bulamazdı.
- 1591 Sana güneş ve ay demem (çünkü sana), “(O Allah birdir, ortağı yoktur.” derler.
- 1592 Ya Rabbim! (Ben) her kazaya razı oldum ama yine sen kazaları uzaklaştır.
- 1593 Ey Allahım, o kalıcı olan sen misin? Sen iki âlemin sığınağısın.
- 1594 Ben Mu’idîyim, ettiğim isyan affına sığmazsa yazık.
- 1595 Burada kararsız ve güçsüz bir şekilde susuzum; orada ateşim sevgiliye berrak sudur.
- 1596 Evvelinden bana imanı verdiğin için sonunda Allah rızası yolunda canımı vermekten ayırma.
- 1597 Gönüldeki derdini devam ettir; beni aşk ehline imam yap.
- 1598 Dokuz kat gökyüzü döndüğü sürece her işimin sonunu hayırlı kıl.

Beni urtar belā-yı ‘ālemden
Diyen āmīn emīn ola amdan

1599 Beni âlemin belasından kurtar, Ya Rabbi (duamı) kabul eyle, diyen sıkıntıdan korkmasın.

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, 16. yüzyıl şairlerinden *Kalkandelenli Mu'îdî'nin Şem ü Pervâne* adlı eseri üzerinde durduk. Eseri ortaya koymadan önce, çalışmamızın birinci bölümünde şairin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği ile ilgili bilgi ve tespitlerimizi aktardık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, *Mu'îdî'nin Şem ü Pervâne'sini* nüsha tavsîfi ve eserin yazılış sebebi ve adı açısından inceldik. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise, *Şem ü Pervâne'yi* iç ve dış yapı açısından ele aldık. İç yapı incelemesinde eserin konusu, şahıs kadrosu, eserde geçen deyimler ve atasözleri ile vecîz sözleri ortaya koyduk. Dış yapı incelemesinde ise eserde bulunan nazım şekillerini belirleyip, vezin ve kafiye açısından özellikleri üzerinde durduk. Çalışmamızın dördüncü bölümünde de metnin kuruluşu ile ilgili bir takım özellikleri sıraladıktan sonra metnin bölüm başlıklarını ortaya koyduk, transkripsiyon alfabetini sunduktan sonra; *Şem ü Pervâne'nin* elimizde bulunan üç nüshasından yola çıkarak tenkitli metni ve metnin Türkiye Türkçesine çevirisini sunduk. Son olarak metinde geçen ayet ve hadisleri notlar kısmında verdikten sonra nüshalardan tıkibaşım örnekleri sunduk.

Mu'îdî'nin adına ve eserlerine neredeyse her kaynakta rastladık. İlginçtir ki adı ve eserleri herkes tarafından bilmesine karşılık şair, aynı ölçüde şöhrete ulaşmamıştır. Böylesine üretken, dili iyi kullanan, hem zahiri ilme sahip hem de bir tasvvuf adamı portresi çizen ve bunu eserinde yerli yerinde kullanan, zamanının sosyal kültürel olaylarına ayna tutan bir şairin hem döneminde hem de günümüzde hak ettiği değeri görememesi şaşırtıcıdır. Hamse sahibi nadir şairlerden ve Türk edebiyatında dört *Şem ü Pervâne* şairlerinden biri olan *Mu'îdî'nin* dönemimde göremediği değere, yüzyıllar sonra da olsa kavuşmasını temmeni ediyoruz.

NOTLAR

“lem yelid ve lem yüled” (doğmamıştır ve doğurulmamıştır.)

Kur’an İhlas 2.

“lī-me‘allāh” (Benim Allah ile...)

“Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığa erişebilir.”

Aclûnû, Keşfü’l- Hafâ 2/173-4.⁴⁶

“levlāk” (Sen olmasaydın...)

“Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.”

Aclûnû, Keşfü’l- Hafâ 2/164.⁴⁷

“kûn fe-kān” (Ol, hemen oldu.)

Kur’an Bakara 2/17, Âl-i İmrân 3/47, En’am 6/73, Nahl 16/40, Meryem 19/35, Yâsîn 36/82, Mü’min 40/68.

“ülü’l-elbāb” (akıl sahipleri)

Kur’an Bakara 2/179.

“tübā lehüm ve hüsn-i me‘āb” (Ne mutlu onlara, güzel gelecek onların.)

Kur’an Ra’d 13/29.

“vaḥdehū lā-şerike leh” (Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur.)

Kur’an En’am 6/163.

⁴⁶ Ebü’l-Fidâ İsmâil b. Muhammed Aclûnî, **Keşfü’l- Hafâ ve Müzilü’l- İlbâs**, 1162/1749, thk. Ahmed Kalaş Mektebü’t-Türâsi’l-İslâmî, Halep [t.y.] c.2.

⁴⁷ Ebü’l-Fidâ İsmâil b. Muhammed Aclûnî, **a.g.e.**

TIPKIBASIM ÖRNEKLERİ

Millet Kütüphanesi Ali Emirî Koleksiyonu Nüshası

نه عصا او در که از دها در بو
 آه ایچدن حال آجوب ایلام
 بخدام ایکی عطفه طرک کند
 حال که در دفری هه عطفه
 چشم جان در که هو ایچدن کند
 را که تاج رسم در جاناز
 نوله طاق دایق ایچ عطفه
 حار اولد ستمه ای قنوج
 نودر بر سر هشت هشت برور
 نونم که بن دکن خان اولد
 اولد خجرون شرفه دفضل مکال
 دیوبوس جوسن ایلی عصبیات
 حقیقیانه در خمبسه و لیان
 وارسه طرکینه افکار مکال
نوحیه دوز ابلال و نایب بر قریه استمال
 حور اکیم و جودی و جبره
 اولد شکیمن حال لور افغان
 کوز داننده و ناطفه جریه

شمس پودانه

اولد سبب الله ابد ای سخن
 هر جان در هر حرف بسبب الله
 اولد طغوز حرف ایکن بو عطفه
 همه حرفش فرشت کوه پر
 ایچ در ایکی عالمه داری
 اولد و غم کونونتمه
 سببیه بدر زور
 دیمه هاتلمه بو لغف بول
 نوله ملک باند ایستانی
 مکده در چشمه چشمه در کیم و آوی کونان شمه
 بر قصای نومی است عطفه ای کنج اسار

از پنج خطک کس خیکو	اشکار اولدی چی بو خطکون
روشن اولماغ کونک شستمان	شمع دان اندی ما و تابانی
بر تو ماه اولانی غیبت شمع	اولدی بی وانه و شلخوم ک جمع
چون عددن جهان طبله را	آب و خاک اولدی با و انیشی و
بیخ نایکون کابانی و ارا ایتد	عصری بر برینیا ارا ایتد
چونک ارا ایتدی جمع دو دانی	کامل ایتدی ارا و ایتد
کارواند ک با بدی هر بدن	انده کوستردی بی خطکون
نر بان ایدوب انچه اندن ک	و بر دی زیت جهان طبله را
چون زاد او زردی برین	دیده جانده ایتدی منتظر
کوزک اچوب کل ایوی خطکون	سوی ابرودن ایتدی نایطون
ایکی طاق ایلیمچا برو دین	سایا نرینا دی کسودن
یوق خطک کمال قدرین	عقل برینمز موزی حکمنه
کیور پ خطک عوت ایتد	جنگ ایتدی نمن جاوید
با بدی بر خانه و انی ایتدی	کلو اکلور غنی آدم
کمی خنده هم و خنده ان	کمی و خنده بر غم و نالان
یونو ب آب عشق کل	حسنه اولی ایتدی یونو دوز
کیبادر کونک عالم عشق	ترا یونو طبله ایتدی آدم عشق

اولدین بو خطک کسرت دور	ویره می انساب و حدت نور
بو یلدی یوب و ماد م اعلی دی	طوبت اول خسته نام اعلی دی
خطک کسرتون طبله نجه دیده اری	اوقدی دور یونو شوی تری
بر کون اولی ایتدی کسرت ایتد	عاقبت کابا دی تا ما ایتد
نجه بریند صیانت کسرت کوز	سخت ایتد و می کوی ایتد
خانه و ایدو چانا ایتد کسرت	یولا و شنده نجه ایتد
برینکون ای ایتد کسرت	کولای ایتد
شاه شوق اولی ایتد کسرت	عالم و لده ایتد
هر کسرت سید اولان و ایتد کسرت	او خطک کسرت ایتد
کلیجه کون طبله ایتد کسرت	کلیجه کون طبله ایتد
عوم اولدی قی ایتد کسرت	کلیجه کون طبله ایتد
کوز ایتد کسرت اولدی کسرت	کلیجه کون طبله ایتد
طوبدی بو خطک کسرت ایتدی	کوزی طوبت کسرت ایتدی
طوبت کسرت ایتدی کسرت	کوزی طوبت کسرت ایتدی
نجه خطک کسرت کسرت	کسرت کسرت کسرت
شمع کسرت کسرت کسرت	کسرت کسرت کسرت

۱۶۰
۵۰
۷۵

KAYNAKÇA

Ahdî, *Gülşenü'ş-Şu'arâ*, Haz. Süleyman Solmaz, Ankara: Atatürk Kültür : Merkezi Yayınları, 2005.

Aksoylu, Dilek, *Kıyasî'nin Mihr ü Mâh Mesnevîsi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2007.

Armutlu, Sadık, *Zâtî'nin Şem ü Pervâne'si*, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 1998.

_____, Kelebeğin Ateşe Yolculuğu, Klasik Fars ve Türk Edebiyatında Şem ü Pervâne Mesnevîleri, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi, Sayı 39, Erzurum, 2009, ss.877-907.

Âşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şu'arâ*, G.M. Meredith Owens, Messrs Luzac Company Ltd., London: 1971.

Beyânî Mustafa bin Carullah, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, 1997.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Haz. Ali Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.

Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları:503, Ankara, 1983.

Edirneli Sehî Bey, *Heşt bihişt Sehi Bey tezkiresi*, Haz. Günay Kut, yay. Şinasi Tekin, Gönül AlpayTekin, Harvard: Harvard University, 1978.

Gelibolulu Mastafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1994

Harmancı, M. East, *Süheylî Dîvânı*, Akçağ yayınları, Ankara, 2007.

İpekten, Haluk ve diğerleri, *Şair Tezkireleri*, Grafiker yayınları, Ankara, 2002.

_____, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 10. Baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2008.

Kanar, Mehmet, *Fehmî ve Şebisterî'den Şem ü Pervâne*, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.

_____, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.

Kınalı-zâde Hasan çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK Yayınları, 1981.

Latîfî, *Tezkiret'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2000.

Redhouse, Sir James W.A., *Turkish and English Lexicon*, New Edition, Librairie Du Liban, Beirut, 1996.

Sami, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.

Steingass, F. , *A comprehensive Persian-English Dictionary*, (New Print), Beriut, 1975.

Şentürk, Ahmet Atilla, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar, Kasım 1999.

Tuman, Mehmet Nail, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, [İSAM, Fotokopi Nüshası].

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.

Ünver, İsmail, *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall 2008.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler* (Ansiklopedik Sözlük), Enderun Kitabevi, Enderun Yayınları: 35, İstanbul, 1992.

ÖZGEÇMİŞ

Nihal Kara 15.01.1984 tarihinde Ordu'da doğdu. İlköğrenimini Yozgat, orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. 2002 yılında başladığı Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek öğrenimini 2006 yılında tamamladı. Aynı yıl, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Programı'nda başladığı. 2006-2007 Eğitim-Öğretim yılında edebiyat öğretmenliği yaptı. 2007'den buna yana İzmit Halk Eğitimi Merkezi ve A.S.O. Müdürlüğü'nde İngilizce öğretmenliği görevine devam etmektedir. Halen Kocaeli'nde ikamet etmektedir.